

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

**«Ψυχανάλυση και Σεξουαλικότητα:
Συγκριτική ανάλυση τεσσάρων ψυχαναλυτικών
προσεγγίσεων»**

Όνοματεπώνυμο: Σκούφου Μαρία
Α.Μ: 2458

Επιβλέπων Καθηγητής : Δαφέρμος Μανόλης

ΡΕΘΥΜΝΟ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2014

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ : Οι βασικές ψυχαναλυτικές θεωρίες περί σεξουαλικότητας του Sigmund Freud	
1.1 Βιογραφία	9
1.2 Επιρροές Freud	11
1.2.1 Φιλοσοφία	12
1.2.2 Δαρβινική θεωρία	13
1.2.3 Wilhelm Fliess	14
1.2.4 Joseph Breuer	15
1.2.5 Jean- Martin Charcot	16
1.3 Αυνανισμός	16
1.3.1 Ομοφυλοφιλία	17
1.3.2 Libido	19
1.3.3 Διαστροφές	20
1.4 Σεξουαλικότητα	20
1.4.1 Ψυχοσεξουαλικά στάδια ανάπτυξης	22
1.4.2 Θεωρία αποπλάνησης	24
1.4.3 Οιδιπόδειο σύμπλεγμα	26
1.4.4 Τοτέμ και Ταμπού	33
1.5 Ένστικτα και πολιτισμός	36
1.6 Κριτική στον Freud	39
1.7 Ψυχανάλυση	43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ο Sándor Ferenczi και η φυλογενετική διάσταση της σεξουαλικότητας

2.1 Βιογραφία	45
2.2 «Thalassa: A theory of genitality»	46
2.3 Αμφίμειξη (Amphimixis)	47
2.4 Επιστροφή στη μήτρα (Maternal womb theory of genitality)	48
2.5 Τα ψυχοσεξουαλικά στάδια του Freud υπό νέο πρίσμα	49
2.6 Οντογένεση και σεξουαλική πράξη	50
2.7 Φυλογενετική διάσταση και σεξουαλική πράξη	51
2.8 Κληρονομικότητα	54
2.9 Συμπεράσματα	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η κοινωνική και βιολογική διάσταση της σεξουαλικότητας του Wilhelm Reich

3.1 Βιογραφία	57
3.2 Reich και Ψυχανάλυση	60
3.3 Πολιτισμός και καταπίεση ενστίκτων.....	64
3.3.1 Ηθική	65
3.4 Θεσμός Οικογένειας	66
3.4.1 Πρωτόγονη κοινωνία- Μητριαρχία- Πατριαρχία	68
3.4.2 Γάμος	71

3.5	Καπιταλιστική κοινωνία και σεξουαλικότητα	72
3.6	Reich και Μαρξισμός	75
3.7	Νέοι	77
3.7.1	Αυνανισμός	78
3.7.2	Ομοφυλοφιλία	81
3.8	Στροφή στη Βιολογία	82
3.9	Κριτική στον Reich	85
3.10	Συμπεράσματα	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Herbert Marcuse : Το σεξουαλικό ένστικτο και η εκβιομηχάνιση του

4.1	Λίγα λόγια για τον Marcuse	93
4.2	Σεξουαλικά ένστικτα και πολιτισμός	94
4.3	Διαστροφές	96
4.4	Σεξουαλισμός και Φαντασία	97
4.5	Ο μη απωθητικός πολιτισμός ως αντιπρόταση του Marcuse	98
4.6	Φροϋδική θεωρία και Marcuse	102
4.7	Βιομηχανία και Σεξουαλικότητα	104
4.8	Έρωτας	106
4.9	Συμπεράσματα	108

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Συγκριτική ανάλυση των ψυχαναλυτικών θεωριών περί σεξουαλικότητας

5.1 Σεξουαλικότητα και Ψυχανάλυση	111
5.2 Διαλεκτικότητα Ψυχανάλυσης με άλλους κλάδους	111
5.3 Σύγκριση ψυχαναλυτικών θέσεων	112
5.4 «Κοινωνική Αμνησία» : Υποκειμενικότητα και Ψυχανάλυση	116
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	120
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	122

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αποτελεί μια βιβλιογραφική μελέτη του θέσεων των: Sigmund Freud, Sándor Ferenczi, Wilhelm Reich και Herbert Marcuse πάνω στην ψυχανάλυση και την ανθρώπινη σεξουαλικότητα.

Στόχοι της εργασίας είναι η συγκριτική ανάλυση των ψυχαναλυτικών θεωριών περί σεξουαλικότητας και η ανάδειξη τόσο των ομοιοτήτων όσο και των διαφορών τους. Παρά τις ποικίλες εσωτερικές αντιφάσεις που υπάρχουν, η μελέτη αυτή ανοίγει νέους δρόμους για τη εξέλιξη της σεξουαλικότητας, μέσω της σύνδεσής της με την ψυχαναλυτική θεωρία.

Λέξεις κλειδιά : **Ψυχανάλυση, Σεξουαλικότητα, Freud, Reich, Ferenczi, Marcuse**

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ πολύ τον καθηγητή μου, κύριο Μανόλη Δαφέρμο , που με εμπιστεύθηκε και μου επέτρεψε να ασχοληθώ με ένα τόσο σημαντικό θέμα για εμένα. Η ανθρωπιά, η κατανόηση και ο σεβασμός του μου έδωσαν δύναμη να ολοκληρώσω αυτήν την εργασία που επισφραγίζει την εξαετή συνεργασία μας. Η προσωπική μου εξέλιξη και οι γνώσεις που απέκτησα από την πρώτη μέχρι την τελευταία μέρα των σπουδών μου δίπλα του είναι ανεκτίμητης αξίας.

Το κεφάλαιο « Βίλχελμ Ράιχ» δεν θα μπορούσε να γραφτεί χωρίς την πολύτιμη βοήθεια της κυρίας Μαριλένας Κόμη, διευθύντριας του Κέντρου Ψυχοθεραπείας και Συμβουλευτικής «Βίλχελμ Ράιχ» και του ελληνικού ινστιτούτου Ε.Ι.Ν.Α. Την ευχαριστώ πολύ για όλο το υλικό που μου παρείχε και την συνομιλία μας.

Ευχαριστώ το Ινστιτούτο Κλασικής Ψυχανάλυσης (ΙΚΨ) που μου έστειλε τα πρακτικά του συνεδρίου: «1^ο διεθνές συνέδριο στην Κλασική Ψυχανάλυση: Σεξουαλικότητα και Διαστροφές» 26-28 Απριλίου 2013.

Τέλος, πολλά ευχαριστώ στην μαμά μου, που αν και δεν αποδέχτηκε τις ακαδημαϊκές επιλογές μου, με στηρίζει διαρκώς με τον δικό της τρόπο. Μου έδωσε την ευκαιρία να έρθω στον κόσμο για να γνωρίσω όλα αυτά τα ενδιαφέροντα και γοητευτικά για εμένα πράγματα που αποτελούν έμπνευση για μια συνεχή μελέτη.

Εισαγωγή

Τη βικτωριανή εποχή, πριν την εμφάνιση του Freud, οι αντιλήψεις γύρω από το σώμα ήθελαν αυτοσυγκράτηση και λιτότητα και στόχος ήταν η μετατροπή της σεξουαλικότητας σε ασθένεια. Υπήρχε ο φόβος μην χαθεί κάποια ζωτική ουσία και κατά συνέπεια η ιατρική εξυψώθηκε σε νέα θρησκεία, κινδυνολογώντας για την συνουσία, τις ακρότητες και τον αυνανισμό. Οι γιατροί όριζαν την εποχή εκείνη τη σεξουαλικότητα ως εκρηκτική και δυνητικά επικίνδυνη, και έκριναν απαραίτητη την οριοθέτησή της. Η επιθυμία να ελεγχθεί στενά η σεξουαλικότητα οδήγησε στη διαμόρφωση κανονιστικών αρχών από την ιατρική. Επανέφεραν την χριστιανική αίσθηση της ενοχής στα σεξουαλικά θέματα και τη σμίλεψαν με τη μορφή ενός συστήματος υγιεινής. Όμως η σεξουαλικότητα διαθέτει μια τρομακτική διάσταση που δεν οριοθετείται, την οποία έφερε στην επιφάνεια η Ψυχανάλυση, ανατρέποντας το μελανό αυτό κλίμα (Muchembled, 2007, σελ.226-232).

Δεν θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για σεξουαλικότητα χωρίς να αναφερθούμε στην Ψυχανάλυση και το αντίστροφο, καθώς μέσω της διαλεκτικής τους, συνεχώς αλληλοεμπλουτίζονται. Μέσω της ζύμωσής τους, φθάνουν σε θεωρητικά βάθη ολόένα και πιο κοντά στον πυρήνα της ανθρώπινης σεξουαλικότητας προσφέροντας έδαφος για μελέτη και ανοίγοντας έτσι διαύλους επικοινωνίας με άλλες επιστήμες. Οι κυριότερες είναι η βιολογία, η φιλοσοφία, η κοινωνιολογία, η ανθρωπολογία, η ιατρική και το θεωρητικό δίκτυο αλληλεπίδρασης που έχει σχηματιστεί μεταξύ τους είναι αρκετά πλούσιο και υποσχόμενο σε βάθος χρόνου.

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία παρουσιάζεται μια βιβλιογραφική μελέτη του θέσεων των: Sigmund Freud, Sándor Ferenczi, Wilhelm Reich και Herbert Marcuse πάνω στην ψυχανάλυση και την ανθρώπινη σεξουαλικότητα. Στόχοι της εργασίας είναι η συγκριτική ανάλυση των ψυχαναλυτικών θεωριών περί σεξουαλικότητας, η ανάδειξη τόσο των ομοιοτήτων όσο και των διαφορών τους και η κατανόηση της σύνδεσης Ψυχανάλυσης και σεξουαλικότητας.

Θα παρακολουθήσουμε την σύνδεση αυτή μέσα από τις βασικές ψυχαναλυτικές θέσεις του Freud, την φυλογενετική διάσταση που δίνει ο Ferenczi στην σεξουαλικότητα στο έργο του «Thalassa», τις κοινωνικές και βιολογικές θεωρίες του Reich και τις κοινωνικοπολιτικές θεωρίες του Marcuse, με την εκβιομηχάνιση της σεξουαλικότητας στα πλαίσια ενός απωθητικού πολιτισμού (Ερως και Πολιτισμός). Ακολουθεί σύγκριση των θεωριών και η σύνδεση ψυχανάλυσης και σεξουαλικότητας υπό νέο πρίσμα.

1^ο Κεφάλαιο: Οι βασικές ψυχαναλυτικές θεωρίες περί σεξουαλικότητας του Sigmund Freud

1.1 Βιογραφία

Ο Sigmund Freud, πατέρας της Ψυχανάλυσης, γεννήθηκε στις 6 Μαρτίου 1856 στο Φράιμπουργκ της Μοραβίας. Ήθελε με το έργο του να συνεισφέρει στην κατανόηση ζωτικών φαινομένων. Όπως ομολογεί και ο ίδιος: «Ένωσα μια ακατανίκητη ανάγκη να καταλάβω κάτι από τα αινίγματα του κόσμου στον οποίο ζούμε και ίσως να συμβάλλω στην επίλυσή τους» (Heller, 2005, σελ.25).

Είναι αξιοσημείωτο ότι η φροϋδική θεωρία μαζί με αυτή του Κοπέρνικου και του Δαρβίνου, υπήρξαν τα τρία μεγαλύτερα πλήγματα για τον ανθρώπινο ναρκισσισμό και εγωισμό. Ο Κοπέρνικος είπε ότι η Γη δεν είναι το κέντρο του κόσμου, ο Δαρβίνος ότι δεν υπάρχουμε ανεξάρτητα από τα άλλα μέλη του ζωικού βασιλείου, και ο Freud έδειξε ότι δεν μας επηρεάζει η συνείδηση αλλά το ασυνείδητο. Πλήγμα βέβαια ήταν και η άποψη του Marx ότι άτομο καταργείται ως υποκείμενο της Ιστορίας δίνοντας τη θέση του στην τάξη (Αλεξανδρίδης, 2007. Lawrence&Oliver, 2001. Storr, 2001. Vegetti Finzi, 2006).

Ο Freud ήταν εβραϊκής καταγωγής όμως είχε μια αρνητική στάση έναντι στον ιουδαϊσμό και στον χριστιανισμό. Ο πατέρας του, Jacob, ήταν έμπορος μαλλιού και μητέρα του ήταν η Amalia Nathansohn, τρίτη γυναίκα του πατέρα του και κατά 20 χρόνια μικρότερή του. Η σχέση με τη μητέρα του ήταν ισχυρή και ξεχωριστή μιας και ο Freud ήταν ο πρώτος από τα οκτώ παιδιά τους. Εγκαταστάθηκαν στη Βιέννη όταν ήταν τεσσάρων ετών.

Από μικρή ηλικία είχε ταλέντο στις ξένες γλώσσες και ήταν αρκετά ιδιοφυής. Ως μαθητής ήταν αριστούχος και είχε μεγάλες φιλοδοξίες. Αποφάσισε να σπουδάσει Ιατρική το 1873 στο πανεπιστήμιο της Βιέννης επηρεασμένος από μια διάλεξη στο έργο του Goethe : «Naturalphilosophie» και διαβάζοντας τη δαρβινική θεωρία περί εξέλιξης. Ούτως ή άλλως, τα μόνα ακαδημαϊκά επαγγέλματα που ήταν ανοιχτά τότε για τους Εβραίους ήταν η Νομική και η Ιατρική. Αποφοίτησε το 1881 και στράφηκε προς την έρευνα, με ειδίκευση στον τομέα της νευρολογίας. Το 1882 μνηστεύθηκε τη Martha Bernays και στις 13 Σεπτεμβρίου 1886 παντρεύτηκαν. Απέκτησαν έξι παιδιά, εκ των οποίων η Άννα, ανέλαβε την ηγεσία του ψυχαναλυτικού κινήματος μετά τον θάνατο του πατέρα της.

Δούλεψε έξι χρόνια υπό την εποπτεία του Ernst Brücke, διευθυντή του Βιεννέζικου Εργαστηρίου Φυσιολογίας. Μελέτησε το αναπαραγωγικό σύστημα των αρσενικών χελιών, έκανε έρευνες στη Φυσιολογία και δημοσίευσε αρκετά ανατομίας και νευρολογίας και το 1885 έγινε λέκτορας στη νευροπαθολογία. Μέσω του Brücke κέρδισε μια εξάμηνη

υποτροφία για σπουδές στο Παρίσι, με τον Charcot. Το 1886, επέστρεψε στη Βιέννη ως λέκτορας (Privatdozent) για τις νευρικές ασθένειες. Αργότερα, για οικονομικούς λόγους και υπό την παρότρυνση του Brücke, δούλεψε ως γιατρός στο γενικό νοσοκομείο της Βιέννης, δίπλα στον Theodor Meynert, και ειδικεύτηκε στην διάγνωση τύπων εγκεφαλικής βλάβης.

Το 1889 πήγε στη σχολή του Νανσί για να τελειοποιήσει την υπνωτική του τεχνική υπό την καθοδήγηση των Liebault και Bernheim και εντυπωσιάστηκε από τις αποδείξεις για την ύπαρξη του ασυνείδητου. Την περίοδο 1886-1938 δούλεψε στο ιδιωτικό του ιατρείο για την θεραπεία υστερικών και νευρικών ασθενών και είχε πολλές μεταστροφές στην επιστημονική του πορεία. Στην αρχή αναλάμβανε την θεραπεία υστερικών για οικονομικούς λόγους, δοκιμάζοντας παραδοσιακές μεθόδους αντιμετώπισης νευρολογικών διαταραχών (λουτρά, μαλάξεις, ανάπαυση, ηλεκτροθεραπεία).

Το 1902 ίδρυσε την Ψυχαναλυτική Εταιρεία στην οποία προσχώρησαν αρκετοί διακεκριμένοι ψυχαναλυτές. Το συγγραφικό του έργο ήταν πλούσιο και αρκετά εκρηκτικό για την εποχή του, μάλιστα στην Ρωσία, τα βιβλία του απορρίφθηκαν ως αντίθετα με την κομμουνιστική ιδεολογία. Όρισε τις αρχές της κλασικής ψυχανάλυσης και έφερε στην επιφάνεια ένα νέο θεωρητικό πλαίσιο και τρόπο σκέψης για την ανθρώπινη σεξουαλικότητα. Απέρριψε πολλές επικερδείς προτάσεις από τον τύπο και τον κινηματογράφο επειδή διαισθανόταν ότι θα έθεταν σε κίνδυνο την ποιότητα του έργου του. Αυτό δείχνει την σοβαρότητα με την οποία αντιμετώπιζε το έργο του και την ακεραιότητά του. Με την άνοδο του ναζισμού, τα βιβλία του απαγορεύτηκαν και ο ναζιστικός στρατός έκαψε τόσο την προσωπική του βιβλιοθήκη όσο και τα έργα του στην δημόσια βιβλιοθήκη της Βιέννης. Σε ένα εχθρικό προς την ψυχανάλυση κλίμα, φεύγει στο Λονδίνο με τη βοήθεια της πριγκίπισσας Μαρίας Βοναπάρτη. Αξίζει να αναφερθεί ότι στις 28 Ιουνίου 1938 του ζήτησαν να υπογράψει το ιερό βιβλίο της Βασιλικής Εταιρείας του Λονδίνου, το οποίο έφερε και τις υπογραφές του Νεύτωνα και του Δαρβίνου.

Το 1923 διαγνώσθηκε με καρκίνο της γνάθου και εγχειρίστηκε 33 φορές αλλά συνέχιζε να καπνίζει. Ως το τέλος του ήταν δραστήριος. Μην αντέχοντας όμως τον πόνο, ζήτησε από τον γιατρό του Max Schur να τον ανακουφίσει με μεγάλες δόσεις ενέσιμης μορφίνης. Πέθανε στις 23 Σεπτεμβρίου 1939, σε ηλικία 83 ετών (Bourdin, 2005. Cohen, 2008. Heller, 2005. Hergenhahn, 2005. Jaccard, 1985. Lawrence&Oliver, 2001. Mannoni, 1993. Ντετί, 2000. Storr, 2006. Vegetti Finzi, 2006).

1.2 Επιρροές Freud

Ο Freud σίγουρα είχε κάποιες αυθεντικές ιδέες αλλά ακόμα και τα πιο εφευρετικά μυαλά έχουν υποχρέωση σε προηγούμενες αντιλήψεις και θεωρίες ευφυών ανθρώπων. Οι στοχαστές που θεωρούνται ότι προκαλούν επαναστάσεις στη σκέψη, είναι εκείνοι που εμφανίζονται σε εποχές όπου οι ιδέες υπήρχαν τριγύρω αρκετό καιρό και τις ανασυνθέτουν με την προσωπική τους σφραγίδα (Cohen, 2008. Storr, 2001, σελ.142. Storr, 2006).

Στην τελική διαμόρφωση της θεωρίας του και στην ανάπτυξη του κινήματος της ψυχανάλυσης, έπαιξαν ρόλο κάποιοι παράγοντες της προσωπικής του ζωής καθώς και οι ιστορικές συνθήκες. Το γενικότερο πλαίσιο εντός του οποίου μεγάλωσε και έζησε ο Freud περιλάμβανε την γερμανική κουλτούρα και τον γερμανικό Ρομαντισμό, τις ιατρικές σπουδές του, τη βικτωριανή εποχή, την εβραϊκή παράδοση και καταγωγή του (αν και ήταν άθεος), την Καμπάλα και το κλίμα του ιουδαϊσμού. Η αυстроουγγρική μοναρχία ήταν σε πρόωμη κατάσταση πολιτικής παρακμής και ακολούθησε ο πρώτος παγκόσμιος και η άνοδος του ναζισμού και του αντισημιτισμού.

Η ψυχανάλυση ιδρύθηκε στις τελευταίες δεκαετίες της Αυστρο-ουγγρικής μοναρχίας. Σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο, η πολυεθνική κατάσταση τείνει να ψάχνει για μια ανανέωση που περιλαμβάνει διαφορετικές μορφές ζωής. Οι παρακάτω παράγοντες ήταν οι παραγωγικές δυνάμεις πίσω από την δημιουργικότητα στο τέλος του αιώνα: η αύξηση των νέων ιδρυτικών πολιτιστικών στοιχείων της φιλελεύθερης μπουρζουαζίας, η εβραϊκή διανοήση και η ανοδική κινητικότητα των μεταναστών από την Αυστρο- Ουγγρικής Αυτοκρατορίας, η αντίσταση κατά του πολιτικού παρεμβατισμού, η γραφειοκρατία και η καταστολή της Εκκλησίας και λογοκρισίας, τα πολιτιστικά δίκτυα που δημιουργήθηκαν με τα ευρωπαϊκά κέντρα και κύκλους στο εξωτερικό, η εισαγωγή των ξένων ιδεών, και η πνευματική ανταλλαγή μεταξύ των επιμέρους μητροπόλεων των χωρών της μοναρχίας. Εν ολίγοις, το ευρύτερο πλαίσιο του αιώνα διαμορφώνονταν έτσι ώστε να επικρατήσει κάτι νέο, να παραχθούν νέες μορφές σκέψης και ψυχικών δομών. Η ίδρυση της ψυχανάλυσης αποτελούσε μια ανάγκη της εποχής της αφού προήγαγε το μοτίβο μιας γενικότερης αναζήτησης και διαχείρισης του εαυτού (Miller&Katz, 1989).

Οι έννοιες που θα δούμε να χρησιμοποιεί δεν είναι κατά βάση νέες: προϋπήρχαν ήδη σε αναφορές στον μύθο, στη φιλοσοφική παράδοση, στην καλλιτεχνική παραγωγή και κατά μια έννοια στη ψυχοφυσιολογία. Νέα είναι η ενιαία οπτική γωνία, το ασυνείδητο, υπό το οποίο τις οργανώνει ο Freud σε μια μέθοδο και σε ένα συνεκτικό σύνολο θεωριών (Vegetti Finzi, 2006, σελ.30).

Επιρροές δέχτηκε αρχικά από τους δασκάλους του που ήταν Άγγλοι και Σκωτσέζοι συγγραφείς και μιλούσαν για το ανθρώπινο πεπρωμένο με ρεαλιστικό τρόπο δίνοντας βάση στην φαντασία. Στη συνέχεια, βρίσκουμε ίχνη στο ψυχαναλυτικό του έργο από πολλούς φιλοσόφους, επιστήμονες και συναδέλφους του. Συνοπτικά, το έργο του είναι ένα συνονθύλευμα από: Πλάτωνα, Καρτέσιο, C.G Carus, Eduard von Hartmann, G.T. Fechner, Nietzsche, Schopenhauer, Goethe, Helmholtz (ιδέα διατήρησης ενέργειας, θετικιστική προσέγγιση και υλισμός), Leibniz, Franz Brentano, Ernest W. von Brücke (υδραυλικό μοντέλο ενέργειας - libido), Ernst Haeckel, Joseph Breuer, Wilhelm Fliess, Stuart Mill, Jeremy Bentham, Ludwig Börne, Jean – Martin Charcot, Albert Moll, Richard von Krafft-Ebing και άλλοι (Fromm, 1975. Hergenhahn, 2005 . Howard, 2012. Jacobs, 2003. Lawrence & Oliver, 2001. Μαννόνι, 1993. Miller&Katz, 1989 . Neu ,1999 . Parker, 1997 . Storr, 2006 , 2001 . Sulloway, 1992 . Veggeti Finzi, 2006).

Ακολουθούν οι κυριότερες επιρροές του που σχετίζονται με την σεξουαλικότητα.

1.2.1 Φιλοσοφία

Ο Freud επηρεάστηκε από τον καθηγητή του Franz Brentano και την αριστοτελική θεωρία που δίδασκε. Τον ενθάρρυνε να διαβάσει Descartes, Hume, Kant, and Comte. Στράφηκε για έμπνευση στον Nietzsche. Παρά το προφανές ενδιαφέρον του στη φιλοσοφία και τη μεγάλη εκτίμησή του για τον Brentano, ο Freud τελικά εγκατέλειψε την ακαδημαϊκή φιλοσοφία, υπέρ μιας φαινομενικά πιο επιστημονικής προσέγγισης στα θεμελιώδη αινίγματα του μυαλού και του πολιτισμού. Παρά την διαρκή εμπλοκή του με φιλοσοφικά ζητήματα, ο Freud εκφράζει επανειλημμένα την περιφρόνησή του για την ακαδημαϊκή φιλοσοφία της εποχής του, καθώς θεωρεί ότι τείνει να κατασκευάζει μεγάλα συστήματα, κλειστά από τα ευρήματα της εμπειρικής επιστήμης, ενώ αποδέχεται μη-επιστημονικές μορφές γνώσης όπως η διαίσθηση.

Ο Tauber θεωρούσε ότι αν διάβαζε πιο συστηματικά φιλοσοφία, η ψυχανάλυση θα είχε πάρει άλλη τροπή και τον χαρακτήρισε ως κρυπτοφιλόσοφο (cryptophilosopher). Πρέπει να σημειωθεί ότι οι φιλόσοφοι είχαν πάντα τις πιο πολύπλοκες αντιρρήσεις απέναντι στην ψυχανάλυση (Howard, 2012, σελ.188-189. Neu, 1999. Ράιχ, 1977e, σελ.133).

Η διευρυμένη σεξουαλικότητα της ψυχανάλυσης έχει αρκετά κοινά σημεία με τον Έρωτα του Πλάτωνα στο έργο του «Συμπόσιο». Η ιδέα του Freud ότι όλοι ξεκινάμε την ανάπτυξή μας ως αμφιφυλόφιλοι προέρχεται από το Συμπόσιο του Πλάτωνα αρχικά. Ο

Αριστοφάνης, στον λόγο του περί έρωτος αναφέρει τρία φύλα: το αρσενικό, το θηλυκό και τον ερμαφρόδιτο συνδυασμό του άνδρα και της γυναίκας που είχε δύο κεφαλές, δύο σύνολα των γεννητικών οργάνων, και ούτω καθεξής. Άλλο χαρακτηριστικό του πλατωνικού Έρωτα που εκφράζεται στο «Συμπόσιο» είναι ότι οι ερωτικές ενορμήσεις πάντα φθάνουν πέρα από τον εαυτό τους. Τόσο στον Πλάτωνα όσο και στην ψυχανάλυση μόνο μέσω του έρωτα συνθλίβεται το Εγώ. Τίθεται το ερώτημα τι σημασία έχει αυτό για την ανθρώπινη ανάπτυξη και την ψυχαναλυτική κατανόηση της ανθρώπινης ψυχής (Lear, 2006, σελ.19, 87).

Όμως, η ιστορία της ψυχολογίας του 19^{ου} αιώνα μπορεί να θεωρηθεί ως κατ' ουσίαν, μια εξέλιξη πέραν της φιλοσοφίας, με κατεύθυνση προς τη βιολογία (Sulloway, 1992, σελ. 251).

1.2.2 Δαρβινική θεωρία

Η κυριότερη επιρροή ήταν αυτή του Δαρβίνου και του Jean Baptiste Lamarck (θεωρία κληρονομικότητας των επίκτητων χαρακτηριστικών).

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όπου διατυπώνονταν οι βασικές θεωρίες του Freud για την ψυχή, οι ιδέες του Δαρβίνου πάνω στην εξέλιξη και την καταγωγή του ανθρώπου είχαν πρόσφατα κερδίσει την αποδοχή. Ο Δαρβίνος με το να διακηρύσσει ότι ο άνθρωπος δεν ήταν ένα ξεχωριστό δημιούργημα αλλά απλά το πιο υψηλά εξελιγμένο πρωτεύον, είχε ανοίξει τον δρόμο για μια ψυχολογία που δεν βασιζόταν στη φιλοσοφία του νου ή στην αντίληψη ή στα εξαρτημένα αντανακλαστικά ή στις πνευματικές αρετές του ανθρώπου αλλά για μια ψυχολογία που είχε ρίζες στην συγγένειά του με τα ζώα. Ο καιρός ήταν ώριμος για μια ψυχολογία βασισμένη στην έννοια του ενστίκτου, δηλαδή στις βασικές βιολογικές δυνάμεις ή ορμές που παρακινούν την συμπεριφορά τόσο του ανθρώπου όσο και των ζώων, εκ των οποίων το σεξ αποτελεί σίγουρα μια από τις πιο σημαντικές. Ο Δαρβίνος ήταν εκείνος που υπογράμμισε την βιολογική σημασία των ενστίκτων της επιβίωσης και της αναπαραγωγής, που έθεσαν πριν από την ιατρική κοινότητα ένα δυναμικό δυαδικό παράδειγμα του ενστίκτου, το οποίο φαίνονταν να περιβάλλει ολόκληρη την οργανική συμπεριφορά. Η δαρβινική απεικόνιση του ανθρώπου έτεινε να αναγάγει εξαιρετικά πολύπλοκες συμπεριφορές σε απλές βιολογικές ρίζες. Ο Freud επιχείρησε να κάνει ακριβώς το ίδιο. Και ένας λόγος που η ψυχανάλυση διαδόθηκε τόσο ευρέως ήταν ότι φάνηκε να ανήκει στο πνεύμα της νέας βιολογίας. Επίσης, ανήκε στην περίοδο που οι φυσικοί άρχιζαν να διακρίνουν τη δομή της ύλης. Το ηλεκτρόνιο ανακαλύφθηκε το 1890 και σύντομα εμφανίστηκαν πολλαπλά υποατομικά σωματίδια. Στην αρχή του αιώνα, η επιστημονική κατανόηση είχε εξισωθεί με

την διάσπαση των δομών, συμπεριλαμβανομένου του μυαλού, στα στοιχειώδη συστατικά τους (Storr, 2001, σελ.145-146).

Η πιο έντονη κριτική στον Freud πάνω στο βιολογισμό και τον δαρβινισμό έχει γίνει από τον Frank Sulloway (1992). Θεωρούσε ότι οι βιολογικές επιρροές στην ψυχανάλυση ήταν κυρίως εννοιολογικές και δεν αφορούσαν μόνο την ορολογία της. Ο Freud θα πρέπει να θεωρηθεί όπως ο Δαρβίνος, ο ιδρυτής της ψυχοβιολογικής οπτικής του ανθρώπου, ο «Δαρβίνος της ψυχής» («Darwin of the mind») όπως τον αποκαλεί και ο Ernest Jones (σελ. 238). Επίσης τον αποκαλεί «Κρυπτοβιολόγο» (crypto-biologist) καθώς θεωρεί ότι όλη του η ψυχαναλυτική θεωρία στηρίζεται σε βιολογικά δεδομένα προγενέστερων και ο Freud με τους συναδέλφους του προσπαθούν να τα καλύψουν με έναν ψυχολογικό μανδύα ώστε να γίνουν αποδεκτά και να φανούν ως κάτι νέο. Ο Freud πίστευε ότι οι θεωρίες του Δαρβίνου έφεραν πολλές ελπίδες για την εξέλιξη της κατανόησης μας για τον κόσμο. Ως το 1895 ήλπιζε να ενωθούν οι κλάδοι της νευρολογίας και της ψυχολογίας. Ξεκίνησε την καριέρα του με προτίμηση στη βιολογία και σε μετρήσιμες και θετικές έννοιες, θέλοντας να εξηγήσει τις ψυχικές διαδικασίες με βάση εκείνες της φυσιολογίας αναγόμενες σε φυσικούς και χημικούς όρους. Στην πορεία όμως στράφηκε στην ψυχολογία και στην θεωρία (Sulloway,1992. Vegetti Finzi ,2006).

Ο Jacoby (1983) προχωρεί στο ότι ο «βιολογισμός» του Freud, η φαινομενική περιφρόνηση του για τις κοινωνικές αξίες, είναι η δύναμή του. Αποτελεί την κριτική του αστικού ατομισμού, ο υλισμός του αφαιρεί τον φλοιό από του κοινωνικούς κανόνες κι αξίες για να βρει την εσωτερική κοινωνική δυναμική. Είναι αναγκαίο κατά τον Horkheimer να ακολουθήσουμε το βιολογικό υλισμό του Freud, να επιμείνουμε στη φρουδική ορθοδοξία με αυτήν τη θεμελιώδη έννοια (σελ.60).

1.2.3 Wilhelm Fliess (1858-1928)

Ο Wilhelm Fliess ήταν βιεννέζος ωτορινολαρυγγολόγος, επηρεασμένος από τον Δαρβίνο και τον Haeckel. Διατηρούσε μια στενή φιλία και πολυετή αλληλογραφία με τον Freud (1887-1904) που καλύπτει τη γέννηση και την αρχική ανάπτυξη της ψυχανάλυσης.

Το έργο του, συνέχεια της θεωρίας των ερωτικών χημειοτροπισμών του Haeckel, πραγματεύονταν «τις σχέσεις ανάμεσα στη μύτη και τα γυναικεία γεννητικά όργανα» (nasogenital phenomena) σύμφωνα με την οποία η ρινική βλεννογόνος και η βλεννογόνος των γεννητικών οργάνων συνδέονταν, το ίδιο και η όσφρηση με την σεξουαλική έλξη. Όπως είδαμε και για τον Αριστοφάνη, ο Fliess θεωρούσε τον σεξουαλικό χαρακτήρα του ανθρώπου

αμφιφυλόφιλο και ο Freud ενσωμάτωσε στην θεωρία του την έννοια της αμφιφυλοφιλίας, ότι δηλαδή ότι υπάρχει μια πρωταρχική ψυχική αμφισεξουαλικότητα και στα δύο φύλα, συσχετίζοντάς την με τις νευρώσεις. Τέλος, ο Fliess υποστήριζε ότι υπάρχουν βιολογικοί κύκλοι των 28 και 23 ημερών αντίστοιχα για τις γυναίκες και τους άντρες. Οι περίοδοι αυτές βρίσκονται σε στενή συνάρτηση με την κίνηση των άστρων. Τελικά, ο μυστικισμός, η αριθμολογία και κάποιες άλλες θέσεις του Fliess ήταν ασυμβίβαστες με τη σκέψη του Freud και τον Αύγουστο του 1900 διέκοψαν την φιλία τους καθώς ο Freud ήθελε την Ψυχανάλυση μια ανεξάρτητη επιστήμη που θα συνυπάρχει με όλες τις άλλες και όχι μια καρικατούρα της σεξουαλικής βιολογίας του Fliess. Τα έργα τους έχουν αρκετά κοινά σημεία και είναι δύσκολο να πούμε ξεκάθαρα ποιος επηρέασε ποιόν (Heller, 2005, σελ.126-127. Jaccard, 1985, σελ.54. Kennedy, 2010. Storr, 2006. Sulloway, 1992. Vegetti Finzi, 2006).

1.2.4 Joseph Breuer (1842-1925)

Το 1895 θεωρείται ως επίσημη ίδρυση της ψυχανάλυσης. Αυτό συμβαίνει γιατί εκείνη την χρονιά ο Breuer (φυσιολόγος) και ο Freud δημοσίευσαν τις «Μελέτες για την υστερία», παρουσιάζοντας την περίπτωση της Anna O (Bertha Pappenheim) και τη καθαρτική μέθοδο που πρώτος εισήγαγε ο Breuer. Σε αυτό το έργο, ο Freud υπογραμμίζει τη σχέση της αγχώδους υστερίας με τη διακεκομμένη συνουσία και της νευρασθένειας με τον αυνανισμό. Διέκοψαν την συνεργασία τους καθώς λέγεται ότι διαφώνησαν ως προς τον ρόλο της σεξουαλικότητας στην αιτιολογία της υστερίας και άλλων ψυχικών διαταραχών. Ο Freud υποστήριξε ότι όλες οι νευρώσεις έχουν σεξουαλική συνιστώσα φανερώνοντας μια στενή σύνδεση της ψυχαναλυτικής του σκέψης με την σημασία της σεξουαλικότητας. Αντίθετα, ο Breuer διαφώνησε με την πρωτοκαθεδρία της σεξουαλικότητας. Βέβαια, αρκετές είναι οι πηγές που υποστηρίζουν ότι δεν ήταν η σεξουαλικότητα ο λόγος που διαφώνησαν (Heller,2005. Hergenhahn, 2005. Muller, 1996. Sulloway, 1992. Vegetti Finzi 2006. Webster, 2003).

Ωστόσο, διάφορα έργα είχαν πολύ πριν από τις «Μελέτες πάνω στην υστερία» αποδείξει πως υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στην υστερία και τη σεξουαλικότητα. Οι αδελφοί Goncourt (εμπνευσμένοι από τον Charcot), ο August Strindberg στο «Μια Μάγισσα», διήγημα που κυκλοφόρησε αργότερα στη Βιέννη, ο Arthur Schnitzler στη «Neye Freie Presse» και πολλοί άλλοι Βιεννέζοι συγγραφείς, δημοσίευσαν την εποχή εκείνη κλινικές μελέτες σε τύπο μυθιστορήματος, όπου διαγράφονται οι ιδέες του Breuer και του Freud (Jaccard,1985, σελ.48).

1.2.5 Jean- Martin Charcot (1825-1893)

Ο Charcot ήταν ένας διάσημος νευροπαθολόγος που διηύθυνε την κλινική Salpêtrière. Ο Freud κερδίζοντας μια υποτροφία , πήγε στο Παρίσι και μαθήτευσε κοντά του από τις 13 Οκτωβρίου 1885 έως τις 28 Φεβρουαρίου 1886, στην «Μέκκα της νευρολογίας».

Το ιδιαίτερο που έκανε ο Charcot, ήταν ότι χρησιμοποιούσε την ύπνωση και μελετούσε τα φαινόμενα της υστερίας. Ερευνούσε συνήθως τα αίτια και τα συμπτώματα (αναισθησία στον πόνο, παράλυση διάφορων μερών του σώματος), τα οποία θεώρησε ότι δεν οφείλονται στη φυσιολογία αλλά σε περίεργες ιδέες (φαντασιακό) και σχετίζονται με την σεξουαλικότητα, με τραυματικά γεγονότα και την ψυχολογία. Θεωρούσε ότι υπάρχουν και άντρες υστερικοί αν και η πλειοψηφία ήταν γυναίκες. Είχε πει: «Σ’ αυτό το είδος της περίπτωσης υπάρχει πάντα κάτι γενετήσιο- πάντα- πάντα- πάντα». Ο Charcot είχε μαντέψει τη σημασία της σεξουαλικότητας και τις πιθανές θεραπείες μέσω του λόγου δίπλα στην παραδοσιακή υπνοθεραπεία αλλά οι ιδέες του δεν είχαν αποκρυσταλλωθεί σε ένα πλαίσιο γνώσης, πράγμα που αργότερα έκανε ο Freud. Η συνάντησή τους έχει εμβληματική σημασία καθώς συμβολίζει τη σύγκλιση δύο γραμμών ψυχολογικής έρευνας, την πειραματική και την κλινική που είχε ως μέθοδο της τον υπνωτισμό και δόθηκε βάση στον σεξουαλικό πυρήνα του ατόμου.

Κατά την κριτική του Sulloway, ο Freud επέστρεψε στη Βιέννη με μια εξιδανικευμένη εικόνα του Charcot επειδή το διάστημα που μαθήτευσε δίπλα του ήταν πολύ λίγο διάστημα για να διαμορφώσει κριτική άποψη για τις κύριες διδασκαλίες του (Βιδάλη, 2008. Heller, 2005. Hergenhahn, 2005. Lawrence&Oliver , 2001 . Sulloway, 1992. Vegetti Finzi, 2006. Webster, 2003).

1.3 Αυνανισμός

Ο Laqueur (2006) υποστηρίζει ότι για την ψυχανάλυση η ύπαρξη του αυνανισμού είναι μεν απαραίτητη στα πρώιμα στάδια της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης για την σωστή θεμελίωση της μελλοντικής σεξουαλικότητας, πρέπει δε ,υποχρεωτικά, να εγκαταλειφθεί από το παιδί για την μετάβαση του στο στάδιο της ενήλικης σεξουαλικότητας. Κατά την Joyce Mc Dougall, «ο αυτοερωτισμός συνιστά, στο πλαίσιο της φροϋδικής θεωρίας, αρχέτυπο της ανθρώπινης σεξουαλικότητας» (σελ.77). Ο Freud θεωρεί ότι αποτελεί κίνδυνο για την πολιτισμική προσαρμογή καθώς αναστέλλει προς στιγμήν την αρχή της πραγματικότητας και «συμβάλλει στην υποκατάσταση της πραγματικότητας από τα φαντασιακά αντικείμενα»

(σελ.221). Επιπλέον, ο αυνανισμός σπάει την σύνδεση σκοπού και αντικειμένου (Soble, 2009, σελ.148).

Η ψυχανάλυση έθεσε τα θεμέλια για μια νέα σεξουαλική ηθική μέσα απο αντιπαραθέσεις και αμφιταλαντεύσεις που μαρτυρούν πρώτον πως οι προκαταλήψεις επιμένουν, και δεύτερον πως η απαγόρευση του αυνανισμού διαιωνίζεται. Ο Freud τον εντάσσει στη βρεφική και νηπιακή σεξουαλικότητα όμως διστάζει να εκφραστεί με απόλυτη ελευθερία. Δίνει στο περιεχόμενο του αυνανισμού ένα περιεχόμενο διαστροφικό ή αιμομικτικό. Χρησιμοποιεί μια ψυχογενετική μέθοδο αφού το φάντασμα (της αιμομειξίας) προϋπάρχει της ενόρμησης και ο αυνανισμός είναι το αποτέλεσμά του. Σύμφωνα με τον Freud οι συνέπειες του αυνανισμού μπορεί να είναι παθολογικές και να προκαλούν νευρώσεις (υπερβολικός αυνανισμός - νευρασθένεια) και πολλοί ψυχαναλυτές τον έβλεπαν ομοίως, ως μια πράξη παιδική κι ενοχική. Σε μια επιστολή στον Fliess το 1897, ο Freud αναφέρει: «κατέληξα στη σκέψη πως ο αυνανισμός είναι η μοναδική μεγάλη συνήθεια, η μεγαλύτερη ανθρώπινη έξη, η πρωταρχική ανάγκη» (Brenot, 2010, σελ.66- 67, 107).

1.3.1 Ομοφυλοφιλία

Ο Freud πίστευε ότι η ομοφυλοφιλία οφείλεται σε τυχαίες πρώιμες καθηλωτικές εμπειρίες, συμπεριλαμβανομένης της αποπλάνησης, ακολουθούμενη από ένα τραυματικό οιδιπόδειο σύμπλεγμα (άγχος ευνουχισμού). Με την τοποθέτηση της προέλευσης της ομοφυλοφιλίας στα γεγονότα της παιδικής ηλικίας, βοήθησε στην διάλυση των προκαταλήψεων της εποχής του σχετικά με την ομοφυλοφιλία ως διαστροφή. Η ομοφυλοφιλία είναι βασισμένη στην ιδιοσυγκρασιακή προδιάθεση, επομένως οι ομοφυλόφιλοι γίνονται, δεν γεννιούνται. Άθελά του ενισχύει την λανθασμένη αντίληψη ότι η ομοφυλοφιλία είναι κάτι που μαθαίνεται επομένως μπορεί και να θεραπευτεί. Παράλληλα υποστηρίζει πως η ομοφυλοφιλία είναι εξ ολοκλήρου πέρα από το εύρος της ψυχανάλυσης και κάθε άλλης θεραπείας.

Εδώ υπάρχει μια βαθιά αντίθεση αφού η ομοφυλοφιλία έχει μια ισχυρή βιολογική συνιστώσα μέσα στην θεωρία του καθώς θεωρεί ότι όλοι γεννιόμαστε με μια αμφιφυλοφιλία όμως έχουμε διαφορετικές τάσεις ως προς τον σεξουαλικό μας προσανατολισμό (Brooks&Woloch, 2000 . Heller, 2005, σελ.144).

Κατά τον Freud η φυσιολογική επιλογή (normal) είναι η ετερόφυλη. Θεωρεί την ετεροφυλοφιλία το φυσιολογικό αποτέλεσμα εννοώντας το φυσιολογικό όχι μόνο με στατιστική έννοια αλλά αξιολογικά εξισώνοντάς το με την ψυχική ωριμότητα. Την

ομοφυλοφιλία την θεωρεί ως οπισθοδρόμηση, καθήλωση σε πρωτόγονο στάδιο ψυχικής εξέλιξης είτε είναι ναρκισσιστικό, στοματικό ή πρωκτικό. Απο την άλλη, στο σύμπαν του Freud δεν υπάρχουν ψυχολογικά ετεροφυλόφιλοι. Επιμένει ότι η ετεροφυλοφιλία αποτελεί εκτός από ένα γεγονός της φύσης, μία ψυχική επίτευξη που αντιπροσωπεύει κάποιον. Μάλιστα ο ίδιος είχε διαγνώσει τη σχέση του με τον Wilhelm Fliess ως μια εκδήλωση παθητικού ομοφυλοφιλικού δεσμού. Έγραφε σε ένα γράμμα του στον Ernest Jones ότι «Υπάρχουν μερικά κομμάτια απείθαρχου ομοφυλοφιλικού συναισθήματος στην ρίζα του θέματος».

Δεν παθολογικοποιεί την ομοφυλοφιλία σε αντίθεση με μεταγενέστερους αμερικανούς ψυχαναλυτές που τη θεώρησαν ασθένεια. Μάλιστα εξέλαβε την ομοφυλοφιλία ως το αντίθετο της ασθένειας. Το αρνητικό της διαστροφής γι' αυτόν ήταν οι νευρώσεις, έτσι οι ομοφυλοφιλικές τάσεις γίνονται παθογόνες μόνο όταν καταπιέζονται με αποτέλεσμα να δημιουργείται νεύρωση. Δεν συμμετείχε στον ριζικό εννοιολογικό διαχωρισμό των ομοφυλοφίλων από τους ετεροφυλόφιλους. Ήταν υπέρ της αποποινικοποίησης της ομοφυλοφιλίας καθώς αυτός ήταν ο πολιτικός στόχος της περιθωριοποίησής τους. Θεωρούσε ότι η ομοφυλοφιλία ήταν οικουμενικά παρούσα στην ψυχική ανάπτυξη. Έτσι, της έδωσε οικουμενικό και όχι μειονοτικό χαρακτήρα. Στο φροϋδικό ψυχικό σύμπαν, η ομοφυλοφιλία είναι παντού, παραμονεύοντας στις ψυχικές ζωές ακόμα και των πιο άψογα «φυσιολογικών» και ευπαρουσίαστων ατόμων. Επίσης, φάνηκε πιο επιεικής με την ανδρική ομοφυλοφιλία. Για τους ομοφυλόφιλους άντρες πιστεύει ότι δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στην επιλογή αντικείμενου και στη θηλυπρέπεια, ενώ τις ομοφυλόφιλες γυναίκες τις χαρακτήριζε ως ανδροπρεπείς (Brooks&Woloch, 2000, σελ.145- 146).

Ο Soble (2009) επισημαίνει ότι ο Freud δεν θα έπρεπε να διερωτάται γιατί υπάρχουν ομοφυλόφιλοι από τη στιγμή που η σεξουαλικότητα δεν συνδέεται με την αναπαραγωγή, ούτε και ο στόχος με το αντικείμενο της σεξουαλικότητας .

Στο ζήτημα της ομοφυλοφιλίας ο Freud θέτει την αντίφαση φύσης και ανατροφής (nature- nurture), ταυτόχρονα την παθολογικοποιεί και δεν την παθολογικοποιεί με τις αντιφατικές του θέσεις και την αγκαλιάζει θα λέγαμε με το ένα χέρι. Ήταν ένα αρκετά λεπτό ζήτημα για την εποχή του.

1.3.2 Libido

Η libido στην ψυχανάλυση, αποτελεί μια θεωρητική σύλληψη ως προς την ψυχική όψη της σεξουαλικής ενέργειας που σχετίζεται με τις ποικίλες σεξουαλικές ενορμήσεις. Αντιφατικά, αποτελεί μια «ποσοτική» έννοια καθώς αναφέρεται σε υποθετικά ποσά σεξουαλικής ενέργειας που κινητοποιούν τις σεξουαλικές ενορμήσεις και παράλληλα μια «ποιοτική» έννοια, πράγμα που σημαίνει ότι η libido η οποία συνδέεται ειδικά με τις σεξουαλικές ενορμήσεις δεν πρέπει να συγχέεται με την ψυχική ενέργεια εν γένει. Η libido είναι ένας υποθετικός τρόπος υπολογισμού των σεξουαλικών διαδικασιών, μια φανταστική μονάδα ποσοτικής μέτρησης. Για τον Freud είναι φανταστική και μη μετρήσιμη, παραμένει όμως μια αναγκαία υποθετική έννοια ακριβώς όπως η βαρύτητα, η μάζα και ο χωροχρόνος είναι υποθετικές έννοιες χωρίς τις οποίες η φυσική δεν θα μπορούσε να εξελιχθεί. Είναι μια απροσδιόριστη αλλά και επιστημονική έννοια στην μεθόριο μεταξύ ψυχικού και σωματικού. Εδώ φαίνεται και η συνδυαστική προσέγγιση του Freud για άλλη μια φορά, με την ένωση βιολογικού και ψυχολογικού. Υπό την επιρροή του μοντέλου του Brücke, η libido συνδέεται με ένα υδραυλικό μοντέλο και ρέει κατά πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Είναι κύρια πηγή του άγχους και πηγάζει από διάφορα μέρη του σώματος. Αναπτύσσεται με πολλές διακοπές και ελλοχεύει ο κίνδυνος της καταστολής της.

Η libido αντικαταστήθηκε από τον Έρωτα, στον οποίο και ενσωματώθηκε, όταν ο Freud εισήγαγε μια θεωρία της σεξουαλικότητας πιο διευρυμένη και ταυτόχρονα συνδεδεμένη με την αρχαία φιλοσοφία από την οποία επηρεάστηκε. Υπέθεσε ότι η ζωή είναι μια μάχη μεταξύ δύο ενστίκτων (πλατωνικός δυισμός): της ζωής (Έρωτας,libido) και του θανάτου (Θάνατος, επιθετικότητας) (Heller, 2005. Kennedy, 2010. Φρόντ , 1991).

Ο θεμελιωτής της Ψυχανάλυσης ερμηνεύει ως Έρωτα όλα όσα βρήκε περί σεξουαλικότητας καθώς και την πρακτική μας ικανότητα να εξελιχθούμε μέσω αυτών. Το να κατανοήσουμε τους εαυτούς μας ως κατ' ουσίαν ερωτικούς, όχι μόνο σεξουαλικούς, μπορεί να είναι ένα τεράστιο βήμα για την ωρίμανσή μας (Lear, 2006, σελ.86).

1.3.3 Διαστροφές

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, πολλοί ερευνητές ασχολήθηκαν με τις «εκκεντρικότητες» της ανθρώπινης σεξουαλικότητας, ωστόσο η συμβολή του Freud ήταν καθοριστική ώστε να πεισθούν η ιατρική κοινότητα, αλλά και οι εκτός αυτής, ότι οι σεξουαλικές διαστροφές αποτελούν διαταραχές της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης (αντίποδας των νευρώσεων) και όχι «κληρονομικές μολύνσεις» ή «εκφυλιστικές εκδηλώσεις» (Storr, 2006, σελ.35).

Ο Freud αποπαθολογικοποιεί τις σεξουαλικές διαστροφές δείχνοντας ότι όλοι έχουμε έμφυτη προδιάθεση για αυτές και ως κομμάτι της πολύμορφης και διεστραμμένης παιδικής σεξουαλικότητας, αποτελούν κομμάτι της ανάπτυξης της φυσιολογικής μας σεξουαλικότητας. Παράλληλα όμως κάνει μια νέα διάκριση της παθολογίας και της κανονικότητας, καθώς αν μια διαστροφή έχει αποκλειστικότητα ή καθήλωση φέρει παθολογικά συμπτώματα χωρίς να κάνει σαφές το γιατί (Kerslake & Brassier, 2007, σελ.161).

Ο Neu (1999) θεωρεί ότι το τι αποτελεί διαστροφή διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία και είναι ανάλογο του χωροχρόνου και της κουλτούρας. Επίσης, θεωρεί ότι αν ήταν μια πρακτική που χαρακτήριζε την πλειοψηφία δεν θα θεωρούνταν διαστροφή αλλά φυσιολογική συμπεριφορά. Το περιεχόμενό της δηλαδή είναι σχετικό και καθορίζεται κοινωνικά (Χρυσικόπουλος, 2012).

1.4 Σεξουαλικότητα

(Εμπειρικός) «Κανένα άλλο πεδίο της θεωρίας του Φρόυντ για τον άνθρωπο δεν είναι τόσο εκτεταμένο και περίπλοκο όσο η θεωρία της σεξουαλικότητας» (Βαμβαλής ,2000, σελ.179).

Την εποχή του Freud, η γερμανική επιστήμη της σεξολογίας είχε μια βιολογική , δαρβινική, βάση και εστίαζε στην σεξουαλική παθολογία. Η κατεύθυνση της έθετε ως καθοριστικούς παράγοντες για την σεξουαλικότητα τους βιοχημικούς και τους κληρονομικούς. Με την εμφάνιση του ναζισμού, στράφηκε στην ευγονική και στην φυλετική υγιεινή. Στην φροϋδική αντίληψη η σεξουαλικότητα δεν ξεκινά ως γενετησιότητα αλλά ως μια διάχυτη αισθησιακότητα τοποθετημένη σε πολλά διαφορετικά μέρη του σώματος (Amidon, 2008. Mitchell &Black, 1995, σελ.13).

Ο Freud χρησιμοποιούσε τον όρο «σεξουαλικός» με την ευρεία έννοια και το «γενετήσιος» με τη στενή. Διαχώρισε το σεξουαλικό από το γενετήσιο και χρησιμοποιεί τον όρο σεξουαλικός πιο γενικά, με την έννοια του «απολαυστικός». Ο στόχος του είναι να

αλλάξει τι εννοούμε με τον όρο σεξουαλικότητα, θέλει να φέρει μια αλλαγή παραδείγματος, μία εννοιολογική αναθεώρηση (Hergenhahn,2005 . Lear, 2006).

Συνέδεσε την σεξουαλικότητα με το χιούμορ και την μεταβίβαση (erotic και eroticized) και θεώρησε ότι οι σεξουαλικές φαντασιώσεις βρίσκονται στον πυρήνα κάθε σύγχρονου υποκειμένου. Έτσι, φέρνει στην επιφάνεια τον ρόλο της φαντασίας και εντάσσει την σεξουαλικότητα σε δύο χρόνους, στο παρόν και το παρελθόν, και την θεωρεί «το κλειδί που ξεκλειδώνει τα πάντα». Το παρελθόν συνεχίζει και ζει διαχρονικά εντός του παρόντος (Freud, 2010a . Parker, 1997 . Vegetti Finzi, 2006, σελ.86. Φρόνυτ, χ.χ).

Το 1897 ανακάλυψε την βρεφική σεξουαλικότητα, το οιδιπόδειο σύμπλεγμα και δημοσίευσε το νευροανατομικό έργο του: την αντιμετώπιση της παιδικής εγκεφαλικής παράλυσης. Έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην ύπαρξη της παιδικής σεξουαλικότητας. Τη θεωρούσε πολύμορφα διεστραμμένη και οικουμενική και η άποψή του ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων καθώς ήταν αδιανόητο τα παιδιά να έχουν σεξουαλικές φαντασιώσεις και δη με τους γονείς τους (Kahn, 2002 σελ.35. Φρόνυτ, 1991).

Έχει δεχθεί εξίσου έντονη κριτική ως προς την «πρωτοτυπία» των θεωριών του για την παιδική σεξουαλικότητα. Όλες οι πληροφορίες που είχε ήταν δουλειά άλλων ανθρώπων που ήδη από το 1900 είχαν ανακαλύψει την παιδική σεξουαλικότητα και ήταν ενημερωμένοι ανεξάρτητα από τον Freud. Είχαν συζητηθεί θέματα σεξουαλικότητας επανειλημμένα χωρίς όμως να εξελίσσονται. Αυτό που έκανε ουσιαστικά ο Freud είναι να συλλέξει αυτές τις πληροφορίες και να τις επαναφέρει στο φως υπό το πρίσμα της ψυχανάλυσης, εξελίσσοντας το ήδη υπάρχον υλικό με εννοιολογικούς μετασχηματισμούς. Σύμφωνα με έρευνα του Stephen Kern, στην φροϋδική θεωρία για την παιδική σεξουαλικότητα υπάρχουν στοιχεία από τα γραπτά των Richard Krafft- Ebing, Albert Moll, P.J. Möbius, Havelock Ellis, Albert Schrenck-Notzing, Leopold Löwenfeld, Albert Eulenburg, Iwan Bloch, Magnus Hirschfeld και Alfred Binet. Ο Binet υποστήριζε ότι σχεδόν κάθε περίπτωση σεξουαλική διαστροφής αποκαλύπτει ένα περιστατικό στην παιδική ηλικία που έχει αφήσει ανεξίτηλη επιρροή πάνω στη σεξουαλική ζωή του ασθενούς (Jacobs,2003. Meyer& Borch-Jacobsen& Cottraux & Pleux, & Van Rillaer, 2007. Sulloway, 1992, σελ.285).

Άλλη κριτική είναι ότι είχε τόσο την τάση να αντλεί ενδιαφέρον όσο και ένα πάθος για γνώση απο έρευνες για την παιδική σεξουαλικότητα αντί να δεχθεί, ότι ο άνθρωπος ίσως έχει μια ροπή για εξερευνητική συμπεριφορά ανάλογη με αυτήν που έχει εμφανιστεί σε άλλα είδη (Storr, 2001, σελ.148).

1.4.1 Ψυχοσεξουαλικά στάδια ανάπτυξης

Με το βιβλίο του «Τρείς μελέτες για την θεωρία της σεξουαλικότητας» το 1905, ο Freud προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων στην βικτωριανή Βιέννη. Στο πιο σημαντικό έργο του για την σεξουαλικότητα, υπέθετε ότι υπάρχει παιδική σεξουαλικότητα και έχει κάποια αναπτυξιακά στάδια, δηλαδή ανάλογα με την ηλικία του παιδιού η κυρίαρχη ερωτογενής ζώνη αλλάζει. Τα ψυχοσεξουαλικά στάδια δεν είναι διακριτά αλλά επικαλύπτονται. Εκφράζει την βιολογική άποψη ότι η οντογένεση επαναλαμβάνει την φυλογένεση. Η ανάπτυξη από το έμβρυο μέχρι την ενηλικίωση (οντογένεση) παρέχει μια σύντομη ανακεφαλαίωση ολόκληρης της ιστορίας της φυλής (φυλογένεση), άρα και της σεξουαλικής ιστορίας της. Η παιδική σεξουαλικότητα είναι πολύμορφη και διεστραμμένη καθώς ο χαρακτήρας του παιδιού δεν είναι ακόμα ενοποιημένος και οι επιθυμίες του έχουν «ανήθικο» χαρακτήρα (Φρόντ, 1991. Vegetti Finzi, 2006. Χρυσικόπουλος, 2012).

Στην ψυχανάλυση, με τον όρο «ψυχοσεξουαλικότητα» δίνεται έμφαση στον ψυχικό παράγοντα της ανθρώπινης σεξουαλικής ζωής. Επίσης, η θεωρία των ερωτογενών ζωνών που ακολουθούν είναι κληρονομιά των «υστερογενών ζωνών» του Charcot. Στα ψυχοσεξουαλικά στάδια, η ηδονή επικεντρώνεται σε διαφορετικά μέρη του σώματος κατά τα διαφορετικά στάδια ανάπτυξης και σε κάθε στάδιο η περιοχή του σώματος στην οποία είναι συγκεντρωμένη η σεξουαλική ηδονή ονομάζεται ερωτογενής ζώνη. Κάθε λειτουργία και κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα μπορούν να είναι ερωτογενείς. Οι ζώνες με δερματική βλεννώδη επένδυση αλλά και κάθε όργανο ακόμα και εσωτερικό μπορούν να αποτελούν ερωτογενείς ζώνες (Kennedy, 2010, σελ.14. Laplanche, 1988. Μαννόνι, 1993, σελ.96).

Τα ψυχοσεξουαλικά στάδια ανάπτυξης μπορούν να επαναληφθούν εμμέσως κατά τη διάρκεια της ενήλικης ζωής του ατόμου και είναι τα εξής:

Στοματικό / Κανιβαλικό στάδιο

Διαρκεί κατά το πρώτο έτος της ζωής, κέντρο ηδονής είναι η βλεννογόνος του στόματος που συνδέεται αρχικά με την λήψη τροφής (κατάποση) και αργότερα με το πιπίλισμα του μητρικού στήθους (θηλασμός) ή του αντίχειρα. Αρχικά το βρέφος πιπιλάει με στόχο τη λήψη γάλακτος, με την εισροή του ζεστού υγρού στο στόμα βιώνει την απόλαυση και σε δεύτερο χρόνο πιπιλάει το στήθος ή τμήματα του σώματός λαμβάνοντας ηδονή από το πιπίλισμα καθαυτό. Σε επόμενες περιόδους πίεσης στην ενήλικη ζωή, η υπερ-ικανοποίηση ή υπο-ικανοποίηση αυτού του σταδίου, μπορεί να προκαλέσει καθήλωση στο στοματικό στάδιο με διαταραχές τροφής, κάπνισμα, προτίμηση στο στοματικό σεξ, φιλία. Αυτή η περίοδος

ονομάζεται αυτό- ερωτική καθώς το βρέφος λαμβάνει ηδονή από το ίδιο του το σώμα. Σε αυτό το στάδιο συνυπάρχει η κανιβαλικότητα με επιθετικές ορμές προς το στήθος της μητέρας (δάγκωμα) καθώς και έντονη αμφιθυμία.

Πρωκτικό στάδιο

Διαρκεί από το δεύτερο έως και το τρίτο έτος ζωής του παιδιού. Η κύρια ερωτογενής ζώνη είναι ο πρωκτός και οι γλουτοί. Στο πρώτο μέρος του σταδίου το παιδί βιώνει την ηδονή μέσω της αποβολής κοπράνων ενώ στο δεύτερο μέρος με την εκπαίδευση του ελέγχου των σφικτήρων που επιβάλλεται από τους γονείς (κοινωνικές απαιτήσεις), η ηδονή προέρχεται από την ικανότητα συγκράτησης των κοπράνων. Το παιδί βλέπει τα κόπρανα ως ένα δώρο προς τον γονέα. Η καθήλωση σε αυτό το στάδιο σχετίζεται με χαρακτήρες ψυχαναγκαστικούς, με εμμονή στην καθαριότητα και την βρωμιά, φιλάργυρους και φειδωλούς με το χρήμα.

Φαλλικό στάδιο

Διαρκεί από το τρίτο έως το τέταρτο ή πέμπτο έτος ζωής. Σε αυτό το στάδιο η ερωτογενής ζώνη είναι η περιοχή των γεννητικών οργάνων. Έχουμε έντονη ενασχόληση με τα γεννητικά όργανα (αυνανισμός) και το παιδί μπαίνει στο οιδιπόδειο σύμπλεγμα που θα το δούμε αναλυτικά παρακάτω. Ο ναρκισσισμός και η υπερηφάνεια του παιδιού για τα γεννητικά του όργανα υπερέχουν.

Στάδιο λανθάνουσας σεξουαλικότητας

Από την ηλικία των έξι ή επτά ετών έως την εφηβεία, οι σεξουαλικές ορμές απωθούνται έντονα και εξακολουθούν να υπάρχουν στο ασυνείδητο. Οι λιβιδινικές παρορμήσεις επισκιάζονται από μαθημένη ντροπή, αηδία και ηθική. Η σεξουαλική δραστηριότητα σχεδόν εξαφανίζεται από την συνείδηση και τα παιδιά ασχολούνται με υποκατάστατες δραστηριότητες με συνομηλίκους. Είναι πολύ σημαντικό ότι η λανθάνουσα περίοδος λείπει από την γενετήσια εξέλιξη του ζώου ενώ έχει πρωτεύουσα σημασία (θετική) για την πρόοδο του ανθρώπινου πολιτισμού. Όσο το παιδί φυλάει στο ασυνείδητο τις αιμομικτικές του επιθυμίες και το σεξουαλικό του ένστικτο, ασχολείται με την παιδεία και ενσωματώνει την κοινωνική και όχι μόνο ηθική. Όπως θα δούμε παρακάτω, προετοιμάζεται έτσι το πεδίο ώστε όταν μπει στο γεννητικό στάδιο να καταστέλλει την σεξουαλικότητά του, διοχετεύοντας την σε πολιτισμικές δραστηριότητες. Έως εδώ έχουμε προγενετήσια οργάνωση των σεξουαλικών ενστίκτων ενώ από την εφηβεία αρχίζει η γενετήσια.

Γεννητικό στάδιο

Ξεκινάει στην εφηβεία και διαρκεί για όλη την υπόλοιπη ζωή. Με την ξαφνική έκρηξη ορμονών, σπάει το φράγμα καταστολής και απελευθερώνει την σεξουαλικότητα. Από αυτό-ερωτικοί, οι έφηβοι κινούνται σε φαντασιώσεις και επιθυμίες κοινής σεξουαλικής ευχαρίστησης. Οι σεξουαλικές επιθυμίες είναι πολύ έντονες για να απωθηθούν εντελώς (Gay, 1985. Heller, 2005, σελ. 43-47. Hergenhahn, 2005 . Κρανάκη, 1986. Φρόνυτ, 1991)

Η φροϋδική σκέψη πάνω στη σεξουαλικότητα, απαξιώνει το μοντέλο που θέλει την σεξουαλικότητα να ταυτίζεται με την λειτουργία της αναπαραγωγής και την αντικαθιστά με μια πιο ευρεία θεωρία που βρίθει πλαστικότητας. Όμως, από την άλλη πλευρά ο βιολογικός ντετερμινισμός (δηλαδή η αντίληψη ότι όλες μας οι πράξεις συνδέονται σε μια σταθερή συνειρμική αλληλουχία, αρνούμενη κάθε ψυχική σύμπτωση) του Freud τείνει να ελαχιστοποιήσει, αν όχι να αρνηθεί, τον ρόλο και την σημασία των κοινωνικών συνθηκών. Από την άλλη, ο Borneman βλέπει τα ψυχοσεξουαλικά στάδια ως μια ιστορική αλληγορία της εξέλιξης των πολιτικών συστημάτων και την ψυχική οργάνωση ως μια ταξική δομή όπου κοινωνικές τάξεις υποτάσσονται για το συμφέρον κάποιων άλλων (Borneman, 2001, σελ.701. Vegetti Finzi, 2006).

Ο Freud τείνει να καθορίζει το φυσιολογικό με βάση το διεστραμμένο όπως και πολλοί άλλοι της εποχής του. Κατασκευάζει μια διεστραμμένη παιδική σεξουαλικότητα που οδηγεί σε μια φυσιολογική ενήλικη σεξουαλικότητα.

1.4.2 Θεωρία αποπλάνησης

Αρχικά ο Freud πίστεψε από τις μαρτυρίες των ασθενών του ότι ως αίτιο των νευρώσεων ήταν η σεξουαλική αποπλάνηση στην παιδική ηλικία. Υπέθεσε ότι η σεξουαλική κακοποίηση στην παιδική ηλικία ήταν τραυματική και ήταν το αίτιο της υστερίας και της νεύρωσης αργότερα στη ζωή. Επειδή όμως το ποσοστό των ασθενών του που τα πρώτα χρόνια της πρακτικής του, του ανέφεραν ότι βίωσαν μια παιδική κακοποίηση ήταν αφύσικα υψηλό, ο Freud αμφισβήτησε την ισχύ των μαρτυριών. Έτσι ανέπτυξε την κατανόησή του πάνω στο τι μπορούσε να θεωρηθεί ως σεξουαλικό. Το σεξ υπήρχε στην φαντασία και η φαντασία προσέδιδε σε έναν άνθρωπο σεξουαλική ζωή ακόμα κι αν δεν είχε στην πραγματικότητα. Το σεξ ήταν βασική αιτία είτε ερχόταν από την πραγματικότητα είτε από φαντασιώσεις (Lear, 2006, σελ. 68-69).

Αργότερα, εγκατέλειψε τη θεωρία της αποπλάνησης διότι, εκτός του ότι οι μαρτυρίες ήταν υπερβολικά συχνές, αν ίσχυε η πραγματική αποπλάνηση θα αναγκαζόταν να συμπεράνει

ότι ο ίδιος ο πατέρας του ήταν ένοχος τέτοιων πράξεων εφόσον και ο ίδιος είχε νευρώσεις. Τέλος, στην πορεία της αυτοανάλυσής του εντυπωσιαζόταν με την σημασία της σεξουαλικής φαντασίωσης. Έφθασε στο συμπέρασμα ότι η θεωρία της αποπλάνησης σχετιζόνταν με φαντασιώσεις και επιθυμίες του ασθενούς κατά την παιδική του ηλικία και όχι με πραγματικές αναμνήσεις. Έμεινε σταθερός στην αντίληψη ότι η ασθένεια της νεύρωσης είχε τις ρίζες της στα πρώτα παιδικά χρόνια και στο ότι η σεξουαλικότητα αποτελούσε τον «παθογενή παράγοντα» και σιγά σιγά σχημάτιζε τον κανόνα ότι η σεξουαλικότητα των νευρωσικών έχει παραμείνει ή επιστρέψει σε μια βρεφική κατάσταση (Storr, 2006. Webster, 2003).

Τρεις είναι οι γενικά αποδεκτές πρωταρχικές φαντασιώσεις στην ψυχανάλυση: τα σενάρια αποπλάνησης, τα σενάρια που σκηνοθετούν το άγχος ευνουχισμού και, τέλος, τα σενάρια που αποτυπώνουν λιγότερο ή περισσότερο άμεσα τη σεξουαλική επαφή των γονέων (πρωταρχική σκηνή). Πολλοί συγγραφείς θεωρούν πως μια τέταρτη πρωταρχική φαντασίωση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, σε σύνδεση με τις εργασίες που έκαναν μαθητές του Freud, ο Rank και ο Ferenczi. Πρόκειται για τη φαντασίωση επιστροφής στην ενδομήτρια ζωή, βλέψη προς την παλινδρόμηση που μαρτυρεί τη δυσκολία του αρχικού χωρισμού από τη μητέρα και που κατά τον Rank έχει τις ρίζες της σε ένα καθολικό τραύμα. Το τραύμα αυτό ονομάζεται «τραύμα της γέννησης» και θα το εκθέσουμε ενδελεχώς στο δεύτερο κεφάλαιο (Bourdin, 2005, σελ. 73-74).

Ο Freud δέχθηκε κριτικές για την υπόθεσή του ότι οι φαντασιώσεις αποπλάνησης είναι απωθημένες σεξουαλικές φαντασιώσεις και όχι προϊόν πραγματικής αποπλάνησης. Θεωρούσαν ότι δεν πίστευε την πραγματική αιμομειξία και σεξουαλική κακοποίηση και τη διαχειρίζονταν ως φαντασιακό υλικό (Jacobs, 2003. Neu, 1999).

Έγραψε στον Fliess (21 Σεπτεμβρίου 1897): «δεν πιστεύω πια στην *neurotica* μου» έχοντας την εντύπωση ότι χρόνια προσπάθειας πήγαν χαμένα, όμως λίγο καιρό μετά διαμόρφωσε την αντίληψη ότι τα νευρωτικά φαινόμενα οφείλονται κυρίως στην φαντασίωση, δηλαδή στην επεξεργασία ακόμα και καθαυτών ανώδυνων συμβάντων από την ασυνείδητη επιθυμία. Επομένως, η εγκατάλειψη της θεωρίας της αποπλάνησης δεν αποδυνάμωσε τη δέσμευση του Freud στη σεξουαλικότητα αλλά του επέτρεψε να δει την λειτουργία της στην φαντασιακή ζωή (Bourdin, 2005, σελ.43 . Gay, 1985).

1.4.3 Οιδιπόδειο σύμπλεγμα

«Ελάχιστοι άνθρωποι στον κόσμο είναι χωρίς συμπλέγματα. Το σύμπλεγμα λέγεται έτσι γιατί συμ- πλέκεται , όπως ο κισσός στο δέντρο, στην ψυχή του ανθρώπου» Γιόχαν Πεσταλότσι (Μαντζιβής, 2000, σελ.321)

Κατά τη διάρκεια του φαλλικού σταδίου (3-6 ετών) στο παιδί αναπτύσσεται το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα. Ο Freud κάνει αναφορά για αυτό στο βιβλίο του «Η ερμηνεία των ονείρων» που εκδόθηκε το 1900 αλλά και στο «Ο μικρός Χανς». Οι υποθέσεις του για την ύπαρξη του Οιδιπόδειου συμπλέγματος ξεκίνησαν από την αυτο- ανάλυση του και από κοινά που έβρισκε σε μαρτυρίες των ασθενών του. Χρησιμοποίησε την αυτό-ανάλυση του για να επιβεβαιώσει την ύπαρξη του Οιδιπόδειου συμπλέγματος (αν ήταν πραγματικά καθολική έπρεπε να υπάρχει και σε αυτόν. Γράφει στον Fliess: (15-10-1897) : «Έχω βρει και στη δική μου περίπτωση το φαινόμενο του να είμαι ερωτευμένος με τη μητέρα μου και να ζηλεύω τον πατέρα μου και τώρα το θεωρώ ένα οικουμενικό γεγονός στην πρώιμη παιδική ηλικία». Επίσης, βρήκε επιβεβαίωση για την υπόθεσή του στην τραγωδία του Σοφοκλή «Οιδίπους Τύρρανος», και από αυτόν πήρε το όνομά του το φροϋδικό σύμπλεγμα. Θεωρεί ότι τον κύριο ρόλο στις ζωές των παιδιών που αργότερα παθαίνουν ψυχονευρώσεις τον έχουν οι γονείς.

Για τον Φρόντ, το οιδιπόδειο σύμπλεγμα ήταν άρρηκτα συνδεδεμένο με την σεξουαλικότητα, και στα γραπτά του (1905-1940) ενσωμάτωσε την οιδιπόδεια φαντασία με την ανακάλυψη της παιδικής σεξουαλικότητας και την κατανόηση της ψυχοσεξουαλικότητας (Brown& Sugarman, 2002 . Kahn, 2002. Masson, 1985. Neu, 1999, σελ.4).

Ο μύθος του Οιδίποδα κατά τον Σοφοκλή

Ο Οιδίποδας ήταν γιος του Λαίου (βασιλιά της Θήβας) και της Ιοκάστης. Ο Λαίος διέταξε έναν σκλάβο να εξαφανίσει το βρέφος, γιατί ένας χρησμός τον είχε προειδοποιήσει ότι το παιδί του θα γινόταν δολοφόνος του πατέρα του και θα παντρευόταν την μητέρα του. Ο σκλάβος όμως ,παραβιάζοντας τη δοθείσα εντολή, περιορίστηκε να εγκαταλείψει το παιδί στους πρόποδες του όρους Κιθαιρώνα. Εκεί το βρήκε ένας βοσκός και το μετέφερε στο βασιλιά της Κορίνθου, ο οποίος το ανέθρεψε σαν γιο του και πρίγκιπα. Τον ονόμασαν Οιδίποδα (δηλαδή αυτός που έχει πρησμένα πόδια) γιατί πριν τον εγκαταλείψουν του τρύπησαν και του έδεσαν τους αστραγάλους του. Ο Οιδίποδας μεγαλώνει αγνοώντας την πραγματική του ταυτότητα έως ότου, υποψιασμένος από τα υπονοούμενα κάποιων

συνομηλίκων, φτάνει στο ιερό του Απόλλωνα, όπου μαθαίνει την προφητεία (ότι θα σκοτώσει τον πατέρα και θα παντρευτεί τη μητέρα του). Για να αποφύγει το τραγικό πεπρωμένο έφυγε για την Θήβα. Στην διαδρομή λογομαχεί με έναν ηλικιωμένο περαστικό, συνοδευόμενο από μια βασιλική ακολουθία για λόγους προτεραιότητας και τον σκοτώνει. Φτάνοντας στις πύλες της Θήβας, εμποδίζεται από τη Σφίγγα, ένα τέρας με ένα σώμα αποτελούμενο από μέλη ανθρώπου και ζώου που ήταν απειλή. Του θέτει, με αντίτιμο τον θάνατο, τη λύση ενός αινίγματος που αφορά την ανθρώπινη φύση. Ο Οιδίποδας το λύνει, η Σφίγγα, ηττημένη αυτοκτονεί και οι πόρτες της πόλης ανοίγουν μπροστά του. Ως νικητή και λυτρωτή της πόλης, του προσφέρεται το χέρι της βασίλισσας Ιοκάστης που έμεινε χήρα του Λαίου, μυστηριωδώς σκοτωμένου με τη συνοδεία του. Ο Οιδίποδας νυμφεύεται την Ιοκάστη και ζουν ευτυχισμένοι για μερικά χρόνια αποκτώντας τέσσερα παιδιά, έως ότου μια τρομερή πανούκλα ερημώνει την πόλη. Το μαντείο των Δελφών, ερωτώμενο, απαντά ότι η Θήβα θα διασωθεί μόνο όταν διωχθεί ο δολοφόνος του Λαίου. Ο Οιδίποδας, ανυποψίαστος ότι επιτέλεσε το πεπρωμένο του ζητά τη βοήθεια του μάντη Τειρεσία, ο οποίος γνωρίζει το παρελθόν, και ακολουθώντας τις υποδείξεις του συσσωρεύει ενδείξεις και μαρτυρίες έως ότου η τραγική αλήθεια του αποκαλύπτεται: είναι εκείνος ο ίδιος ο δολοφόνος του πατέρα και ο εραστής της μητέρας. Αηδιασμένος για τις πράξεις του τυφλώνεται, ενώ η Ιοκάστη, που όπως εκείνος παραβίασε την τάξη των γενεών, αυτοκτονεί. Ο χρησμός εκπληρώνεται.

Ο Freud υποστηρίζει ότι το πεπρωμένο του μας συγκινεί, επειδή θα μπορούσε να είναι και δικό μας. Ο ποιητής, ξετυλίγοντας το παρελθόν, φέρνει στο φως την ενοχή του Οιδίποδα, μας αναγκάζει να αναγνωρίσουμε στην ψυχή μας τις ίδιες παρορμήσεις που αν και κατασταλμένες, εξακολουθούν να βρίσκονται εκεί. Είναι η μοίρα όλων μας, ίσως, για να κατευθύνουμε την πρώτη του σεξουαλική μας παρόρμηση προς τη μητέρα μας και το πρώτο μας μίσος και την πρώτη δολοφονική επιθυμία μας εναντίον του πατέρα μας. Είμαστε εκκολαπτόμενοι Οιδίποδες. Ο βασιλιάς Οιδίποδας, ο οποίος σκότωσε τον πατέρα του Λαίο και παντρεύτηκε τη μητέρα του Ιοκάστη, απλώς μας δείχνει την εκπλήρωση των δικών μας επιθυμιών από την παιδική μας ηλικία. Αλλά, πιο τυχεροί από ό, τι ο ίδιος, έχουμε εν τω μεταξύ καταφέρει, την αποσύνδεση των σεξουαλικών ορμών μας από τις μητέρες μας και να ξεχάσουμε την ζήλια μας για τους πατέρες μας. Στον Οιδίποδα εκπληρώνονται αυτές οι αρχέγονες επιθυμίες και βλέποντας τα άσχημα αποτελέσματα, ναι μεν συνειδητοποιούμε τις δικές μας ασυνείδητες επιθυμίες όμως φοβούμενοι την τιμωρία, τις απωθούμε ξανά (Freud, 2010b, σελ. 278-282. Vegetti Finzi, 2006, σελ.129- 134).

Το οιδιπόδειο σύμπλεγμα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της ψυχανάλυσης. Ο Freud θεωρεί ότι είναι έμφυτο φαινόμενο, καθοριζόμενο από την κληρονομικότητα, και σβήνει βάσει κάποιου προγραμματισμού, όταν αρχίζει η επόμενη, προκαθορισμένη φάση ανάπτυξης (φυλογενετικά). Του δίνει και οντογενετική και φυλογενετική ερμηνεία. Το κεντρικό όμως σημείο είναι ότι ο Οιδίποδας εκτελεί ασυνείδητα τους χρησμούς (Assoun 2010. Ράιχ& Φρόντ, 1977).

Ο μύθος φέρει αρκετούς συμβολισμούς. Το αίνιγμα της σφίγγας σχετίζεται με την ανθρώπινη γέννηση και την έναρξη του Οιδιπόδειου και της σεξουαλικότητας, δηλαδή με την ικανότητα του ατόμου που έχει σεξουαλικά ερωτήματα, να μαντέψει την πρωταρχική σκηνή κι επίσης όπως ο Οιδίποδας να αποκτήσει αυτογνωσία. Η Σφίγγα με μέλη ανθρώπου και ζώου συμβολίζει την διττή φύση μας: τα ζωώδη ένστικτά μας και την πολιτισμένη φύση μας που έρχονται σε σύγκρουση δημιουργώντας συμπλέγματα. Η τερατόμορφη όψη της είναι η όψη της νεύρωσης, του μη φυσιολογικού. Από την άλλη, ο Οιδίποδας είναι το πρότυπο του ανθρώπου που κατακτά το γνώθι σαυτόν και πληρώνει το κόστος αυτής της αυτογνωσίας.

Ακολουθεί η οντογενετική ερμηνεία του συμπλέγματος.

Οιδιπόδειο σύμπλεγμα στο αγόρι

Το αγόρι φοβάται την τιμωρία για τις αυνανιστικές του φαντασιώσεις. Όταν αυνανίζεται και ο πατέρας το αποδοκιμάζει ή το φοβίζει θεωρεί ότι μαντεύει τις αιμομικτικές φαντασιώσεις για την μητέρα και τις επιθετικές για τον πατέρα και φοβάται ότι θα το ευνουχίσει. Συμβολικά κάθε απώλεια, κάθε επέμβαση στο σώμα, κάθε στέρηση μπορεί να εκληφθεί ως ευνουχισμός. Το αγόρι πείθεται για τον ευνουχισμό όταν χάνει τον μαστό της μητέρας ή ακόμα και με τις σωματικές απεκκρίσεις όπως είδαμε στα ψυχοσεξουαλικά στάδια (ούρα, κόπρανα). Πιστεύει ότι η απουσία πέους στα κορίτσια είναι το αποτέλεσμα ευνουχισμού και φοβάται το ενδεχόμενο να συμβεί το ίδιο και σε αυτό. Έτσι, εγκαθίσταται το άγχος του ευνουχισμού. Όμως, το αγόρι δεν θεωρεί όλες τις γυναίκες ευνουχισμένες αλλά μόνο εκείνες που είχαν τις ίδιες ένοχες επιθυμίες με αυτό. Η πεποίθηση ότι η μητέρα έχει πέος διαρκεί επι μακρόν, και το ίδιο ισχύει για τις σεβάσμιες γυναίκες. Το αγόρι θα παραιτηθεί από αυτή την ιδέα όταν κατανοήσει ότι μόνον οι γυναίκες μπορούν να γεννήσουν. Όταν το αγόρι διαπιστώσει την έλλειψη πέους στη γυναίκα μπορεί να του δημιουργηθεί μια πολύ μεγάλη περιφρόνηση και απέχθεια για τις γυναίκες (η εικόνα της γυναίκας έρχεται σε αντίφαση με την εξιδανικευμένη εικόνα και σχέση με την μητέρα) (ομοφυλοφιλία). Συνεπώς,

το άγχος ευνουχισμού εξαφανίζεται το οιδιπόδειο σύμπλεγμα στο αγόρι, ενώ στο κορίτσι, το προκαλεί.

Ο κόλπος δεν έχει ανακαλυφθεί ακόμη και το αγόρι, τη στιγμή του οιδιπόδειου, δεν έχει την επιθυμία διείσδυσης στη μητέρα του, εφόσον αγνοεί την ύπαρξη του κόλπου. Ο μητρικός κόλπος δεν έχει ποτέ επενδυθεί σεξουαλικά από το αγόρι. Ακόμη, στο αγόρι υπάρχει ένας διπλός οιδιπόδειος προσανατολισμός , υπάρχει το θετικό και αρνητικό οιδιπόδειο που οφείλεται στη διφυλετικότητα, το αγόρι σε κάποια στιγμή της ανάπτυξής του, επιθυμεί να αντικαταστήσει τη μητέρα δίπλα στον πατέρα (θηλυκή θέση). Στο θετικό οιδιπόδειο ο πατέρας είναι αυτό που το αγόρι θα ήθελε να είναι και στο αρνητικό, αυτό που θα ήθελε να έχει. Κάθε άνθρωπος είναι αμφιφυλόφιλος και το αρνητικό ανεστραμμένο οιδιπόδειο είναι πηγή πιθανής ομοφυλοφιλίας. Είτε θα μπει με ανδρικό τρόπο στη θέση του πατέρα για να έχει σεξουαλικές σχέσεις με τη μητέρα ή θα επιθυμούσε να υποκαταστήσει τη μητέρα και να αγαπιέται από τον πατέρα. Το άγχος ευνουχισμού ακυρώνει και τις δύο δυνατότητες, αφού η απώλεια του πέους θα ήταν ή ως αρσενική συνέπεια τιμωρίας ή ως θηλυκή προϋπόθεση. Το υπερεγώ δανείζεται την αυστηρότητα του πατέρα και διαιώνίζει την απαγόρευση της αιμομειξίας. Η όλη διαδικασία σώζει τα γεννητικά όργανα από τον κίνδυνο απώλειας, τα παραλύει και αναιρεί τη λειτουργία τους, ώστε το αγόρι να μπει στην λανθάνουσα περίοδο (André, 2010. Βαμβαλής, 2000. Brown & Sugarman, 2002. Chasseguet-Smirgel & David & Grunberger & Luquet-Parat & Torok & McDougall, 1991 . Goux, 1993. Ράιχ & Φρόντ ,1977. Storr, 2006 . Φρόντ,1981).

Οιδιπόδειο σύμπλεγμα στο κορίτσι

Και στα δυο φύλα, πρωταρχικό ερωτικό αντικείμενο είναι η μητέρα καθώς έχουν και ίδια φαλλική δραστηριότητα (κλειτορίδα- πέος). Το κορίτσι στην προ- οιδιπόδεια φάση αναπτύσσει έντονο δεσμό με τη μάνα όπως έχει και το αγόρι και μάλιστα η προ- οιδιπόδεια φάση είναι πολύ πιο σημαντική για το κορίτσι και πολύ πιο πολύπλοκη αφού ο Freud θα χαρακτηρίσει «dark continent» την προγενετήσια σεξουαλικότητα της γυναίκας. Το κορίτσι με την ανακάλυψη ότι το ίδιο δεν διαθέτει πέος, υφίσταται πλήγμα στον ναρκισσισμό του. Ανακαλύπτει ότι η κλειτορίδα της, η διέγερση της οποίας είναι πηγή ευχαρίστησης, δεν είναι ένα πέος. Δεν επεκτείνει όμως αυτό το συμπέρασμα και σε άλλες ενήλικες γυναίκες. Νιώθει κατώτερη με την έλλειψη πέους. Πιο έντονα, νιώθει και ζήλια για όσους διαθέτουν. Αυτό ο Freud το ονόμασε «φθόνο του πέους» . Οι διέξοδοι για το κορίτσι με αυτή την ανακάλυψη είναι τρεις: είτε παραιτείται πλήρως από την σεξουαλικότητά του (νεύρωση), είτε διεκδικεί το

πέος (σύμπλεγμα αρρενωπότητας- γυναικεία ομοφυλοφιλία) είτε αποδέχεται την θηλυκότητά του. Το κορίτσι αρχίζει να εναντιώνεται στη μητέρα του, επειδή το γέννησε δίχως πέος. Κατηγορεί επίσης τη μητέρα ότι αγαπά περισσότερο τα άλλα παιδιά (τα οποία έχουν πέος) και επωφελείται απ' αυτό για να απομακρυνθεί από αυτήν. Παύει και να αυνανίζεται, επειδή απογοητεύεται από την κλειτορίδα του. Η αναγνώριση της διαφοράς των φύλων υποχρεώνει το κορίτσι να παραιτηθεί από την αρρενωπότητά του και να κατευθυνθεί προς τη θηλυκότητα. Το σύμπλεγμα ευνουχισμού οδηγεί το κορίτσι να στραφεί προς τον πατέρα προσπαθώντας να αντικαταστήσει το πέος που του λείπει με ένα παιδί. Ουσιαστικά, η αιτία του γυναικείου οιδιπόδειου είναι η επιθυμία να αποκτήσει ένα παιδί από τον πατέρα.

Το οιδιπόδειο στο αγόρι είναι ένας πρωτογενής σχηματισμός. Στο κορίτσι είναι δευτερογενής: το κορίτσι επιθυμεί αρχικά τη μητέρα του, στη συνέχεια ένα πέος, κατόπιν ένα παιδί από τον πατέρα και η επιθυμία ενός παιδιού δεν είναι παρά ένα υποκατάστατο της επιθυμίας του πέους. Η προσήλωση στον πατέρα είναι απλώς μια συνέπεια του φθόνου του πέους. Η γυναίκα αναγκάζεται και αλλάζει το φύλο της και το φύλο του αντικειμένου της καθώς αργότερα αλλάζει και την ερωτογενή γενετήσια ζώνη από την κλειτορίδα στον κόλπο. Ο Freud αρνείται να δώσει το όνομα του συμπλέγματος της Ηλέκτρας που πρότεινε ο C.G. Jung στο γυναικείο οιδιπόδειο, επειδή θεωρεί ότι το ανδρικό και γυναικείο οιδιπόδειο δεν είναι ανάλογα.

Το γυναικείο Υπερεγώ είναι πολύ ανίσχυρο σε σύγκριση με το Υπερεγώ του αγοριού. Το κορίτσι παραμένει στο Οιδιπόδειο κατά τρόπο αιωνίως παρατεταμένο, το εγκαταλείπει αργότερα αλλά συνήθως ημιτελώς. Η διαμόρφωση του Υπερεγώ κατά κάποιο τρόπο παραμελείται και δε μπορεί να αγγίζει την ισχύ και την ανεξαρτησία που οφείλει στο κορίτσι το πολιτισμικό του μέγεθος. Έτσι, ο οιδιπόδειος χαρακτήρας σφραγίζει τον χαρακτήρα της γυναίκας ως κοινωνικό ον. Ουσιαστικά, το κορίτσι δεν θεωρείται πλήρως ανεξάρτητο και επομένως ικανό για κοινωνικά και πολιτιστικά επιτεύγματα. Η ύπαρξη του όχι μόνο στιγματίζεται από το Οιδιπόδειο όπως και στο αγόρι, αλλά η ψυχανάλυση δείχνει ότι οριοθετείται από αυτό (κι όχι από την ίδια την κοινωνία) (André, 2010. Assoun, 2010 σελ.272-273. Γολεμάτης, 2013. Chasseguet - Smirgel & συν. ,1991. Heller, 2005. Θεοδωρίδης, 2013. Κρανάκη, 1986. Τσιλιβίγκου, 2013. Φρόντ, 1981).

Αυτό που περιγράφεται σαν μια οικογενειακή ιστορία έχει επίσης μια κοινωνική αξία στο βαθμό που όλη η κοινωνία είναι αλληλέγγυα στην «από-οιδιποδειοποίηση» του παιδιού και συμβάλλει με όλη τη δύναμη των θεσμών της: της εξουσίας, της θρησκείας ,της εκπαίδευσης και του πολιτισμού (Φρόντ, 1981, σελ.13).

Κριτική Οιδιπόδειου συμπλέγματος

Η θεωρία του Οιδιπόδειου συμπλέγματος έχει δεχθεί αρκετή κριτική με πιο έντονη αυτή που στηρίζεται στις ανθρωπολογικές μελέτες του Malinowski σε πρωτόγονες κοινωνίες και αφορά την οικουμενικότητα που του προσέδωσε ο Freud (Sharaf, 2011).

Ο Freud θεωρούσε το οιδιπόδειο σύμπλεγμα οικουμενικό αλλά είναι ως επί το πλείστον μια δυτική έννοια, που ισχύει ιδιαίτερα για την «πυρηνική» οικογένεια. Τα παιδιά που μεγαλώνουν στις διευρυμένες οικογένειες, στις οποίες η πολυγαμία αποτελεί τον κανόνα είναι δυνατόν να νιώθουν ζήλια ή φόβο (Storr, 2006, σελ.41);

Το Οιδιπόδειο στα νησιά Trobriand μελετήθηκε από τον Malinowski. Δεδομένης της μητριαρχικής οργάνωσης, το μίσος του αγοριού κατευθύνονταν στον αδερφό της μητέρας και η αδελφή γινόταν το αιμομικτικό αντικείμενο. Η κεντρικότητα του Οιδιπόδειου βρίσκεται στην δομή της εξουσίας της οικογένειας και όχι στις σεξουαλικές αλληλεξαρτήσεις της. Άρα, το Οιδιπόδειο διαφέρει ανάλογα τον τύπο οικογενειακής δομής ιδίως σε σχέση με την κατανομή της εξουσίας. Ο Malinowski διαχωρίζει την σεξουαλικότητα από την κυριαρχία. Δίνει κοινωνικές και όχι βιολογικές ρίζες στην νηπιακή σεξουαλικότητα που δεν σχετίζονται με τον φροϋδικό τριγωνικό τύπο οικογένειας. Βέβαια ο Malinowski δεν εξετάζει επαρκώς το οιδιπόδειο του κοριτσιού εκεί (Obeyesekere, 1990, σελ.71).

Ο Freud έχει την τάση προς μια οικουμενοποίηση των συμπερασμάτων του που προέρχεται από την επιθυμία του να δημιουργήσει επιστημονικές αρχές. Έτσι παραβλέπει τις ατομικές διαφορές. Από την άλλη, το Οιδιπόδειο μπορεί να είναι οικουμενικό αλλά με διαφορετικά στοιχεία. Ανάλογα με την κοινωνία, τη θέση του πατέρα μπορεί να την έχει κάποια άλλη αντρική φιγούρα καθώς παίζουν ρόλο η κουλτούρα και το πολιτισμικό πλαίσιο (Jacobs, 2003. Haute, 2005).

Ως προς την ερμηνεία του μύθου του Οιδίποδα, ο Bettelheim στο «Freud and man's soul» γράφει ότι θα μπορούσε να είχε κατανοήσει τον μύθο ως την επιθυμία του Οιδίποδα να αποφύγει την αιμομειξία και την πατροκτονία, γι' αυτό και έφυγε από το θετό του βασίλειο και ότι το πρώιμο τραύμα που τον επηρέασε δεν ήταν σεξουαλικό αλλά η απόρριψη από τους φυσικούς του γονείς. Άλλη ενδιαφέρουσα αντιπρόταση είναι αυτή του Devereux. Αντιστρέφει το οιδιπόδειο, θεωρώντας ότι οι οιδιπόδειες σχέσεις πηγάζουν από τους γονείς και όχι από το παιδί (Jacobs, 2003. Obeyesekere, 1990).

Οι Brown & Sugarman (2002) και οι Meyers & συν. (2007) αναφέρουν ότι οι ανατομικές διαφορές και η ταυτότητα του φύλου ανακαλύπτονται νωρίτερα από ότι υπέδειξε ο Freud και

ο φθόνος του πέους θεωρείται φαλλοκρατική υπόθεση. Είναι τυπικό στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, όλα να στρέφονται γύρω από τον φαλλό και τη συμβολική του.

Σε ότι αφορά το γυναικείο φύλο, η φροϋδική οπτική της γυναικείας σεξουαλικότητας βασίζεται στο μονιστικό μοντέλο της ανάπτυξης της αντρικής σεξουαλικότητας. Δεν εξομοιώνεται αυτόματα το παθητικό με την θηλυκότητα. Σκέφτεται την θηλυκότητα σε αντίθεση προς την αρσενικότητα, με τη μορφή έλλειψης σε σχέση προς το αρσενικό. Αυτή η έλλειψη υποκαθίσταται μόνο με τη μητρότητα, όπου το παιδί γίνεται υποκατάστατο του πέους. Γι' αυτόν υπάρχει ένα μόνο φύλο με πέος κι έτσι ορίζει την θηλυκότητα με την απουσία πέους. Δεν μπορεί να παρατηρήσει ότι και το αγόρι μπορεί να φθονεί πλευρές της γυναικείας σεξουαλικότητας που αντιλαμβάνεται, ιδίως τους μαστούς και την εγκυμοσύνη (Bourdín, 2005, σελ.225).

Γράφει, στο «Τρεις μελέτες για την θεωρία της σεξουαλικότητας», ότι η εξέλιξη είναι οργανικά προσδιορισμένη και κληρονομικά παγιωμένη, όμως δεν μπορεί να το στηρίξει κάπου εφόσον δεν είχε ποτέ παιδιά σε θεραπεία και ιδίως κορίτσια (Meyers & συν., 2007) Κατά την Yalom (2006) περιορίζονταν σε έναν ανδροκρατικό τρόπο σκέψης κι επομένως στο στοματικό στάδιο δεν εκτίμησε πλήρως τη σημασία του στήθους από την οπτική του θηλυκού. Υποθέτει ότι αν ήταν γυναίκα θα μπορούσε να είχε αναπτύξει τη θεωρία για το φθόνο του στήθους. Οι Meyers & συν.(2007) συμφωνούν και θέτουν το ερώτημα γιατί η γυναικεία σεξουαλικότητα να στηρίζεται στην απουσία του πέους και όχι η αντρική σε απουσία μαστών; Έτσι αντί για άγχος ευνουχισμού θα μιλούσαμε για άγχος μαστεκτομής (σελ.712).

Θεωρεί, αναδιατυπώνοντας μια φράση του Ναπολέοντα, ότι «..η ανατομία είναι πεπρωμένο» για το γυναικείο οιδιπόδειο, αφηφώντας τον ρόλο της κοινωνίας (Φρόντ, 1974, σελ.36). Η Κρανάκη (1986) θέτει το ερώτημα πώς γίνεται να είναι πεπρωμένο η ανατομία στην παιδική σεξουαλικότητα, εφόσον δεν λειτουργεί το υλικό, ανατομικό σώμα αλλά το φαντασιακό σύμφωνα με την βασική αρχή της ψυχανάλυσης. Πρόκειται για μια αντίφαση.

Υπό την φεμινιστική σκοπιά, η ψυχανάλυση είναι η μόνη ψυχολογική θεωρία που προσφέρει μια βαθιά κατανόηση της υποκειμενικότητας των γυναικών όμως είναι αντίθετη προς τους σκοπούς του φεμινισμού, καθώς ο Freud σταθεροποιεί τις πατριαρχικές κοινωνικές σχέσεις λαμβάνοντας τες ως οικουμενικές. Υιοθέτησαν το κατηγορητήριο του Freud για τους προγεγραμμένους καταπιεστικούς γυναικείους κοινωνικούς ρόλους και τα κοινά αρσενικά και θηλυκά χαρακτηριστικά που απέδωσε και στα δύο φύλα. Πάραυτα, οι φεμινίστριες δεν ενδιαφέρονταν για την κατασκευή της ανδρικής σεξουαλικότητας ως καθρέφτη της δικής τους, όσο για την ανακατασκευή της δικής τους σεξουαλικότητας έξω από τα πλαίσια της

πατριαρχικής πυρηνικής οικογένειας και της αναπαραγωγής. Υποστήριξαν ότι η ψυχανάλυση συνέβαλε στην καταπίεση των γυναικών αντί για την απελευθέρωσή τους (Miller&Katz 1989 . Parker, 1997. Williams, 2001).

Για την παρθενία στο κορίτσι, ο Freud δεν αναζητά εξηγήσεις σε κοινωνικούς παράγοντες αλλά στρέφεται στην μελέτη των πρωτόγονων. Θεωρεί ότι η γυναίκα φυλογενετικά αντιδρά με μια πρωτόγονη αντίδραση εχθρότητας απέναντι στον άνδρα και ότι οι πρωτόγονοι φοβούνται το αίμα γι' αυτό και είχαν διάφορες τεχνικές και έθιμα διακόρευσης. Το θεωρούσαν έδρα ζωής και το ταμπού του αίματος συνδέεται με την απαγόρευση του φόνου, αποτελεί προστασία από την αρχική αιμοβορία του πρωτόγονου ανθρώπου (Φρόντ, 1974, σελ.46).

Ακολουθεί η φυλογενετική εξήγηση του οιδιπόδειου συμπλέγματος.

1.4.4 Τοτέμ και Ταμπού

Ο Freud στο βιβλίο του Τοτέμ και ταμπού (χ.χ) έδειξε ενδιαφέρον για τις πρωτόγονες δομές κοινωνίας , τον τοτεμισμό και τα ταμπού που καθιερώθηκαν για την εύρυθμη συνύπαρξη των μελών τους. Τα ταμπού, ως ιδεολογικές απαγορεύσεις, αναφέρονται ως επι το πλείστον σε αντικείμενα, στην ελευθερία κινήσεων και επικοινωνίας (σελ.29). Μεγάλη έμφαση δίνεται στο ταμπού της αιμομειξίας και ο φόβος για την παραβίαση του ταμπού είναι έντονος. Απαγορεύονται οι σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ των μελών της ίδιας πατριάς. Όποιος παραβιάζει το ταμπού γίνεται ταμπού και ο ίδιος καθώς αποτελεί κίνδυνο παρακίνησης και για τα υπόλοιπα μέλη.

Επηρεασμένος από τον Δαρβίνο και αργότερα από τους Atkinson και Robertson Smith, δέχτηκε την υπόθεσή του ότι η πρωτόγονη μορφή της ανθρώπινης κοινωνίας θα ήταν μια ορδή υπό την απόλυτη κυριαρχία ενός άντρα και την αναπτύσσει περαιτέρω , ώστε να δείξει ότι το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα έχει εξελικτικές ρίζες και φέρει μια φυλογενετική εξήγηση. Ο Freud αντιλαμβάνεται τον Δαρβίνο μέσα από την προοπτική του Lamarck, ο οποίος πιστεύει σε μια λίγο ως πολύ γραμμική πρόοδο της ανθρωπότητας ή και στην κληρονομική μετάδοση επίκτητων χαρακτηριστικών. Οι θεσμοί που θεσπίζονται παίζουν κύριο ρόλο για την ρύθμιση των κοινωνιών στον ρου της ιστορίας της ανθρώπινης κοινωνίας. Η δαρβινική υπόθεση μπορεί να συναχθεί περισσότερο με όρους λογικής ανάγκης παρά χρονολογικά (Heller 2005 . Neu, 1999. Sulloway, 1992, σελ.137. Vegetti Finzi, 2006. Φρόντ, χ.χ).

Η πρωτόγονη ορδή βρίσκεται υπό την εξουσία του Πατέρα, κατέχει όλη την υλική και σεξουαλική εξουσία, επομένως του ανήκουν και όλες οι γυναίκες. Θέλοντας να κρατήσει το μονοπώλιο της εξουσίας του, μόλις οι γιοί του μεγάλωναν, τους εξόριζε από την ορδή για να βρουν γυναίκες που δεν άνηκαν στον Πατέρα. Αυτό τους προκαλούσε ζήλια και μίσος για αυτόν. Μια μέρα οι αδελφοί που διώχτηκαν από τον πατέρα συγκεντρώθηκαν, τον σκότωσαν και ύστερα τον έφαγαν. Έτσι, τερματίστηκε η ύπαρξη της πατρικής ορδής. Το ότι έφαγαν το πτώμα του πατέρα τους, δεν είναι παράδοξο, μια που πρόκειται για κανιβαλισμό (παλινδρόμηση στο στοματικό / κανιβαλικό ψυχοσεξουαλικό στάδιο). Ο βίαιος πρόγονος ήταν το πρότυπο που τα μέλη το φοβόταν και το ζήλευαν. Με την πράξη της βρώσεως του πτώματος του, πραγματοποιούσαν την ταυτοποίηση μαζί του, απορροφώντας έτσι ο καθένας τους ένα κομμάτι απ' τη δύναμή του.

Καθιερώθηκε το τοτέμ (ένα ιερό ζώο) ως υποκατάστατο του νεκρού πατέρα. Ο Freud ερμηνεύει το ζώο - τοτέμ ως μια συμβολοποίηση του πατέρα και μεταφράζει το ταμπού ως την Οιδιπόδεια εκδοχή (δεν θα φονεύσεις ποτέ τον πατέρα και δεν θα αγαπήσεις τη μητέρα). Πρόκειται για την πρώτη εφαρμογή του εξωγαμικού νόμου που ξαναβρίσκουμε αργότερα κωδικοποιημένη στο ταμπού της αιμομειξίας. Το τοτεμικό γεύμα που είναι ίσως η πρώτη γιορτή της ανθρωπότητας, ήταν η επανάληψη και η αναμνηστική γιορτή αυτής της εγκληματικής αλλά αξιοσημείωτης πράξεως που χρησίμευσε ως αφετηρία για τόσα πράγματα: κοινωνική οργάνωση, ηθικούς περιορισμούς, θρησκεία. Η γιορτή και παράλληλα το πένθος για την πατροκτονία δείχνει τα αμφιθυμικά συναισθήματα. Όλοι μαζί έγιναν τολμηρότεροι και κατόρθωσαν να πραγματοποιήσουν ό,τι ο καθένας τους ατομικά ήταν ανίκανος να επιτελέσει. Είναι πιθανό μια καινούρια πρόοδος του πολιτισμού, η εφεύρεση ενός καινούριου όπλου να τους προσπόρισε το αίσθημα της υπεροχής τους. Όμως τα αδέρφια έτρεφαν και μεταξύ τους τα ίδια αντιφατικά συναισθήματα που έτρεφαν και για τον πατέρα εξαιτίας του Οιδιπόδειου συμπλέγματος. Ο νεκρός τώρα γίνεται ισχυρότερος όπως ποτέ δεν ήταν όσο ζούσε. Ότι απαγόρευε ο πατέρας όσο ζούσε, οι γιοι το απαγορεύουν τώρα στους εαυτούς τους χάρις την «αναδρομική υπακοή». Αποκήρυχναν την πράξη τους, απαγορεύοντας τη θανάτωση του τοτέμ που ήταν το υποκατάστατο του πατέρα και παραιτούνταν από το να απολαμβάνουν τους καρπούς της πράξεώς τους αρνούμενοι να έχουν σεξουαλικές σχέσεις με τις γυναίκες που έχουν απελευθερώσει. Έτσι το συναισθηματικό ενοχής του γιού προκάλεσε τη γέννηση των δυο θεμελιωδών ταμπού του τοτεμισμού που θα συγχωνεύονταν με τις δυο καταπιεσμένες επιθυμίες του οιδιπόδειου συμπλέγματος. Για να ζήσουν μαζί οι αδελφοί ξεπέρασαν τις διχόνοιες, θέσπισαν την απαγόρευση της αιμομειξίας και με τον θεσμό αυτόν παραιτούνται όλοι τους από την κατοχή των ποθητών γυναικών, ενώ

πρωταρχικά για να τις εξασφαλίσουν σκότωσαν τον πατέρα. Μετά το τοτεμικό δείπνο ουσιαστικά θεσπίστηκε η διπλή απαγόρευση του φόνου και της αιμομειξίας για να εξασφαλιστεί η κοινωνική συνοχή και να αποτραπεί πιθανή επανάληψη του δράματος. Έσωσαν έτσι την οργάνωση τους, που τους κατέστησε ισχυρούς και που βασίζεται ίσως σε ομοφυλόφιλα συναισθήματα και πράξεις που είχαν καθιερωθεί ανάμεσά τους από τον καιρό που ζούσαν ως εξόριστοι απ' τον πατέρα τους.

Ίσως έτσι να προήλθε η μητριαρχία, όπως την περιγράφει ο Bachofen, και διατηρήθηκε ως την πατριαρχία. Η (πατριαρχική) οικογένεια παρουσιάστηκε ως μια ανασύσταση της παλιάς πρωτόγονης ορδής, όπου οι πατέρες ανάκτησαν ένα μεγάλο μέρος από τα δικαιώματα που απολάβαιναν σ' αυτήν την ορδή. Με το ζευγάρι με τις γυναίκες έξω από την ορδή, κάθε αδελφός ήταν σε θέση να γίνει ο πατέρας του σε σχέση με μια γυναίκα, πράγμα που σηματοδότησε την έναρξη της πατριαρχικής οικογένειας, και ταυτόχρονα να διατηρήσει τους αδελφικούς δεσμούς, το οποίο σηματοδότησε την έναρξη όλης της κοινωνικής οργάνωσης. Αν υπήρχε μια κατάσταση « φυσικής ελευθερίας », κάθε άνθρωπος θα ήθελε να διαθέτει όλες τις γυναίκες. Θα υπήρχε ανασφάλεια, αντιπαλότητα και εχθρότητα και όχι κοινωνική συνεργασία μεταξύ των ανδρών. Ως εκ τούτου, ο θεσμός της οικογένειας αντιπροσώπευε ένα μεγάλο ιστορικό συμβιβασμό: κάθε άνθρωπος παραιτήθηκε από τις αξιώσεις του σε όλες τις γυναίκες, με αντάλλαγμα την αμοιβαία αναγνώριση της αξίωσης του σε μια γυναίκα. Ο συμβιβασμός αυτός πέτυχε την ελαχιστοποίηση μίας από τις κύριες πηγές αντιπαλότητας μεταξύ ανδρών και τους επέτρεψε να συνεργαστούν για την εκτέλεση κοινών εργασιών. Διασφάλισε επίσης ένα μέτρο προστασίας για τις γυναίκες, που διαφορετικά θα ήταν το αντικείμενο της σεξουαλικής επιθετικότητας του κάθε αρσενικού. Η αποδυνάμωση ή η κατάργηση των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων σε σεξουαλικά θέματα, ως εκ τούτου, μπορεί να τείνει να αναιρέσει το σκοπό αυτού του ιστορικού συμβιβασμού: επανενεργοποίηση της αντιπαλότητας και ζήλιας μεταξύ των ανδρών και αύξηση της ευπάθειας των γυναικών στην ανδρική σεξουαλική επιθετικότητα (Mc Carthy, 1981, σελ.336-337. Στάφορντ- Κλαρκ, 1980. Vegetti Finzi, 2006, σελ. 149-150 . Φρόντ, χ.χ , σελ. 153-157, 162).

Ο Freud υπερασπίζεται με νύχια και με δόντια ως λογικό και πραγματικό τον μύθο του φανταστικού φόνου και θα διατηρήσει σε όλη του τη ζωή αυτήν τη θέση, θεωρεί πως με κάποιο τρόπο θα έχει συμβεί στο παρελθόν. Μερικές φορές δέχεται ότι ίσως υπήρξαν πολλές και διάφορες παρόμοιες καταστάσεις - αρχηγοί ορδών που θανατώθηκαν και έκαναν να εμφανιστεί στην ανθρωπότητα αυτή η καθολική δόμηση, χωρίς να μπορούμε να αναχθούμε σε ένα μοναδικό συμβάν (Bourdieu, 2005, σελ.143).

Από την άλλη, ο Σκοντελιέ (2012) θεωρεί πως η ανθρώπινη κοινωνία δεν ξεκίνησε από την πατροκτονία αλλά από τον ακρωτηριασμό της σεξουαλικότητας των δύο φύλων. Αυτός ο ακρωτηριασμός που πραγματοποιείται μόνο με την απώθηση, καθιστά την ίδια στιγμή τον άνθρωπο συνυπεύθυνο της ύπαρξής του (σελ.578).

1.5 Ένστικτα και πολιτισμός

Ο Freud έγραψε το δοκίμιο «Πολιτισμός, πηγή δυστυχίας», το καλοκαίρι του 1929 και δημοσιεύθηκε ως ένα μικρό βιβλίο νωρίς το 1930. Ο θλιβερός τίτλος του οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αυξανόμενη δύναμη του ναζισμού, τόσο στη Γερμανία και στην Αυστρία (Gay, 1985, σελ.722).

Ο Freud θεωρεί ότι ο πολιτισμός μας φέρει μεγάλο μερίδιο ευθύνης για την αθλιότητά μας και θα ήμασταν πιο ευτυχισμένοι αν επιστρέφαμε σε πρωτόγονες καταστάσεις. Ο πρωτόγονος άνθρωπος ήταν πραγματικά ευτυχισμένος, γιατί δεν γνώριζε περιορισμούς ορμών. Όμως στην πρωτόγονη οικογένεια μόνο ο αρχηγός της χαιρόταν αυτή την ελευθερία των ορμών, οι άλλοι ζούσαν κάτω από σκλαβική καταπίεση. Ο σημερινός πρωτόγονος βέβαια υπόκειται σε περιορισμούς άλλου είδους, ίσως μεγαλύτερης αυστηρότητας απ' αυτή του σύγχρονου πολιτισμένου ανθρώπου. Ο ανθρώπινος (ας διευκρινίσουμε ότι ο Freud εννοούσε τον καπιταλιστικό, δυτικό πολιτισμό) πολιτισμός έχει γονείς τον έρωτα και την ανάγκη και βάση την αγάπη. Έτσι, απαιτεί μετουσίωση των σεξουαλικών ορμών. Η μετουσίωση έχει σαν συνέπεια ανώτερες ψυχικές δραστηριότητες, επιστημονικές, καλλιτεχνικές, ιδεολογικές, να παίζουν έναν σημαντικό ρόλο στην πολιτισμική ζωή. Βέβαια, τρεις χιλιάδες χρόνια πριν από τον Freud, ο Πλάτων ήδη έγραφε στο «Συμπόσιο» για τον περιορισμό της σεξουαλικής επιθυμίας και την επικέντρωση της ενέργειας σε υψηλότερους στόχους (μετουσίωση).

Το μεγαλύτερο εμπόδιο για τον πολιτισμό είναι η καταστροφική, επιθετική ορμή του ανθρώπου. Η καταστροφική ορμή είναι συγχωνευμένη με την ερωτική ορμή και δεν μπορούμε να τις διακρίνουμε. Έτσι καταπιέζονται και οι δύο ορμές. Η αποστέρηση και η μη ικανοποίηση των ενστίκτων επιτυγχάνεται μέσω της απαγόρευσης της αιμομειξίας, του κανιβαλισμού και του φόνου. Η στάση του πολιτισμού δεν είναι ενιαία αλλά σύμφωνα με τον χαρακτήρα της εξέλιξής μας, εσωτερικοποιείται σταδιακά ο εξωτερικός καταναγκασμός και ενσωματώνεται στο Υπερεγώ. Αν όμως η εξουσία και η καταπίεση πάνω στο Αυτό από το πολιτισμικό Υπερεγώ ξεπεράσει κάποια όρια και τεθούν μεγαλύτερες απαιτήσεις, δημιουργείται στο ξεχωριστό άτομο εξέγερση ή νεύρωσή ή γίνεται δυστυχισμένο. Θεωρεί ότι

η όλη προσπάθεια δεν αξίζει τον κόπο, γιατί το αποτέλεσμα μπορεί να είναι μια κατάσταση που ο άνθρωπος θα βρει ανυπόφορη. Ήδη, το τίμημα για την πολιτιστική πρόοδο πληρώνεται με απώλεια της ευτυχίας προερχόμενη από αύξηση του αισθήματος ενοχής (Heller, 2005, σελ. 48 . Freud, χ.χ ., Φρόντ, 1974a, σελ.25, 34, 45- 46, 60, 67).

Ο Freud έθεσε τα ερωτήματα: σε ποια έκταση ο πολιτισμός στηρίζεται στην παραίτηση από τις ορμές και σε πόσο μεγάλο βαθμό έχει σαν προϋπόθεση την μη ικανοποίηση τους; Η εργασία ως πολιτιστική υπόθεση των ανδρών, τους εξαναγκάζει σε μετουσίωση των ορμών. Επειδή ο άνθρωπος δεν διαθέτει απεριόριστες ποσότητες ψυχικής ενέργειας πρέπει να εκτελέσει τα καθήκοντα του με κατάλληλη κατανομή της σεξουαλικής ενέργειας. Έτσι, ό,τι καταναλώνει για πολιτιστικούς σκοπούς, το αφαιρεί κατά μεγάλο μέρος από τις γυναίκες και τη σεξουαλική ζωή. Ήδη η πρώτη φάση του πολιτισμού, αυτή του τοτεμισμού, φέρνει την απαγόρευση της αιμομικτικής εκλογής του αντικειμένου, ίσως τον σημαντικότερο ακρωτηριασμό που δέχτηκε η ανθρώπινη σεξουαλική ζωή στην πορεία των εποχών. Ο Freud γράφει ξεκάθαρα ότι η οικονομική δομή της κοινωνίας επηρεάζει τον βαθμό της υπόλοιπης σεξουαλικής ελευθερίας. Γνωρίζουμε ότι ο πολιτισμός υποτάσσεται στην οικονομική αναγκαιότητα, αφού αυτή αφαιρεί από τη σεξουαλικότητα ένα μέρος της ψυχικής ενέργειας και το καταναλώνει για δικούς της σκοπούς. Ο φόβος μπροστά σε μια εξέγερση των καταπιεσμένων οδηγεί σε αυστηρά προφυλακτικά μέτρα. Ένα ανώτατο σημείο τέτοιας εξέλιξης παρουσιάζει ο δυτικοευρωπαϊκός πολιτισμός μας. Έτσι, όλη η πολιτισμική παραγωγικότητα είναι ουσιαστικά εκδηλώσεις σεξουαλικής και επιθετικής ενέργειας (Lawrence& Oliver, 2001, σελ.121 .Φρόντ, 1974a, σελ.38).

Υπάρχει στον πολιτισμό η τάση για κανονικοποίηση της σεξουαλικότητας. Η απαίτηση για μια για όλους ομοιόμορφη σεξουαλική ζωή παραβλέπει τις ανομοιότητες στην έμφυτη και επίκτητη σεξουαλική ιδιοσυγκρασία των ανθρώπων, αποκόπτει έναν αρκετά μεγάλο αριθμό απ' αυτούς από τη σεξουαλική απόλαυση και γίνεται έτσι πηγή βαριάς αδικίας. Ακόμα και η ετεροφυλόφιλη σεξουαλική αγάπη μειώνεται από τους περιορισμούς της νομιμότητας και της μονογαμίας. Ο σημερινός πολιτισμός δεν θέλει την σεξουαλικότητα ως αυτόνομη πηγή ηδονής και την ανέχεται μόνο ως αναντικατάστατη πηγή πολλαπλασιασμού των ανθρώπων, υποχρεώνεται όμως να επιτρέπει σιωπηλά κάποιες παρεκτροπές. Κύρια αντίθεση ανάμεσα στον πολιτισμό και τη σεξουαλικότητα είναι ότι η σεξουαλική σχέση είναι σχέση δύο προσώπων ενώ ο πολιτισμός δημιουργεί σχέσεις ανάμεσα σε έναν μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων. Στην πλήρη άνθηση της ερωτικής σχέσης δεν περισσεύει κανένα ενδιαφέρον για τον υπόλοιπο κόσμο. Το ερωτικό ζευγάρι είναι αυτάρκες και δεν χρειάζεται ούτε καν το κοινό παιδί για να είναι ευτυχισμένο (Φρόντ, 1974a, σελ.39 - 40).

Για τον Freud η καταπίεση των ορμών είναι απαραίτητη, όπως γράφει : «Φαίνεται μάλλον ότι κάθε πολιτισμός πρέπει να θεμελιώνεται πάνω στον καταναγκασμό και την απάρνηση των ενστίκτων» (Freud, χ.χ. σελ. 6). Είναι σταθερός στην καθεστηκυία τάξη και δεν οραματίζεται μια αλλαγή. Έχει μια μικρή ελπίδα ότι ο έρωτας θα προσπαθήσει να νικήσει αλλά δεν μπορούμε να ξέρουμε την έκβαση. Ωστόσο, η επιβολή της συμβολικής τάξης δεν αφομοιώνεται από όλους στον ίδιο απόλυτο βαθμό και επικρατεί το γενετήσιο σεξουαλικό ένστικτο στην αρχαϊκή και ζώδη μορφή του. Σε άλλους πάλι, ο πολιτισμικός περιορισμός έχει εσωτερικευθεί στο πέρασμα του χρόνου και είναι ένας αυτοπεριορισμός (Τσιλιβίγκου, 2013. Vološinov, 1976).

Ο Freud ανήκει στη χομπσιανή παράδοση των θεωρητικών αστών, στην οποία η απολυτότητα της απαισιοδοξίας του κακού στην ανθρώπινη φύση, όπως παρατήρησε ο Adorno, αντανακλά την υπάρχουσα πραγματικότητα πολύ καλύτερα από τη θετική αισιοδοξία εκείνων που παρουσιάζονταν ως μεταρρυθμιστές της διδασκαλίας του. Με το κοινωνικό συμβόλαιο λέει ο Freud, ο άνθρωπος παραιτείται από την ευτυχία με ανταλλαγή την ασφάλεια. Πράγματι, η κοινωνία, για να θεσπιστεί και να διατηρηθεί πρέπει σταθερά να αντλεί ατομικές λιβιδινικές ενέργειες, αξιοποιώντας τις για τη διατήρηση δεσμών μεταξύ των ανθρώπων, για να δημιουργήσει ενότητες όλο και περισσότερο διευρυμένες. Επίσης η διαρκής σύγκρουση ατόμου - κοινωνίας επιβεβαιώνει την επιρροή του από τον Ρομαντισμό. Και ο Krafft- Ebing είχε δει την κουλτούρα και τον πολιτισμό ως αναδυόμενα χάρις στις «βελτιώσεις» και καταστολές του σεξουαλικού ενστίκτου του ανθρώπου (Heller, 2005. Sulloway, 1992 . Vegetti Finzi, 2006, σελ.153-154).

Μία συνήθης κριτική είναι ότι οι φροϋδιστές είδαν το ατομικό ασυνείδητο αλλά όχι και το κοινωνικό ασυνείδητο. Ο Freud ναί μεν είναι υπέρ της προσαρμογής και εξανθρώπισης της φύσης (πολιτικοποίησης) επειδή θέτει το θέμα του κοινωνικοπολιτισμικού στο προσκήνιο, όμως στην ουσία, αυτή η προσαρμογή στα πλαίσια ενός καπιταλιστικού πολιτισμού αποπολιτικοποιεί το άτομο. Ο κοινωνικός δεσμός βασίζεται στην ενοχή (και στην ανάγκη), στον μόνο εσωτερικό περιορισμό. Δεν είναι γνήσιος κοινωνικός δεσμός αλλά εγωιστικός (Bourdieu, 2005).

1.6 Κριτική στον Freud

Οι διαφωνίες και τα επιχειρήματα υπέρ και κατά των ψυχαναλυτικών θέσεων ποικίλουν και προσφέρουν γόνιμες συζητήσεις. Θα αναφέρουμε τις πιο σημαντικές κριτικές που δέχεται η ψυχανάλυση έως και σήμερα και θα σταθούμε στην ξεχωριστή οπτική που της προσφέρει η κριτική ψυχολογία. Η ψυχανάλυση τείνει τόσο προς την σεξουαλικοποίηση του κοινωνικού όσο και κοινωνικοποίηση του σεξουαλικού και μόνο αυτή συλλαμβάνει το κοινωνικό πραγματικό, αποφεύγοντας την ψυχολογικοποίηση του. Το συλλογικό (που κρύβει και συγκαλυμμένα αναπαράγει η ψυχανάλυση) οδηγεί στη σχέση του με το ασυνείδητο και μεταθέτει το ατομικό στο συλλογικό (Assoun, 2010, σελ.232, 279).

Ο Mendel θεωρεί ότι υπάρχει ένας φροϋδικός πανσεξουαλισμός και αυτή είναι μια από τις κυριότερες κριτικές του. Ο πανσεξουαλισμός του πηγάζει από την επιρροή του Πλάτωνα και του Schopenhauer. Υπάρχει η αντίφαση ότι ενώ σε όλα τα όργανα ενυπάρχει μια βιολογική σεξουαλική ενόρμηση, η διαστροφή απορρίπτεται από τη λογική, όπου υπάρχει. Υπήρξε απόλυτος στον ρόλο της σεξουαλικότητας και δεν έδωσε σημασία στις πολυάριθμες κριτικές των συναδέλφων του. Ο Freud όμως δεν είπε ότι το καθετί οφείλεται στο σεξ, ούτε υποστήριξε ότι όλα τα όνειρα έχουν σεξουαλικό νόημα. Διεύρυνε ψυχαναλυτικά την σεξουαλικότητα η οποία καλύπτει κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Ο πανσεξουαλισμός δεν σημαίνει απαραίτητα ότι η σεξουαλικότητα είναι τα πάντα αλλά μάλλον ότι στα πάντα εμφωλεύει η σεξουαλικότητα. Δεν σεξουαλικοποιεί το πνευματικό αλλά πνευματικοποιεί το σεξουαλικό (Cohen, 2008. Hergenhahn, 2005. Laplanche, 1988. Ντετί, 2000, σελ.56. Στάφορντ – Κλαρκ, 1980. Sulloway, 1992).

Η ψυχαναλυτική θεωρία έχει τον κανονιστικό χαρακτήρα της ετεροσεξουαλικότητας και αυτήν προωθεί. Έτσι όμως, ενώ προσπαθεί να διαχωρίσει την σεξουαλικότητα από την αναπαραγωγή, πέφτει στην αντίφαση να στηρίζει την κρατούσα αντίληψη η οποία τις ταυτίζει. Η σεξουαλική επιθυμία κατευθύνεται στο αντίθετο φύλο και ο τυχόν διαφορετικός προσανατολισμός θεωρείται διαστροφή. Το όλο εγχείρημα στηρίζεται στη βιολογία και στον επιστημονικό λόγο ως αδιάσειστη αλήθεια, έχει δε οικουμενικό χαρακτήρα καθώς αντλεί τη νομιμότητά του από τη Φύση (Βιδάλη, 2008, σελ.129).

Πέρα από την κανονικοποίηση, προσπαθεί και για μια σωματοποίηση αλλά και ψυχολογιοποίηση της σεξουαλικότητας που αποτελεί μια αφηρημένη έννοια. Από την άλλη ανέπτυξε την κατανόηση και την ανοχή γι' αυτούς που δεν ακολουθούν τα συνήθη σεξουαλικά πρότυπα. Το έργο του πέφτει συνεχώς σε αντιφάσεις (Jacobs, 2003. Storr, 2001).

Ουσιαστικά, ποτέ δεν ήταν εκφραστής της σεξουαλικής ελευθεριότητας, ήταν φιλελεύθερος μεταρρυθμιστής από την άποψη ότι ασκούσε κριτική στη βικτωριανή σεξουαλική ηθικότητα για την αυστηρότητα της που προκαλούσε συχνά νευρώσεις (Fromm, 1975, σελ.118-119). Αντίθετα, ο Mannoni (1993) υποστηρίζει ότι στη θεωρία του ο Freud έβλεπε ένα μέσο απελευθέρωσης για τον άνθρωπο από τις απαγορεύσεις και τα ταμπού που του επέβαλε ο πολιτισμός. Όμως, ο άνθρωπος δεν ορίζει τον εαυτό του, κινείται από μια ασυνείδητη ενόρμηση που έχει τις ρίζες της σε ένα αναζεδόν χάος (σελ.12). Η Heller (2005), τέλος, αναφέρει ότι δεν είναι η σεξουαλική καταπίεση που προκαλεί την ψυχολογική διαταραχή αφού η σεξουαλική καταπίεση έχει μειωθεί από την εποχή του Freud αλλά οι ψυχολογικές διαταραχές όχι.

Η ψυχανάλυση οδήγησε σε καλύτερη κατανόηση και αναγνώριση της σεξουαλικότητας, όμως παρέβλεψε το γεγονός πως μια σεξουαλική δυσλειτουργία μπορεί να είναι σύμπτωμα κάποιας ιατρικής ασθένειας. Δεν μπορούμε να ξέρουμε αν το άγχος που συνοδεύει τη σεξουαλικότητα είναι η αιτία ή το αποτέλεσμα του σεξουαλικού προβλήματος. Επίσης, για όλο το άγχος του για την «απόκλιση» από την «κανονική» σεξουαλικότητα, ο Freud δεν παρέχει σαφείς κατευθυντήριες γραμμές ως προς το τι συνιστούσε λειτουργία των γεννητικών οργάνων υγιή ενήλικα. (Meyer & συν., 2007. Sharaf, 2011)

Άλλη μια κριτική είναι ότι η λανθάνουσα περίοδος από τα ψυχοσεξουαλικά του στάδια ανάπτυξης δεν έχει γίνει δεχτή από τον Reich, ούτε και από τους Meyers και συν. (2007). Η περίοδος των 6-8 χρόνων είναι πλούσια σε σεξουαλικά παιχνίδια και έντονες ερωτικές συγκινήσεις, που όμως λόγω της κοινωνικής καταστολής, ωραιοποιούνται ή γίνονται κρυφά από τους ενήλικες.

Ο Freud μας κληροδότησε ένα σύνολο ιδεών οι οποίες άλλαξαν άρδην και αμετάκλητα την αντίληψή μας για τον κόσμο και τον εαυτό μας όμως σήμερα αντιθέτως, οι φροϋδικές ιδέες έχουν τόσο βαθιά διαποτίσει την καθημερινή μας γλώσσα, ώστε δεν αναγνωρίζουμε την προέλευσή τους. Ένα παράδειγμα του ψευτο-φροϋδισμού της λαϊκής κατανάλωσης είναι ότι ανακαλύπτουμε σεξουαλικά σύμβολα παντού αλλά αυτό δεν αποτελεί ένδειξη αφομοίωσης και αποδοχής των βασικών θέσεών του. Ο Freud έγινε άλλο ένα εμπορικό αντικείμενο της σειράς. Μπορεί να παραχθεί βιομηχανικά ως πλαστική μινιατούρα, κατά το πρότυπο των σούπερ ηρώων της μαζικής κουλτούρας και να ζει αιωνίως μέσα στα νεκρά κύτταρα του μη ανακυκλώσιμου πλαστικού. Ότι ζωντανό υπήρχε μέσα στις ιδέες του έχει απονεκρωθεί εξαιτίας της μαζικής τους διάδοσης (Cohen, 2008, σελ. 14 - 16).

Άλλες κριτικές είναι ότι οι ψυχαναλυτικοί όροι δεν είναι μετρήσιμοι (πχ. πώς ποσοτικοποιεί κανείς το άγχος ευνουχισμού, τον φθόνο του πέους ή το οιδιπόδειο

σύμπλεγμα;), δεν υπήρχε ένας ελεγχόμενος πειραματισμός και η μέθοδος σύλληψης δεδομένων είναι δικές του παρατηρήσεις από ασθενείς που δεν αντιπροσωπεύουν τον γενικό πληθυσμό και οι προσδοκίες του ίσως επηρέαζαν τις παρατηρήσεις. Από την άλλη, η επιστημονική μεθοδολογία δεν είναι το μοναδικό κριτήριο για την αξιολόγηση μιας θεωρίας και η ψυχανάλυση κατάφερε να διευρύνει την σημασία της ψυχολογίας για σχεδόν κάθε τομέα της ανθρώπινης ύπαρξης (Hergenhahn, 2005). Η Ποταμιάνου (2007) προβάλλει ως αντεπιχείρημα στους επικριτές του Freud ερωτήματα του Jean Guillaumin: γιατί το ανοίκειο και μοναδικό της ψυχανάλυσης πρέπει να μετατραπεί σε οικείο μέσω του ποσοτικού και της στατιστικής; Τι αντιπροσωπεύει η αδυναμία ορισμένων να αντέξουν μια σκέψη που δεν στηρίζεται στη σιγουριά των αριθμών; Η ψυχαναλυτική γνώση δεν ανάγεται σε καμία άλλη μορφή γνώσης (σελ.27-29).

Ο Freud υπερβάλλει στην έκταση του αντισημιτισμού, την εχθρότητα του ακαδημαϊκού κόσμου και των υποτιθέμενων βικτωριανών προκαταλήψεων, σύμφωνα με αρκετούς μελετητές του. Επιπλέον, τα φροϋδικά επιτεύγματα δεν είναι τόσο πρωτότυπα όσο τα παρουσίαζε, καθώς έφερε έντονες επιρροές και γνώσεις. Απέκρυψε το μεγαλύτερο μέρος του επιστημονικού και πολιτισμικού πλαισίου εντός του οποίου αναπτύχθηκε η ψυχανάλυση (Hergenhahn, 2005 . Sulloway, 1992. Vegetti Finzi, 2006).

Ως προς τον πολιτισμό και τη θεωρία των ενστίκτων, η ψυχανάλυση είναι μια επιστήμη του ανθρώπου, είναι και μια επιστήμη αυτού το οποίο λείπει απο τον άνθρωπο. Αν έχει κάποια αξία ως επιστήμη του πολιτισμού, υπό την έννοια αυτή είναι και μια επιστήμη αυτού το οποίο λείπει απο τον πολιτισμό. Και στις δυο περιπτώσεις τη διεργασία τη διαμορφώνει η έλλειψη. Ο πολιτισμός αποτελεί τη σύσταση της προβληματικής της ψυχανάλυσης και έτσι η ψυχανάλυση τον από- και ανά- δομεί. Ο καθοριστικός παράγων που έφερε αντιμέτωπο τον Freud με το ζήτημα του πολιτισμού ήταν ο «ενορμητικός περιορισμός» και η απαγόρευση της αιμομειξίας – της οποίας τις συνέπειες εντόπισε στον νευρωτικό. Έθεσε λοιπόν την προβληματική για το αν η πολιτισμική παραίτηση τελικά αξίζει τον κόπο, θεωρώντας ότι η ενόρμηση πληρώνει πολύ μεγάλο τίμημα για τις «εγγυήσεις» που της παρέχει ως αντάλλαγμα ο πολιτισμός (Assoun, 2010, σελ.17,55,82, 280).

Τέλος, ας μην ξεχνάμε ότι η ψυχανάλυση λεγόταν εβραϊκή επιστήμη στα χρόνια του ναζισμού (1933-1944) ενώ στα χρόνια του κομμουνισμού (1945-1989) λεγόταν επιστήμη της μπουρζουαζίας (Roudinesco, 2000). Αυτό σημαίνει ότι ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο και άλλους πολλούς παράγοντες, κάθε κριτική προς την ψυχανάλυση δηλώνει και μια διαφορετική οπτική και ερμηνεία της .

Με την κριτική της Ψυχανάλυσης έχει ασχοληθεί και ο εναλλακτικός κλάδος της κριτικής ψυχολογίας, δίνοντας μας μια δεύτερη ανάγνωση του τι αποτελεί την Ψυχανάλυση. Η κριτική ψυχολογία είναι μια πολιτικά ενεργή, μαρξιστική, επιστημονική θέση που ασκεί κριτική στην παραδοσιακή ψυχολογία και επικεφαλής της ήταν ο Klaus Holzkamp. Θεωρεί ότι η Ψυχανάλυση βιολογικοποιεί και εξατομικεύει το υπό μελέτη περιεχόμενο της καθώς και ότι ψυχολογικοποιεί τις κοινωνικές διαμάχες ελαττώνοντας έτσι την σοβαρότητά τους και δημιουργώντας αποπολιτικοποιημένα, ενορμητικά υποκείμενα. Βασικά ερωτήματα της κριτικής ψυχολογίας ήταν γιατί επιβιώνει η Ψυχανάλυση και γιατί έλκονται απ' αυτήν άτομα της προοδευτικής πολιτικής αριστεράς (Holzkamp- Osterkamp, 1976. Tolman&Maiers, 1991).

Η Ψυχανάλυση αναπαράγει τη συγκαλυμμένη ανθρωπολογία. Είναι μια αστική ψυχολογία με στρεβλώσεις στη θεωρία της για την υποκειμενικότητα, όμως από την άλλη η Ψυχανάλυση είναι μια θεωρία συνείδησης και υποκειμενικότητας. Η κριτική ψυχολογία πρέπει να την μιμηθεί στο πεδίο μελέτης της ατομικής υποκειμενικότητας εάν θέλει να επιτύχει καθώς η ψυχανάλυση αποκαλύπτει αυτά που η κριτική ψυχολογία ελπίζει να δια φωτίσει. Στον Freud το κριτήριο της γενικότητας δεν είναι η εμπειρική καθολικότητα αλλά η ικανότητα να διευκρινίζεται, να δια φωτίζεται η ατομική, συχνά φαινομενικά παρεκκλίνουσα, περίπτωση. Οι ατομικές διαφορές, συνεπώς δεν υποβιβάζονται ως διασπορά λάθους. Στο «Πολιτισμός, πηγή δυστυχίας», η ψυχανάλυση ναι μεν αναδεικνύει την σχέση μεταξύ ατόμου και κοινωνίας, όμως αποδίδει την ώθηση του ατόμου να δημιουργήσει δεσμούς με άλλα άτομα είτε για να έχει προστασία από αυτοκαταστροφή είτε για να έχει ικανοποίηση της σεξουαλικής του ανάγκης. Ουσιαστικά η ατομική είναι μια διαφορετική από την πολιτιστική ανάπτυξη και η υποθετική φύση του ψυχισμού του ατόμου δεν είναι παρά μια (συγκαλυμμένη) κοινωνική θεωρία που προβάλλεται πίσω στο άτομο. Σε μια βαθύτερη μελέτη της φροϋδικής θεωρίας, το άτομο είναι κατά βάση απομονωμένο από την κοινωνία και συνάπτει σχέσεις, γιατί αναγκάζεται. Τα κίνητρά του κάθε άλλο παρά κοινωνικά είναι (Holzkamp- Osterkamp, 1976, σελ.122. Tolman, 2014, σελ.114-115).

Στην κλασική γερμανική ψυχολογία η συνείδηση δεν θεωρείται κάτι αποκλειστικά ιδιωτικό αλλά ένα είδος δι- υποκειμενικότητας που μοιράζεται κανείς ως συλλογικό πολιτιστικό προϊόν. Ο Freud ήταν σύμφωνος με τον Wundt που δεν προσέγγιζε την αντίληψη πειραματικά και προσπάθησε να κατανοήσει την υποκειμενική κατάσταση, όμως το σφάλμα του ήταν ότι θεωρούσε την καταπιεστική δυναμική δεδομένη στη φύση της κοινωνίας και όχι ως μια ιδιαίτερη έκφραση του ιστορικού σχηματισμού της αστικής κοινωνίας (Holzkamp- Osterkamp, 1976, σελ.118, 121).

Η ψυχανάλυση δίνει έμφαση στην ατομική εμπειρία και στον υποκειμενικό χαρακτήρα και αυτό, σε συνδυασμό με την σεξουαλικότητα και το κοινωνικό, μας ενδιαφέρει πολύ και θα το συζητήσουμε στα τελικά συμπεράσματα.

1.7 Ψυχανάλυση και σεξουαλικότητα

Η ψυχανάλυση έχει γίνει ένα σημαντικό θεωρητικό εργαλείο τόσο για την κοινωνική θεωρία όσο και για την σεξουαλικότητα, παρά τις εσωτερικές αντιφάσεις της, λόγω της δυσκολίας και λεπτότητας του αντικειμένου της. Προσφέρει αρκετή τροφή για σκέψη και εξέλιξη. Όπως λένε οι Lawrence&Oliver (2001): «Η ψυχαναλυτική θεωρία είναι μια σύνθετη θεωρία με πολλές συνιστώσες» (σελ. 226).

Κάποιοι ισχυρίζονται ότι τα επικεφαλής πλεονεκτήματα του φροϋδισμού βρίσκονται ακριβώς στον τομέα της σεξουαλικής θεωρίας. Το κύτταρο είναι ο έρωτας ο οποίος κατασκευάζει και αποδομεί. Αυτό που δυσκολεύεται κανείς να δεχτεί είναι ότι για τον Freud, η ανθρώπινη σεξουαλικότητα είναι επίσης υπόθεση της σκέψης, της φαντασίας, της γλώσσας. Αυτό έρχεται σε αντίφαση με τον βιολογισμό που του προσάπτουν και δείχνει ότι η Ψυχανάλυση έβλεπε το ενδιάμεσο (Parker, 1997. Vegetti Finzi, 2006, σελ.37 .Vološinov, 1976, σελ.40).

Οι κλασικές φροϋδικές θέσεις χαρακτηρίζονται από μια ψυχολογιοποίηση και υποκειμενοποίηση της βιολογίας. Ο Freud διαλύει όλες τις αντικειμενικές βιολογικές μορφές και οργανικές διεργασίες στο υποκειμενικό - ψυχικό. Οι βιολογικοί όροι χάνουν την αυστηρότητά τους διαλυμένοι σε αυτό το υποκειμενικό- ψυχολογικό πλαίσιο. Η βιολογία τέθηκε υπό το πρίσμα της ψυχανάλυσης και όχι η ψυχανάλυση υπό το πρίσμα της βιολογίας. Επίσης, οι κοινωνικές διαδικασίες και συγκρούσεις ερμηνεύονται ως ψυχολογικές και ατομικές. Η κοινωνία θεωρείται απλά ένα άτομο ή μια ψυχολογική σύμβαση μεταξύ ανθρώπων, όχι ένα κομμάτι πραγματικότητας με τη δική του κοινωνική βαρύτητα (Jacoby, 1983, σελ. 97 . Vološinov, 1976).

Αυτό που πραγματεύονται οι ψυχαναλυτικές συζητήσεις για την σεξουαλικότητα είναι το ασυνείδητο, κατακερματισμένο, άστατο, μη περιορισμένο σε οποιοδήποτε κανόνα, σε οποιαδήποτε σεξουαλική κανονικότητα. Είναι το σεξ που αποτελείται από μερικές ενορμήσεις, ασύνδετες, αντιφατικές, διπλασιαζόμενες, μέσω του φαντασιωτικού, επεξεργαζόμενες από τις ατομικές περιπέτειες και από τις κοινωνικές σχέσεις. Ο Freud με το έργο του προσπάθησε για μεταβολές στη σεξουαλική ηθική (Vegetti Finzi, 2006, σελ.40).

Ο Μαννόνι (1993) μας προειδοποιεί ότι το μέλλον της Ψυχανάλυσης δεν είναι εξασφαλισμένο. Η Ψυχανάλυση διατρέχει τον κίνδυνο να την οικειοποιηθούν οι πατροπαράδοτοι τρόποι σκέψης. (σελ.148) Από μία άποψη, ο Freud έγινε άλλο ένα εμπορικό αντικείμενο και ό,τι ζωντανό υπήρχε μέσα στις ιδέες του έχει απονεκρωθεί εξαιτίας της μαζικής τους διάδοσης. Από την άλλη όμως υπάρχει και μια επιστημονική μερίδα που συνεχίζει να μελετά το έργο του και να το συνδέει με νέους κλάδους. Το έργο του χάραξε έναν επιστημονικό τρόπο σκέψης τόσο ρηξικέλευθο και μοναδικό που ποτέ πια δεν θα είναι δυνατό να αποσιωπηθούν τα ερωτήματα που έθεσε ο Freud στην ανθρωπότητα. Η ψυχανάλυση είναι η τελευταία περιπέτεια της δυτικής σκέψης και αυτό αποτελεί την επιβεβαίωση της αδυναμίας της αλλά και της δύναμης της. (Cohen, 2008, σελ.13. Vegetti Finzi, 2006, σελ.24-25).

Ακόμα και ο πιο έντονος κριτικός του Freud γράφει εν κατακλείδι : «Τελικά ο Freud υπήρξε πραγματικά ένας ήρωας, οι μύθοι είναι απλά αυτό που ιστορικά τους άξιζε και θα συνεχίσουν να ζουν προστατεύοντας το φωτεινό κληροδότημά τους στην ανθρωπότητα, μέχρις ότου το κληροδότημα αυτό παραμείνει ένα μέρος σημαντικό στην ανθρώπινη συνείδηση» (Sulloway, 1992, σελ.503).

2° Κεφάλαιο: Ο Sándor Ferenczi και η φυλογενετική διάσταση της σεξουαλικότητας

2.1 Βιογραφία

Γεννήθηκε στις 7 Ιουλίου 1873, στο Miskolc της Ουγγαρίας από Πολωνούς γονείς (Baruch Frankel, Rosa Eibenschutz) και ήταν το όγδοο παιδί της οικογένειας. Μετακόμισαν στην Ουγγαρία, όπου απέκτησαν το μεγαλύτερο βιβλιοπωλείο και ασχολούνταν οικογενειακά με αυτό. Σπούδασε Ιατρική στη Βιέννη (1890-1896) όπου επηρεάστηκε από τις θεωρίες σεξουαλικής ψυχοπαθολογίας του Richard von Krafft-Ebing. Ειδικεύτηκε στη νευρολογία, στη νευροπαθολογία και στον υπνωτισμό στο τμήμα αφροδίσιων νοσημάτων στο St. Rokus Korhaz, νοσοκομείο της Βουδαπέστης. Το 1907 εντυπωσιάστηκε από την «Ερμηνεία των ονείρων» και το «Μελέτες πάνω στην υστερία» του Freud και έναν χρόνο αργότερα ήρθε σε επαφή μαζί του μέσω του Dr. Philip Stein. Έγινε μέλος της Ψυχαναλυτικής Σχολής της Βιέννης και το 1910 πρότεινε την ίδρυση της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Εταιρείας, στην οποία το 1918 εκλέχτηκε πρόεδρος. Ήδη από το 1910, ξεκίνησε να δουλεύει ιδιωτικά ως ψυχίατρος και αργότερα ως ψυχαναλυτής. Υπήρξε πολύ στενά συνδεδεμένος με τον Freud για 25 περίπου χρόνια και είχαν μια σχέση μεγάλης εμπιστοσύνης. Αντάλλαξαν πάνω από χίλιες επιστολές και ταξίδεψαν αρκετά μαζί. Ως πνεύμα συνεχούς αναζήτησης, πειραματίστηκε με διαφορετική μεθοδολογία, πράγμα που οδήγησε σε σχίσμα με τον Freud και την ορθόδοξη Ψυχανάλυση. Αφορμή για το σχίσμα στάθηκε το έργο του με τον Otto Rank (1924) «Η ανάπτυξη της Ψυχανάλυσης», οι διαφορετικές απόψεις που είχαν πάνω στο θέμα της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης και η κριτική που δέχθηκε για το τραύμα της γέννησης. Οι διαφορές στη νοοτροπία τους ήταν βαθιές. Ο Ferenczi, σε αντίθεση με την αναλυτική ουδετερότητα, ήταν πιο ευαίσθητοποιημένος στον ανθρώπινο πόνο. Θεωρήθηκε η «Μητέρα της Ψυχανάλυσης» και ο πρόγονος των ψυχοσωματικών με την εισαγωγή της Βιοανάλυσης (Bioanalysis: αναλυτική επιστήμη της ζωής, τομέας φυσικών επιστημών με συστηματικό τρόπο γνώση και τεχνική που αποκτήθηκε με την Ψυχανάλυση) και της ανθρωποκεντρικής ψυχοθεραπείας. Ενδιαφέρονταν για την βιολογία της ικανοποίησης (biology of pleasure, Thalassa) και υπήρξε αρκετά πρωτοπόρο και δημιουργικό μυαλό. Το 1913 ίδρυσε την Ουγγρική Ψυχαναλυτική Εταιρεία και το 1919 έγινε καθηγητής Ψυχανάλυσης στο πανεπιστήμιο της Βουδαπέστης. Πέθανε στις 22 Μαΐου 1933 στη Βουδαπέστη από κακοήθη αναιμία, στα 59 του χρόνια (Aaron&Harris, 1993).

2.2 «Thalassa: A theory of genitivity»

Αν και συνέλαβε την ιδέα του έργου του από το 1915, το έγραψε μόλις το καλοκαίρι του 1923 (Hoffer, 2008). Έτσι, το 1924, το βιβλίο του «Thalassa», με το οποίο και θα ασχοληθούμε στο παρόν κεφάλαιο, αποτέλεσε σπουδαίο παράδειγμα θεωρητικού πειραματισμού με έναν όντο/ φύλο και περί- γεννητικό παραλληλισμό στα βήματα της εξέλιξης εναντίον των μεγάλων φυσικών καταστροφών. Εξερευνά τη φύση του συμβολισμού και το τραύμα της γέννησης. Αντικατοπτρίζει τις εικασίες του Ferenczi για τη φύση της σεξουαλικότητας και επεκτείνει το έργο του Freud πάνω στην παιδική σεξουαλικότητα και στο ένστικτο του θανάτου. Πάραυτα, οι απόψεις του αγνοήθηκαν από την Ψυχανάλυση και χαρακτηρίστηκαν ως αμφιλεγόμενες καθώς δεν υπάρχει τρόπος ελέγχου και απόδειξης της εγκυρότητάς τους (International Encyclopedia of the Social Sciences. Szecsödy). Πρόκειται για ένα φυλογενετικό δοκίμιο για τη θεωρία της γενετησιότητας που αποτελεί είδος βιοαναλυτικής μυθιστορίας. Η σεξουαλικότητα του ανθρώπινου είδους διατηρεί, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, το «μνημονικό ίχνος», κληρονομικό και ασυνείδητο, της αποξήρανσης του αρχικού υδάτινου περιβάλλοντος. Οι βιολογικές, φυσιολογικές και ψυχολογικές εγγραφές του ζώντος τοποθετούνται στο επίπεδο της οντογένεσης (ανάπτυξη του ατόμου) αλλά και της φυλογένεσης (ανάπτυξη του είδους). Όλα τα φαινόμενα που χαρακτηρίζουν την ατομική εξέλιξη των οργανισμών εξηγούνται με βάση την παλαιοντολογική ανάπτυξη των προγόνων τους. Έρχονται να εκφράσουν μια επιθυμία συμβολικής και παραισθητικής επιστροφής στο σώμα της μητέρας, σύμβολο του θαλάσσιου πρωταρχικού κόσμου, απ' τον οποίο εκδιώχθηκε κάποτε το ανθρώπινο είδος (Bourdin, 2005, σελ.119. Vegetti – Finzi, 2006, σελ.334).

Εμφανώς επηρεασμένος, όπως και ο Freud, από τις θεωρίες του Δαρβίνου, του Lamarck και άλλων προσωπικοτήτων και ρευμάτων της εποχής του, προσπαθεί με μία μείξη ανάλυσης και βιολογίας, φυλογένεσης και οντογένεσης να φέρει ένα νέο επιστημονικό παράδειγμα-εξήγηση. Θεώρησε ότι το τελικό στάδιο της ψυχοσεξουαλικής θεωρίας του Freud δεν εξετάστηκε λεπτομερώς ως προς την ανάπτυξη και εξέλιξή του. Ψάχνει ερμηνείες και αναλογίες σε ζώα ή κατώτερους οργανισμούς με μεταφορές και παρατηρήσεις καθώς και σε δεδομένα από την εμβρυολογία. Η θεωρία του ασχολήθηκε με θέματα που αποτελούσαν πυρήνα της τότε βιολογικής συζήτησης και έτσι, το έργο του είναι εμποτισμένο με έντονο νατουραλισμό και βιολογισμό. Μέσω της τριβής του με τις φυσικές επιστήμες για τις ψυχικές έννοιες, δανείζεται στοιχεία από ξένα επιστημονικά πεδία. Ως αποτέλεσμα, το έργο του δίνει νέες οπτικές στην προσπάθεια κατανόησης της ανθρώπινης σεξουαλικότητας ακριβώς εξ' αιτίας της διεπιστημονικότητας που το διέπει. Ακολουθούν οι κύριες θέσεις του:

2.3 Αμφίμειξη (Amphimixis)

«Η αμφίμειξία των ερωτισμών ή των συστατικών των ενστίκτων είναι μια σύνθεση δύο ή παραπάνω ερωτισμών σε μια ανώτερη ενότητα» (Ferenczi, 2005, σελ.9). Υπάρχουν διάφορα είδη ερωτισμών. Ο Ferenczi εισάγει τον όρο αυτό και ορμώμενος από τον ουρηθρικό ερωτισμό στη θεωρία της πρόωρης εκσπερμάτωσης του Abraham, φέρνει το παράδειγμα του ουρο- πρωκτικού ερωτισμού. Υπάρχουν λοιπόν δύο είδη ερωτισμών, που όταν δρουν ανεξάρτητα έχουμε δυσλειτουργίες στην εκσπερμάτωση. Όταν ενεργοποιείται ο ουρηθρικός ερωτισμός έχουμε πρόωρη και όταν ενεργοποιείται ο πρωκτικός, έχουμε επιβραδυνόμενη. Για να έχουμε μια κανονική εκσπερμάτωση πρέπει να υπάρχει συνεργασία αυτών των δύο ώστε να αλληλοεπικαλύπτονται. Η εκσπερμάτωση δηλαδή, είναι φαινόμενο ουρηθρο- πρωκτικής αμφίμειξης. Έχουμε λοιπόν συντονισμό τόσο των ουρικών, όσο και των πρωκτικών νευρώσεων και σύνθεση αυτών των δυο ερωτισμών σε έναν γεννητικό ερωτισμό (εγκαθίδρυσή τους στα γεννητικά όργανα). Υπάρχουν και άλλα είδη μείξεων/ μετατοπίσεων ερωτισμών, για παράδειγμα στα παιδιά και σε διαστροφές που επιζητούν συνάθροιση ερωτισμών (είναι πιο εμφανές στους ηδονοβλεψίες όπου συνυπάρχουν πολλές αισθήσεις). Άλλο παράδειγμα είναι η κοπροφαγία (πρόσμειξη πρωκτικού και στοματικού ερωτισμού) όπου η στοματική ενσωμάτωση προσπαθεί να ανακουφίσει από τον πόνο της πρωκτικής απώλειας. Ωστόσο υπάρχουν αμφιβολίες ως προς την εγκυρότητα της αμφίμειξης. Η Φυσιολογία δεν τεκμηριώνει πώς συμβαίνει η αμφίμειξη (αν δηλαδή είναι νευρικές ώσεις από όργανο σε όργανο ή αν σχετίζεται με ενδοκρινικά προϊόντα). Θα έπρεπε να καταδείξει τις οργανικές διαδικασίες που κάνουν εφικτή την άθροιση των μεμονωμένων ερωτισμών σε έναν γεννητικό ερωτισμό. Στην Μεταψυχολογία υπάρχει μια σταθερή ενέργεια που αλλάζει από το ένα σύστημα και μηχανισμό στο άλλο (όπως π.χ. στην υστερική μετατροπή) ενώ χρειάζονται πολλαπλές μορφές ενέργειας για να αποδειχθεί η αμφίμειξη. Ο Ferenczi τις ξεπερνά καθώς η Φυσιολογία δεν αποδεικνύει ούτε τα ψυχοσεξουαλικά στάδια του Freud που έχουν καθαρά ψυχαναλυτική εξήγηση και επίσης, οι ψυχικοί μηχανισμοί είναι επιφορτισμένοι με σεξουαλικές τάσεις. Απόδειξη για την ύπαρξη της αμφίμειξης αποτελεί και η συναισθησία (synaesthesias) (Ferenczi,2005).

Ο Reich έκανε κριτική στην θέση του για την αμφίμειξία. Η απόπειρα του Ferenczi να θεωρήσει τη γενετήσια λειτουργία σαν μια διαδικασία αμφίμειξίας είναι ενδιαφέρουσα σαν πρωτότυπη παρατήρηση. Ο Reich όμως δεν υποστήριζε την άποψη ότι η τριβή είναι μια μέση οδός ανάμεσα στην πρωκτική και την ουρηθρική λίμπιντο. Η γενετησιότητα έχει σίγουρα το δικό της πυρήνα, που αντιπροσωπεύεται ψυχικά και που προστίθεται στην αμφίμειξία. Αυτό

που ονομάζουμε γενετησιότητα είναι μάλλον κάτι ιδιαίτερα σύνθετο, στο οποίο συμβάλλουν όλες οι θέσεις της προγενετήσιας λίμπιντο (Ράιχ, 1977, σελ.38).

Θέτει τα ερωτήματα αν η αμφιμειξία μπορεί να ενισχυθεί με άλλα είδη δεσμού μεταξύ αυτών των ερωτισμών, αν πηγάζουν και άλλα χαρακτηριστικά της συνουσίας σε παρόμοιες μίξεις ερωτισμών και αν μπορεί η θεωρία της αμφιμειξης να συνυπάρξει με την σεξουαλική θεωρία αρμονικά (Ferenczi, 2005, σελ.11).

2.4 Επιστροφή στη μήτρα (Maternal womb theory of genitality)

Μέσω της ψυχανάλυσης, παρατήρησε ότι ήταν συχνή η φαντασίωση επανασύνδεσης με τη μητέρα μέσω επιστροφής στη μήτρα. Ο Ferenczi με αρκετά συμβολικό τρόπο σκέψης υποστηρίζει ότι εφόσον το ανδρικό μόριο ισοδυναμεί με το Εγώ, η σεξουαλική πράξη είναι μια προσπάθεια ενός μέρους του Εγώ (και στα δύο φύλα) να επιστρέψει στην μήτρα της μητέρας που απρόθυμα άφησε στη γέννα. Δεν υπάρχει τόσο οδυνηρή δυσαρμονία μεταξύ του Εγώ και του περιβάλλοντος όπως χαρακτηρίζει την ύπαρξη στον εξωτερικό κόσμο. Είναι μια παροδική παλινδρόμηση. Αποτελεί μια βιοαναλυτική σύλληψη γεννητικών διαδικασιών κι έτσι γίνεται κατανοητό γιατί η οιδιπόδεια επιθυμία επαναλαμβάνεται τόσο συχνά στην ανάλυση του άντρα. Η οιδιπόδεια επιθυμία είναι ακριβώς η ψυχολογική έκφραση μιας εξαιρετικά γενικής βιολογικής τάσης που δελεάζει τον οργανισμό σε μια επιστροφή στην προγεννητική κατάσταση ηρεμίας (νιρβάνα). Η Βιολογία πρέπει να δείξει τα όντο/ φύλο γενετικά αίτια που υποχρεώνουν τόσες μορφές ζωής να ψάξουν την ανώτατη ευχαρίστηση τους ακριβώς στην πράξη της συνουσίας (Ferenczi, 2005, σελ.18, 19).

Το ανθρώπινο ον κυριαρχείται, από τη στιγμή της γέννησής του και μετά, από μια συνεχόμενη τάση παλινδρόμησης ως προς την επανεγκαθίδρυση της ενδομήτριας κατάστασης. Μόνο αν βρεθεί ένα υποκατάστατο για αυτήν στον πραγματικό κόσμο, επιτυγχάνεται η πλήρης ανάπτυξη της αρχής της πραγματικότητας από ένα μόνο μέρος της προσωπικότητας. Παράλληλα, στον ύπνο, στα όνειρα, στη σεξουαλική και φαντασιακή ζωή, η προσπάθεια για την εκπλήρωση αυτής της αρχέγονης επιθυμίας επιμένει. Αυτή η επιθυμία ωστόσο, θεωρείται ένα οικουμενικό γεγονός καθώς βρίσκει επιβεβαίωση στην παρατήρηση της σεξουαλικής ζωής των ζώων. Για παράδειγμα, σε ζώα όπως η αράχνη και ο βάτραχος, η σεξουαλική πράξη είναι ατέρμονης διάρκειας και σε αρκετά παράσιτα η ένωση των φύλων είναι μόνιμη (Ferenczi, 2005).

Ακόμα και η επίδειξη των γεννητικών οργάνων είτε από τον άντρα είτε από τη γυναίκα ασκεί μια επιρροή γοητείας, δηλαδή είναι ικανή να διεγείρει την φαντασίωση της

ενδομήτριας κατάστασης στον σύντροφο που παρακολουθεί. Η ιδιαίτερη μυρωδιά των γυναικείων γεννητικών οργάνων έχει μια σεξουαλικά διεγερτική δράση καθώς αυτή η μυρωδιά ξυπνά τη λαχτάρα για την μήτρα της μητέρας (Ferenczi, 2005, σελ.33). Όλη η λιβιδινική ένταση από τα ανεξάρτητα όργανα μεταφέρεται αμφιμεικτικά στα γεννητικά όργανα. Έτσι, η προσπάθεια όλου του οργανισμού να γυρίσει στη μήτρα μεταφέρεται σε ένα και μόνο όργανο, στο γεννητικό, ενώ στην υστερία έχουμε το αντίστροφο, μετατροπή της γεννητικής διέγερσης σε διαφορετικές σωματικές εννευρώσεις (Ferenczi, 2005, σελ.37,41).

2.5 Τα ψυχοσεξουαλικά στάδια του Freud υπό νέο πρίσμα

Σύμφωνα με τον Ferenczi, τα στάδια αυτά δεν είναι παρά προσπάθειες να επιτύχουμε την επιστροφή στην μήτρα της μητέρας και την εγκαθίδρυση της λιβιδινικής οργάνωσης στα γεννητικά όργανα. Στο στοματικό στάδιο, όταν το μωρό θηλάζει η ρυθμικότητα του πιπίλισματος είναι μόνιμα καθορισμένη ως ένα αναγκαίο συστατικό κάθε μετέπειτα ερωτικής δραστηριότητας και ενσωματώνεται αμφιμεικτικά στην σεξουαλική πράξη και στον αυνανισμό. Στο κανιβαλικό στάδιο, τα δόντια και οι επιθετικές δαγκωνιές που ωθούν τη μητέρα στον απογαλακτισμό, γίνονται εργαλείο μιας λιβιδινικής προσπάθειας να «φάει» πρόθυμα την αγαπημένη μητέρα προκειμένου να επιστρέψει στη μήτρα της. Τα δόντια έχουν τη συμβολική ταυτότητα ενός αρχικού πέους και ένα ώριμο πέος είναι το σύμβολο του πρωταρχικού εργαλείου του δοντιού. Μετά την αποτυχημένη στοματική προσπάθεια για επιστροφή στη μήτρα, ακολουθούν αυτοπλαστικές περιόδους πρωκτικότητας και αυνανισμού στις οποίες αναζητείται ένα φαντασιακό υποκατάστατο της μητέρας στο ίδιο το σώμα. Στις αλλοπλαστικές περιόδους, το υποκατάστατο αυτό μετατίθεται στο σώμα άλλων γυναικών και η προσπάθεια επιστροφής στη μήτρα γίνεται μέσω της σεξουαλικής πράξης. Η πλήρως ανεπτυγμένη γενετήσια λειτουργία είναι η επίτευξη της ερωτικής αρχής της πραγματικότητας και η ανικανοποίητη libido όλων των οργάνων και σε όλες τις ερωτογενείς ζώνες και στάδια οργάνωσης που είχαν εγκαταλειφθεί επιστρέφει στην ενήλικη ζωή (Ferenczi, 2005, σελ.20, 21).

Κατά τον αυνανισμό, τα αισθητηριακά όργανα σιωπούν, και όλη την απαραίτητη έξαψη την προσφέρει η ενσυνείδητη φαντασίωση μαζί με τα γεννητικά όργανα. Κάνει λόγο και για *per vaginam* αυνανισμό (Laqueur, 2006, σελ.229).

Η δραστηριότητα του παιδικού ερωτισμού επανεμφανίζεται στους ενήλικες καθώς η σεξουαλική πράξη εμπεριέχει όλα τα ψυχοσεξουαλικά στάδια. Οι σεξουαλικοί πόθοι μεταφέρονται στα γεννητικά όργανα με αποτέλεσμα ο οργανισμός να είναι πιο αποδοτικός

στο να προσαρμόζεται σε δύσκολες / απειλητικές καταστάσεις. Ειδικά, θα λειτουργούσαμε μόνο ερωτικά. Όλα τα μέρη του σώματος αναπαρίστανται στα γεννητικά όργανα τα οποία εκφορτίζουν τη σεξουαλική ορμή για όλο τον οργανισμό. Για τον Ferenczi, το πέος οφείλει την εξαιρετικά υψηλή ναρκισσιστική επένδυσή του στην οργανική σημασία του για την συνέχιση του είδους. Η καταστροφή του Οιδιπόδειου (η αποστροφή από αιμομειξία, η εισαγωγή της συνείδησης και της ηθικής) αντιμετωπίζεται σαν μια νίκη της γενεάς πάνω στο άτομο (Φρόυντ, 1981, σελ.14).

2.6 Οντογένεση και σεξουαλική πράξη

Η οντογενετική ερμηνεία που επεδίωξε ο Ferenczi να δώσει στα ατομικά φαινόμενα κατά τη διάρκεια της σεξουαλικής πράξης είναι η εξής: Το πέος είναι μια παρομοίωση σε μικρογραφία της ενδομήτριας ύπαρξης και επίσης λειτουργεί ως ο ναρκισσιστικός αντιπρόσωπος ολόκληρης της προσωπικότητας. Με την στύση ωθείται έξω από το προστατευμένη θέση ανάπαυσης και αυξάνεται ευδιάκριτα η δυσαρέσκεια (Unlust). Αυτό κάνει κατανοητή την ξαφνική παρόρμηση να επαναφέρει το χαμένο περιβάλλον («milieu») μέσω της διεύδυσης στον κόλπο ή αλλιώς να ψάξει στον εξωτερικό κόσμο της πραγματικότητας μέσα σε ένα γυναικείο σώμα, την μέχρι σήμερα αυτό-ερωτική ικανοποιητική θέση ανάπαυσης (Ferenczi, 2005, σελ. 28).

Φέρνει παραδείγματα από το ζωικό βασίλειο (σκουλήκι, σαύρα, σκύλος) για το φαινόμενο της **Αυτοτομίας** (Autotomy), της επιθυμίας του εγώ ή του σώματος που ωθεί το αρσενικό να θέλει να αποβάλλει το γεννητικό του όργανο κάτω υπό την συσσωρευμένη πίεση και φόρτιση από το αίσθημα της δυσαρέσκειας. Δεδομένου ότι η εκσπερμάτωση είναι αποβολή του αναπαραγωγικού υλικού φορτισμένου με δυσαρέσκεια, η στύση είναι ίσως μια ατελώς επιτυχημένη προσπάθεια να αποσπαστεί το επιφορτισμένο με πολλών ειδών δυσαρέσκεια γεννητικό όργανο από το υπόλοιπο σώμα. Η σεξουαλική πράξη ξεκινάει ως μια τάση ολοκληρωτικής απόσπασης του οργάνου και άρα ως ένα είδος αυτό- ευνουχισμού αλλά τελικώς ικανοποιείται με την αποβολή του σπέρματος. Η αυτοτομική τάση ενυπάρχει και στην εξαγωγή δοντιού που συμβολίζει την απώλεια σπέρματος ή την γέννηση (Ferenczi, 2005, σελ.29).

Με την σεξουαλική πράξη, δεν εκφράζεται μόνο η μερικώς αληθινή και φαντασιακή επιστροφή στη μήτρα, αλλά αναπαριστάται η συμπτωματολογία και το άγχος της γέννησης καθώς και η έκβασή της σε επιτυχή γέννηση. Επίσης, έχουμε και τη μερική αποφόρτιση του ακόμα μη αφομοιωμένου σοκ που είναι κληρονομιά από το τραύμα της γέννησης. Τα σώματα

των σεξουαλικών συντρόφων μιμούνται την συμπεριφορά των γεννητικών κυττάρων μέχρι την παραμικρή λεπτομέρεια. Το σπερματοζώαριο εξαναγκάζει το δρόμο του στην μικροπύλη του ωαρίου όπως ακριβώς το πέος στον κόλπο και θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει τη στιγμή της σεξουαλικής πράξης το αντρικό σώμα «megasperma» και το γυναικείο «megaloön» (Ferenczi, 2005, σελ.39-40, 65).

2.7 Φυλογενετική διάσταση και σεξουαλική πράξη

Ο Ferenczi προσθέτει την φυλογενετική ερμηνεία στο φαινόμενο της σεξουαλικής πράξης ως φαντασιακής επιθυμίας επιστροφής στη μήτρα. Προσπαθεί έτσι να του δώσει οικουμενικό χαρακτήρα ενώ παράλληλα δίνει νέες διαστάσεις στην Ψυχανάλυση.

Είδαμε στην οντογένεση ότι υπάρχει μια ιστορική παράλληλος στην ατομική εμπειρία καταστροφής (αυτή της γέννας) και της επανάληψής της στην σεξουαλική πράξη καθαρά μέσω της σφαίρας της ψυχαναλυτικής εμπειρίας, με παρατηρήσεις στη σφαίρα του συμβολισμού. Στα παράγωγα της ατομικής και συλλογικής ψυχής, τόσο η σεξουαλική πράξη όσο και η ενδομήτρια κατάσταση εκφράζονται με το σύμβολο του ψαριού, με την απεικόνιση του να κολυμπά ή να κινείται στο νερό. Υπάρχει ένας συσχετισμός ανάμεσα στο πέος που βρίσκεται μέσα στον κόλπο, στο έμβρυο που βρίσκεται μέσα στη μήτρα και στο ψάρι που βρίσκεται μέσα στη θάλασσα. Υπάρχει μια φυλογενετική αναγνώριση της καταγωγής μας από τα υδρόβια σπονδυλωτά. Εδώ, ο Ferenczi, για άλλη μια φορά χρησιμοποιεί το δαρβινικό στοιχείο της καταγωγής των ειδών για να στηρίξει το ψυχαναλυτικό του θεώρημα. Ολόκληρη η ενδομήτρια ύπαρξη των ανώτερων θηλαστικών ήταν μια παρομοίωση του τύπου ύπαρξης που χαρακτήριζε την υγρή πρωταρχική περίοδο. Και η ίδια η γέννηση είναι η ανακεφαλαίωση από μέρος του ατόμου της μεγάλης καταστροφής που τον καιρό της ύφεσης των ωκεανών ανάγκασε τόσα ζώα και φυσικά τους δικούς μας προγόνους- ζώα, να προσαρμοστούν στην ύπαρξη γης και να εξασφαλίσουν όργανα για την αναπνοή αέρα. Όλη η φυτική ζωή και η ζωή των ζώων υπήρχαν σε ένα θαλάσσιο περιβάλλον όμως οι γεωλογικές και ατμοσφαιρικές συνθήκες ήταν τέτοιες ώστε τα τμήματα του πυθμένα των ωκεανών ανυψώθηκαν πάνω από την επιφάνεια του νερού. Τα φυτά και τα ζώα που ξεβράζονται στην ξηρά με αυτόν τον τρόπο έπρεπε είτε να υποκύψουν είτε να προσαρμοστούν στην ύπαρξη ξηράς και αέρα (Ferenczi, 2005, σελ. 44-45, 99).

Φυλογενετικά, υπάρχει αναλογία ανάμεσα στις προστατευτικές προσαρμογές του εμβρύου και στην υδρόβια λειτουργία του ψαριού. Παρατηρήσεις στον συμβολισμό των ονείρων και των νευρώσεων αποκαλύπτουν μια συμβολική ταυτοποίηση του μητρικού

σώματος με τα θαλάσσια νερά αλλά και της ίδιας της θάλασσας με τη «Μητέρα Γη» (mother earth), οικουμενική και πρωταρχική τροφό. Αυτός ο συμβολισμός εκφράζει όχι μόνο ότι το άτομο ζει μέσα στη μητέρα ως υδρόβιο ενδοπαράσιτο και μετά τη γέννηση ως εκτοπαράσιτο αλλά και ότι η θάλασσα και η γη ήταν πρόδρομες ουσίες της μητέρας στην εξέλιξη των ειδών καθώς προστάτευαν και έθρεφαν τα ζωικά είδη - προγόνους μας με τις μητρικές προστατευτικές προσαρμογές που το ανθρώπινο γένος απόκτησε αργότερα. Η θάλασσα συμβολίζει τη μητέρα με έναν αρχαϊκό και πρωτόγονο χαρακτήρα. Αντίθετα, η γη συμβολίζει την μεταγενέστερη περίοδο στην οποία τα ψάρια που αφέθηκαν στην ξηρά ως συνέπεια της ύφεσης των ωκεανών, εξαρτιόταν από τις πηγές αναβλύζουσας υγρασίας από το εσωτερικό της γης ως υποκατάστατο του θαλασσινού νερού που είχαν χάσει - και που τα έθρεφε άμεσα. Σε ένα ευνοϊκό περιβάλλον τέτοιου είδους μπορούσαν να έχουν μια παρασιτική φυτική ύπαρξη μέχρι να επιτευχθεί η μεταμόρφωση τους σε αμφίβια. Αυτός ο ρόλος της γης ως μητέρα, συμβολικά αναπαριστάται σε κοσμογονικούς μύθους και στο βιβλίο της Γένεσης. Το πέσιμο ή κολύμπι σε νερό είναι το αρχαϊκό σύμβολο επιστροφής στη μήτρα και η διάσωση από αυτό είναι το μοτίβο της γέννησης. Συχνά, δίνεται έμφαση στην εξορία στην ξηρά ως μαρτύριο (Ferenczi, 2005, σελ. 47-49).

Σύμφωνα με τις ανιμιστικές ιδέες του Lamarck, καμία εξέλιξη και ανάπτυξη δεν επέρχεται χωρίς κάποιο κίνητρο. Έτσι, τα αμφίβια και τα ερπετά ανέπτυξαν πέος για την επανεγκαθίδρυση του υδάτινου τρόπου ζωής μέσα σε υγρασία και εσωτερική τροφή από το μητρικό σώμα. Το ανδρικό όργανο και η λειτουργία του φαίνεται να είναι το οργανικό σύμβολο της μερικής αποκατάστασης από την εμβρυική- βρεφική κατάσταση ένωσης με τη μητέρα και συγχρόνως με τη γεωλογική πρωτότυπη ύπαρξη μες στη θάλασσα. Σε κάποιες σημειώσεις του ο Ferenczi, αναγνωρίζει ότι δεν είναι τυχαίο που οι γυναικείες εκκρίσεις από τα γεννητικά όργανα έχουν οσμή παρόμοια με αυτή του ψαριού. Η οσμή προέρχεται από την ίδια ουσία (trimethylamine) που δημιουργεί η αποσύνθεση του ψαριού. Παραλληλισμός υπάρχει και στον σταθερό έμμηνο κύκλο 28 ημερών που συνδέεται με τις φάσεις του φεγγαριού όπως συνδέονται και οι παλίρροιες κι φαινόμενα των θαλασσινών νερών. Επίσης, αναφέρει και είδη (θαλάσσιοι ελέφαντες, φώκιες, φάλαινες), τα οποία για την σεξουαλική

τους πράξη επιλέγουν την ξηρά και μετά επιστρέφουν στην θάλασσα (Ferenczi, 2005, σελ.54, 57, 107).

Παραθέτει δυο παραδείγματα από δύο διαφορετικούς κλάδους: την εμβρυολογία και την ζωολογία. Το πρώτο, από την εμβρυολογία, είναι ότι οι προστατευτικές δομές του άμνιου υγρού και η στέγαση του εμβρύου εξελίχθηκαν μόνο στις περιπτώσεις ειδών που κατοικούσαν στην ξηρά. Το δεύτερο, από την ζωολογία, είναι ότι στα είδη που το έμβρυο

εξελίσσεται χωρίς άμνιο, δεν υπάρχει σεξουαλική ένωση αλλά εξωσωματική γονιμοποίηση στο περιβάλλον του νερού. Έτσι, ο πρώτος σοβαρός κίνδυνος για τους οργανισμούς που αρχικά ήταν υδρόβιοι δεν ήταν η πλημμύρα αλλά η αποξήρανση. Στη σεξουαλική πράξη αναβιώνονται η ικανοποίηση της ενδομήτριας ύπαρξης, το άγχος και το τραύμα της γέννας και η ικανοποίηση ότι ξεπερνιέται επιτυχώς ο κίνδυνος. Με τον φαλλό στον κόλπο και τα σπερματοζωάρια να συρρέουν στο σώμα της γυναίκας επαναλαμβάνεται συμβολικά ο κίνδυνος του θανάτου που τα ζώα - πρόγονοι μας επιτυχώς ξεπέρασαν στον γεωλογικό κατακλυσμό από την ξήρανση της θάλασσας. (Ferenczi, 2005, σελ.49, 50)

Στη γεννητικότητα υπάρχει η έκφραση όχι μόνο της ατομικής αλλά και της φυλογενετικής καταστροφής. Στην στιγμιαία πράξη της γονιμοποίησης συγχωνεύονται σε μια και μόνο ένωση όχι μόνο η ατομική καταστροφή της γέννας και η πιο πρόσφατη καταστροφή των ειδών, αυτή της ύφεσης των ωκεανών, αλλά και όλες οι προηγούμενες καταστροφές από τότε που εμφανίστηκε η ζωή. Στη σεξουαλική πράξη έχουμε παλινδρόμηση καθώς και στη γέννηση και στην προηγηθείσα ύπαρξη στο άμνιο υγρό, αυτό αποτελεί ένα οργανικό σύμβολο μνήμης της μεγάλης γεωλογικής καταστροφής και του αγώνα για προσαρμογή που συνδέεται με φυλογενετικούς προγόνους. Έτσι, η σεξουαλική πράξη περιέχει μια υποψία μνημονικών ιχνών αυτής της καταστροφής που το άτομο και τα είδη ξεπέρασαν. Άρα, στην αίσθηση του οργασμού δεν αντιπροσωπεύεται μόνο η ανάπαυση της ενδομήτριας κατάστασης και η ήρεμη ύπαρξη σε ένα πιο φιλικό περιβάλλον αλλά και η ανάπαυση που υπήρχε την περίοδο πριν εμφανιστεί η ζωή. Κάνει λόγο για την νεκρική ανάπαυση του ανόργανου κόσμου, την επιστροφή στην ανόργανη φύση του θανάτου θα λέγαμε. Ούτως η άλλως, υπάρχει μια γνωστή σύνδεση μεταξύ θανάτου και σεξουαλικού ενθουσιασμού με το παράδειγμα των απαγχονισμένων που εκσπερματώνουν. Επίσης στον οργασμό γίνεται μια προσωρινή ανακωχή της μάχης ανάμεσα στα δύο φύλα και ανακουφίζονται από το αρχαϊκό άγχος και την επιθυμία (Ferenczi, 2005, σελ.63, 95, 101).

Ο πολιτισμός αναπτύχθηκε ως αντίδραση στην δεύτερη μεγάλη φυλογενετική καταστροφή, δηλαδή στην εποχή των παγετώνων. Η ερωτική αρχή της πραγματικότητας είχε φθάσει στο γεννητικό επίπεδο αλλά υποβλήθηκε σε επακόλουθο περιορισμό και οι γενετήσιες ορμές χρησιμοποιήθηκαν για την ενίσχυση ανώτερων διανοητικών και ηθικών δραστηριοτήτων. Μάλιστα, στη λανθάνουσα περίοδο, επαναλαμβάνεται στη ζωή του ατόμου ο αγώνας για προσαρμογή στην εποχή των παγετώνων και η έκβασή του στη δημιουργία του ανθρώπινου πολιτισμού (Ferenczi, 2005, σελ.70-71, 104).

2.8 Κληρονομικότητα

Ο Ferenczi δίνει έναν όντο/ φύλο και περί γενετικό παραλληλισμό όσο αφορά την εξέλιξη στην διευθέτηση για την προστασία του γενετικού υλικού. Όπως η άλυτη τραυματική εμπειρία στη ζωή του ατόμου συμπυκνώνεται στα γεννητικά όργανα, έτσι και τα μνημονικά ίχνη όλων των καταστροφών της φυλογενετικής ανάπτυξης συσσωρεύονται στο γενετικό υλικό. Άρα, αυτό που ονομάζουμε κληρονομικότητα είναι ίσως η μετατόπιση όγκων τραυματικών και δυσάρεστων εμπειριών στις επόμενες γενιές, ενώ το γενετικό υλικό, ως η φυσική βάση της κληρονομικότητας, αντιπροσωπεύει το σύνολο των τραυματικών εντυπώσεων που μεταβιβάζονται από το παρελθόν στο άτομο. Στο γενετικό υλικό εγγράφονται και τραυματικές εμπειρίες από το σώμα. Υπάρχει δηλαδή μια αμοιβαία σχέση εμπειριών και οργανικών λειτουργιών. Το άτομο με μια παν-γενετική χροιά, κουβαλά εμπειρίες όχι μόνο από το περιβάλλον και ενδογενώς αλλά και από το γενετικό υλικό μέσω μιας αμφιμετρικής σχέσης. Ό,τι συμβαίνει στον οργανισμό έχει αντίκτυπο στην σφαίρα της σεξουαλικότητας (Ferenczi, 2005, σελ.46, 66, 68).

2.9 Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, οι ψυχαναλυτικές θέσεις του Ferenczi έχουν ένα δαρβινικό, βιολογικό υπόβαθρο (πιο έκδηλο από αυτό του Freud) αν και σε αρκετά σημεία υπάρχουν αποκλίσεις. Ο Δαρβίνος δεν εξηγεί την επιστροφή ενός νέου προϊόντος εξέλιξης σε πρώιμες μορφές λειτουργίας. Πιθανώς λοιπόν, να αρνιόταν το φαινόμενο της παλινδρόμησης, που αποτελεί δομική θέση της ψυχανάλυσης. Πόσο μάλλον μιας παλινδρόμησης που έχει διπλό αίτημα: την επιστροφή στην μήτρα της μητέρας και την επιστροφή στην θάλασσα, αρχική τροφή όλων των ειδών. Εκτός από τον Δαρβίνο, επηρεάζεται και από τον βιογενετικό νόμο του Haeckel που στην θεωρία του υποστηρίζει πως η εξελικτική ιστορία του ατόμου αποτελεί μια συντομευμένη επανάληψη της εξελικτικής ιστορίας των ειδών («Ontogenesis is a brief and rapid recapitulation of phylogenesis»). Το έργο του φέρει καταβολές από την φιλοσοφία της φύσης του Γκαίτε, τον φυσικό φιλόσοφο Oken, τον Schopenhauer και τον γερμανικό ρομαντισμό καθώς υιοθετεί από αυτούς την παλιά, νεο-Πλατωνική ιδέα ότι η φύση μας μιλάει ("natura loquitur") και τον μυστικισμό τους. Αυτό το μοντέλο επαναφέρει την αναλογία μεταξύ μικρό και μακρόκοσμου από τη ρομαντική φιλοσοφία της φύσης (Ferenczi, 2005, σελ.51. Hoffer, 2008. Hristeva, 2013, σελ.346, 349 . Vegetti – Finzi, 2006, σελ. 334).

Είναι έντονα επηρεασμένος από το έργο «Το τραύμα της γέννησης» του Otto Rank που δημοσιεύθηκε την ίδια περίοδο με το “Thalassa”. Αυτό προκαλεί τη δυσανασχέτηση του Freud και την ρήξη τους. Επίσης, στις θεωρίες του για την όσφρηση, είναι επηρεασμένος από τον Wilhelm Fliess, τον πρώτο που έθιξε τα «nasogenital» φαινόμενα και τη θεωρία περί περιοδικότητας (Bourdin, 2005, σελ.121 . Hoffer, 2008, σελ.130-131. Sulloway, 1992, σελ.149 . Vegetti – Finzi, 2006).

Ανακατασκευάζει την ιστορία του ζωντανού σώματος και η θεωρία του σχετίζεται με την υπόθεση του Freud στο Πέραν της αρχής της ηδονής (1920) για έναν αρχικό τραυματισμό χαμένο στον χρόνο : «Κάποια στιγμή, οι ιδιότητες της ζωής γεννήθηκαν από την άψυχη ύλη, από τη δράση μιας δύναμης που μας είναι ακόμα άγνωστη». Προϋπόθεση της επικής κοσμογονίας του Ferenczi είναι ότι η σεξουαλικότητα τείνει να επανακτά την ένωση με το μητρικό σώμα και με τη συνουσία είναι η πιο πετυχημένη απόπειρα παλινδρόμησης στην ενδομήτρια κατάσταση, όταν ακόμα δεν είχε επέλθει η ρήξη μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού κόσμου. Η επιθυμία για τη μητέρα, που ο Freud φέρνει στο οιδιπόδειο σύμπλεγμα, ανακτά για τον Ferenczi μια σημασία πολύ πιο ευρεία. Θεωρεί πηγή των νευρώσεων το τραύμα της γέννησης, και βλέπει την θεωρία του ως συμπλήρωμα του φροϋδικού Οιδιπόδειου, όχι υποκατάστατο. Μέσα από την φυλογενετική και καθολική τάση επιστροφής στη μήτρα, είχε ανακαλύψει το προ- οιδιπόδειο στάδιο της ανάπτυξης με την δυάδα μητέρας- βρέφους για την οποία δεν υπήρχε ένα επιστημολογικό πλαίσιο αναφοράς ακόμα. Επιπλέον, αποδέχεται όπως ο Freud την ύπαρξη μιας αρχής της πραγματικότητας και δεν προσάπτει καμία σημασία και ευθύνη στο κοινωνικό σε αντίθεση με τους Reich και Marcuse που ακολουθούν (Hoffer, 2008 .Vegetti – Finzi, 2006, σελ. 334).

Ο Ferenczi ήταν επιρρεπής στον ψυχολογισμό και ο Freud όρισε το Thalassa «ως την πιο παράτολμη εφαρμογή της ψυχανάλυσης που επιχειρήθηκε ποτέ». Ενυπάρχει μια γνώση φυλογενετικά ασυνείδητη, απόρροια της προέλευσης μας από τα υδρόβια σπονδυλωτά. Η ιστορία της εξέλιξης ανακεφαλαιώνεται μετά την εμβρυική ανάπτυξη, με την φύλο- όντο και περί γένεση, που αποτελούσαν την πιο προκλητική πρόταση της επιστημονικής σκέψης της εποχής (Jacoby, 1983, σελ.128).

Θέλοντας να εκφράσει ένα ενιαίο μοντέλο ζωής, φτάνει έως την βιολογία των σπονδυλωτών, για να κατασκευάσει τη θεωρία του περί γενετήσιας εξέλιξης. Επαναφέρει την επιθυμία του άνδρα για το γυναικείο κόρφο στην αρχαϊκή του νοσταλγία του Ωκεανού, βιωθείσα από τους πρώτους ανθρώπους, εξαναγκασμένους από μια επιτακτική προσαρμογή στη γήινη ζωή, εξαιτίας της απροσδόκητης ξήρανσης των θαλασσών. Στη σεξουαλική σχέση ο άντρας αναπαράγει πραγματικά (αν και σε συμβολικό σχήμα) την αγωνιώδη επανασύνδεση

με το μητρικό σώμα και το υγρό των απαρχών. Η συνουσία εκφορτίζει τις προγενετήσιες ενορμήσεις και επαναλαμβάνει την εξέλιξη του είδους. Αναβιώνονται οι εξελικτικές φάσεις του ατόμου, η καταστροφή του τοκετού καθώς και οι μεγάλες καταστροφές της βιολογικής εξέλιξης από την εμφάνιση της οργανικής ζωής έως την ανθρωποποίηση. Ενώ το νεογέννητο βιώνει τη γέννηση με αγωνιώδη τρόπο, ως κατακερματισμό της αρχικής ενότητας, η συνουσία εξυμνεί την επανασυγκρότηση και το ξεπέραςμα του τραύματος. Η ιδέα της ολότητας στο έργο του πηγάζει από την πλατωνική ιδέα (Vegetti – Finzi, 2006 σελ.335, 336).

Διαμέσου μιας κατάχρησης του συμβολισμού, ο Ferenczi οδηγείται στο εγχείρημα να προετοιμάσει ένα σύστημα καθολικής διερεύνησης (τη βιοανάλυση) που θα ενοποιεί τις φυσικές επιστήμες και τον άνθρωπο, σύμφωνα με το κρυφό όνειρο του Helmholtz. Σε αντίθεση με τον Freud, στον Ferenczi κυριαρχεί απόλυτα η φαντασία και οδηγεί σε ακραίες συνέπειες τα στοιχεία που υπονοούνται στη φροϋδική θεωρία. Ουσιαστικά, ο Ferenczi αντιμετωπίζει μια πραγματική πρόκληση στην ψυχαναλυτική σκέψη, την αντιπροσώπευση της ατομικής και δι-ατομικής διάστασης του ασυνειδήτου στην αμοιβαία αλληλεπίδρασής τους. Σε μια σφαιρική αποτίμηση θα λέγαμε ότι είναι ο πιο κοντινός θεωρητικά στις κλασικές φροϋδικές θέσεις και η καινοτομία της σκέψης του βρίσκεται στην έντονη φυλογενετική κοσμοθεωρία του και στη σύνδεση της με την ανθρώπινη σεξουαλικότητα όπως αυτή έχει περιγραφεί στο ψυχαναλυτικό πλαίσιο. Το θεωρητικό έργο του δεν είχε - ακριβώς εξαιτίας της φύσης του ως ποιητικό παράγωγο - μια ξεκάθαρη συνέχεια, μια σχολή (Vegetti – Finzi, 2006, σελ.336, 337).

Ο Ferenczi εισήγαγε ένα Βιολογικό ασυνείδητο («biological subconscious»), μετέφερε ψυχαναλυτικές έννοιες σε οργανικά φαινόμενα και πέτυχε μια εμβάθυνση στο υπό μελέτη θέμα συνδέοντας την Ψυχανάλυση με άλλους κλάδους. Χρησιμοποιεί αρκετά τον συμβολισμό και το φαντασιακό προς χάριν σύνδεσης του ατομικού με το φυλογενετικό (παρελθόν) και ενώ έχει βιολογικό υπόστρωμα, διαφαίνεται ένα ουμανιστικό στοιχείο στις θεωρίες του. Αξίζει να σημειωθεί ότι ξεπερνώντας τις κυρίαρχες θεωρίες περί εκφυλισμού της εποχής (Morel), απέκτησε ανθρωπιστική οπτική για την ομοφυλοφιλία που θεωρούνταν εκφυλιστική διαταραχή. Μάλιστα, από ομοφυλοφιλία την μετονόμασε ομοερωτισμό δίνοντας ψυχολογική χροιά στον όρο. Το συγγραφικό του έργο είναι αρκετά πλούσιο σε άρθρα και θεματολογία, μάλιστα είχε γράψει άρθρα για τον αυνανισμό και την ομοφυλοφιλία («On onanism», «On the part played by homosexuality in the pathogenesis of paranoia») (Aaron&Harris, 1993).

3^ο Κεφάλαιο : Η κοινωνική και βιολογική διάσταση της σεξουαλικότητας του Wilhelm Reich

«(Άκου ανθρωπάκο)..Μπορούσες να επιλέξεις ανάμεσα στο διαφωτισμό του Φρόντ γύρω από το σεξουαλικό αίτιο των ψυχικών διαταραχών σου και τη θεωρία του περί πολιτισμικής γης. Απέρριψες τη θεωρία της σεξουαλικότητας και κράτησες τη θεωρία του περί πολιτισμικής προσαρμογής , που σε άφησε ξεκρέμαστο.»
(Reich, 1999, σελ.60)

Το κεφάλαιο του Wilhelm Reich δεν θα μπορούσε να λείπει από μια πτυχιακή με θέμα την Ψυχανάλυση και την Σεξουαλικότητα. Παρόλο που και στους δύο κλάδους παρατηρείται μια «επιλεκτική» μνήμη και προώθηση επιστημονικών ιδεών, το κεφάλαιο αυτό γράφτηκε με την ελπίδα ότι το έργο του θα δικαιωθεί και ως φόρος τιμής σε μια τέτοια προσωπικότητα. Το έργο του, η ροή της σκέψης του, οι δρόμοι που άνοιξε για την ελιτιστική τότε Ψυχανάλυση με τους κοινωνικοπολιτικούς του αγώνες, η ανιδιοτελής προσφορά του για τη σεξουαλικότητα των νέων είναι άξια θαυμασμού. Θυσιάστηκε για την επιστήμη και τα πιστεύω του στα οποία ήταν αφοσιωμένος. Είπε : «Είμαι πεπεισμένος ότι η σεξουαλικότητα είναι το κέντρο γύρω από το οποίο περιστρέφεται το σύνολο της κοινωνικής ζωής, καθώς και της εσωτερικής ζωής του ατόμου.» (Ράιχ, 1993, σελ.13. Sharaf, 2011, σελ.60).

3.1 Βιογραφία

Ο Wilhelm Reich ήταν ψυχαναλυτής, πολιτικός ακτιβιστής και θετικός επιστήμονας από τους πιο αμφιλεγόμενους και δυσφημισμένους έως και σήμερα. Γεννήθηκε στις 24 Μαρτίου 1897 στην Γαλικία της τότε Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας. Ήταν γιος του Leon και της Cecilia. Η οικογένειά του ήταν εύπορη, αγροτική και μη θρησκευόμενη. Μετά τη γέννησή του, μετακόμισαν στην Jujinetz στην βόρεια Bukovina όπου απέκτησε έναν αδελφό, τον Robert. Ήταν πολύ δεμένος με την αρκετά νέα μητέρα του.

Ο Reich είχε ιδιαίτερη δίψα για μάθηση και τα ενδιαφέροντά του ως παιδί ήταν πιο πολύ επιστημονικά παρά λογοτεχνικά. Παρακολούθησε ιδιωτική εκπαίδευση. Του δημιουργήθηκε ενδιαφέρον στην βιολογία και τις φυσικές επιστήμες νωρίς από τη ζωή του στη φάρμα, ανάμεσα σε γεωργούς και κτηνοτρόφους. Μεταξύ του 8^{ου} και 12^{ου} έτους, είχε τη δική του συλλογή και εργαστήριο αναπαραγωγής πεταλούδων, εντόμων, φυτών, κλπ. υπό την καθοδήγηση ενός ιδιωτικού δασκάλου. Ήταν εξοικειωμένος με τις φυσικές λειτουργίες της

ζωής, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής λειτουργίας. Αυτό μπορεί κάλλιστα να προσδιορίσει την αργότερα ισχυρή κλίση του, ως βιοψυχιάτρου, προς τα βιολογικά θεμέλια της συναισθηματικής ζωής του ανθρώπου, καθώς επίσης και βιοφυσικές ανακαλύψεις του στους τομείς της ιατρικής, βιολογίας και εκπαίδευσης.

Ο εν λόγω ψυχαναλυτής μεγαλώνοντας στο αγρόκτημα της οικογένειάς του ανάμεσα σε χωρικούς, ανέπτυξε μια πιο ελεύθερη σεξουαλικότητα. Ο ίδιος ομολόγησε ότι από την ηλικία των τεσσάρων δεν είχε μυστικά γύρω από το σεξ και η σεξουαλική του ζωή άρχισε σε μικρή ηλικία. Μια καθοριστική εμπειρία που τον επηρέασε στην εφηβεία του, ήταν εκείνη της εξωσυζυγικής σχέσης της μητέρας του με τον καθηγητή του που του προξενούσε αμφιθυμικά συναισθήματα. Η μητέρα του αυτοκτόνησε με δηλητήριο το 1910 καθώς ο Reich άφησε να εννοηθεί αυτή η παράνομη σχέση στον πατέρα του. Η συνεργασία του και οι πρώτες επιστημονικές μελέτες της σεξουαλικότητας με τον καθηγητή του αναγκαστικά σταμάτησαν. Αργότερα (1920) ως ασκούμενος ψυχαναλυτής θα γράψει ένα άρθρο με τίτλο «The breakthrough of the incest taboo in puberty», αναφερόμενος σε αυτό το γεγονός.

Το 1918 εισήχθη στην Ιατρική σχολή του πανεπιστημίου της Βιέννης. Το ενδιαφέρον του για τη σεξουαλικότητα τον ώθησε στην Ψυχανάλυση. Στα τέλη του 1919 εξελέγη διευθυντής του σπουδαστηρίου σεξολογίας, όπου παραδίνονταν μαθήματα σεξουαλικής κοινωνιολογίας, ενδοκρινολογίας, φυσιολογίας, ανατομίας των γεννητικών οργάνων και ψυχανάλυσης. Τον Οκτώβρη του 1920 έγινε μέλος της Ψυχαναλυτικής Εταιρείας της Βιέννης, αλλά ήδη είχε αποκτήσει ένα γενικό υπόβαθρο φυσικής επιστήμης και φιλοσοφίας διαβάζοντας Moll, Forell, Bloch, Freud κ.α. Γοητεύθηκε από τα έργα του Freud και του φάνηκε σημαντική η διάκριση που έκανε στη σεξουαλικότητα και την αναπαραγωγή καθώς η σεξουαλικότητα συνηθιζόταν να θεωρείται ένστικτο ταγμένο στην υπηρεσία της αναπαραγωγής αποκλειστικά, ακόμα και στην επιστήμη της Ανατομίας και Φυσιολογίας. Το 1922 πήρε το διδακτορικό του και ακολούθησε ψυχιατρική ειδικότητα.

Εφήρμοσε ένα είδος κοινοτικής ψυχιατρικής κάνοντας επισκέψεις σε προάστια για ενημέρωση σεξουαλικών θεμάτων, με συναδέλφους από τον χώρο της υγείας. Ήθελε να εγείρει τη συνείδηση για πολιτικές ή σεξουαλικές κινητοποιήσεις. Ίδρυσε κλινικές σεξουαλικής υγιεινής (1926-1930) που αποτελούσαν κέντρα σεξουαλικής πληροφόρησης για τον λαό και είχαν μεγάλη απήχηση. Ο Reich συνέδεε τα φλέγοντα θέματα που συζητούσαν με ευρύτερα, πολιτικά. Στις αρχές του 1931 ίδρυσε ένα επαναστατικό κοινωνικό κίνημα ,το «Σέξπολ» (Sexpol) - από τις λέξεις σεξουαλικότητα και πολιτική. Ήταν μια πολύπλοκη θεωρητική και πρακτική προσπάθεια να βοηθήσει τις μάζες στα σεξουαλικά τους

προβλήματα και να επαναθέσει τις ανάγκες για φυσιολογική σεξουαλική ζωή, σχετιζόμενες με πολιτικά θέματα, στο πλαίσιο ενός μεγαλύτερου επαναστατικού κινήματος.

Το 1919-1923 ανέπτυξε την Σεξοικονομία στη μήτρα της φροϋδικής Ψυχανάλυσης και το 1929, η αποσαφήνιση του Reich της λειτουργίας του οργασμού, σε συνδυασμό με τη γενική πολιτική αναταραχή, τον οδηγούσε προς ένα ευρύτερο κοινωνικό προσανατολισμό, όπου ανακάλυψε τις επαναστατικές ελπίδες του μαρξισμού. Έτσι, έδωσε μαρξιστικές βάσεις στην Ψυχανάλυση και την θεωρούσε κινητήριο μοχλό μιας επανάστασης στην Ψυχολογία. Επιχείρησε μια θεωρητική σύνδεση μαρξισμού και ψυχανάλυσης, όμως στην πορεία διαπίστωσε ότι ο μαρξισμός αποστεώθηκε. Υπήρξε μέλος του Αυστριακού Κομμουνιστικού κόμματος και του Γερμανικού Κομμουνιστικού κόμματος όμως διαγράφηκε και από τα δύο (1927-1936: μαρξιστική του περίοδος). Τόσο οι μαρξιστές όσο και οι ψυχαναλυτές απέρριψαν τις σεξουαλοικονομικές του θεωρίες με αποτέλεσμα την πλήρη ρήξη δεσμών και με τα δύο κινήματα. Το 1934 τον διαγράφουν από τη Διεθνή Εταιρεία Ψυχανάλυσης.

Από ψυχαναλυτής και μαρξιστής κοινωνικός φιλόσοφος αναδείχθηκε σε βιολόγος και φυσιολογός. Με την άνοδο του ναζισμού στην Γερμανία και το κάψιμο των έργων του, ο Reich κατέφυγε στην Νορβηγία, συνεχίζοντας τις έρευνές του πάνω στη βιο-ενέργεια και το ρόλο του οργασμού. Κατά τους τελευταίους μήνες διαμονής του στην Νορβηγία και στις ΗΠΑ όπου πήγε το 1939, έκανε πειράματα γύρω από την ενέργεια που ενυπάρχει στους ζωντανούς οργανισμούς, την οποία αποκάλεσε «Οργόνη». Στο Μαίην, απέκτησε μια ιδιοκτησία, το «Orgonon» όπου διεξήγαγε έρευνες και πειράματα και αφιερώθηκε στις φυσικές επιστήμες στρεφόμενος προς τη βιοφυσική.

Έγινε στόχος μιας σφοδρής δυσφημιστικής εκστρατείας όπου τον παρουσίαζαν ως τσαρλατάνο και ψυχοπαθή, αφού η σεξουαλικότητα ταυτίζονταν με την πορνογραφία και την νοσηρότητα. Οι επιθέσεις εναντίον του έγιναν σφοδρότερες καθώς οι εργασίες του πάνω στη σεξουαλικότητα επικαλούνταν την επιστήμη (νευροφυτικό σύστημα, κυτταρική οικονομία, βιο-ηλεκτρισμός). Οι φήμες και οι κατηγορίες πυροδότησαν νομικές διώξεις σε ένα κλίμα Μακαρθισμού. Ξεκίνησε μια καταδίωξη του από τον Οργανισμό Φαρμάκων και τροφίμων (FDA) που έκαψαν όλα τα βιβλία του και τους συσσωρευτές οργόνης στο Orgonon. Καταδικάστηκε για προσβολή δικαστή και φυλακίστηκε στις φυλακές του Λιούισμπουργκ. Βρέθηκε νεκρός στις 3 Νοεμβρίου 1957 στο κελί του και ο θάνατός του αποδόθηκε σε καρδιακές επιπλοκές (Cattier, 1982. Bourdin, 2005. Νταντούν, 2012. Ράιχ ,1977e , 1978, 1980, 1982b, 1988, 1993. Sharaf, 2011).

Ας δούμε αναλυτικά τις ενδιαφέρουσες τοποθετήσεις του για την σεξουαλικότητα.

3.2 Reich και Ψυχανάλυση

Ο Reich ήρθε κοντά στον Freud μέσα από την περιοχή της σεξολογίας και διέκρινε στο έργο του έναν σεξουαλικό χημισμό, καθώς πίστευε ότι η πηγή της σεξουαλικής ορμής βρίσκεται σε μια χημική ουσία με σεξουαλική ιδιότητα που κυκλοφορεί στον οργανισμό μας και συσσωρεύεται στις ερωτογενείς ζώνες. Θεωρούσε τον Freud φυσικό επιστήμονα, αφού μιλούσε για εκφόρτιση ενέργειας και ήλπιζε ότι η έννοια της libido θα γινόταν μετρήσιμη και θα πήγαζε από μια βιοχημική μήτρα. Τον ενέπνευσε όσο αφορά τον ποσοτικό παράγοντα και την ενεργειακή αρχή (Ράιχ, 1977e, σελ.40 . Sharaf, 2011).

Κατά τον Freud δεν υπήρχε νεύρωση χωρίς σεξουαλική σύγκρουση και κατά τον Reich δεν υπάρχει νεύρωση χωρίς διαταραχή της γεννητικής λειτουργίας. Ο Reich θεωρεί ότι η Ψυχανάλυση κατέληξε σε μια αποσεξουαλικοποίηση της λίμπιντο. Ναι μεν γινόταν ακόμα λόγος για σεξουαλικότητα, όμως δεν πίστευαν σε αυτήν, χρησιμοποιούσαν λέξεις κενές νοήματος (Cattier, 1982 . Ράιχ, 1977c).

Αντίθετα με την ψυχανάλυση που θεωρούσε πηγή των νευρώσεων το Οιδιπόδειο, ο Reich αποδεχόμενος όλες τις φροϋδικές έννοιες, βλέπει τις νευρώσεις απο την κοινωνική τους πλευρά: σχετίζονται με την ταξική προέλευση , την οικονομική βάση του ασθενή. Και κυρίως με την μετάδοση και εφαρμογή αντιδραστικών παιδαγωγικών μεθόδων από μία οικογένεια διαποτισμένη με τις κυρίαρχες ιδεολογίες γύρω από την σεξουαλικότητα των παιδιών και εφήβων. Το διάστημα 1920-1924 φτάνει στο συμπέρασμα οτι οι ψυχονευρώσεις προέρχονται απο κάποια ανωμαλία της γενετήσιας σεξουαλικότητας (Λουμπράνο-Κωτούλα& Κόμη, 2006. Ράιχ, 1982b. Στάφορντ- Κλάρκ 1980).

Η οργανική ικανότητα υπήρξε το πρώτο ρήγμα ανάμεσα στους δύο επιστήμονες το 1926. Η βαθιά αιτία ασυμφωνίας με τον Freud βρισκόταν στις ευθύνες που η θεωρία του οργανισμού απέδιδε στην κοινωνία. Ο Reich υποστήριζε ότι αυτό που προκαλούσε τις νευρώσεις ήταν η ολική και διαρκής έλλειψη υγιούς σεξουαλικής ικανοποίησης που προέρχονταν από παιδικές καθηλώσεις. Η ιδέα όμως ότι ο πολιτισμός θα βυθιζόταν στο χάος, αν οι άνθρωποι έδιναν διέξοδο στα ένστικτά τους είναι βαθιά ριζωμένη στην ηθική και στη φιλοσοφία του κοινού νου. Η έλλειψη κοινωνικού προσανατολισμού μαζί με τις κομφορμιστικές πολιτικές πεποιθήσεις του, δεν ώθησαν τον Freud στην επανεξέταση των αιτίων της σεξουαλικής καταπίεσης (Cattier, 1982).

Στα έργα του ο Reich ασκεί κριτική στην κλασική ψυχανάλυση. Θεωρούσε ότι πρωταρχικός σκοπός της Ψυχανάλυσης ήταν να εξασφαλισθεί η κοινωνική αποδοχή της και σε αυτό την διευκόλυναν οι έννοιες της εξιδανίκευσης, του ενστίκτου του θανάτου και του Υπερεγώ. Γενικά, η αυστριακή μπουρζουαζία του τέλους του 19^{ου} αιώνα, δεν ενδιαφέρονταν για τα κοινωνικά ζητήματα. Ο Reich, στην προσπάθειά του να ξεκαθαρίσει τη θέση της Ψυχανάλυσης ως επιστήμης, την πήγε στο πεδίο της Φυσικής με το εννοιολογικό πλαίσιο που του προσέφερε ο Freud, και κατηγορήθηκε για φιλοσοφία και μυστικισμό. Επίσης, της έδωσε το πολιτικό χρώμα που της έλειπε (Cattier, 1982. Ράιχ, 1977).

Το κλείσιμο της φρουδικής θεωρίας στο κέλυφός της και η επιθυμία να την κάνουν κοινωνικά αποδεκτή οδήγησε στην απώλεια της ιστορικής της σημασίας σαν ξεκίνημα μεγάλο, που υποσχόταν εξελίξεις όπως θα μπορούσε να περιμένει κανείς από την Ψυχανάλυση σαν επιστήμη. Ο Freud εγκρίνει τη σεξουαλική πολιτική σαν επιστημονικό σκοπό, όχι όμως την πολιτικοποίηση της Ψυχανάλυσης. Ο επιστήμων Freud ήρθε σε σύγκρουση με τον αστό φιλόσοφο Freud. Η ψυχαναλυτική έρευνα διόρθωνε την αστική έννοια της κουλτούρας, ενώ η αστική έννοια της κουλτούρας εμπόδιζε και σύγχυσε την επιστημονική έρευνα και την οδήγησε σε αδιέξοδο. Εδώ ο Reich κάνει λόγο για το θέμα «ο Φρόντ ενάντια στον Φρόντ». Γράφει στην Λήμπεκ: «Βρίσκω πως η ψυχανάλυση έχει απομονωθεί από την πραγματικότητα» και στον Όττο Φένιχελ: «Ο Φρόντ ο επιστήμονας έρχεται σε σύγκρουση με τον Φρόντ τον αστό φιλόσοφο. Σε ποιο σημείο η ψυχαναλυτική έρευνα διόρθωσε τις αστικές έννοιες του πολιτισμού και σε ποιο σημείο οι αστικές έννοιες περι πολιτισμού παρεμπόδισαν κι επέφεραν σύγχυση οδηγώντας την επιστημονική έρευνα σε λαθεμένο δρόμο» (Ράιχ, 1980, σελ.57, 82 . Ράιχ, 1982b, σελ.19, 128);

Η ψυχανάλυση δεν έχει συνείδηση του επαναστατικού χαρακτήρα της, κινείται σ' έναν φαύλο κύκλο ανάμεσα στη διαπίστωση πως η σεξουαλική καταπίεση είναι μεν επιζήμια για τον πολιτισμό αλλά ταυτόχρονα είναι και αναγκαιότητά του. Όπου η ψυχανάλυση δεν δέχεται τα συμπεράσματα από τ' αποτελέσματα των ερευνών της, επικαλείται τον δήθεν απολιτικό χαρακτήρα της επιστήμης, την ίδια στιγμή που πραγματεύεται πολιτικές καταστάσεις. Κάνει το λάθος να εξισώνει το άτομο με την κοινωνία. Καταλήγει σε εσφαλμένες ερμηνείες των κοινωνικών φαινομένων όταν χρησιμοποιεί το προσωπικό για να ερμηνεύσει το κοινωνικό. Το πρόβλημα των φρουδικών ήταν η έλλειψη κοινωνικής θεωρίας και κοινωνιολογικού προσανατολισμού. Ο Freud δεν είχε επίγνωση των κοινωνικών δομών, είχε μια ατομικιστική άποψη για την κοινωνία και ψυχολογικοποιούσε τους κοινωνικούς παράγοντες ασκώντας μια συγκαλυμμένη κοινωνική πολιτική. Μία αντίφαση του Reich, ήταν ότι ενώ απέδιδε στην Ψυχανάλυση κοινωνική αδιαφορία και κομπορμισμό τη θεωρεί μια διαλεκτική υλιστική

επιστήμη και γράφει: «Ο Φρόντντ έβλεπε πολύ καθαρά τις κοινωνικές συναρτήσεις. Ήξερε πολύ καλά την κοινωνική κατάσταση. Αλλά προτού μπορέσει να βγει προς τα έξω, έπρεπε πρώτα να ξέρει τι ήταν μέσα». Από την άλλη, ο Freud κατέκρινε τη πολιτική ιδεολογία του Reich, γιατί πίστευε πως παρενέβαινε στο επιστημονικό του έργο.(Ήθελε μια ψυχανάλυση του ατόμου και όχι του κοινωνικού).

Ο Reich παρατήρησε ότι η βιολογική πλευρά του ατόμου συγκρούεται με την κοινωνική μέσω του Εκείνο και του Υπερεγώ. Το Υπερεγώ δεν είναι πάγιο. Εφόσον είναι κοινωνικό προϊόν, διαθέτει πλαστικότητα. Για τον Reich πλαστικότητα διαθέτει και η σεξουαλικότητα καθώς οι φαντασιώσεις και οι ενορμήσεις αναπτύσσονται ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο όπως θα δούμε. Όσο για το « Εγώ», ο Parker υποστηρίζει ότι για τον Reich είναι προϊόν σεξουαλικής καταπίεσης, ενώ για τον Freud, αποτελεί μια αίσθηση του εαυτού μεταξύ του ασυνείδητου και του εξωτερικού κόσμου. Αυτό όμως δεν ευσταθεί καθώς και στον Reich το Εγώ είναι απαραίτητος ρυθμιστικός παράγοντας (Parker, 1977. Ράιχ, 1973. 1977 .1979. 1980, σελ.53. 1982b, σελ.84).

Ευχάριστη εντύπωση προκαλεί ότι σε αντίθεση με άλλους μαθητές του Freud που ήρθαν σε ρήξη μαζί του και τον κατηγορήσαν, ο Reich όχι μόνο τον σέβονταν σε όλη την πορεία του και αναγνώριζε την επιρροή του ως αφετηρία στο έργο του αλλά λέει γι' αυτόν «Ήταν ένας πολύς μεγάλος άνθρωπος, ένας πολύ μεγάλος άνθρωπος» (Ράιχ, 1982b, σελ. 199).

Ωστόσο, ο Freud ποτέ δεν εγκατέλειψε τη σεξουαλική θεωρία της λίμπιντο. Ο Reich πήρε τη λίμπιντο ως θεωρητική έννοια και την έθεσε στο κοινωνικό πλαίσιο, καθώς τη θεωρεί ενέργεια που φορμάρεται από την κοινωνία. Η ακράδαντη πίστη του Reich στη φροϋδική θεωρία της λίμπιντο και η δημιουργία των οργανικών βάσεων γι' αυτήν τη θεωρία που ο ίδιος ο Freud είχε ζητήσει και που συγκεκριμενοποιήθηκε στην ανακάλυψη της ενέργειας Orgon, της ζωικής ενέργειας, οδηγούνε σε μια ριζοσπαστική κοινωνική κριτική. Γιατί ο Reich επέμενε να βλέπει στη θεωρία της λίμπιντο τον πυρήνα της φροϋδικής θεωρίας. Προχώρησε στην ανακάλυψη της «Λίμπιντο» στο εργαστήριο in vitro. Μετά απ αυτό έγινε αντικείμενο κριτικής και στιγματισμών, πράγμα που είχε πάθει και ο Freud. Γιατί με την ανακάλυψη μιας χειροπιαστής φυσικής ενέργειας δεν προσέφερε στον κόσμο τον καθησυχασμό που απαιτήσε -και τελικά πήρε- απο τον Freud. (Ράιχ, 1982b)

Ο Reich δίνει αρκετή σημασία στη γεννητική λίμπιντο και στο στάδιο εξέλιξης της κατά τη διάρκεια ψυχικών τραυματισμών. Η έννοια της καθαρά γεννητικής υπεροχής είναι σχετική, καθώς οι διασυνδέσεις των διαφόρων λιμπιντικών οργανώσεων είναι ιδιαίτερα πολύπλοκες. Η υπόθεση ότι υπάρχουν ενώσεις ή κράματα λιμπιντικών δομών στηρίζονταν

στην υπόθεση του Ferenczi γύρω από την αμφιμειξία των ορμών και στην υπόθεση του Freud για τη σύνδεση και αποσύνδεση των λιμπιντικών και καταστρεπτικών ορμών. (Ράιχ, 1977c, σελ.29, 44)

Σε ότι αφορά το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα, ο Reich θεωρεί ότι δεν αποτελεί βιολογικό αλλά κοινωνικό φαινόμενο. Οι σχέσεις με τους γονείς υφίστανται κοινωνική επεξεργασία και η κοινωνική ζωή καθορίζει την εξέλιξη του παιδιού. Για τον Freud, αιτία της σεξουαλικής απόθησης είναι το οιδιπόδειο, ενώ για τον Reich το οιδιπόδειο και η πατριαρχική μορφή οικογένειας ως βάση του είναι συνέπεια της σεξουαλικής απόθησης. Ο Reich αποδίδει τον φθόνο του πέους σε πολιτισμικούς παράγοντες, θεωρεί ότι τα παιδιά έχουν γεννητικότητα και αποκαλεί την περίοδο 3-7 ετών, «πρώτη εφηβεία». Δεν υποστηρίζει την ύπαρξη πρωκτικού και φαλλικού σταδίου, τη λανθάνουσα περίοδο και την επανενεργοποίηση του Οιδιπόδειου στην εφηβεία. (Bourdin, 2005. Ράιχ, 1986. Serrano & Pinuaga, 1997. Vegetti Finzi, 2006)

Σε αντίθεση με τον Freud, ο Reich βλέπει τις καταστροφικές τάσεις του ανθρώπου ως συνέπεια της σεξουαλικής απόθησης που του επιβάλλει η καπιταλιστική πατριαρχική κοινωνία και δεν τις ανάγει σε βιολογικό ένστικτο. «Αν δεν μπορεί κανείς να εκφραστεί ερωτικά προς τον κόσμο, τότε προσπαθεί να τον καταστρέψει». Θεωρεί ότι η θεωρία περί ενστίκτου του Θανάτου έχει μια κοινωνική λειτουργία. Καλύπτει τις κοινωνικές ευθύνες της σεξοφοβικής καταπίεσης, αποιστορικοποιεί τη δυσφορία στον πολιτισμό, αντικαθιστά την ανατρεπτική κριτική με μια απαισιόδοξη ιδεολογία και καταγγέλλει αυτή τη διαδικασία σαν ιδεαλιστική που είναι λειτουργική για μια ελιτιστική πρακτική της θεραπείας, για μια διαδεδομένη συναίνεση της θεωρίας, απαλλάσσει από υπευθυνότητα και ενοχή. Αν υπάρχει ένα καταστροφικό ένστικτο, γιατί να προσπαθούμε για ένα καλύτερο μέλλον; Γράφει χαρακτηριστικά :« Κι ενώ ο Φρόυντ ανέπτυξε τη θεωρία του περί ορμής του θανάτου που λέει «η αθλιότητα έρχεται από μέσα», εγώ βγήκα έξω, εκεί που ήταν ο λαός.» (Ντητρίχ, 1973. Ράιχ, 1982a, σελ.53. 1982b, σελ.63. Vegetti Finzi, 2006, σελ. 257)

Με την έννοια «αρχή της πραγματικότητας» ο Freud εννοούσε τον κοινωνικό εξαναγκασμό της απόθησης της λίμπιντο όμως ο Reich υπογραμμίζει ότι παραμέλησε να ορίσει την πραγματικότητα από την οποία πηγάζει αυτή η αρχή της πραγματικότητας. Για ποιά ακριβώς πραγματικότητα μιλούσε; Το γεγονός ότι η ίδια η αρχή της πραγματικότητας είναι σχετική, ότι εξυπηρετεί τα συμφέροντα μιας αυταρχικής κοινωνίας και καθορίζεται απ' αυτήν, αποσιωπάται σαν δήλωση πολιτική γιατί «η πολιτική δεν έχει καμία σχέση με την επιστήμη». Ο Reich όρισε αυτήν την πραγματικότητα ως την αρχή της καπιταλιστικής κοινωνίας ή αρχή της κοινωνίας της ιδιωτικής οικονομίας πιο συγκεκριμένα. Πρόκειται για μια κομπορμιστική αρχή της κοινωνικής πραγματικότητας η οποία καθορίζεται από μια

ορισμένη αντίληψη για το τι είναι καλό για την κοινωνία. Η αρχή της πραγματικότητας εξυπηρετεί την διατήρηση της δύναμης της άρχουσας τάξης. Το αξίωμα της Ψυχανάλυσης είναι να οδηγήσει τον ασθενή από την αρχή της ηδονής στην αρχή της πραγματικότητας, όμως η ερωτική αντίληψη της πραγματικότητας δεν είναι παρά ένα μέρος της αρχής της πραγματικότητας (Cattier, 1982 . Ντητρίχ ,1973 . Finzi, 2006. Ράιχ, 1973, σελ.73 . Ράιχ, 1977c, σελ. 68. Φρόντ& Ράιχ, 1977).

Τέλος, ο Reich θεωρεί ως βασικά σφάλματα της ψυχανάλυσης τις υποθέσεις ότι οι παρορμήσεις είναι απόλυτα βιολογικά δεδομένα, τις πολλές αντιφάσεις και την περιθωριοποίηση της έννοια της γεννητικότητας (Ράιχ, 1973).

3.3 Πολιτισμός και καταπίεση ενστίκτων

Ο Freud συμπεράναε πεσιμιστικά ότι η κοινωνική ζωή απαιτούσε την καταπίεση των ενστίκτων, παρόλο που παραδέχθηκε ταυτόχρονα ότι η καταπίεση αποτελεί την πηγή της νεύρωσης. Η βιολογικά αιτιοκρατική του άποψη για την κοινωνία (π.χ. η ιδέα ενός καθολικού Οιδιπόδειου συμπλέγματος) εξαφάνισε κάθε ελπίδα να προληφθεί η νεύρωση σε μαζικό επίπεδο. Με τις πρώτες του ανακαλύψεις βρήκε ότι η σεξουαλική απόθηση κάνει τον άνθρωπο άρρωστο, ανίκανο για εκπολιτισμό και εργασία, όμως στην πορεία η Ψυχανάλυση εκπολιτίστηκε, αφού ο Freud δηλώνει: «...παράνοηση είναι το να νομίζει κανείς πως η ψυχανάλυση περιμένει τη θεραπεία των νευρωσικών ανωμαλιών απο την ελεύθερη ικανοποίηση της σεξουαλικότητας. Αντίθετα, η συνειδητοποίηση των σεξουαλικών επιθυμιών κατά την ανάλυση, μάλλον διευκολύνει το άτομο να κυριαρχήσει πάνω σ' αυτές, κάτι που δεν μπορούσε να πετύχει με την απόθηση τους. Δικαιολογημένα μπορεί κανείς να πει ότι η ανάλυση ελευθερώνει τον νευρωσικό απο τα δεσμά της σεξουαλικότητάς του» (Ράιχ, 1973, σελ.67. 1978, σελ.7).

Οι ακοινωνικές παρορμήσεις που οφείλονται στην κοινωνική κατάπιξη της φυσιολογικής σεξουαλικότητας και που όφειλαν να μείνουν απωθημένες στο ασυνείδητο, θεωρούνται γενικά απο την ψυχανάλυση βιολογικά γεγονότα. Αυτός ο απλοϊκός μηχανιστικός βιολογισμός είναι δύσκολο να ξεμασκαρευτεί, γιατί εκπληρώνει μια καθημερινή λειτουργία μέσα στη σημερινή κοινωνία: μετατρέπει το ζήτημα από κοινωνικό σε βιολογικό κι έτσι γίνεται απρόσιτο. Κατά τον Reich κοινωνικό φαινόμενο δεν είναι μόνο η ίδια η απόθηση αλλά και αυτό που δημιουργεί την απόθηση. Ο Reich προσδίδει ένα κοινωνιολογικό αίτιο στην καταπίεση των ενστίκτων, γίνεται για την εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης του ανθρώπου. Είναι ένα προϊόν αυταρχικής πατριαρχίας και ταξικών

διαφορών. Η ιστορία της καταπίεσης του ερωτισμού και η απόθεση του γενετήσιου ορμέμφυτου δεν υπάρχουν στις απαρχές της πολιτιστικής ανάπτυξης, άρα δεν αποτελούν προϋποθέσεις του πολιτισμού. Για τον Reich δεν ήταν καθ'αυτός ο πολιτισμός κατ'ανάγκην ανταγωνιστικός με τις επιθυμίες του ατόμου αλλά ένα συγκεκριμένο είδος πολιτισμού (δυτικό-πατριαρχικό). Η σεξουαλική καταπίεση αποτελεί τη μαζική ψυχολογική βάση ενός ορισμένου πολιτισμού, του πατριαρχικού, σε όλες τις μορφές του, κι όχι τη βάση του πολιτισμού γενικά και του σχηματισμού του (Ράιχ, 1973, σελ.62, 72).

Κάνει κριτική στον Freud ότι μιλάει για απελευθέρωση από την αιμομικτική επιθυμία, όχι όμως και από την σεξουαλικότητα γενικά, την οποία η ψυχανάλυση φαίνεται να παραγνωρίζει. Έτσι, ο Reich αναδιατυπώνει τη φροϋδική θέση λέγοντας ότι οφείλουμε να ρωτάμε για ποια ικανοποίηση του ενστίκτου και για ποια παραίτηση από το ένστικτο πρόκειται καθώς το ζήτημα δεν βρίσκεται στην εναλλαγή: παραίτηση απο το ένστικτο ή ικανοποίηση του ενστίκτου, αλλά στην εναλλαγή: παραίτηση από ποιες παρορμήσεις και ικανοποίηση ποιων παρορμήσεων (Parker, 1977. Ράιχ, 1973, σελ.70-71. 1974a).

Η σεξουαλική απόθεση παραλύει τις επαναστατικές δυνάμεις, παράγει αναστολή σκέψης και κριτικής λειτουργίας και η βασικότερη κοινωνική της λειτουργία είναι η εξασφάλιση της υπάρχουσας κοινωνικής διάρθρωσης σχηματίζοντας την ψυχική δομή που την διατηρεί. Επίσης, κατηγορούσε τον Freud ότι ήταν αδιάφορος για το πώς θα εξελισσόταν η κοινωνία αφού ήλπιζε μόνο οτι ο «Έρωθ θα καταβάλλει μια προσπάθεια να υπερνικήσει τη δυσσαρέσκεια στην κουλτούρα» (Ράιχ, 1980, σελ.13 . 1982b, σελ.69).

3.3.1 Ηθική

Ο Reich ασκεί κριτική στο θέμα της ηθικής, θεωρεί ότι είναι αντισεξουαλική (ως προϊόν πατριαρχίας) και ότι συγκαλύπτεται από ψευδό-επιστημονικές θέσεις (Furbringer, Gruber). Είναι κοινωνικά κατασκευασμένη και υπηρετεί την άρχουσα τάξη. Την θεωρεί αναγκαία μόνο στο μέτρο που τα ένστικτα απειλούν στην πράξη την κοινωνική συμβίωση. Ο ηθικισμός είναι ένας σεξουαλικός ακρωτηριασμός, δημιουργός σεξουαλικών εγκλημάτων και διαστροφών. Η ηθική γεννήθηκε στην πρωτόγονη κοινωνία απο συμφέροντα ενός εξελισσόμενου και οικονομικά ενισχυμένου ανώτερου κοινωνικού στρώματος με σκοπό την καταπίεση φυσικών αναγκών, αν και αυτές καθ'αυτές δεν έβλαφταν την κοινωνικότητα. Κύριο στοιχείο της συμβατικής σεξουαλικής ηθικής είναι ότι η σεξουαλική πράξη δεν επιτρέπεται να είναι ανεξάρτητη από την αναπαραγωγή. Η επίσημη αναγνώριση της σεξουαλικής ικανοποίησης καθ'αυτής, παραβλεπόμενης της αναπαραγωγής, θα κατέστρεφε

τις ημιεπίσημες και εκκλησιαστικές αντιλήψεις για την ερωτική ζωή. Στον Reich, που είναι εναντίον της καθεστηκυίας τάξης, υπάρχει ένα είδος φυσικής ηθικής και θέλει να αντικαταστήσει τη ηθικιστική ρύθμιση της σεξουαλικότητας με μια φυσική ρύθμιση. Οραματίζεται ότι τα δευτερογενή ένστικτα και ο ηθικός καταναγκασμός θα αντικατασταθούν από την σεξουαλοικονομική αυτορρύθμιση, θα επιτευχθεί μια τέλεια αρμονία ανάμεσα στην φύση και τον πολιτισμό. Καταπολεμά την ψυχαναγκαστική ηθική ρύθμιση και όχι την ηθική που έχει μέσα της την έννοια της επιδοκιμασίας της ζωής. Εδώ πηγαίνει σε μία νατουραλιστική θέση, στον αντίποδα του φροϋδικού πεσσιμισμού, που ίσως είναι υπερβολικά αισιόδοξη (Ράιχ, 1973. 1977b. 1978 .1988).

Ο Freud, αντίθετα, πίστευε ότι η ηθική προέρχεται από τη δολοφονία του προπάτορα (Τοτέμ και Ταμπού) και τότε έπρεπε να έχει έρθει στον κόσμο το αίσθημα ενοχής. Το περιστατικό αυτό θα πρέπει να εξηγεί την προέλευση της σεξουαλικής απώθησης. Ο Freud εξηγούσε μεν τη σεξουαλική απώθηση ως προερχόμενη από ένα κοινωνικό περιστατικό, το οποίο όμως δεν είχε τη γένεσή του στις συνθήκες της ζωής, αλλά μόνο στη βίαιη ζηλοτυπία του προπάτορα. Αν ο Freud είχε δίκιο, αν δηλαδή η σεξουαλική καταπίεση και ο περιορισμός των ορμών αποτελούσαν τη βάση για την ανάπτυξη του πολιτισμού και της κουλτούρας, τότε η υπόθεση της πρόληψης των νευρώσεων ήταν χαμένη. Από την άλλη ο Marx ισχυρίζονταν ότι οι υλικές συνθήκες ζωής προσδιορίζουν συνεχώς τη μεταβολή των ηθικών αντιλήψεων. Ο Reich προσπάθησε να αποδείξει ότι η μαρξιστική κοινωνιολογία είχε δίκιο, ότι η ηθική μεταβάλλεται ανάλογα με το οικονομικό καθεστώς που επικρατεί (Ράιχ, 1977, σελ.35).

3.4 Θεσμός Οικογένειας

Σε όλο το έργο του Reich, κύριος στόχος της πολιτικής και κοινωνικής κριτικής του είναι ο θεσμός της οικογένειας στα πλαίσια της πατριαρχίας. Είναι έντονα επηρεασμένος από τον Engels και το έργο του: «Η Καταγωγή της Οικογένειας, της Ατομικής Ιδιοκτησίας και του Κράτους». Η οικογένεια είναι δημιούργημα της οικονομικής δομής της και η ιδεολογία της είναι αστικοκαπιταλιστική. Η αρχή της εξουσίας ανανεώνεται με κάθε γέννηση της οικογένειας. Ο Engels είχε την υλιστική αντίληψη για το σεξ ότι σχετίζεται με την παραγωγή (μέσων επιβίωσης και ανθρώπινων όντων) και την αναπαραγωγή βασικών μέσων συντήρησης. Επηρεασμένος από τον Morgan και τον Δαρβίνο αποδίδει την εξωγαμία στη φυσική επιλογή. Η οικονομική και σεξουαλική οργάνωση παίρνουν μορφές ανάλογα με την ατομική ιδιοκτησία και την ταξική διάκριση. Βρήκε ήδη στην εμβρυακή μορφή της πολιτισμένης κοινωνίας τη φύση των αντιθέσεων και αντιφάσεων. Είναι κάτι αναμενόμενο,

καθώς η ίδια η κοινωνία έχει αντιφάσεις άρα αντιθέσεις θα φέρουν και όλα τα παρακλάδια της. Η οικονομία συνεπώς αποτελεί μια μικρογραφία αντιθέσεων και αντιφάσεων της κοινωνίας. Ο Reich όμως θεωρεί ότι ο Engels δεν έλαβε υπόψιν του τη λειτουργία της σεξουαλικής ηδονής στις αντιλήψεις του για την σεξουαλικότητα αλλά αυτό δικαιολογείται καθώς είχε χαμηλό επίπεδο ψυχολογικής γνώσης και ήταν άγνωστη ακόμα η σεξουαλική απόθεση και το οικονομικό της υπόβαθρο (Ράιχ,1980, σελ.16-28).

Η οικογένεια αποτελεί το εργοστάσιο της πολιτικής ιδεολογίας του καπιταλισμού και της σεξουαλικής ηθικής. Η βάση της είναι η σχέση του πατριαρχικού πατέρα με τη σύζυγο και τα παιδιά, αφού αυτός είναι ο εκπρόσωπος της κρατικής εξουσίας. Είναι η οικογένεια με την τριγωνική δομή που προβάλλει το φρουδικό αρχέτυπο: πατέρας- μητέρα- παιδί. Η Ψυχανάλυση έχει ήδη μέσα της μια κριτική της οικογένειας, καθώς αναγνωρίζει ότι για να επιτευχθεί η ενότητα του οικογενειακού κυττάρου επιτυγχάνεται με αντάλλαγμα απωθήσεις. Υπάρχει όμως η εσωτερική αντίφαση ότι ο πατέρας, ενώ εσωτερικά είναι εξουσιαστής, εξωτερικά είναι εξουσιαζόμενος. Έτσι δημιουργείται η ειδική διαλεκτική του εξουσιάζει και εξουσιάζεται. Χάρη στην σεξουαλική διάρθρωση, η οικογένεια, επιδρά άμεσα και συντηρητικά στη σεξουαλική διαμόρφωση των παιδιών. Σκοπός της ανατροφής τους είναι η διαπαιδαγώγησή τους για το γάμο και την οικογένεια. Έτσι, διαιώνίζεται από γενιά σε γενιά η πατριαρχική οικογένεια και η σεξουαλική καταστολή. Η οικογενειακή διαπαιδαγώγηση εξουδετερώνει τη συλλογική διαπαιδαγώγηση και το παιδί αναπόφευκτα δέχεται τους γονείς του ως σεξουαλικά πρότυπα και ως αυθεντίες. Η υποταγή στην πατρική εξουσία κάνει το πέρασμα στην σεξουαλική και κοινωνική πραγματικότητα δύσκολο. Όλες οι οικογένειες είναι εκτεθειμένες στην ίδια ηθικολογική ατμόσφαιρα γύρω από τον σεξουαλισμό. Η οικογένεια είναι μικρογραφία του κράτους και μεταβιβάζει τις κοινωνικές τάσεις που εξασφαλίζουν τη διαίωνιση του Κράτους. Μέσω της οικογένειας λοιπόν, ο άνθρωπος εκπαιδεύεται όχι σε αυτοδιάθεση αλλά σε διαρκή προσαρμογή και αφομοίωση. Μαθαίνει να ετεροκαθορίζεται. Το πριν καταφατικό στην ηδονή σεξουαλικό Εγώ του γίνεται ένα ηθικό Εγώ, αρνητικό στην σεξουαλικότητα. Η κοινωνική ηθική αναπαράγεται στο άτομο και η σεξουαλική καταπίεση γίνεται αυτοκαταπίεση. Ενώ δεν είναι αναγκαστικός θεσμός, η οικογένεια αυτοαναπαράγεται ακρωτηριάζοντας σεξουαλικά τους ανθρώπους (Cattier, 1982, . Ντητρίχ, 1973 . Ράιχ, 1973 .1986. 1999. Serrano , X ,2011).

Ο Jacoby από την άλλη, σε έναν δεύτερο χρόνο, παρατηρεί ότι η οικογένεια χάνει την ικανότητα ανανέωσής της με την εξασθένηση της οικονομικής σπουδαιότητας τους πατέρα. Υπάρχει το αρνητικό ότι το παιδικό Εγώ που κάποτε τρεφόταν και τραυματιζόταν από την οικογένεια, δεν τρέφεται πια αλλά ενσωματώνεται. Η τωρινή αδυναμία του πατέρα μέσα στην κοινωνία, που υποδηλώνει τη συρρίκνωση του ανταγωνισμού και της ελεύθερης πρωτοβουλίας, επεκτείνεται μέχρι τα εσωτερικά κύτταρα της ψυχικής δομής. Το παιδί δεν μπορεί πια να ταυτιστεί με τον πατέρα, δεν κατορθώνει πια να πετύχει την εσωτερίκευση των απαιτήσεων της οικογένειας, που παρόλα τα καταπιεστικά στοιχεία του, συνέβαλαν στο σχηματισμό του αυτόνομου ατόμου. Συνεπώς στην πραγματικότητα σήμερα δεν υπάρχει πλέον η σύγκρουση μεταξύ της ισχυρής οικογένειας και του όχι λιγότερο ισχυρού εγώ, αντίθετα και τα δύο είναι το ίδιο αδύνατα, συντριμμένα (Jacoby, 1983, σελ.70).

3.4.1 Πρωτόγονη κοινωνία- Μητριαρχία- Πατριαρχία

Ο Reich έθεσε το ερώτημα αν μπορεί να υπάρξει κοινωνικό καθεστώς που να ρυθμίζει τις ανθρώπινες σχέσεις και να εξασφαλίζει την ικανοποίηση των αναγκών χωρίς σεξουαλική καταπίεση και απόθηση. Έτσι στράφηκε και μελέτησε και την εθνολογία των Morgan και Roheim και κυρίως Malinowski. Οι απόψεις του επιβεβαιώθηκαν και σμιλεύτηκαν από το έργο του Malinowski: «Σεξουαλικότητα και καταπίεση στην πρωτόγονη κοινωνία» (1976) στο οποίο μελετά τον πληθυσμό των νήσων Τρομπράιαντ της Νέας Γουίνεας και την πρωτόγονη, μητριαρχική κοινωνία τους. Κάνει μια ενδιαφέρουσα σύγκριση για το πώς διαχειρίζονται την σεξουαλικότητα στην μητριαρχία και στην πατριαρχία και πώς αυτό συνδέεται με την εκάστοτε οικονομική και πολιτική κοινωνική δομή. Έκανε χρήση των ευρημάτων του Malinowski, για να στηρίξει τις υποθέσεις του ότι η πατριαρχία, η άρνηση της σεξουαλικότητας και η ταξική διαίρεση εισέβαλαν στην φυσική κατάσταση της μητριαρχίας, στην σεξουαλική επιβεβαίωση, και στον πρωτόγονο κομμουνισμό. Ο Malinowski ήταν ένας από τους λίγους ακαδημαϊκούς που εκτίμησε τα γραπτά του Reich. (Ράιχ, 1977b . Sharaf, 2011, σελ. 189)

Κάθε κοινωνικό σύστημα χρησιμοποιεί, συνειδητά ή ασυνείδητα με τη δική του έννοια τον επηρεασμό των παιδιών κάθε γενιάς, για να στερεωθεί στην ψυχική διάρθρωση των ανθρώπων. Η πρωτόγονη μητριαρχία ήταν η πρώτη κοινωνική δομή, είχε κοινοτική οικονομία και την ονομάζει πρωτόγονο κομμουνισμό. Στην πορεία από την μητριαρχική στην πατριαρχική κοινωνία, στο κέντρο του επηρεασμού βρίσκεται η σεξουαλική αγωγή του παιδιού. Στη μητριαρχική κοινωνία που στηριζόταν στη κοινωνική τάξη του πρωτόγονου

κομμουνισμού τα παιδιά δεν υποβάλλονταν σε κανενός είδους περιορισμό της σεξουαλικής τους ελευθερίας. Ταυτόχρονα με την ανάπτυξη πατριαρχικών πυρήνων στην οικονομία και το κοινωνικό οικοδόμημα, αναπτύσσεται και η ιδεολογία του ασκητισμού στη ζωή του παιδιού. Αυτή η μεταστροφή απέναντι στην σεξουαλική ζωή των παιδιών έχει για σκοπό τη δημιουργία αυταρχικών τάσεων στη θέση των μέχρι τότε μη αυταρχικών ψυχικών διαρθρώσεων. Στη μητριαρχική κοινωνία η ομαδική και ελεύθερη σεξουαλικότητα του παιδιού δημιουργεί μια σταθερή διαρθρωτική βάση για την εθελοντική ένταξη στην ομαδική και την εθελοντική πειθαρχία στην εργασία. Στην πρωτόγονη μητριαρχική κοινωνία, οι έφηβοι δεν έχουν σεξουαλικές δυσκολίες. Προάγουν την σεξουαλική ευτυχία και τα έθιμα σχετικά με την εφηβεία εισάγουν τους νέους αμέσως στην σεξουαλική ζωή. Δεν υπάρχει αντίφαση ανάμεσα στην σεξουαλική ωριμότητα και στην έλλειψη σεξουαλικής ικανοποίησης. Γενικά, στην σεξο-οικονομική ρύθμιση της σεξουαλικότητας της πρωτόγονης κομμουνιστικής κοινωνίας δεν υπάρχει ηθικολογική καταστολή τη παιδικής και εφηβικής σεξουαλικότητας (Ράιχ, 1973, σελ.160, 383. 1980).

Όμως σταδιακά η πατριαρχία παίρνει τη θέση της μητριαρχίας και όλη η μητριαρχική κουλτούρα εκφυλίζεται. Το έθιμο της προίκας σύμφωνα με τους Bachofen, Morgan και Malinowski ήταν ο κεντρικός μηχανισμός μετάβασης από την μητριαρχία στην πατριαρχία. Η ανθρωπολογία του Malinowski δείχνει στον Ράιχ την σημασία της γαμήλιας προίκας στην παγίωση της εξωγαμίας της φυλής και στο ταμπού της αιμομειξίας. Η σεξουαλική καταπίεση αρχίζει με την πρώτη παραγωγή από τον άνθρωπο προϊόντων που δεν προορίζονταν για ατομική χρήση, με την εξέλιξη της παραγωγής αγαθών υπό τη μορφή εμπορευμάτων. Σύμφωνα με τον Morgan: «Όταν άρχισαν να παράγονται περισσότερα περιουσιακά αγαθά κι όταν η επιθυμία να μεταβιβασθούν αυτά στα παιδιά έγινε αφορμή να μετατοπισθεί η κληρονομική ακολουθία από τη θηλυκή στην αρσενική γραμμή τότε προσφέρθηκε για πρώτη φορά μια υλική βάση στην πατρική εξουσία» (Borneman, 2001. Ράιχ, 1977b, σελ.134. 1980 σελ.17).

Στην πατριαρχία η θετική σεξουαλική στάση γίνεται αρνητική, η ελεύθερη σεξουαλική ζωή γίνεται γάμος, η φυσική ηθική γίνεται αντισεξουαλική ηθική, γίνεται μετάβαση ισχύος από τη γυναίκα στον άντρα και η ελεύθερη σεξουαλική δραστηριότητα δεσμεύεται με προγαμιαία εγκράτεια. Την θέση των κυρίαρχων σεξουαλικών συμφερόντων παίρνουν τα οικονομικά συμφέροντα. Με τη δουλεία, την κτηνοτροφία, την αύξηση αγαθών και ατομικής ιδιοκτησίας, οι άντρες επιθυμούσαν να κληροδοτήσουν τον συσσωρευμένο πλούτο τους στα δικά τους παιδιά. Έτσι, θεσμοθετήθηκε η ανδρική κυριαρχία και οι αρχηγοί έπρεπε να εξασφαλίσουν την πίστη των γυναικών τους. Η πατρογραμμική γενεαλογική σειρά

συνεπάγεται την αγνότητα των γυναικών έξω από τον γάμο. Εκεί οφείλεται και το αυστηρό καλουπάρισμα της σεξουαλικής ζωής στις οικογένειες της κυρίαρχης τάξης. Η μονογαμία πηγάζει από την μεταβίβαση του πλούτου σε παιδιά-κληρονόμους και οι σεξουαλικές απαγορεύσεις αποβλέπουν στην επέκταση υλικών συμφερόντων. Η ατομική ιδιοκτησία καταστρέφει την σεξουαλικότητα. Ως συνέπεια, αυξήθηκε το ενδιαφέρον για την προγαμιαία αγνότητα και συζυγική πίστη της συζύγου. Ο Reich σε αντίθεση με τον Freud, ερμηνεύει την παρθενία κοινωνικά και πολιτικά. Γράφει ο σεξουαλικός υγιεινολόγος Gruber : «Πρέπει να εκτιμήσουμε και να διατηρήσουμε την αγνότητα της γυναίκας σαν το ανώτατο λαϊκό αγαθό, γιατί στην αγνότητα της γυναίκας υπάρχει η μοναδική σίγουρη εγγύηση ότι θα είμαστε πραγματικά οι γονείς των παιδιών μας και ότι κοπιάζουμε και δημιουργούμε για το δικό μας αίμα. Χωρίς αυτήν την εγγύηση, δεν υπάρχει καμία δυνατότητα εξασφαλισμένης εσωτερικής οικογενειακής ζωής, αυτού του απαραίτητου θεμέλιου για την προκοπή του λαού και του κράτους. Σ' αυτό, κι όχι στην εγωιστική αυθαιρεσία του άντρα, βασίζονται ο νόμος και τα ήθη, όταν θέτουν αυστηρότερες απαιτήσεις στη γυναίκα παρά στον άντρα σχετικά με την αγνότητα πριν από το γάμο και τη συζυγική πίστη μετά. Με τη δική της ακολασία διακυβεύονται πολλά περισσότερα παρά με τη δική του» (Borneman, 2001 . Cattier, 1982, σελ.141. Ράιχ, 1973, σελ.94 - 95).

Με τη σύνδεση του κληρονομικού δικαιώματος με την τεκνοποιία έχει ριζώσει βαθιά στη σεξουαλική ζωή το δυσάρεστο πρόβλημα του γάμου και η σεξουαλική σύνδεση δύο ανθρώπων έχει πάψει να είναι ζήτημα της ερωτικής ζωής. Η προσυζυγική αγνότητα και η συζυγική πίστη της παντρεμένης προϋποθέτουν έντονη σεξουαλική απόθεση για τη γυναίκα. Η απαίτηση της παρθενίας και της πίστης αποτελούν τους δύο ακρογωνιαίους λίθους της αντιδραστικής σεξουαλικής ηθικής, που αποτελεί το στήριγμα του πατριαρχικού γάμου και της οικογένειας που διαμορφώνουν μια αντισεξουαλική ψυχική δομή. Με την απαίτηση της αγνότητας του κοριτσιού, αφαιρούνται έτσι από την αρσενική νεολαία τα ερωτικά αντικείμενα. Έτσι, προέκυψαν με μιας πολλές γενετησιακές πραγματικότητες και μια διπλή ερωτική ηθική. Ο μονογαμικός γάμος απέκτησε σαν αντίβαρο του τη μοιχεία και η παρθενία του κοριτσιού βρίσκει το αντίβαρό της στις πόρνες. Ο Reich αναφέρει ότι η αντικοινωνική σεξουαλική συμπεριφορά (βιασμός- σεξουαλικά εγκλήματα) δεν υφίστανται στις πρωτόγονες κοινωνίες και αυτό δηλώνει ότι η ηθική της πρωτόγονης μητριαρχικής κοινωνίας είναι ανώτερη από την καπιταλιστική ηθική. Γενικά, οι πρωτόγονοι θεσμοί συνεχίστηκαν αλλά με άλλη μορφή, έχασαν όμως την σεξουαλική-οικονομική τους αξία και αντί να ικανοποιούν, αυξάνουν μόνο την σεξουαλική ένταση (Ράιχ, 1973, σελ.95-96 . 1977b).

3.4.2 Γάμος

Ο θεσμός του γάμου εντός της καπιταλιστικής κοινωνίας είναι η σπονδυλική στήλη της αυταρχικής οικογένειας. Η κοινωνική λειτουργία του θεσμού του γάμου είναι τριών ειδών: οικονομική, πολιτική και κοινωνική. Όσο θα υπάρχει ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, ο γάμος θα είναι κοινωνικά αναγκαίος καθώς διατηρείται από την κρατική εξουσία. Ο γάμος άρχισε να εξελίσσεται με την ιδιοκτησία των παραγωγικών μέσων. Εξακολουθεί να προσπορίζεται την υλική δικαίωση της ύπαρξής του από την υλική του βάση όντας μια καρικατούρα της αυθεντικής μονογαμικής ερωτικής σχέσης. Ο Reich αναρωτιέται αν η μονογαμία αποτελεί ένα βήμα μπροστά ή πίσω κι αν οι απαιτήσεις της πραγματικότητας είναι αποδεκτές από υγιεινή άποψη. Τα οικονομικά συμφέροντα και η σεξουαλική σχέση έχει πάρει τη διάσταση δικαιώματος ιδιοκτησίας. Η γυναίκα στον γάμο είναι σεξουαλικό αντικείμενο του άντρα, παιδοποιητική μηχανή του κράτους και η απλήρωτη εργασία της στο σπίτι ανεβάζει τα ποσοστά κέρδους του επιχειρηματία. Ο άντρας παράγει υπεραξία με το χαμηλό ημερομίσθιο, μόνο αφού απαλλάσσεται από έξοδα, επωφελούμενος από την απλήρωτη εργασία της γυναίκας (Cattier, 1982. Ράιχ, 1973, σελ.231, 251).

Ο γάμος είναι ένας κοινωνικός θεσμός. Η κοινωνία αν και χαλαρώνει την εκκλησιαστική μορφή του γάμου δεν εισχωρεί ποτέ στις εσωτερικές του αντιφάσεις, γιατί θα ερχόταν σε αντίθεση με τις δικές της φιλελεύθερες απόψεις. Από οικονομική άποψη οφείλει να επιμένει στο θεσμό του γάμου. Υπάρχει μια βαθιά αντιφατικότητα παντού. Κοπιάζουν να αποδείξουν ότι ο γάμος κι η μονογαμία είναι φυσικές καταστάσεις, βιολογικά φαινόμενα. Η διαπίστωση ότι κάποια ζώα είναι μονογαμικά στηρίζει την ιδεολογία του μονογαμικού γάμου. Ο άνθρωπος τότε δεν είναι ένα ανώτερο Όν, ώστε να μην επιτρέπεται να συγκριθεί με τα ζώα. Αντίθετα όταν συζητιέται βιολογικά το πρόβλημα του γάμου παραβλέπεται το γεγονός ότι κανόνας στα ζώα είναι η κοινογαμία και ο άνθρωπος δεν είναι πια ζώο αλλά ένα ανώτερο πλάσμα με έμφυτη ηθικότητα. Για τον Reich, ο άνθρωπος διαφέρει από το ζώο, γιατί η σεξουαλικότητά του είναι πιο έντονη - βρίσκεται σε παντοτινή ετοιμότητα για σεξουαλική δράση. Σε ότι αφορά την σεξουαλικότητα ο Reich δεν δέχεται όλα αυτά τα περί ανωτερότητας του ανθρώπου σε σχέση με τα ζώα. Όσο υπάρχει μια σεξουαλική ζωή με την έννοια της ψυχαναγκαστικής μονογαμικής ιδεολογίας του γάμου, η σεξουαλική ζωή θα είναι εξωτερικά ρυθμισμένη, εσωτερικά αναρχούμενη και ασυμβίβαστη σεξουαλοοικονομικά (Ράιχ, 1973, σελ.228 - 230).

3.5 Καπιταλιστική κοινωνία και σεξουαλικότητα

«Το μεγαλύτερο και δυσκολότερο πρόβλημα που έχουν να λύσουν οι άνθρωποι, όπου κι αν βρίσκονται, ότι κι αν πρεσβεύουν, ότι κι αν δοξάζουν, δεν είναι ούτε το ηθικό, ούτε το θρησκευτικό, ούτε το κοινωνικό, ούτε το οικονομικό, αλλά το ερωτικό, το οποίο αν μείνει άλυτο, είναι αδύνατον να λυθούν όλα τα άλλα» (Εμπειρικός, 2011, σελ.911).

Ο Reich είναι ο πρώτος ψυχαναλυτής που θέτει το θέμα της σεξουαλικότητας υπό το πρίσμα της ψυχανάλυσης στο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο. Ήταν ένας προάγγελος της Σχολής της Φρανκφούρτης. Το δίπτυχο άνθρωπος- κοινωνία απασχολεί μεγάλο μέρος του έργου του. Θεωρεί ότι η κοινωνία θα πρέπει να φτιαχτεί βάσει των ανθρώπινων αναγκών και όχι οι ανθρώπινες ανάγκες να διαμορφώνονται από την κοινωνία. Αυτή η οργάνωση βάσει των αναγκών διαχωρίζει την κοινωνιολογία από την πολιτική. Η τριβή του με τον λαό στα κέντρα που δούλευε τον έκανε να θεωρεί ότι τα κοινωνικά προβλήματα θέλουν και κοινωνική θεραπεία. Θεωρεί ότι τα σεξουαλικά αδιέξοδα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής τάξης από την οποία πηγάζουν. Αυτό το αποδεικνύει η αύξουσα πρόοδος της σεξουαλικής επιστήμης που είναι δυσανάλογη με την κοινωνική σεξουαλική μιζέρια. Θεωρεί ότι πρέπει να συντονίσουμε την σεξουαλικότητα με τις κοινωνικές απαιτήσεις του πολιτισμού (Higgins,1999, σελ.392. Ράιχ, 1973 . 1977b. 1892b, σελ. 67- 68).

Σε όλο του το έργο θέτει το κύριο ερώτημά του: «Γιατί η κοινωνία καταπιέζει την σεξουαλικότητα; Τι χρησιμότητα έχει αυτή η καταπίεση;» Θέτει επίσης το ερώτημα αν το σεξουαλικό ένστικτο είναι εύπλαστο (Cattier,1982, σελ.98. Ράιχ, 1974a, σελ.69, 1977, 1980). Δεν βλέπει την σεξουαλική απώθηση ως προϋπόθεση για πολιτιστική ανάπτυξη και θεωρεί ότι η εξιδανίκευση της σεξουαλικής ενέργειας μπορεί να επιτευχθεί μέχρι ένα συγκεκριμένο όριο και όχι συνεχόμενα. Η μετουσίωση που μετασχηματίζει την σεξουαλικότητα σε όρους πολιτιστικής παραγωγής δεν είναι κατάλληλη για όλους (Ράιχ, 1977c. Vegetti Finzi, 2006).

Η κοινωνία (άρχουσα τάξη) θέτει το σχολείο και την εκκλησία ως φορείς σεξουαλικής ηθικής που της εξασφαλίζουν την αφοσίωση των καταπιεσμένων εργατών. Η σεξουαλική ηθική που παράγει στην μικροαστική νεολαία είναι διπλή, καθώς από τη μια προβάλλει την έγγαμη ζωή και από την άλλη υπάρχει η πορνεία από άνεργες γυναίκες της εργατικής τάξης. Η κοινωνία επιτίθεται στην πορνεία, ενώ παράλληλα την υποθάλπει, αντί να επιτεθεί στα αίτιά της (ανεργία, ταξική ανισότητα, εμπορευματοποίηση του σεξ και της γυναίκας). Θεωρούσε ότι η πορνογραφική βιομηχανία εκμεταλλεύεται τη σεξουαλική μιζέρια των μαζών και η εκκλησία δημιουργούσε σεξουαλικό άγχος έχοντας ίδια αποτελέσματα με την

πορνοβιομηχανία. Ο αγώνας για την σεξουαλική ελευθερία είναι ουσιαστικά ο αντικαπιταλιστικός αγώνας που θα αποδυναμώσει τις δομές. Το καπιταλιστικό κοινωνικό σύστημα απονεκρώνει τους ανθρώπους και κατ' επέκταση και την σεξουαλικότητά τους. Με την κατάργησή του, θα επέλθει και η κατάργηση της σεξουαλικής δυστυχίας. Δυστυχώς, ο καπιταλισμός καταφέρνει να προσπορίζει μεγάλα κέρδη και από τις διαστροφές που δημιουργεί με την καταστολή της φυσικής σεξουαλικής ζωής (βιομηχανία ειδών πολυτελείας, κινηματογραφική πορνογραφική βιομηχανία) και έτσι η καταστολή της σεξουαλικότητας για τον καπιταλιστή δημιουργεί ένα άμεσο οικονομικό βήμα. Ο Ρέιμοντ Ράιχε στο έργο του «Η σεξουαλικότητα και η ταξική πάλη» γράφει ότι πρέπει να δοθεί έμφαση «όχι στο γιατί απορρίπτεται η σεξουαλικότητα αλλά στο πώς χειραγωγείται μέσα στα ίδια ακριβώς πλαίσια των μέσων ικανοποίησης της, για να εξυπηρετήσει πάλι τον καπιταλισμό». Η καπιταλιστική αγορά απορροφά τις ανάγκες που δημιουργεί με προσοδοφόρες επιχειρήσεις (στέγαση, αντισυλληπτικά χάπια κλπ.) (Ράιχ, 1977d, 1980, σελ.20).

Ο Reich είχε ως πρότυπο κοινωνικοπολιτικής επανάστασης και ως βάση σεξουαλικής μεταρρύθμισης την Σοβιετική επανάσταση στη Ρωσία. Το 1929 ταξίδεψε εκεί και είχε ενθουσιαστεί με τις κοινωνικοπολιτικές πρακτικές και τις νομικές μεταρρυθμίσεις των πρώτων χρόνων, κυρίως όσων αφορούσαν την σεξουαλικότητα. Ήταν η πρώτη κοινωνική εξέγερση που αντιμετώπισε ανοιχτά με τη νομοθεσία το ζήτημα της κοινωνικής σεξουαλοοικονομίας (π.χ. διαζύγιο, άμβλωση). Και ο Freud την θαύμαζε όμως δεν την θεωρούσε πρακτικό πρότυπο, καθώς φοβόταν μην προκληθεί κοινωνικό χάος και σοβαρή απελευθέρωση. Πολλές ψυχαναλυτικές εργασίες θεωρήθηκαν από τους ρώσους ως αντιμαρξιστικές. Η Σοβιετική Ένωση των πρώτων επαναστατικών χρόνων ήταν παράδειγμα για την νομοθέτηση της σεξουαλικής απελευθέρωσης. Αχρήστεψε το γάμο σα νομικό δεσμό και την οικογένεια σαν κοινωνικό θεσμό. Μαζί τους παρέλυσε κι ο κεντρικός μηχανισμός της σεξουαλικής καταπίεσης και της παραγωγής φρόνιμων υποτακτικών της Αρχής. Ο Σταλινισμός όμως ανέκοψε αυτήν την πρόοδο και ο Reich απογοητεύτηκε. Για τους σταλινικούς, ο φροϋδισμός εμφανίστηκε ως αντανάκλαση των ιδεών της εν πλήρει ηθική παρακμή αστικής τάξης, και παραμένει ένα μέσο δικαιολόγησης της σεξουαλικής ακολασίας, της πορνογραφίας, της έκλυσης των ηθών που επικρατούν στις χώρες του κεφαλαίου. (Ράιχ, 1977d, 1980, 1982b, σελ.19, 1988, Sharaf, 2011)

Ο Reich θεωρεί ότι στον σεξουαλικό τομέα, η αντικατάσταση της πατριαρχικής μορφής της οικογένειας (ως εργοστάσιο καπιταλιστικής ιδεολογίας) με την κollectιβοποίηση της ζωής και της ανατροφής των παιδιών, αποτελεί τον πυρήνα του επαναστατικού του

προβληματισμού. Οραματίζεται την μεταπήδηση από την άρνηση του σεξουαλισμού στην επιδοκιμασία του. (Ράιχ, 1973, σελ.42)

Η μεγαλύτερη ζημία της σεξουαλικής καταπίεσης και απόθησης είναι η αφαίρεση της κριτικής σκέψης από τις μάζες. Οι ενέργειες χρησιμοποιούνται αντιενορμητικά, για άμυνα και «θωράκιση», δεν χρησιμοποιούνται για κοινωνική κριτική και η διανοητική ικανότητα κρίσης εξασθενεί. Η ενασχόληση με τα συναισθηματικά προβλήματα και τις σεξουαλικές συγκρούσεις οδηγούν σε πολιτική απάθεια. Το άτομο λοιπόν αποπολιτικοποιείται μέσω της σεξουαλικότητάς του, μπαίνει σε έναν φαύλο κύκλο ασεξουαλικότητας και αποπολιτικοποίησης, χάνει τα κύρια στοιχεία της ταυτότητάς του. Παύει να είναι ον πολιτικό, πόσο μάλλον σεξουαλικό και όπως θα δούμε και στον Jacoby, παύει σχεδόν να είναι όν. Η σεξουαλική καταπίεση είναι σημαντικό πολιτικό πρόβλημα που πρέπει να λύσουμε με επαναστατικό τρόπο: φτάνοντας σε μια θεωρία καθαρής σεξουαλικής πολιτικής και κατόπιν σε μια επαναστατική σεξουαλική πράξη ενσωματώνοντας και τις δυο στο σύνολο του προλεταριακού κινήματος. Ασπάζεται την φράση του Λένιν για την μελλοντική σεξουαλική τάξη πραγμάτων: «Η τάξη αυτή πραγμάτων δεν μπορεί παρά να είναι η τάξη της ικανοποιητικής ερωτικής ζωής που δίνει δύναμη και χαρά στη ζωή.» (Jacoby, 1983. Ράιχ, 1974c, σελ.114, 134 . 1982b. Vegetti Finzi, 2006)

Η κοινωνία βάζει νομικά εμπόδια στην σεξουαλική ελευθερία απαγορεύοντας την έκτρωση, την χρήση αντισυλληπτικών, προστατεύοντας νομικά τον γάμο, κάνοντας δύσκολα τα διαζύγια που διαφυλάσσουν την οικογενειακή σταθερότητα. Άλλα εμπόδια είναι η δύσκολη εύρεση συντρόφου και στέγασης με υγιεινές συνθήκες για σεξουαλικές επαφές από τους νέους, η ελλιπής πληροφόρηση για την αντισύλληψη, οι παράνομες εκτρώσεις που είχαν γίνει κοινωνική μάστιγα. Ο Reich έχει κάποια αιτήματα. Ήθελε μέσω της σεξοπολιτικής του επανάστασης να πετύχει την κατάργηση νομοθεσίας για την ομοφυλοφιλία, τη χρήση ραδιοφώνου, τύπου και κινηματογράφου για μαζική σεξουαλική εκπαίδευση, την κατάργηση νομοθεσίας που τιμωρεί την σεξουαλική διαφώτιση, ελεύθερη διανομή αντισυλληπτικών μέσων, την διευθέτηση του στεγαστικού προβλήματος, την εξάλειψη των αφροδίστιων νοσημάτων, μαζική εκπαίδευση για προφυλακτικά μέτρα και εκπαίδευση των γιατρών και των φοιτητών ιατρικής πάνω στη σεξουαλικότητα. Είχε μεγάλη επίδραση στις κομμουνιστικές νεολαίες (Cattier, 1982 . Ράιχ, 1973. 1988).

Ο Reich έδωσε περισσότερη έμφαση στη μάστιγα των παράνομων εκτρώσεων και το κοινωνικό-καπιταλιστικό σύστημα που εξυπηρετούσαν. Θεωρούσε πως, αν νομιμοποιούνταν η έκτρωση, αυτό δεν θα μπορούσε να ισχύει μόνο για τις παντρεμένες αλλά και για τις ανύπαντρες. Όμως έτσι εγκρίνονται οι εξωγαμιαίες σχέσεις και καταργείται ο ηθικός

εξαναγκασμός που υποχρεώνει το γάμο για λόγους εγκυμοσύνης. Θα ζημιωθεί ο θεσμός του γάμου. Εκτός αυτού, η έκτρωση απαγορεύεται στις περισσότερες χώρες για να εξυπηρετεί τα καπιταλιστικά συμφέροντα. Καθώς ο καπιταλισμός βασίζεται στον υπερπληθυσμό του προλεταριάτου, βλέπει τη γυναίκα ως μηχανή τεκνοποίησης που αναπαράγει ανανεώσιμες στρατιές, ώστε ταυτόχρονα ο καπιταλισμός να κερδίζει φθηνά εργατικά χέρια, καταναλωτές και στρατιωτικό δυναμικό. Οι παράνομοι τρόποι έκτρωσης θέτουν σε κίνδυνο την ζωή της γυναίκας, κυρίως στις κατώτερες κοινωνικές τάξεις που δεν υπάρχει πρόσβαση σε γιατρούς. Ο Reich είναι υπέρ της νομιμοποίησης της έκτρωσης και προτείνει κατάργηση του νόμου της, επιδόματα για τη μάνα και το παιδί, προπαγάνδα υπέρ αντισυλληπτικών, ελεύθερη διακοπή κύησης σε κρατικές κλινικές (Cattier, 1982. Ράιχ, 1973. 1974c, 1977d. 1980).

Η κοινωνία θέτει την σεξουαλική ηθική ως ιδεολογία για σεξουαλική καταπίεση. Η επίτευξη της σεξουαλικής καταπίεσης είναι ο κοινωνικοπολιτικός στόχος, καθώς προκαλεί διάσπαση των εσωτερικών αντιδράσεων ενάντια στην οικονομική εκμετάλλευση, δημιουργεί προσωπικότητες υποτακτικές στις εξουσίες από τις οποίες πηγάζει η καταπίεση και εσωτερικεύονται οι καπιταλιστικές ιδεολογίες. Η σεξουαλική ορμή είναι επικίνδυνη για ένα σταθερό και οργανωμένο σύστημα γι' αυτό οι θεσμοί που την ρυθμίζουν την παρουσιάζουν ως ορμή που αποσκοπεί στην δημιουργία οικογένειας. Η αφομοίωσή της είναι αναγκαιότητα για την κοινωνική δομή (Ντηρίχ, 1973).

3.6 Reich και Μαρξισμός

Το 1927, ο Reich, ύστερα από μια αιματηρή απεργία των εργατών στη Βιέννη, στράφηκε στον μαρξισμό. Πολιτικοποίησε έτσι την σεξουαλικότητα και διεύρυνε το μαρξιστικό πεδίο έρευνας πέρα από την οικονομία. Όπως και ο Marcuse, πίστευε ότι ο Μαρξισμός, που δεν είχε ένα ψυχολογικό παρακλάδι, ήταν ως επί το πλείστον θεωρητικά ανεπαρκής για την κατανόηση της οικονομικής και πολιτικής ιστορίας. Έτσι, ανέμειξε την φροϋδική ψυχανάλυση με τον Μαρξισμό, για να απελευθερώσει την ανθρώπινη σεξουαλικότητα από την καταπιεστική Βικτωριανή ηθική και την καπιταλιστική πολιτική τυραννία. Παράδοξο ήταν ότι οι μαρξιστές κριτικοί της ψυχανάλυσης τη θεωρούσαν ως ιδεολογία της μπουρζουαζίας και μη συμβατή με τον μαρξισμό, ενώ άλλοι θεωρούσαν ότι αυτοί οι δύο κλάδοι αλληλοσυμπληρώνονται (Soble, 2009, σελ. 116 . Tolman & Maiers, 1991).

Ο Reich θεωρούσε ότι ο μαρξισμός είναι μέθοδος μελέτης κάθε πραγματικότητας και συνεπώς κάθε αυθεντική επιστήμη είναι μαρξιστική. Σύμφωνα με τον Μαρξισμό κάθε κοινωνική τάξη δημιουργεί τις μορφές χαρακτήρα που χρειάζεται για τη συντήρησή της και η

σεξουαλική αλλοτρίωση έχει μια ψυχική διάσταση, καθώς οι άνθρωποι είναι αιχμάλωτοι και των συνθηκών και του εαυτού τους, ο οποίος αποτελεί προϊόν των συνθηκών. Η σεξουαλική καταπίεση δεν επηρεάζει όλες τις τάξεις κατά την άποψη του και αυτό υποδεικνύει την ύπαρξη μια ταξικής αντίθεσης. Ο Μαρξισμός κριτικάρει την κατάχρηση του συμβολικού στην ιδεαλιστική ψυχανάλυση, την οποία ο Reich προσπαθεί να κάνει πιο μαρξιστική/υλιστική, ώστε να έχει πρακτική σημασία και εφαρμογή. Αναφέρει σε επιστολή στους εκδότες και συντάκτες της «Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Εφημερίδας» την 1η Γενάρη 1932 : «Παρόλα αυτά δεν αρνιέμαι ότι σήμερα επηρεασμένος από τη μαρξιστική φιλοσοφία, προσπαθώ να κατανοήσω την ψυχανάλυση μέσα στα πλαίσια της ολικής κοινωνιολογικής εικόνας» (Ράιχ, 1977d, 1977e, σελ.33. 1980. 1982b)

Η θεωρητική ανάγκη του μαρξισμού για την ψυχανάλυση προέρχεται από την απουσία από την κλασική Μαρξιστική θεωρία του στοιχείου της υποκειμενικής διαδικασίας σύμφωνα με την οποία η παρούσα ιδεολογία μπορεί να καταστεί αποτελεσματική στο επίπεδο του ατόμου. Η κοινωνική ολότητα του Marx και ο μεθοδολογικός ατομικισμός του Freud θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως συμπληρωματικές και όχι σε αντίθεση, και ικανές να δώσουν από κοινού μια μορφή κοινωνικής ψυχολογίας που θα ενοποιήσει τις ενστικτώδεις και πολιτιστικές, και τις ατομικές και κοινωνικές διαστάσεις της ανθρώπινης ύπαρξης. Η αποτυχία των επαναστατικών κινήσεων βρίσκεται στην έλλειψη υποκειμενικών συνθηκών και όχι τόσο αντικειμενικών. Ο μαρξισμός μελετά ένα επαναστατικό υποκείμενο που δεν παρουσιάζεται. Το υποκείμενο δεν παρενέβη λόγω της έλλειψης της ψυχολογικής διάστασης της υποκειμενικότητας. Έτσι, το ενδιαφέρον για την υποκειμενικότητα έκανε την ψυχανάλυση σημαντική για τον μαρξισμό. (Jacoby, 1983 σελ.115. Miller&Katz, 1989)

Ωστόσο, οι φιλελεύθερες ψυχαναλυτικές αναθεωρήσεις των νεοφροϊδικών κι ο αντιψυχαναλυτικός μαρξισμός συγκλίνουν. Και οι δυο υποφέρουν από κοινωνιολογισμό, οι πρώτες ασυνείδητα και ο δεύτερος συνειδητά. Ο κοινωνιολογισμός σταματά πρόωρα μια εξερεύνηση της υποκειμενικότητας στο όνομα της κοινωνίας, την οποία δε μπορεί πια να καταλάβει χωρίς την υποκειμενικότητα. Κι αυτό γιατί η υποκειμενικότητα είναι που καταλήγει στα κοινωνικά και ιστορικά γεγονότα που παραμόρφωσαν το υποκείμενο (Jacoby, 1983, σελ.111- 112).

Θα πρέπει να πούμε ότι ενώ η φροΐδομαρξιστική του περίοδος ήταν το 1929-1934, κάθε φορά αναδιατυπώνει τις ιδέες του υπό διαφορετικό πρίσμα γιατί αλλάζουν τόσο οι πολιτικές του ιδεολογίες (κομμουνισμός, αναρχία) όσο και η στάση των πολιτικών κομμάτων απέναντί του. Εξάλλου προτεραιότητά του είναι η επιστήμη και ό,τι την υποστηρίζει και όχι η πολιτική.

3.7 Νέοι

Ο Reich έδινε ιδιαίτερη έμφαση στα βρέφη και στα παιδιά όπως και στους νέους. Τα θεωρούσε την συνέχεια, την ελπίδα, την επόμενη γενιά που αν προσεχθεί από γονείς και κοινωνία θα φέρει την πολυπόθητη επανάσταση, θα βγουν άνθρωποι ερωτικοί, με φυσική ηθική και σεξουαλικότητα και θα σπάσει ο φαύλος κύκλος της σεξουαλικής καταπίεσης και των νευρώσεων (γεννητικοί χαρακτήρες).

Επηρεασμένος από το τραύμα της γέννησης, θεωρεί ότι όταν το βρέφος βγαίνει από μια ζεστή μήτρα θερμοκρασίας 37 βαθμών, σ' ένα περιβάλλον 18-20 βαθμών, βιώνει το σοκ της γέννησης. Δεν έχει πλέον καμία ζεστή σωματική επαφή, όμως φέρει φυσική πλαστικότητα και ένα ενεργειακό σύστημα μεγάλου δυναμικού. Πολλές φορές η συγκινησιακή και συναισθηματική του ικανότητα μπορούν να καταστραφούν πριν τη γέννα από κρύες, «ανοργονικές» (δηλαδή, από βιολογική άποψη νεκρές) μητρες. Παίζει ρόλο, σύμφωνα με αυτή την οπτική, αν η μήτρα που κυοφορεί είναι ζωντανή ή χωρίς ενέργεια, αν η γονιμοποίηση προήλθε από μία ερωτική πράξη γεμάτη απόλαυση και συναίσθημα για τον σύντροφο. Ακόμα, αν ο θηλασμός γίνεται σε επαφή με το μωρό ή όχι, εάν το γάλα προσφέρεται από μία ζεστή θηλή ενός «ζωντανού» (με βιοενέργεια) στήθους. Το παιδί φέρνει μαζί του στον κόσμο ένα ορισμένο ποσό ενέργειας. Κι ο κόσμος παίρνει αυτή την ενέργεια και της δίνει φόρμα. Κι έτσι η βιολογία και η κοινωνιολογία συνυπάρχει στον οργανισμό. Θεωρεί το έθιμο της περιτομής σεξουαλικό τραύμα και ακρωτηριασμό, ενώ ο Freud το θεωρεί προληπτική τιμωρία για σεξουαλικές πράξεις. Όλα αυτά επηρεάζουν τον χαρακτήρα και την σεξουαλικότητα του παιδιού στο μέλλον (Ράιχ, 1982b, σελ.13, 52,70).

Ο Reich αναγνωρίζει τις κοινωνικοοικονομικές δυσκολίες που συναντούν οι νέοι ως προς την έκφραση και απόλαυση της σεξουαλικότητάς τους και ορίζει ως αντίφαση το γεγονός ότι η εφηβεία σηματοδοτεί την σεξουαλική ωρίμανση, ενώ ταυτόχρονα της επιβάλλεται σεξουαλική εγκράτεια. Έτσι στην προσπάθεια να δικαιολογηθεί αυτή η κοινωνική απαίτηση για εγκράτεια με βιολογικά, πολιτισμικά ή ηθικά επιχειρήματα, δημιουργούνται οι πιο παράξενες αντιφάσεις. Η σεξουαλικότητα των εφήβων περιορίζεται από τα συμφέροντα της αυταρχικής κοινωνίας που τους θέτει τον πάγιο δρόμο της οικογένειας και του γάμου. Η σεξουαλική τους ελευθερία θα σήμαινε υπονόμευση του (ψυχαναγκαστικού) γάμου και έτσι διαιωνίζονται δύο αρρωστημένα πεδία. Η εισαγωγή της θηλυκής νεολαίας στην σεξουαλική ζωή θα σήμαινε την ελάττωση της πορνείας. Η σεξουαλική κρίση των νέων είναι μέρος της γενικής κρίσης της αυταρχικής κοινωνίας, γι' αυτό και παραμένει άλυτη. Δεδομένης της ήδη υπάρχουσας απωθημένης παιδικής

σεξουαλικότητας, τα κοινωνικά εμπόδια δρουν ανεμπόδιστα στον έφηβο. Βέβαια, οι έφηβοι είναι εγκρατείς ως προς την ικανοποίηση όχι όμως και προς τη διέγερση, αφού ζουν σε μια ατμόσφαιρα με αρκετό ερωτισμό. Ο εξαρτημένος από την ψυχαναγκαστική ηθική έφηβος αποφεύγει την συνουσία και έχει διαταραχές, ενώ ο χειραφετημένος την επιδιώκει έχοντας κοινωνικές συγκρούσεις. Η εγκράτεια ελλοχεύει τον κίνδυνο ατροφίας της σεξουαλικότητας, την επιστροφή σε παιδικές δραστηριότητες, τις διαστροφές και τις νευρώσεις. Το πρόβλημα των νέων αναδιατυπώνεται λοιπόν από τον Reich και αντί για «ηθική ζωή και εγκράτεια ή σεξουαλική αποχαλίνωση» το θέτει ως «υγιής σεξουαλική ζωή ή νοσηρή σεξουαλική ζωή». Η νεολαία έχει απόλυτο δικαίωμα στη σεξουαλικότητα της και της το αφαίρεσαν. Η εξαφάνιση της συνείδησης της σεξουαλικότητας έχει προκαλέσει σε πολλούς νέους ψυχικές διαταραχές (Cattier, 1982 . Ράιχ, 1973. 1974c, σελ.6 - 7. 1988).

3.7.1 Αυνανισμός

Σε αντίθεση με τον Freud, ο Reich έδωσε μεν μια νέα οπτική για τον αυνανισμό και εστίασε περισσότερο στο φαντασιωτικό κομμάτι, για το οποίο άνοιξε τον δρόμο ο Ferenczi όπως είδαμε. Τον θεωρούσε συνέπεια της κοινωνικής καταπίεσης της σεξουαλικότητας με τη μορφή της φυσικής σεξουαλικής πράξης. Ούτε όμως κι αυτός τον θεωρούσε αβλαβή. Οι αρνητικές επιπτώσεις που προσάπτει στον αυνανισμό είναι ότι ωθεί όλο και περισσότερο στη δραστηριότητα της φαντασίας, στις νευρωτικές απωθημένες παιδικές σεξουαλικές εκδηλώσεις που μόλις έχουν εγκαταλειφθεί, πράγμα που δημιουργεί την ανάγκη για νέες απωθήσεις. Έτσι, ο κίνδυνος νεύρωσης αυξάνεται με τον ικανό αυνανισμό. Επίσης, γίνεται αισθητή η έλλειψη του ερωτικού αντικειμένου και μόλις ο αυνανισμός πάψει να ικανοποιεί, προκαλεί αηδία και αισθήματα ενοχής που στην πραγματικότητα οφείλονται σε ασυνείδητες αιμομικτικές φαντασιώσεις και όχι στην καθαυτή πράξη του αυνανισμού. Όσο περισσότερες οι αιμομικτικές φαντασιώσεις, τόσο εντονότερο γίνεται το αίσθημα ενοχής. Δεν ανακουφίζει από τη σεξουαλική ένταση αλλά συνδέεται με πολύ περισσότερες συγκρούσεις από την σεξουαλική πράξη. Εξαιτίας της πίεσης του σεξουαλικού ερεθισμού, γίνεται κάτω από τις αντιφάσεις του Εγώ, διαστροφή (Ράιχ, 1973, σελ.139,162,164,202 . Sharaf, 2011).

Διαφοροποιήθηκε στο ότι ήθελε να γνωρίζει λεπτομερώς το πώς γίνονταν ο αυνανισμός και με τι είδους φαντασίωση. Έδινε προσοχή στις φαντασιώσεις που συνόδευαν τον αυνανισμό και τις χώριζε σε δύο κατηγορίες: ενεργητικές και παθητικές - μαζοχιστικές. Δήλωσε ότι ο υγιής αυνανισμός περιείχε την φαντασίωση ετεροφυλοφιλικής συνουσίας, άποψη που σύμφωνα με την εκτίμηση του Sharaf, δεν υπήρχε έως τότε στην ψυχαναλυτική

βιβλιογραφία. Κατά τον Reich, η σεξουαλική ονειροπόληση αποτελεί μια μορφή ψυχικού αυνανισμού που ερεθίζει αλλά δεν ικανοποιεί, αποτελεί όμως έναν κανονικό αυνανισμό όσο αφορά τη ζημιογόνα πλευρά. Ασχολήθηκε με το πόσο πολύ ο αυνανισμός σχετίζονταν με τον γεννητικό προσανατολισμό, όχι μόνο στην φαντασία, αλλά και σε φυσιολογική λειτουργία (Ράιχ, 1973 . Sharaf, 2011, σελ.89, 132).

Διέκρινε τρεις περιόδους αυνανισμού: στην βρεφική ηλικία με την αντανεκλαστική τριβή γεννητικών οργάνων που οφείλεται μάλλον σε τυχαίους εξωτερικούς ερεθισμούς-καθαρισμός κλπ., στην οιδιπόδεια ηλικία (4^ο-6^ο έτος) με τις ερεθιστικές διεργασίες στο σώμα του παιδιού και στην εφηβεία με την ωρίμανση του σεξουαλικού μηχανισμού του εφήβου. Θεωρεί πως ο παιδικός αυνανισμός δηλώνει πως η ανάπτυξη της libido έφτασε στο επίπεδο των γεννητικών οργάνων, γεγονός που ανήκει στη φυσιολογική ψυχική εξέλιξη. Έδινε έμφαση στη διάκριση ανάμεσα στην επιβεβαίωση της παιδικής σεξουαλικότητας και την ανοχή αυτής. Διέκρινε επίσης, δύο είδη παιδικού αυνανισμού. Ο πρώτος εξέφρασε τη φυσική παρόρμηση για την ευχαρίστηση των γεννητικών οργάνων που ήταν και ο φυσιολογικός. Ο δεύτερος συνδέεται με το άγχος και θυμό και σχετίζεται με συναισθηματικές διαταραχές στο παιδί. Ο αυνανισμός μετριάζει την ένταση της διαμόρφωσης του παιδικού Οιδιπόδειου συμπλέγματος καθώς η αισθησιακή διέξοδος του παιδιού το κάνει λιγότερο έντονο. Για τον Reich, αρρωστημένος δεν είναι ο αυνανισμός αλλά η απουσία του. Υγιής θεωρείται ο παιδικός αυνανισμός, που αποτελεί προϋπόθεση για την μεταγενέστερη γενετήσια πρωτοκαθεδρία και για μια σταθερή σεξουαλική ζωή, καθώς και για την ψυχική υγεία. Η ικανότητα (και όχι ο ψυχαναγκασμός) αδιατάρακτου αυνανισμού, χωρίς ενοχές, σημαίνει επίσης ψυχική υγεία. Υπάρχει βέβαια στο έργο του η αντίφαση ότι ενώ αγωνίζεται για ελευθερία έκφρασης της παιδικής σεξουαλικότητας, ο αυνανισμός δεν είναι και τόσο επιθυμητός στα παιδιά καθώς προτιμάται το παιχνίδι με συνομηλίκους που εμπεριέχει στοιχεία ερωτισμού και πειραματισμού ώστε να υπάρχει διαδραστικότητα. (Parker, 1977. Ράιχ, 1973 . 1984, σελ.140 . Φρόντ, Ράιχ, Γιούνγκ και συν., 1991, σελ.50).

Σε αντίθεση με την Ψυχανάλυση, υποστηρίζει ότι δεν είναι οι αιμομικτικές επιθυμίες που προκαλούν τον αυνανισμό αλλά η σεξουαλική διέγερση που οφείλεται στην αναπτυγμένη δραστηριότητα του σεξουαλικού μηχανισμού. Η σεξουαλική «στάση» με την έννοια της στασιμότητας ή λήμνασης) ξαναζωντανεύει την παλιά αιμομικτική φαντασίωση, που αυτή μόνη της δεν προκαλεί βέβαια τον αυνανισμό, οπωσδήποτε όμως προσδιορίζει την μορφή και το περιεχόμενο των ψυχικών βιωμάτων που συνοδεύουν την πράξη του αυνανισμού. Αλλιώς δεν θα μπορούσε να κατανοηθεί το γεγονός ότι η αιμομικτική φαντασίωση εμφανίζεται και πάλι, ακριβώς στην εποχή της σεξουαλικής ωρίμανσης - ούτε νωρίτερα, ούτε αργότερα. Η

εφηβική σύγκρουση εκφράζει μια παλινδρόμηση προς τις πρωτόγονες παιδικές μορφές και το περιεχόμενο της σεξουαλικότητας. Στο βαθμό που η παλινδρόμηση αυτή δεν είναι το προϊόν μιας παθολογικής και παιδικής προσήλωσης, είναι αποκλειστικά η συνέπεια της κοινωνικής άρνησης για σεξουαλική ικανοποίηση με τη σεξουαλική πράξη στην εποχή της σεξουαλικής ωρίμανσης. Το 1949 αντικρούει την ψυχαναλυτική αντίληψη που επικρατούσε τότε ότι το μικρό κορίτσι δεν έχει κολπική γενετησιότητα και ωθείται σε κλειτοριδικό αυνανισμό με την σεξουαλική οικονομία που αποδεικνύει ότι η απουσία κολπικής γενετησιότητας είναι ένα δημιούργημα του πολιτισμού μας, που καταστέλλει εντελώς τη γενετησιότητα και ενσταλάζει το άγχος ευνουχισμού όχι μόνο στο αγόρι, αλλά και στο κορίτσι. Η Ψυχαναλυτική θεωρία έκανε το λάθος να πάρει αυτές τις τεχνητές δευτερογενείς ενορμήσεις για πρωτογενείς, φυσικές λειτουργίες. (Ράιχ, 1973, σελ.163. 1984 σελ.141)

Δεδομένων των κοινωνικών συνθηκών ο αυνανισμός αποτελεί τη μόνη διέξοδο και βέλτιστη λύση καθώς και δικλείδα διαφυγής στο πρόβλημα της σεξουαλικής ζωής των νέων, δηλαδή στο πρόβλημα των σεξουαλικών σχέσεων. Ο αυνανισμός έχει διαταραγμένες και φυσιολογικές μορφές ικανοποίησης. Δεν είναι όμως ο αυνανισμός, αλλά η απαγόρευσή του καθώς και το περιεχόμενο των φαντασιώσεών του, το αίσθημα ενοχής, ο φόβος και η μετάνοια, τα αίτια των ψυχικών και σωματικών διαταραχών που εμφανίζονται στους εφήβους. Οι νέοι πρέπει να ενημερωθούν ότι οι αυνανιστικές τους διαταραχές δεν είναι ενδογενείς σ' αυτούς κληρονομικά, αλλά είναι συνέπειες της αστικοκαπιταλιστικής σεξουαλικής τάξης πραγμάτων που συμπιέζει τη φυσιολογική ανάπτυξη και εξέλιξη της σεξουαλικότητας. Διευκολύνει τους εφήβους για ορισμένο χρονικό διάστημα και δεν είναι η κατάλληλη λύση για όλους. Σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί λύση στο πρόβλημα της σεξουαλικότητας των εφήβων και δεν μπορεί με κανέναν τρόπο να θεωρηθεί σαν ανεξάρτητη σεξουαλική μορφή. Επίσης, μπορεί να γίνει αιτία απομόνωσης ή να γεννήσει τον ομοφυλόφιλο αυνανισμό. Τέλος, θέτει το ερώτημα, πώς η σεξουαλική πράξη για τους εφήβους (αν δεν γινόταν μετουσίωση) θα μείωνε τα πολιτιστικά τους επιτεύγματα, ενώ ο αυνανισμός δεν τα βλάπτει (Ράιχ, 1973 . 1974c, σελ.32-37. 1977c, σελ.71 . 1984);

3.7.2 Ομοφυλοφιλία

Οι απόψεις του Reich για την ομοφυλοφιλία μπορούμε να πούμε ότι είναι σε γενικές γραμμές προοδευτικές όμως έχουν πολλές εσωτερικές αντιφάσεις. Η ομοφυλοφιλία δεν είναι κοινωνικό έγκλημα όμως ο μοναδικός τρόπος για να περιοριστεί είναι η δημιουργία όλων των προϋποθέσεων για την φυσική ερωτική ζωή της μάζας. Μέχρι τότε, θα πρέπει να θεωρείται σαν ένα μέσον σεξουαλικής ικανοποίησης που έχει ίσα δικαιώματα με την ετεροσεξουαλική και με εξαίρεση την αποπλάνηση ανηλίκων δεν θα πρέπει να τιμωρείται (Ράιχ, 1973).

Ως αίτιο της ομοφυλοφιλίας ορίζει την ελαττωματική σεξουαλική ανάπτυξη στην παιδική ηλικία που προκάλεσε από πολύ νωρίς έντονες εμπειρίες απογοήτευσης απέναντι στο άλλο φύλο και αποτελεί ασθένεια, όταν τα άτομα υποφέρουν από αυτήν, όπως συνήθως συμβαίνει. Παρακάτω όμως, στο ίδιο βιβλίο περιγράφει την ομοφυλοφιλία ως ένα καθαρά κοινωνικό φαινόμενο και ως ένα πρόβλημα σεξουαλικής εκπαίδευσης και ανάπτυξης. Εδώ υπάρχει μια τεράστια αντίφαση. Δεν βιολογικοποιεί την ομοφυλοφιλία, γιατί αν το έκανε θα σήμαινε ότι δεν θα μπορούσε να αλλάξει και ο Reich από τη μία δείχνει ανοχή και την θεωρεί ισάξιο μέσον σεξουαλικής ικανοποίησης που δεν πρέπει να διώκεται όμως από την άλλη θέλει να την αλλάξει. Για αυτόν φυσιολογική σεξουαλικότητα υπάρχει μόνο στην ετεροφυλοφιλία και τείνει να έχει ως αυτοσκοπό της σεξουαλικότητας όχι την ηδονή αλλά τον υγιεινισμό και την κανονιστική ετεροφυλοφιλία. Θέλει να αποτρέψει τους νέους από την ομοφυλοφιλία για λόγους καθαρής σεξουαλικής οικονομίας. Επιπλέον, θεωρεί ασθένεια την ομοφυλοφιλία, (εισάγει τον ιατρικό λόγο για να την παθολογικοποιήσει) όταν αυτή βιώνεται ως πρόβλημα. Εφόσον τονίζει ότι η σεξουαλικότητα αποτελεί μέρος μιας κοινωνικοοικονομικής κρίσης και μιας καπιταλιστικής ευγονικής, πώς ξεχνάει μόνο σε αυτό το φαινόμενο τον ρόλο του κοινωνικού; Θα μπορούσαμε να πούμε ότι βιώνεται ως πρόβλημα, επειδή υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός και έντονη καταπίεση, επειδή δεν μπορεί να εκφραστεί (Ράιχ, 1974c ,σελ.70-71. 1977c).

Σε άλλη πηγή αναφέρει ότι τα κριτήρια της πνευματικής υγείας (κοινωνική προσαρμογή, ατομική ευτυχία) ικανοποιούνται με την ομοφυλοφιλία κι έτσι δεν θα πρέπει να αποδοκιμάζεται από την κοινωνία και στα πλαίσια της Ψυχανάλυσης, αφού το άτομο δεν απωθεί πια τις διεστραμμένες ορμές του. Αν η ψυχική υγεία διασφαλίζεται, δεν υπάρχει πρόβλημα με τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Τέλος, μελετά την ομοφυλοφιλία στις πρωτόγονες κοινωνίες που υπάρχει μια ικανοποιητική σεξουαλική ζωή και δεν εμποδίζεται η σεξουαλική ανάπτυξη των παιδιών. Εκεί η ομοφυλοφιλία δεν υπάρχει παρά μόνο στην πνευματική της μορφή, ως φιλία. Σύμφωνα με τις έρευνες του Malinowski η ομοφυλοφιλία

εμφανίζεται στις πρωτόγονες κοινωνίες, όταν οι ιεραπόστολοι εισάγουν την χριστιανική ηθική στη φυσική σεξουαλική ζωή και διαχωρίζουν τα φύλα. Άρα η ομοφυλοφιλία αναπτύσσεται στον βαθμό που η φυσική σχέση ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα γίνεται αδύνατη ή δύσκολη (εγκλεισμοί κάθε είδους, στρατός, ναυτικό κλπ.) (Ράιχ, 1977c, σελ.71).

3.8 Στροφή στη Βιολογία

Ο Reich μετά τη συμμετοχή του σε πολιτικούς, σοσιαλιστικούς και κοινωνικούς αγώνες, καθώς και στο ψυχαναλυτικό κίνημα, στράφηκε προς την βιολογία θέλοντας να αποδείξει ποσοτικά και πειραματικά την ύπαρξη της λίμπιντο. Ακολουθούν κάποιες ιδιαίτερες έννοιες του.

Οργόνη

Το διάστημα 1939 -1940, συνέχισε τα πειράματά του με τα βιόντα, τα οποία είδε ως κυστίδια ενέργειας που οικοδομούν μια γέφυρα μεταξύ ζωής και μη ζώσας ύλης. Διαβεβαιώθηκε ότι τα βιόντα μπορούν να βρεθούν σε όλα την έμψυχη και άψυχη φύση, συμπεριλαμβανομένων των ανθρώπων. Μετά από παρατήρηση μέσα από μικροσκόπιο, βρήκε ότι τα βιόντα εκπέμπουν ένα συγκεκριμένο είδος της ακτινοβολίας. Την ενέργεια που ανακάλυψε την ονόμασε «Οργόνη» (Orgone) από τις έννοιες οργανισμός και οργαστικός. Ταυτίζει την φροϋδική libido και το Εκείνο με την οργόνη. Είδε την Οργόνη ως καθολική αρχέγονη ενέργεια που βρίσκεται πίσω από όλες τις εκδηλώσεις βιολογικής ενέργειας. Για το υπόλοιπο της ζωής του, αφιερώθηκε στην έρευνα της συμπεριλαμβανομένων των επιστημονικών, κοινωνικών, μετεωρολογικών και ιατρικών προεκτάσεων αυτής της παντοδύναμης ενέργειας της Ζωής. Θεωρούσε ότι αυτή η κοσμική ενέργεια ήταν η προέλευση της ύλης σε όλα τα έμβια όντα και γαλαξιακά συστήματα. Ξεκίνησε τη θεραπεία με οργόνη μέσω των συσσωρευτών οργόνης (κουτιά που απορροφούσαν την ατμοσφαιρική οργονική ενέργεια που έχει ευεργετικές φυσικές και βιολογικές επιδράσεις στον ανθρώπινο οργανισμό). Δεδομένου ότι είχε ήδη χρησιμοποιήσει έννοιες ενέργειας (λίμπιντο, βιοηλεκτρική ενέργεια), το εύρημά του για την οργόνη δεν αποτελεί απότομη ρήξη με τις προηγούμενες κλινικές και κοινωνικές προσπάθειες του (Pietikainen, 2002, σελ.159-160 . Ράιχ, 1982b).

Νευροφυτικό σύστημα (Vegetative system)

Ο Reich βλέπει το άτομο ως ένα όλον και δίνει ιδιαίτερη σημασία στο σώμα και την κίνηση εντός και εκτός αυτού. Αυτό θα αποτελέσει κύριο στοιχείο των νέο-ραϊχικών και βιο-ενεργειακών θεραπειών. Το νευροφυτικό σύστημα είναι ο συνδυασμός του συμπαθητικού και παρασυμπαθητικού νευρικού συστήματος που οδηγεί στην εύρυθμη ψυχική και σωματική λειτουργία (Ράιχ, 1979. 1982a).

Επίσης, κάνει λόγο για την μυική και χαρακτηρολογική θωράκιση του ανθρώπου ως άμυνα στους εξωτερικούς παράγοντες που το προκαλούν άγχος. Η θωράκιση στο ψυχολογικό επίπεδο, δηλαδή οι ψυχικοί μηχανισμοί άμυνας, έχει αντίκτυπο στο σώμα και δημιουργεί χρόνιες μυϊκές εντάσεις και τελικά αρκετές βιοπάθειες. Επιπλέον, εισήγαγε την χαρακτηρανάλυση, η οποία έγινε δεκτή από την ψυχανάλυση. Θεωρεί ότι η χαρακτηρανάλυση διαβάζει την έκφραση των συναισθημάτων και των τραυμάτων στο σώμα, και άρα έχει πρόσβαση μέσω της γλώσσας του σώματος, σε ηλικία πριν αναπτυχθεί ο λόγος. Αντίθετα, η ψυχανάλυση δεν μπορεί να διεισδύσει πίσω από τον δεύτερο ή τρίτο χρόνο ζωής του ανθρώπου, καθώς δεσμεύεται από την ίδια της την μέθοδο, τον χειρισμό των συνειρμών και των λεκτικών εικόνων (Cattier, 1982 . Ράιχ, 1982b, σελ.37).

Συνοπτικά, ασχολήθηκε με τις επιδράσεις που έχουν οι ψυχικές διαταραχές στο αυτόνομο νευρικό σύστημα (Συμπαθητικό - Παρασυμπαθητικό) και δημιούργησε ένα πιο ενεργητικό θεραπευτικό πλαίσιο, όπου η σωματική κινητοποίηση του αναλυόμενου επέφερε (μαζί με την Ανάλυση του Χαρακτήρα) σημαντική ομαλοποίηση του αυτόνομου νευρικού συστήματος και υποχώρηση των νευρωτικών συμπτωμάτων, πεποιθήσεων και συμπεριφορών. Ονόμασε αυτή την μέθοδο Χαρακτηροαναλυτική Νευροφυτοθεραπεία.

Οργασμός

Ανέπτυξε μια βιοηλεκτρική θεωρία της σεξουαλικότητας και δούλεψε την θεωρία του οργασμού (1922-1926). Θεωρούσε την οργασμική ικανότητα ενός ατόμου υψίστης σημασίας για την διατήρηση της ενεργειακής ισορροπίας και της εκφόρτισης του ενεργειακού πλεονάσματος που συσσωρευόταν στο σώμα με ακούσιους σπασμούς. Όταν η ενέργεια συσσωρεύεται σε σημαντικές ποσότητες έχουμε σεξουαλική λίμναση, η οποία προκαλεί τις νευρώσεις. Ο γνήσιος φυσιολογικός οργασμός είναι ένας ρυθμός τεσσάρων κύκλων. Γνωστός σαν φόρμουλα οργασμού, ή σαν ζωικός τύπος, χαρακτηρίζεται από τη μηχανική ένταση-βιοενεργητική φόρτιση- βιοενεργητική εκφόρτιση-μηχανική χαλάρωση. Κι αυτός ο τύπος

παρατηρείται όχι μόνο στον οργασμό, αλλά και σ' όλες τις αυτόνομες λειτουργίες του ανθρώπινου οργανισμού. Παρατηρείται το ίδιο και στους μονοκύτταρους όπως και στους πολυκύτταρους οργανισμούς ακόμα και στη διαίρεση των κυττάρων κλπ. Για να έχει κάποιος πλήρη οργαστική ικανότητα θα πρέπει να έχει απελευθερωθεί η libido του από παιδικές προσκολλησεις. Ο οργασμός αποτελεί βασική εκδήλωση της ζωντανής ύλης (Ράιχ, 1977e . 1979. 1982a).

Έκανε λόγο και για το «αντανακλαστικό του οργασμού». Πρόκειται για έναν ολοκληρωτικό οργασμικό σπασμό ως ένδειξη ότι όλο το κορμί συμμετέχει και γίνεται πλήρης εκφόρτιση όλης της σεξουαλικής ενέργειας (libido) που είχε συσσωρευτεί. Ο αυθεντικός οργασμός είναι ένα αντανακλαστικό, δηλαδή μια ακούσια νεύρο- μυική απάντηση η οποία κινητοποιεί τον μυελό της σπονδυλικής στήλης κι όχι τον εγκέφαλο (Cattier, 1982 σελ.37. Ράιχ ,1977. 1993).

Βιοπάθεια του καρκίνου

Το 1926-1927 ο Reich ξεκίνησε τις μελέτες του για τον καρκίνο. Θεωρεί ότι ο καρκίνος συνδέεται αδιαχώριστα με το πρόβλημα της σεξουαλικότητας και της κοινωνικής δομής της κοινωνίας μας. Φυσικά στην εποχή του δεν είχε ακόμη ανακαλυφθεί η πολυπαραγοντική αιτιογένεση του καρκίνου, με αποτέλεσμα να βλέπει μία περιορισμένη εικόνα. Για τον Reich, η καρκινική σεξουαλική βιοπάθεια είναι μια απο τις ασθένειες στην οποία εκδηλώνονται χρόνιες διαταραχές στην ανθρώπινη σεξουαλική οικονομία. Είναι μια σήψη των ιστών και προκαλείται από την πείνα του οργανισμού για ηδονή. Η εξάλειψη του καρκίνου απαιτεί μια ριζική αλλαγή της όλης σεξουαλικής υγιεινής του πληθυσμού. Ο καρκίνος έχει παραμείνει άλυτο πρόβλημα, γιατί ούτε η σεξουαλική ούτε η κοινωνική αιτία του έχουν ληφθεί σοβαρά υπ' όψιν. Η τρομακτική αύξηση των βιοπαθειών είναι μια απλή έκφραση της αντίφασης μεταξύ μιας επιθυμίας για σεξουαλική ζωή και της ανικανότητας για την πραγμάτωση της. Κατά τον Reich, η βιολογική ενέργεια είναι πηγή για την εργασία και τη σεξουαλικότητα (Ράιχ, 1977a. 1977d . 1984).

Σεξοικονομία

Με τον όρο σεξ-οικονομία εννοούσε τον τρόπο που η κοινωνία κανονίζει, ενθαρρύνει ή αντιτίθεται στην ικανοποίηση της σεξουαλικής ανάγκης. Ο όρος χρησιμοποιήθηκε από την αναίρεση της φροϋδικής φιλοσοφίας για τον πολιτισμό μέχρι την ανακάλυψη της οργόνης και αντικαταστάθηκε από την οργονομία, την επιστήμη της ζωικής ενέργειας. Τότε, ως θεωρία της σεξουαλικότητας, δήλωνε τον τρόπο με τον οποίο ένα άτομο χρησιμοποιεί τη βιολογική του ενέργεια και πόσο μέρος της εκτονώνει με τον οργανισμό. Οι παράγοντες που επηρεάζουν αυτόν τον ρυθμιστικό τρόπο είναι κοινωνιολογικής, ψυχολογικής και βιολογικής φύσης (Ράιχ, 1973. 1977d . 1982b, σελ.19).

Η σεξ-οικονομία είναι ορθολογικά ανατρεπτική και ανεξάρτητη από πολιτικά ρεύματα. Διδάσκει ότι στον σύγχρονο άνθρωπο, οι ασυνείδητες παρορμήσεις του ενστίκτου, στο βαθμό που πραγματικά υπάρχουν, είναι προϊόν της ηθικής ρύθμισης. Μόνο η σεξοικονομία μπορεί να καταργήσει την αντίθεση ανάμεσα στον πολιτισμό και τη φύση, αφού μαζί με την εξαφάνιση της απόθησης των σεξουαλικών παρορμήσεων, εξαφανίζονται και οι διεστραμμένες και ακοινωνικές ορμές. Η σεξοικονομία είναι ο τρόπος με τον οποίο η λίμπιντο χρησιμοποιείται από τον οργανισμό, δηλαδή η σχέση μεταξύ γεννητικής και προγεννητικής λίμπιντο, ανάμεσα στη ποσότητα σεξουαλικής ενέργειας που απελευθερώνεται κατά τη διάρκεια του οργανισμού και σ' αυτή που μένει μπλοκαρισμένη. Έτσι, η υγιής σεξοικονομία ισοδυναμεί με πλήρη σεξουαλική εκφόρτιση της λίμπιντο (Cattier, 1982, σελ.155. Ράιχ, 1973, σελ.48 ,76).

3.9 Κριτική στον Reich

Ο Reich υπήρξε στόχος σφοδρής και ποικίλης κριτικής, κυρίως αρνητικής. Οι Otto Fenichel, Max Eitington και Mildred Brady ήταν κύριοι υπαίτιοι κατηγορητηρίων εναντίον του (Νταντούν, 2012. Ράιχ, 1977e).

Ως προς τον Μαρξισμό τον κατηγόρησαν για ρεβιζιονισμό και ότι ουσιαστικά πλαστογραφεί τον μαρξισμό, όπως επίσης και ότι ξεκινά από την κατανάλωση και όχι από την παραγωγή, πράγμα που θεωρείται αντιμαρξιστικό. Το έργο του που αφορά τον τομέα της σεξουαλικότητας δαιμονοποιήθηκε. Του απέδωσαν τους ειρωνικούς χαρακτηρισμούς : «προφήτης καλύτερου οργανισμού» και «ιδρυτής γεννητικής ουτοπίας» (Sharaf, 2011, σελ.88). Υπήρξε απίστευτα παρεξηγημένος και δυσφημισμένος σε γενικές γραμμές και το έργο του, κυρίως το σεξουαλικό, έχει παρερμηνευθεί. Διέδιδαν ότι ήταν υποστηρικτής την ελεύθερης

σεξουαλικής έκφρασης και του οργασμού ως θεραπεία νευρώσεων και ασθενειών και τον συκοφαντούσαν με φήμες ότι ανάνιζε τους ασθενείς του και είχε σεξουαλικές σχέσεις μαζί τους. Ο Reich είχε μια νατουραλιστική αντίληψη της σεξουαλικότητας. Θεωρούσε την σεξουαλικότητα ως ενιαία που ψάχνει άμεση απελευθέρωση παρά ως προϊόν ενεργητικών και παθητικών σκοπών. Εγκατέλειψε το δυϊστικό μοντέλο των ενστίκτων σε αντιδιαστολή με τον Marcuse (Parker, 1977, σελ.136).

Ο Herbert Marcuse και ο Norman O. Brown θεωρούν ότι ο Reich ασπάζεται την «τυρρανία της γενετησιότητας». Σύμφωνα με τον Brown ,ο Reich πιστεύει ότι τα προγενετήσια στάδια απλά θα εξαφανιστούν, αν είχε εγκαθιδρυθεί πλήρη γενετησιότητα. Όμως ο Brown κάνει λάθος, καθώς ο Reich τόνισε ότι η κοινωνία καταστέλλει την προγενετήσια καθώς και την γενετήσια σεξουαλικότητα, που οδηγεί στην αδυναμία ορισμένων ατόμων να φτάσουν το γενετησιο επίπεδο και την ευπάθεια των άλλων για να επανέλθουν σε προγενετήσια επίπεδα. Και, σύμφωνα με τον Reich, δοθείσης πλήρους γεννητικής έκφρασης, οι προγενετήσιες παρορμήσεις και οι συγκρούσεις δεν "εξαφανίζονται", απλά χάνουν τη σημασία τους και τη δύναμή τους να διαταράσσουν την υγιή γενετησιότητα. Σε αντίθεση με τον Brown και τον Marcuse, ο Reich έβλεπε την υγιή ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη με αποκορύφωμα την γενετησιότητα. Ο Marcuse συνεχίζει την κριτική «αυτή η σεξουαλική απελευθέρωση γίνεται για τον Reich μια πανάκεια για τις ατομικές και κοινωνικές ασθένειες» και ο Brown: «το να παρουσιάζεται ότι ανακαλύφθηκε η λύση των παγκόσμιων προβλημάτων στα γεννητικά όργανα έχει συντελέσει πολύ στο να δυσφημιστεί η ψυχανάλυση. Η ανθρωπότητα, από την ιστορία και από τη δική της προσωπική εμπειρία, ξέρει καλύτερα.». Συνεπώς θεωρείται ότι ο Reich «αντικαθιστά την οικονομική αιτιοκρατία με μια σεξουαλική». Όμως η στρατηγική του Reich δεν αποτελεί κατ' ανάγκη συνηγορία υπέρ της σεξουαλικής επαφής. Δεν υποστήριξε ποτέ ότι ο ολοκληρωμένος οργασμός αποτελεί το υπέρτατο αγαθό της ανθρώπινης ύπαρξης αλλά αποτελεί ένα σημαντικό κριτήριο για συγκινησιακή ισορροπία. Ο Reich δεν περιμένει απ' τον καθένα να κάνει έρωτα συνεχώς και με όλους (Ράιχ ,1980, σελ.14-15 . Sharaf, 2011, σελ.103-104).

Τον κατηγορήσαν ότι η σεξ-πολιτική του απλώς ενίσχυε την αναγνωρισιμότητα της σεξουαλικής ανάγκης χωρίς να αυξάνει την ικανότητα για ευχαρίστηση, καθιστώντας έτσι την ταλαιπωρία οξύτερη για τα άτομα. Ο Reich απάντησε ότι όντως επιτείνει τις υπάρχουσες συγκρούσεις και δημιουργεί νέες, κάνει τους ανθρώπους να μην ανέχονται άλλο πια την κατάστασή τους αλλά ταυτόχρονα τους παρέχει απελευθέρωση και τη δυνατότητα να αγωνιστούν ενάντια στις κοινωνικές αιτίες του πόνου. Κατηγορήθηκε ότι συμβούλευε τα

παιδιά να παρακολουθούν την σεξουαλική επαφή και ότι το επέβαλε στα παιδιά του. Δεν αληθεύει τίποτα από τα δύο καθώς ήταν υπέρ της προστασίας της ιδιωτικής ζωής των ενηλίκων. Εκτός του Reich, την ίδια εποχή οι Havelock Ellis, Bertrand Russell, Max Hodann, Ellen Key, Fritz Brupbacher και Helena Stocker πάλευαν για την αναθεώρηση των συμβατικών σεξουαλικών ηθών αλλά διαστρεβλώνοντας τις απόψεις του Reich. Ο ίδιος γράφει ότι «η θεωρία της Σεξοικονομίας είναι από πολλές απόψεις τόσο επαναστατική, ώστε είναι πολύ εύκολο να την αποκαλέσεις «τρελή». Η σεξουαλική του επανάσταση χαρακτηρίστηκε ως πορνογραφική όπως και τα άρθρα του για την σεξουαλική αγωγή, ενώ ο ίδιος ήταν κατά της πορνογραφίας με τις κοινωνικοπολιτικές του θέσεις. Επίσης, στο έργο του υπάρχει ένας έντονος υγιεινισμός της σεξουαλικότητας και μια κανονικοποίηση της ετεροφυλοφιλίας όπως και στον Freud. Άλλο σημείο που υποστηρίζει ο Parker είναι ότι μειώνει την σεξουαλικότητα σε γενετησιότητα και σε φύση, πράγμα μη αναλυτικό (Parker, 1997. Ράιχ, 1977e . Sharaf, 2011).

Ο Pietikainen (2002) υποστηρίζει ότι ο ουτοπισμός αποτελεί ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της δουλειάς του Reich μετά την φρουδόμεαρξιστική περίοδό του (1927-1937). Ο ουτοπισμός αναφέρεται στην «κοινωνική ονειροπόληση» και εκφράζει τις οιονεί αιώνιες αλήθειες για την ανθρώπινη κατάσταση, ενώ η ουτοπία δηλώνει μια ανύπαρκτη κοινωνία που περιγράφεται με λεπτομέρεια και συνήθως τοποθετημένη στο χωροχρόνο. Συγγραφείς όπως ο Reich, ενσωματώνουν ουτοπικά στοιχεία στα γραπτά τους, χωρίς να προσφέρουν πλήρη ουτοπικά σχέδια. Το βασικό χαρακτηριστικό της ουτοπίας είναι ότι έχει ως στόχο να μετατρέψει όχι μόνο κάποια συγκεκριμένη πτυχή της κοινωνίας, αλλά και θεμελιώδεις δομές της και ανθρώπινες κοινωνικές σχέσεις. Έτσι, οι ουτοπιστές συγγραφείς ασχολούνται με ένα "πείραμα σκέψης" στο οποίο παρουσιάζονται οι εναλλακτικές εικόνες της ανθρώπινης ζωής και αναπτύσσονται οι νέες αρχές της κοινωνικής οργάνωσης. Η άποψη του Reich σχετικά με τη σημασία της κοινωνικής αλλαγής, αυτή η ουτοπική αναζήτηση για μια εναλλακτική πραγματικότητα μπορεί να θεωρηθεί ως αντίδοτο στην κοινωνική στασιμότητα και ως ένα σημάδι ότι η επιλογή και ως εκ τούτου, η ελπίδα, είναι ακόμα δυνατά (σελ. 158,164,173).

Στο «Κοινωνική Αμνησία» (1983) ο Jacoby κατηγοριοποιεί τον Reich στους σύγχρονους ρεβιζιονιστές που οδήγησαν τους ανθρώπους σε μια παραληρηματική αναζήτηση για την αυτοπραγμάτωση τους. Όμως η σύγχρονη ραϊχική ψυχολογία στηρίζεται στην ομαδικότητα και όχι στην ατομική, μεμονωμένη ύπαρξη. Αναφέρει ότι το έργο του Reich διακρίνεται από αναγωγισμό και βιολογισμό. Ο Bernfeld έκανε κριτική στον Reich για στενό υλισμό και ότι επεδίωκε μια θετικιστική αντίληψη κι ένα ασαφές ιδανικό της σεξουαλικής υγείας (πλήρης γεννητικότητα, οργασμική ευρωστία). Η θετική περιγραφή του «γενετήσιου

χαρακτήρα» στην χαρακτηριανάλυση, απειλούσε να εξαφανίσει την κοινωνική κριτική. Ήταν σαν να υπονοούσε ότι μπορεί να υπάρξει υγιή σεξουαλικότητα χωρίς κοινωνικό μετασχηματισμό. Η πρόοδος μέσα στην ελευθερία εμφανίζεται σαν μια απλή αποδέσμευση σεξουαλισμού, δεν γίνεται διάκριση μεταξύ απωθητικής και μη απωθητικής εξύψωσης καθώς είτε μέσω της εξιδανίκευσης είτε μέσω της λιβιδινικής δημιουργικότητας έχουμε επιτεύγματα και εξέλιξη. Κατά τον Jacoby, ο Reich προσπαθεί να αποφύγει τον ψυχολογισμό και τον κοινωνιολογισμό μάταια όπως και οι λοιποί ρεβιζιονιστές. Άρχισε να υποκύπτει στην πραγματοποίηση που ήθελε να συντρίψει. Τόνιζε ότι η ψυχανάλυση είναι μια φυσική επιστήμη και προσδιόριζε την σεξουαλικότητα με όρους φυσιολογίας. Ο Freud το 1928 επιτέθηκε στην φетиχοποίηση της γενετήσιας σεξουαλικότητας από τον Reich. Ο Fromm επέκρινε τον Reich επειδή εξιδανίκευε την πρωτόγονη σεξουαλικότητα. Ο Χορκχάιμερ και ο Marcuse, χαρακτήρισαν ουτοπική την σημασία που απέδιδε στην απελευθέρωση της γενετήσιας σεξουαλικότητας. Όμως υπάρχει σεξουαλική επανάσταση και κοινωνικοί μετασχηματισμοί όπως η μείωση της φетиχοποίησης της παρθενίας που έχουν συμβάλει στην σεξουαλική υγεία. Το πρόβλημα του Jacoby και άλλων μαρξιστικών επιθέσεων προς την ραιχική θεωρία του οργασμού είναι ότι υπάρχει η αντίθεση ότι ο οργασμός είναι κάτι προσωπικό και η εστίαση συνεπώς δεν μπορεί να είναι κοινωνική.

Σε αντίθεση, το 1935, ο Reich είχε τοποθετήσει σταθερά τη θεωρία μέσα σε ένα κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο. Ο Reich είχε κατανοήσει τη σεξουαλική επανάσταση ως ένα κίνημα από τους ανθρώπους σε πολλές χώρες και διαφορετικές κοινωνικές τάξεις προς την αυτορρύθμιση στον τομέα της σεξουαλικότητας. Ανέμενε ότι αν λάβει χώρα μιας μεγάλης κλίμακας αλλαγή στη σεξουαλική ζωή της ανθρωπότητας, θα γινόταν ταυτόχρονες αλλαγές προς την αυτορρύθμιση και σε άλλους τομείς (και στο πολιτικό.) Επίσης, χωρίς αυτορρύθμιση, η ανθρωπότητα θα αναπαραγάγει την αυτοκαταπίεση και την αυτοκαταστροφή της. Ο Efron βρίσκει την κριτική του Jacoby προς τον Reich δογματική και τον τρόπο σκέψης του αρνητικό και απαισιόδοξο (Efron, 1985, σελ.324-326 . Jacoby, 1983, σελ.126- 127. Λουμπράνο- Κωτούλα &Κόμη, 2006).

Από την άλλη πλευρά είχε αρκετούς υποστηρικτές και μελετητές που συνοπτικά κρίνουν ως θετική τη συνεισφορά του στη σεξουαλικότητα. Ο Boris Fraenkel αναφέρει : «Όπως το Φροϋδικό έργο ανήκει αναμφισβήτητα σήμερα στην πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας, η σεξουαλική οικονομία, ο ουμανισμός του Ράιχ είναι και θα μείνει ένα απ' τα ωραία άνθη, υπεράσπισης κι αποσαφήνισης του επαναστατικού μαρξισμού, ριζοσπαστική κριτική της υπάρχουσας κατάστασης πραγμάτων». Η συμβολή του στη σύζευξη μαρξισμού-φροϋδισμού είναι θεμελιακή. Η κριτική της αστικής οικογένειας σαν θεσμού, καυτή,

οξυδερκής κι επίκαιρη πάντα. Το πάθος και το ανεξάντλητα μαχητικό πνεύμα του (ο τύπος του επιστήμονα- επαναστάτη) παραδειγματίζουν (Ράιχ, 1982b, σελ.13).

3.10 Συμπεράσματα

Ο Reich ,όπως κι ο Freud, είχε έντονη λαχτάρα για την αλήθεια και το βάθος της δομής των πραγμάτων. Η έκβαση της θεωρίας του δεν αναιρεί το σύνολο της προσφοράς του στην επιστήμη. Πολλοί είδαν μια αντίφαση στην ενασχόλησή του με το κοινωνικό κι έπειτα με το βιολογικό και μια ανικανότητα να αναγνωρίσει τους περιορισμούς του, όμως παραβλέπουν ότι το πρωταρχικό του ενδιαφέρον κατευθυνόταν πάντα στην έρευνα για την ανακάλυψη της ζωικής δύναμης. Πίσω απ' τις έρευνές του σε διάφορους επιστημονικούς τομείς κρύβεται η αναζήτηση μιας κοινής αρχής. Δεν ήταν θέμα ψυχολογίας ή κοινωνιολογίας/βιολογίας αλλά η προσπάθεια να τις συμβιβάσει όλες μέσα σε μια τέτοια αρχή. Έτσι πέτυχε μια διαλεκτική των κλάδων κι έθεσε επαναστατικά παραδείγματα, ενώ υπηρετούσε μια μη κατευθυνόμενη επιστήμη. Έγινε ανεπιθύμητο πρόσωπο τόσο για τους βιοψυχολόγους, επειδή τόνισε τη σημασία της Κοινωνιολογίας, όσο και για τους κοινωνιολόγους, επειδή τόνισε τη σημασία της Βιολογίας. Επίσης, κάποιοι οικειοποιούνταν την κάθε ανακάλυψή του για χάρη των δικών του σκοπών, δίχως να κάνουν καμία προσπάθεια για να καταλάβουν τη σχέση της με ολόκληρο το πεδίο ερευνών του. Οι ψυχαναλυτές ενσωμάτωσαν την χαρακτηρισολογία του στην ψυχαναλυτική πρακτική, οι μαρξιστές οικειοποιήθηκαν την κοινωνιολογία του κλπ. Εκείνο που δεν έγινε κατανοητό σ' όλο αυτό τον σφετερισμό του έργου του είναι ότι η κατάτμησή του φθείρει την ουσία του, την κάνει στείρα (Ράιχ, 1978, σελ.11-13. 1982b).

Ο ραϊχικός λόγος ήταν τόσο ιατρικός όσο και κοινωνικός. Προσπαθούσε να βρει την χρυσή τομή και να συνδυάσει από κάθε κλάδο όσα στοιχεία βοηθούσαν για την εξέλιξη της σεξουαλικότητας. Διέθετε έναν λειτουργικό τρόπο σκέψης. Ήθελε να δουλέψει σε ένα πρακτικό μετρήσιμο πεδίο και να εφαρμόσει αυτά τα αποτελέσματα στο κοινωνικό, όμως το πλαίσιο δεν ήταν δεκτικό. Το υπόβαθρο που έφερε ήταν βιοφυσικό και το συνέδεσε με την φροϋδική θεωρία. Έντονα σε αυτόν είναι τα στοιχεία της φύσης και του νατουραλισμού. Παράλληλα, έδωσε κοινωνικοπολιτική προέκταση στην Ψυχανάλυση και την εισήγαγε στο κοινωνικό επίπεδο, παίρνοντας υλικό από αυτήν και χρησιμοποιώντας το ως εργαλείο κατά των κοινωνικών επιταγών. Στο φροϋδικό αρχαϊκό ασυνείδητο αντιπαρέβαλε κοινωνικούς παράγοντες, ενώ αρχικά υπήρξε φροϋδικός. Για παράδειγμα, οι διαστροφές για τον Reich αποτελούσαν συμπτώματα της οικονομικής και κοινωνικής διαφθοράς. Τα κοινά του με τον Freud ήταν η έμφαση στην παιδική ηλικία, η μελέτη των πρωτόγονων πολιτισμών, στην

εκφόρτιση της ενέργειας. Το έργο του θεωρείται επιλεκτικά ως συνεισφορά στην Ψυχανάλυση (χαρακτηρανάλυση) και θεωρούσε την Ψυχανάλυση ως μια διαλεκτικό-υλιστική ψυχολογία σε συνδυασμό με τον Μαρξισμό.

Επαναλαμβάνει συγκεκριμένους κοινωνικοπολιτικούς προβληματισμούς και θέτει επανειλημμένα το κύριο ερώτημα: «Για ποιο λόγο καταπιέζεται η ερωτική ζωή των ανθρώπων;». Δεν παρέβλεπε ότι η σεξουαλική απελευθέρωση των μαζών ήταν δεμένη με μια ριζική επαναστατική αλλαγή στις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δομές. Ταύτιζε την σεξουαλική απόθηση με την κοινωνική παραγωγή. Οραματιζόταν τη δόμηση μιας αντικαπιταλιστικής σεξουαλικής πραγματικότητας και αρχικά είχε συνδέσει την ελεύθερη αυτορυθμιζόμενη σεξουαλική ζωή με την σοσιαλικοποίηση της ζωής του ανθρώπου, με μια σοσιαλιστική και σεξουαλική επανάσταση. Για τον Reich, επαναστατικός σήμαινε χρήση αλήθειας, άρα και η σεξουαλική επανάσταση σχετίζονταν με τις φυσιολογικές, αληθινές σεξουαλικές ανθρώπινες ανάγκες. Επηρεάστηκε αρκετά από τους παγκόσμιους πολέμους, από την άνοδο και το κλίμα του ναζισμού και από την τριβή του με τον λαό και την σεξουαλική του μιζέρια. Στο τέλος θεώρησε ότι το κακό προϋπάρχει του καπιταλισμού και δεν ενστερνιζόταν καμία πολιτική άποψη. Έβαζε πάνω από την πολιτική το επιστημονικό του έργο και την αλήθεια. Συνδέθηκε με τα ευρωπαϊκά επαναστατικά κινήματα της δεκαετίας του '60 (Ράιχ, 1982b, σελ.17 .Serrano , X ., 2011).

Αν πρέπει να κρατήσουμε κάτι από τον Reich για την σεξουαλικότητα αυτό είναι η πρωταρχική σημασία της ανθρώπινης σεξουαλικότητας και η προστασία της από τον «Modju» της σεξουαλικότητας. Με τον όρο «Modju» εδώ εννοούμε τα καπιταλιστικά πρότυπα σεξουαλικής ζωής, το πολιτικό και κοινωνικό σύστημα και οτιδήποτε απειλεί την ελευθερία και την φυσιολογική αυτορρύθμιση της σεξουαλικότητας. Από την άλλη μεριά, είναι δύσκολη η ποιοτική διάκριση ανάμεσα στη φαινομενική και πραγματική σεξουαλική ελευθερία κατά τον Reimut Reiche (Ράιχ, 1982b . 1999, σελ.32).

Καυτηρίαζε το ότι η επίσημη επιστήμη δεν είχε ακόμα συμπεριλάβει το κεφάλαιο «Σεξουαλικότητα» και την γενική άποψη ότι η σεξουαλικότητα αποτελεί ατομική υπόθεση και δεν έχει τίποτα κοινό με την πολιτική. Έβλεπε το σώμα ως ένα ενεργειακό σύστημα όπου σεξουαλική ενέργεια είναι αυτή που καθορίζει τη δομή των ανθρώπινων συναισθημάτων και σκέψεων. Όριζε τη σεξουαλικότητα ως αυτή καθ' αυτή ενέργεια αναπαραγωγής της ζωής και τον πυρήνα της ζωής ως τη σεξουαλική ευτυχία. Πίστευε ότι η πραγματική δυσαρμονία βρίσκεται ανάμεσα στην φύση και τον πολιτισμό, δεν υπάρχει δισμός στο ανθρώπινο ον. Δεν κάνει διάκριση μεταξύ πολιτικής και ιδιωτικής διάστασης αλλά βλέπει το ον ως μια ολότητα. Οι ιδέες του μοιάζουν με τις αρχές του γερμανικού ρομαντισμού του 19^{ου} αιώνα

(Novalis, Friedrich Schlegel, Friedrich Schelling) και ιδιαίτερα με την Naturphilosophie, τη φιλοσοφία της φύσης. Επίσης φέρει στοιχεία από συγγραφείς, όπως ο Γκαίτε, ο Lorenz Oken, C.G. Carus, και Eduard von Hartmann (Pietikainen, 2002, σελ.161 . Ράιχ, 1973. 1974b, σελ.17).

Το έργο του Reich αποτελεί αναπόσπαστη ανάπτυξη της πρωταρχικής επαναστατικής θεωρίας του Freud. Διεύρυνε κι εκείνος επιστήμες όπως η κοινωνιολογία, η εθνολογία, η οικονομία, η ιστορία και η πολιτική. Το έργο του ήταν στο σύνολό του κάπως θετικιστικό καθώς ήταν δύσπιστος ως προς τη φιλοσοφία και τις αφηρημένες έννοιες. Είχε μια τεράστια δυνατότητα να ενημερώνεται και ανεξάντλητη πνευματική αντοχή. Σε ηλικία 37 ετών είχε ήδη γράψει όλα τα μεγάλα έργα του. Το έργο του, πιο επίκαιρο από ποτέ, θα πρέπει να μελετηθεί για γόνιμη σκέψη καθώς αυτό που σίγουρα μπορούμε να κρατήσουμε ανεξαρτήτως εποχής και πλαισίου είναι ο προβληματισμός. Ακόμα κι αν έχουν περάσει σχεδόν 60 χρόνια από τον θάνατό του, μπορούμε να προβληματιστούμε με τα εξής ερωτήματα: Έχουμε ξεπεράσει την ψυχαναγκαστική ηθική; Έχουμε μια πραγματικά ελεύθερη και αυτορυθμιζόμενη σεξουαλικότητα; Έχουν ελαττωθεί τα σεξουαλικά εγκλήματα; Υπάρχει σεξουαλική διαπαιδαγώγηση για εφήβους, κι αν ναι, από ποιόν κρατικό εκπρόσωπο γίνεται; Η έκτρωση έχει νομιμοποιηθεί, ώστε να είναι ασφαλής και να υπάρχει αυτοδιάθεση του σώματος; Οι βιοπάθειες, σεξουαλικές και μη, έχουν ελαττωθεί παρόλα τα επιστημονικά μέσα που έχουμε; Οι άνθρωποι προβαίνουν σε κοινωνική επανάσταση παρά την όση σεξουαλική και μη καταπίεση που βιώνουν; Ο σεξουαλικός περιορισμός διαιωνίζεται σε ποικίλες μορφές ή συνέβη μόνο σε ένα ορισμένο οικονομικό και κοινωνικό στάδιο της εξέλιξης;

Η απάντηση σε όλα αυτά, δείχνει ότι ο Reich μελέτησε το πρόβλημα στη ρίζα του και δεν κινδυνολογούσε αλλά έβλεπε την σοβαρότητα και δυσκολία της κατάστασης. Οι κοινωνικοί και πολιτικοί φορείς του καπιταλισμού είναι αρκετά βαθιά ριζωμένοι μέσα μας και συνδεδεμένοι μεταξύ τους. Όσο αυξάνεται η τεχνολογική πρόοδος, τόσο μειώνεται η σεξουαλική κουλτούρα. Οι διδασκαλίες του Reich παρ' όλες τις ελλείψεις τους αποτελούν το απαραίτητο κριτικό όπλο για την χάλκευση στους περιορισμούς της σεξουαλικής ελευθερίας και της καπιταλιστικής τάξης (Ράιχ, 1980, σελ.22).

Η μορφή του Reich αντιπροσωπεύει με όλες της τις αντιφάσεις ένα σημαντικό εγχείρημα: εκείνο του να συνδέσει και να υποδείξει, αποτελεσματικά, την αλληλεπίδραση μεταξύ της ψυχολογικής και κοινωνικής διάστασης, απελευθερώνοντας το επαναστατικό δυναμικό που εμπεριέχεται και στις δυο. (Veggeti Finzi, 2006, σελ.273)

Ελπίζουμε το έργο του να αποδαιμονοποιηθεί και να μας θέσει σε προβληματισμούς για την «λάξευση» των νέων «παιδιών του μέλλοντος».

«Ας δημιουργήσουμε εμπράκτως και υπεύθυνα με τη ζωή μας τη νέα ερωτική οντότητα - δηλαδή την απαραίτητη και βασική προϋπόθεση για κάθε ουσιαστική ολοκλήρωση μέσα κι όχι έξω από τη φύση των πραγμάτων.....χωρίς την πλήρη και ελεύθερα άσκηση του έρωτα ζωή πλήρης και πλήρεις άνθρωποι δεν υπάρχουν» (Εμπειρικός,2011, σελ.913 - 914).

4^ο Κεφάλαιο: Herbert Marcuse : Το σεξουαλικό ένστικτο και η εκβιομηγάνιση του

«...μέσα στη διαχειριζόμενη κοινωνία, η βιολογική αναγκαιότητα δεν καταλήγει άμεσα σε δράση, η οργάνωση απαιτεί αντι -οργάνωση, σήμερα ο αγώνας για τη ζωή ο αγώνας για τον έρωτα, είναι ο πολιτικός αγώνας» (Marcuse, 1981, σελ.290).

4.1 Λίγα λόγια για τον Marcuse

Ο Marcuse ήταν γερμανός φιλόσοφος, κοινωνιολόγος και πολιτικός θεωρητικός που συνδέθηκε με τη σχολή της Φρανκφούρτης. Γεννήθηκε στις 19 Ιουλίου 1898 στο Βερολίνο και σπούδασε με τον Heidegger στο Freinburg. Η πνευματική του καλλιέργεια σχετίζονταν με την υπαρξιακή φαινομενολογία. Το 1934 μετανάστευσε στις ΗΠΑ όπου δίδαξε ως το 1950 στο πανεπιστήμιο της Columbia. Υπερασπίζεται τον ηδονισμό και την ανθρώπινη υποκειμενικότητα, καθώς επανενεργοποιεί τις ριζοσπαστικές αντιπαραθέσεις του Reich. Με το έργο του κατάφερε να αναμείξει και να εμπνεύσει ποικίλες ομάδες της Αριστεράς. Θεωρήθηκε μια κορυφαία πνευματική φιγούρα της σεξουαλικής επανάστασης που σημάδεψε την λαϊκή κουλτούρα της Β. Αμερικής το '60. Συγχώνευσε την κριτική του για τον καπιταλισμό με μια έκκληση για απελευθέρωση της σεξουαλικότητας από τις μομφές τις αστικής πατριαρχικής ηθικής. Απευθύνεται σε μια επαναστατική φιλοσοφία του πολιτισμού ως λιβιδινική απελευθέρωση και δίνει πλήρες νόημα με το έργο του στη φράση «Make love, not war» και στην γενιά που την υποστήριξε (Garlick, 2011, σελ.222 . Hammer, 2008. Polka, 1995, σελ.152. Stirk, 1999. Vegetti Finzi, 2006).

Ο Kellner ισχυρίζεται ότι επικρίθηκε μετά τη σεξουαλική επανάσταση του '60 για την ενσωμάτωση της φροϋδικής θεωρίας του ενστίκτου με αποχρώσεις βιολογικού ντετερμινισμού. Ο Marcuse ασχολήθηκε με την σεξουαλικότητα εντός των ορίων της σχολής της Φρανκφούρτης, όπου εστίαζαν σε ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο της φύσης στη σύγχρονη κοινωνία. Το έργο του είναι επίκαιρο, επειδή επικεντρώνεται στο σημείο τομής του σεξ, της τεχνολογίας και της καπιταλιστικής οικονομίας. Επαναφέρεται ως απάντηση στις μεταβαλλόμενες τεχνολογικές, κοινωνικές, σεξουαλικές σχέσεις, καθώς η τεχνολογία είναι συχνά συνυφασμένη με τη σεξουαλικότητα. Ο αγώνας για τη σεξουαλική έκφραση είναι για τον Μαρκούζε, ο αγώνας για τη δημιουργία κοινωνικών σχέσεων που ενθαρρύνουν την αύξηση της ανθρώπινης ελευθερίας (Garlick, 2011, σελ.224, 227, 233).

Οι απόψεις του Herbert Marcuse που παρουσιάζονται στο βιβλίο του, «Έρωσ και Πολιτισμός» που θα μελετήσουμε, είναι αρκετά ενδιαφέρουσες και ρηξικέλευθες. Μελετά το σεξουαλικό λιβιδινικό ένστικτο (Egos) όπως το διατύπωσε ο Freud και τη σχέση του με την εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού. Επηρεασμένος από τη φροϋδική Ψυχανάλυση και τον Μαρξισμό, θέτει την Φροϋδική θεωρία στο μεταίχμιο μίας πολιτικής - ερωτικής οπτικής.

4.2 Σεξουαλικά ένστικτα* και πολιτισμός

Ο Marcuse επηρεασμένος από το έργο του Freud, «Πολιτισμός, πηγή δυστυχίας», περιγράφει τη σχέση των ανθρώπινων ψυχικών ενστίκτων με την πρόοδο του ανθρώπινου πολιτισμού, ο οποίος έχει έναν καθαρά απωθητικό χαρακτήρα.

Υπό τη φροϋδική οπτική όπως είδαμε, για να επιφέρει πρόοδο ένας πολιτισμός προϋποτίθεται ότι λαμβάνει έναν περιοριστικό ρόλο ως προς τα ανθρώπινα φροϋδικά ένστικτα (σεξουαλικό ένστικτο/libido και ένστικτο του θανάτου). Τα οριοθετεί βιολογικά και κοινωνικά, καθώς τα ένστικτα απαιτούν την άμεση ικανοποίηση τους, η οποία στα πλαίσια του πολιτισμού δεν μπορεί να επιτευχθεί ανά πάσα ώρα και στιγμή. Για τον Freud, η καταπίεση είναι μια αναγκαιότητα βιολογική- οικονομική. Δέχεται πλήρως την αναγκαιότητα και την υπεροχή της καταστολής και θεωρεί αδιανόητο σε μια κοινωνία, οι απαιτήσεις των ενστίκτων (Eros- Thanatos) να λαμβάνουν άμεση ικανοποίηση. Ωστόσο, δεν είναι ο αγώνας του έρωτα κατά του θανάτου, γιατί η κατεστημένη κοινωνία έχει κι αυτή τον έρωτά της: αυτός προστατεύει, διαιωνίζει και αυξάνει τη ζωή. Κι η ζωή δεν είναι άσχημη γι' αυτούς που συμμορφώνονται κι απωθούν (Marcuse,1981, σελ.285. Ocaay, 2009, σελ.13 -14).

Η ανθρώπινη σεξουαλικότητα πρέπει να περιοριστεί σε βάρος της ατομικής ευτυχίας, για χάρη των ανώτερων αγαθών της πολιτισμένης ζωής ακόμα και αν οι τρέχουσες κοινωνικές ρυθμίσεις απαιτούσαν υπερβολική περικοπή της σεξουαλικότητας. Ο Marcuse θεωρεί πως υπάρχουν περιθώρια για ελαστικότητα στην καταστολή αλλά η μερική καταστολή είναι αναγκαία, δεν γίνεται να υπάρχει πλήρης έλλειψη της. Άλλωστε για τον Marcuse η καταστολή είναι ένα ιστορικό φαινόμενο και: «η αποτελεσματική καθυπόταξη των ενστίκτων με τον κατασταλτικό έλεγχο επιβάλλεται όχι από τη φύση αλλά από τον άνθρωπο» (Holland, 2011, σελ.69. Soble 2009, σελ.116).

Στο «Μέλλον μιας αυταπάτης» ο Freud ανέπτυξε την ιδέα ότι αν θέλουμε ν' ανακαλύψουμε την πραγματική φύση της ανθρώπινης σεξουαλικότητας, μπορούμε να το κάνουμε μόνο όταν οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι από τις κοινωνικές επιρροές και μπορούν έτσι να διερευνήσουν σεξουαλικά ό,τι θέλουν. Έτσι φαίνεται ότι «ο πολιτισμός αρχίζει, όταν

ο πρωτογενής αντικειμενικός σκοπός -η ακέραιη ικανοποίηση αναγκών- εγκαταλειφθεί αποτελεσματικά.» (Marcuse, 1981 σελ.21-22) και ο πολιτισμός είναι «η μεθοδική θυσία της λίμπιντο, η διοχέτευση της προς κοινωνικά χρήσιμες δραστηριότητες και εκφράσεις» (σελ.13).

Η αρχή της πραγματικότητας μεταβάλλει τα ένστικτα καθαυτά και η ηδονή μετουσιώνεται. Υπάρχει μια προσαρμογή στο κοινωνικά αποδεκτό και ωφέλιμο αλλά ο αντικειμενικός σκοπός της αρχής της ηδονής ενυπάρχει βαθιά ριζωμένος στον πολιτισμό. Στην καταστολή που επιβάλλεται από την αρχή της πραγματικότητας (Ananke) έχουμε αναδιοχέτευση των ενστίκτων κι όχι καταστροφή αυτών σύμφωνα με τον Marcuse. Η ψυχική ενέργεια που θα κατευθύνονταν προς άμεση ικανοποίηση, θα πρέπει να ανασταλεί από τον στόχο της και να ανακατανεμηθεί στην εργασία. Η πολιτισμική πρόοδος ουσιαστικά βασίζεται στην ανθρώπινη ανελευθερία η οποία αποτελεί και το αντίτιμο του πολιτισμού. Σε κάθε κοινωνία χρησιμοποιείται διαφορετικός τρόπος απώθησης ανάλογα με τις ανάγκες και τον χαρακτήρα της και η αρχή της πραγματικότητας αλλάζει από στάδιο σε στάδιο πολιτισμού. Η κοινωνική εξουσία εσωτερικεύεται και έτσι η ερωτική απόδοση ευθυγραμμίζεται με την κοινωνική απόδοση (Marcuse, 1981, σελ.45- 46, 54. Oçay, 2009, σελ.14).

Ο πολιτισμός υποβαθμίζει την αρχή της ηδονής, καθώς έρχεται εναντίον της προόδου και της κυριαρχίας, έννοιες τις οποίες πρεσβεύει. Η αρχή της ηδονής λαμβάνει ανθρώπινη υπόσταση, όταν καταργείται η επιτακτικότητα της φύσης της και μετατρέπεται σε μέσον για την εκπλήρωση εξωτερικών σκοπών. Παράλληλα, η πολιτισμική απώθηση κάνει την αρχή αυτή εντονότερη. Η αρχή της πραγματικότητας επηρεάζει και υποτάσσει κυρίως τα σεξουαλικά ένστικτα στον βωμό της «γενετησιότητας και στη διαιώνιση του γένους». Ουσιαστικά, ο σεξουαλισμός από αυτόνομη αρχή που διέπει όλο τον οργανισμό και σκοπός του είναι η άντληση ηδονής από τις ερωτογενείς ζώνες του σώματος, μετατρέπεται σε ένα μέσο, που για να εξυπηρετήσει τον σκοπό της αναπαραγωγής, παίρνει χαρακτήρα υποπροϊόντος της ηδονής. Ο Marcuse διαχωρίζει το σεξουαλικό ένστικτο από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης καθώς στο σεξουαλικό δυναμικά μπορεί να θέσει σε κίνδυνο το άτομο και υποστηρίζει πως αν και αντίθετο του Έρωτα, σχετίζεται μαζί του παραδόξως, αφού ενυπάρχουν σε αυτόν «και εκρηκτικές ιδιότητες σεξουαλισμού και εποικοδομητικά στοιχεία» (Marcuse,1981, σελ.49, 50).

Ο σεξουαλισμός διαχωρίζεται σε ποσοτικό και ποιοτικό. Όταν η ικανοποίησή του δεν σχετίζεται με αναπαραγωγή, είτε απαγορεύεται σαν ανωμαλία είτε μετουσιώνεται σε μονογαμικούς θεσμούς. Υπάρχει και χώρο- χρονική μείωση Libido, για παράδειγμα όλο το αρσενικό σώμα περιορίζεται στο πέος σε στύση. Η φαλλική αντοχή (στυτική διάρκεια) στο πορνό αντιπροσωπεύει τον έλεγχο πάνω στη φύση. Επίσης διαχωρίζεται σε δύο αντιθετικές πλευρές, στον Έρωτα που ενώνει και στον Έρωτα που φθείρεται, όταν ο πολιτισμός νοσεί. Όπως είδαμε και στον Freud, ο πολιτισμός σχετίζεται με την ανακοπή του σεξουαλισμού που καταλήγει στη δημιουργία ομαδικών σχέσεων με διάρκεια και συνεχή επέκταση. Σύμφωνα με τον Freud, ο πολιτισμός δημιουργείται από τον Έρωτα και απαιτεί αφαίρεση λίμπιντο καθώς προμηθεύεται μεγάλο μέρος της διανοητικής ενέργειας που του χρειάζεται αφαιρώντας την από τον σεξουαλισμό. Τα κοινωνικά ένστικτα τρέφονται από τον ανακομμένο σεξουαλισμό χωρίς όμως να έχουν αποβάλει πλήρως τους σεξουαλικούς σκοπούς τους. Τους μετουσιώνουν, τους εξυψώνουν. Όμως η εξύψωση συνοδεύεται από τη σεξουαλική εκφόρτιση ακόμα και όταν ή όπου η εξύψωση αντλεί ουδέτερη ενέργεια από το Εγώ και το Αυτό, αυτή προέρχεται από το ναρκισσιστικό απόθεμα της λίμπιντο, είναι δηλαδή Έρωσ χωρίς σεξουαλισμό (Garlick, 2011, σελ.233. Marcuse, 1981, σελ. 50, 89, 113).

* Το ένστικτο αναφέρεται σε πρωτογενείς παρορμήσεις του ανθρώπινου οργανισμού που υπόκεινται σε ιστορική τροποποίηση, βρίσκουν διανοητική και σωματική εκπροσώπηση. (Marcuse, 1981, σελ.18)

4.3 ΔΙΑΣΤΡΟΦΕΣ

Ο Marcuse ορίζει ως διαστροφές τις «εκδηλώσεις που δεν εξυπηρετούν ή δεν προετοιμάζουν τον διαιωνιστικό ρόλο». Περιέχουν μια υπόσχεση ευτυχίας, («promesse de Bonheur») ισχυρότερη από εκείνη του κανονικού σεξουαλισμού. Αυτό μας δείχνει πως γύρω από την σεξουαλικότητα και τα ένστικτά της, έχει εδραιωθεί μια κοινωνική τελεολογία και οτιδήποτε σεξουαλικό παρεκκλίνει από αυτήν την τελεολογία, θεωρείται νοσηρό, μη φυσιολογικό. Ουσιαστικά: «ο πολιτισμός κηρύσσει παράνομες τις πιο ατελείς και ρεαλιστικές εκφράσεις του έρωτα σαν αυτοσκοπού» Επίσης, οι διαστροφές σχετίζονται με την φαντασία καθώς είναι βασική για τις αποκλίνουσες μορφές σεξουαλισμού και «σαν καλλιτεχνική φαντασία συνδέει τις διαστροφές με τις εικόνες της ακέραιης ελευθερίας και ικανοποίησης». (Marcuse, 1981, σελ.57-59).

Ο χαρακτήρας των διαστροφών είναι απορριπτικός απέναντι στην διαιώνιση ως σεξουαλικό σκοπό, καθώς κάνουν αυτοσκοπό τον ίδιο τον σεξουαλισμό. Επαναστατούν απέναντι στους θεσμούς που θέλουν την αναπαραγωγή ως αυτοσκοπό και κατά μια ψυχαναλυτική επέκταση με αυτόν τον τρόπο εναντιώνονται στην πατρική κυριαρχία, παλιά και νέα. Δίνουν έναν ελεύθερο χαρακτήρα στον σεξουαλισμό μέσα σε έναν απωθητικό πολιτισμό και απαλλάσσονται από το αίσθημα ενοχής που δημιουργείται στη σεξουαλική απόθεση. Αποτελούν κίνδυνο για την αναπαραγωγή του εργατικού δυναμικού που χρειάζεται ο βιομηχανικός- καπιταλιστικός πολιτισμός που δημιουργείται. «Καθιερώνουν λιμπιντικές σχέσεις που η κοινωνία είναι υποχρεωμένη να προγράψει, γιατί απειλούν να αντιστρέψουν το προτσές του πολιτισμού που μετέτρεψε τον οργανισμό σε όργανο εργασίας. Συμβολίζουν ό,τι χρειάστηκε να απωθηθεί, για να επικρατήσει η καταπίεση και να οργανώσει την όλο και πιο επαρκή κυριαρχία πάνω στον άνθρωπο και τη φύση». Μια διαστροφή που επισημαίνει ο Marcuse, σε εθνική και διεθνή κλίμακα, είναι ο σαδομαζοχισμός καλυμμένος με έναν «πολιτισμένο» τρόπο. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν τα «στρατόπεδα συγκέντρωσης κι εργασίας, αποικιακοί και εμφύλιοι πόλεμοι, τιμωρητικές εκστρατείες» (Marcuse, 1981 σελ.57, 107)

Να σημειωθεί πως στον όρο «Διαστροφή» γίνεται ένας διαχωρισμός ανάμεσα στον Freud και στον Marcuse. Ο Freud τον χρησιμοποιεί ως ετικέτα για κάθε μη κανονιστική σεξουαλική επιθυμία, ενώ ο Marcuse κάνει διάκριση μεταξύ βίαιων και κανονιστικών και μη σεξουαλικών επιθυμιών ή δραστηριοτήτων (όπως η ομοφυλοφιλία) καθώς δίνει έμφαση στη μη κανονικοποιημένη βίαιη, καταστροφική σεξουαλικότητα (Holland, 2011, σελ.72, 74).

4.4 Σεξουαλισμός και Φαντασία

Ο Marcuse (1981) κάνει αναφορά στον ρόλο του φαντασιακού επισημαίνοντας ότι ο πολιτισμός κατασκευάζει τον διανοητικό μηχανισμό υπό την αρχή της πραγματικότητας και «η μόνη μορφή σκέψης που μένει ελεύθερη απ' την διακυβέρνηση της αρχής της πραγματικότητας είναι η φαντασία καθώς προστατεύεται από τις πολιτιστικές μετατροπές και συνεχίζει να διέπεται από την αρχή της ηδονής» (σελ.24). Επιπρόσθετα, εξηγεί εκτενέστερα τη σχέση της φαντασίας με τον πρωτογενή έρωτα: «Ο σεξουαλισμός είναι η μόνη λειτουργία ενός ζωντανού οργανισμού που εκτείνεται πέρα από το άτομο και εξασφαλίζει τη σύνδεση του με το είδος. Εφόσον ο σεξουαλισμός οργανώνεται και ελέγχεται από την αρχή της πραγματικότητας, η φαντασία στρέφεται κυρίως κατά του κανονικού σεξουαλισμού. Παρ' όλα αυτά, το ερωτικό στοιχείο μέσα στη φαντασία ξεπερνά τις ανώμαλες εκφράσεις.

Αποσκοπεί σε μια ερωτική πραγματικότητα όπου τα ένστικτα της ζωής θα ερχόντουσαν σε ακινησία μέσα στην πλήρωση χωρίς απώθηση. Αυτό είναι το υπέρτατο περιεχόμενο του προτσές της φαντασίας μέσα στην αντίθεση της προς την αρχή της πραγματικότητας: Η έκφραση εξέγερσης ενάντια στην υποδούλωση της. Με βάση το περιεχόμενο αυτό, η φαντασία παίζει ένα μοναδικό ρόλο μέσα στη διανοητική δυναμική» (Marcuse, 1981, σελ.152 . Osay, 2009).

Εδώ θέτει το θέμα της σχέσης του φαντασιακού με το κοινωνικό και είναι υπέρ της χρήσης και προώθησης της μη καπιταλιστικής φαντασίας ως μοχλό εξέλιξης της αυθεντικής σεξουαλικότητας και εργασίας.

4.5 Ο μη απωθητικός πολιτισμός ως αντιπρόταση του Marcuse

Ο Marcuse, αφού έχει περιγράψει τον απωθητικό πολιτισμό και πώς λειτουργεί σύμφωνα με τον Freud, δουλεύει την φροϋδική ιδέα και την επεκτείνει. Έτσι, αντιπροτείνει τη δημιουργία ενός πολιτισμού με μη απωθητικό χαρακτήρα και επιχειρηματολογεί με φροϋδικές πάλι θέσεις. Είναι όμως εφικτό αυτό το όραμα ;

Ο μη απωθητικός πολιτισμός φέρει μια νέα αρχή πραγματικότητας και έχουμε τον «μετασχηματισμό του σεξουαλισμού σε έρωτα». Ο Έρωτας, απελευθερωμένος από την απώθηση είναι ικανός να παράξει αρκετό έργο για τον πολιτισμό και η φαντασία σύμφωνα με τον Novalis γίνεται παραγωγική καθώς δεν οριοθετείται. Η αλλαγή στον κοινωνικό χώρο θα αλλάξει και τους θεσμούς που περιορίζουν τα σεξουαλικά ένστικτα και τον χαρακτήρα τους. «Η μη απωθητική τάξη είναι δυνατή μόνο αν τα σεξουαλικά ένστικτα μπορούν με βάση την ίδια τους τη δυναμική και κάτω από αλλαγμένες υπαρξιακές και κοινωνικές συνθήκες να δημιουργήσουν ερωτικές σχέσεις διαρκείας μεταξύ ώριμων ατόμων». Ο Marcuse θεωρεί πως υπάρχει εναλλακτική, ο Freud έκανε λάθος να θεωρεί πως μια διαφορετική μορφή πολιτισμού υπό άλλη αρχή πραγματικότητας είναι ανέφικτη. Και η ρίζα ενός λιγότερο απωθητικού πολιτισμού έγκειται στη σεξουαλικότητα. Κατά τον Rubin, το σώμα επανασεξουαλικοποιείται, γίνεται μέσο ευχαρίστησης /ηδονής χωρίς την τεχνητή αλλαγή και καταστολή πλεονάσματος που δημιουργεί την αλλοτριωμένη εργασία. Δεν γίνεται απελευθέρωση αλλά μετασχηματισμός της λίμπιντο. Τίθεται εύλογα υπό διερεύνηση το κατά πόσον «τα σεξουαλικά ένστικτα μετά την εξάλειψη της πλεονάζουσας απώθησης, μπορούν να αναπτύξουν μια λογικότητα της λίμπιντο που όχι μόνο συμβιβάζεται με την πρόοδο αλλά και ακόμα, την προάγει σε υψηλότερες μορφές πολιτισμένης ελευθερίας» (Holland, 2011, σελ.75. Marcuse,1981 σελ.199, 201).

Η φροϋδική οπτική στηρίζεται σε άλλες θέσεις για την σχέση λίμπιντο - πολιτισμού. Ο Freud υποστηρίζει πως «οποιαδήποτε γνήσια μείωση των κοινωνικών ελέγχων πάνω στα σεξουαλικά ένστικτα θα αντέστρεφε ακόμα και κάτω υπό άριστες συνθήκες την οργάνωση του σεξουαλισμού προς προ-πολιτιστικά στάδια, αυτή η αναδρομή θα εμπόδιζε τη διοχέτευση του σεξουαλισμού μέσα στη μονογαμική αναπαραγωγή και στην απαγόρευση των διαστροφών». Επίσης σύμφωνα με την αρχή της απόδοσης, φροϋδικά: «Η λιμπιντική κάθεξη του ατομικού σώματος και οι λιμπιντικές σχέσεις περιορίζονται στον ελεύθερο χρόνο και κατευθύνονται στη προπαρασκευή και εκτέλεση της γενετήσιας συνουσίας. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και με μεγάλο βαθμό εξύψωσης επιτρέπεται στις λιμπιντικές σχέσεις να εισχωρήσουν μέσα στη σφαίρα του έργου. Αυτοί οι περιορισμοί επιβεβλημένοι από την ανάγκη της διατήρησης μιας μεγάλης ποσότητας ενέργειας και χρόνου για μη ικανοποιούσα εργασία, διαιωνίζουν τη σεξουαλική αποφόρτιση σώματος για να καταστήσουν τον οργανισμό ελεύθερο υποκείμενο-αντικείμενο κοινωνικά χρήσιμων αποδόσεων» (Marcuse, 1981, σελ.201).

Ο Freud θεωρεί πως ο πολιτισμός, (εκείνος που διαχωρίζει τις διαπροσωπικές σχέσεις από τις κοινωνικές σχέσεις ιδιοκτησίας και τις κάνει αλληλοσυγκρουόμενες) για να διατηρηθεί απαιτεί την ένωση του σεξουαλισμού με την στοργή καθώς η ένωση αυτή αποτελεί στήριγμα για την αγάπη και τις σταθερές διαπροσωπικές σχέσεις. Η φροϋδική εξύψωση συμβαίνει είτε στο πλαίσιο της μονογαμικής αναπαραγωγής και σε σεξουαλική εκφόρτιση μεγάλου μέρους του σώματος, είτε μέσω κοινωνικών ενστίκτων και στοργικών σχέσεων (πχ.: αισθήματα φιλίας, παιδί-γονείς, συναισθηματικών δεσμών γάμου που προήλθαν από σεξουαλική έλξη). Το σεξουαλικό ένστικτο σε αυτές τις σχέσεις παύει αφού εκτελεί τον γενετήσιο και αναπαραγωγικό σκοπό του καθώς την βικτωριανή εποχή, η συζυγική και σεξουαλική ζωή έπρεπε να διακατέχεται από τον θρησκευτικό και ηθικό νόμο. Η πλήρης δύναμη της πολιτισμένης ηθικής ήταν κινητοποιημένη ενάντια στη χρήση του σώματος σαν απλό αντικείμενο ή σαν όργανο- μέσο για την ηδονή. Ο υποβιβασμός του σώματος σε πράγμα απαγορευόταν και παράμεινε το κακής φήμης προνόμιο πορνών, έκφυλων και διεστραμμένων. Η σεξουαλική ικανοποίηση του ανθρώπου πρέπει να είναι στραμμένη προς ανώτερες αξίες και ο σεξουαλισμός να βρει αξιοπρέπεια στην αγάπη (Marcuse, 1981, σελ.202-203, 208).

Αντίθετα, σε μια μη απωθητική αρχή πραγματικότητας στις θέσεις του Marcuse, ο καταμερισμός εργασίας θα επαναποσανατολιζόταν προς μια ικανοποίηση ελεύθερα αναπτυσσόμενων ατομικών αναγκών. Στις σχέσεις της λίμπιντο η απαγόρευση του υποβαθμισμού του σώματος σε πράγμα θα ελαττωνόταν. Όταν το σώμα δεν χρησιμοποιείται

πια όλη μέρα σαν όργανο εργασίας, θα ξαναφορτιζόταν με σεξουαλισμό. Αυτή η εξάπλωση της λίμπιντο θα εκδηλωνόταν πρώτα σε μια καινούρια ενεργοποίηση όλων των ερωτογενών ζωνών. Και σε μια αναβίωση του προ-γενετήσιου πολύμορφου σεξουαλισμού και σε μια πτώση της γενετήσιας υπεροχής, ολόκληρο το σώμα θα γινόταν αντικείμενο κάθεξης, πράγμα προορισμένο για απόλαυση - όργανο ηδονής. Αυτή η αλλαγή στην αξία και την έκταση των λιμπιντικών σχέσεων θα οδηγούσε σε μια διάσπαση των θεσμών στους οποίους έχουν οργανωθεί οι ιδιωτικές σχέσεις μεταξύ προσώπων, ιδιαίτερα η μονογαμική και πατριαρχική οικογένεια. Χρησιμοποιεί και ως παραδείγματα διαμαρτυρίας κατά της καταπιεστικής τάξης αναπαραγωγικής σεξουαλικότητας: τον Ορφέα και τον Νάρκισσο που πλήρωσαν με άσχημο τέλος το κόστος της διαφορετικότητάς τους. Όμως, η απελευθέρωση των ενστίκτων μπορεί να οδηγήσει μόνο σε μια κοινωνία σεξουαλικών μανιακών - δηλαδή σε καμία κοινωνία, καθώς περιέχει έναν μετασηματισμό του λίμπιντο: από τον σεξουαλισμό, περιορισμένο κάτω από τη γενετήσια υπεροχή, σε μία ερωτική φόρτιση ολόκληρης της προσωπικότητας (Garlick, 2011, σελ.236. Marcuse,1981, σελ.203).

Θα υπήρχε εξάπλωση της λίμπιντο σε ιδιωτικές και κοινωνικές σχέσεις και ο μετασηματισμός της θα ήταν αποτέλεσμα ενός κοινωνικού μετασηματισμού. Η ελεύθερη ανάπτυξη μετασηματισμού της λίμπιντο διαφέρει από την απελευθέρωση του περιορισμένου σεξουαλισμού. Το προτσές ανατινάζει τον απωθημένο σεξουαλισμό – η λίμπιντο εξακολουθεί να φέρει το σημάδι της απώθησης και εκδηλώνεται στις αηδιαστικές μορφές που είναι τόσο γνωστές στην ιστορία του πολιτισμού, στα σαδιστικά και μαζοχιστικά όργια απελπισμένων μαζών, αριστοκρατικών κοινωνικών κύκλων, δεσμοφυλάκων, φυλάκων στρατοπέδων συγκέντρωσης. Τέτοια απελευθέρωση του σεξουαλισμού παρέχει μια περιοδικά αναγκαία διέξοδο για αβάσταχτη απογοήτευση, ενισχύει παρά αδυνατίζει τις ρίζες του περιορισμού των ενστίκτων, έχει κατά διάφορους χρόνους χρησιμοποιηθεί σαν υποστήριγμα για καταπιεστικά καθεστώτα. Σε αντίθεση, η ελεύθερη ανάπτυξη της μετασηματισμένης λίμπιντο μέσα από μετασηματισμένους θεσμούς, ενώ θα φόρτιζε ερωτικά απαγορευμένες πριν ζώνες, στιγμές και σχέσεις, θα μείωνε στο ελάχιστο εκδηλώσεις απλού σεξουαλισμού εντάσσοντας σε μια πολύ μεγαλύτερη τάξη που περιλαμβάνει και την τάξη του έργου. Ο σεξουαλισμός τείνει προς την ίδια του την εξύψωση, η λίμπιντο δεν θα ενεργοποιούσε απλώς ξανά προ-πολιτιστικά και παιδικά στάδια αλλά επίσης θα μετασηματίζε το διεστραμμένο περιεχόμενο αυτών των σταδίων. (Marcuse,1981, σελ.204)

Ο Marcuse ισχυρίζεται πως ο σεξουαλισμός μπορεί κάτω από ειδικές συνθήκες να δημιουργήσει ανθρώπινες σχέσεις πολιτισμένες σε υψηλό βαθμό χωρίς να υποβληθεί στην απωθητική οργάνωση που ο κατεστημένος πολιτισμός έχει επιβάλει πάνω στο ένστικτο.

Υπάρχει δηλαδή μια αναδρομή από τον σεξουαλισμό που εξυπηρετεί την αναπαραγωγή στον σεξουαλισμό που αντλεί ηδονή από τις ζώνες του σώματος και η υπεροχή του γενετήσιου ρόλου σπάζει όπως και η σεξουαλική εκφόρτιση του σώματος που συνόδεψε αυτή την υπεροχή. Ο οργανισμός στο σύνολό του, γίνεται υπόστρωμα του σεξουαλισμού, ενώ ο αντικειμενικός ρόλος δεν είναι η γενετήσια επαφή αλλά η ζωή του ίδιου του οργανισμού. Αυτό συνιστά τον εννοιολογικό μετασχηματισμό του σεξουαλισμού σε έρωτα. (1981, σελ.206)

Για να γίνει η σεξουαλική απελευθέρωση, θα πρέπει να παραχθούν ανώτερα ατομικοί κοινωνικοί σχηματισμοί (η ερωτική δύναμη της ζωής) και η μη απωθητική τάξη θα γίνει εφικτή μόνο αν τα σεξουαλικά ένστικτα μπορούν να αλλάξουν λόγω της δικής τους δυναμικής και υπό αλλαγμένες υπαρξιακές, κοινωνικές συνθήκες που παράγουν ερωτικές σχέσεις διαρκείας μεταξύ ώριμων ατόμων. Έτσι αναδύεται ένας λιβιδινικός ορθολογισμός υπό το πρίσμα της αυτό-οργάνωσης. Κάνει σαφές πως η λίμπιντο μπορεί να πάρει το δρόμο της αυτό-εξύψωσης μόνο σαν ένα κοινωνικό φαινόμενο. Και για τον Marcuse, η μη απωθητική εξύψωση είναι η δύναμη του έρωτα να σχηματίζει πολιτισμό: ο σεξουαλισμός ούτε αποτρέπεται, ούτε εμποδίζεται από τον αντικειμενικό σκοπό του - μάλλον πετυχαίνοντας τον αντικειμενικό σκοπό του, τον υπερβαίνει προς άλλους ζητώντας πληρέστερη ικανοποίηση. Έτσι, η βιολογική ορμή γίνεται πολιτιστική ορμή. Υπάρχει εξύψωση και κατά συνέπεια, πολιτισμός (Garlick, 2011, σελ.229. Marcuse, 1981, σελ. 211, 213).

Σύμφωνος με τη θέση του Marcuse είναι και ο Holland στο άρθρο του. Το αυξημένο πλεόνασμα καταπίεσης, αυξάνει τις διαστροφές, ενώ τα ένστικτα μπορούν να εκφραστούν και με άλλους τρόπους. Η Chodorow όμως θέτει το ερώτημα πώς θα επέλθει η αλλαγή που ο Marcuse οραματίζεται, όταν η κοινωνική του θεωρία και η άποψη ατομικής ανάπτυξης δίνουν την εικόνα της απόλυτης κυριαρχίας/ καταστολής, (εσωτερικής και εξωτερικής, συνειδητής και ασυνειδητής). Την ίδια στιγμή, η έξοδος είναι μέσω των ενστίκτων που μας δίνουν δυο αρχές αντίθετες με τον πολιτισμό και η απάντηση βρίσκεται στην θέση του Marcuse ότι πάντα η κυριαρχία είναι μερική, είναι αδύνατον να είναι ολοκληρωτική. Άλλο ερώτημα είναι το πώς το έργο της κοινωνίας του Marcuse θα επιτευχθεί χωρίς τη δομή της καταπιεσμένης σεξουαλικότητας, αφού οι κοινωνικές σχέσεις βασίζονται σε μετουσιωμένους και μη λιβιδινικούς δεσμούς. Επιπλέον, η Chodorow επισημαίνει πως ο Marcuse δε δείχνει τον μηχανισμό μέσω του οποίου η οικονομική κυριαρχία μπορεί να οδηγήσει σε καταστολή, ούτε το πώς η πατριαρχική κυριαρχία στην οικογένεια γίνεται απάρνηση της εργασίας. Είναι σημαντικό το να κατανοήσουμε πώς αλληλεπιδρούν οι μηχανισμοί καταστολής και

καταπίεσης για να έχουμε μια σαφή εικόνα του γιατί υπάρχουν και διαιωνίζονται και πώς προχωράμε πέρα από αυτό. (Holland, 2011, σελ.69, 75 - 77)

4.6 Φροϋδική Θεωρία και Marcuse

Υπό την οπτική του Marcuse, η θεωρία του Freud είναι ουσιαστικά κοινωνιολογική καθώς : «ο βιολογισμός του Freud είναι κοινωνική θεωρία σε μια διάσταση βάθους». Εξάλλου, η πλαστικότητα των ορμών που προϋποθέτει η φροϋδική θεωρία αντικρούει την βιολογική αντίληψη ότι οι ορμές μένουν αμετάβλητες. Ισχυρίζεται ότι «η ψυχολογία του Freud εκτείνεται σε μια διάσταση του διανοητικού μηχανισμού όπου το άτομο εξακολουθεί να είναι γένος και το παρόν παρελθόν. Η θεωρία του Freud αποκαλύπτει τη βιολογική αποβολή της ατομικότητας κάτω από την κοινωνιολογική. Η πρώτη υπακούει στις αρχές της ηδονής και της νιρβάνα, η δεύτερη στην αρχή της πραγματικότητας». Έτσι από την ατομική ψυχολογία πάμε στην ψυχολογία του γένους. Το άτομο ακατάπαυστα ξαναδοκιμάζει κι αναπαριστά τα μεγάλα τραυματικά συμβάντα μέσα στην ανάπτυξη του γένους, και η δυναμική των ενστίκτων αντανακλά παντού τη διαμάχη ατόμου και γένους. Αυτό προσδίδει μια φυλογενετική διάσταση (Garlick, 2011, σελ.227. Μαρκούζε, 1971 . Marcuse,1981 σελ.15, 30, 112).

Ο Marcuse δεν πιστεύει ότι υπάρχουν προ-κοινωνικές σεξουαλικές ταυτότητες που απλά περιμένουν την απελευθέρωση από την εξουσία, αλλά θεωρεί πως οι σεξουαλικές επιθυμίες νοούνται ως εκ φύσεως αδιαφοροποίητες και υπόκεινται σε μορφές κοινωνικής οργάνωσης και κάνει μια αναδιατύπωση της φροϋδικής θεωρίας, ότι η ανάπτυξη της σεξουαλικότητας είναι πάντα δεμένη με ιστορικά συγκεκριμένες κοινωνικές σχέσεις (Garlick, 2011, σελ.229).

Ο Freud θεωρεί πως οι παιδικές εμπειρίες με την επίδραση της πραγματικότητας γίνονται τραυματικές, είναι προ-ατομικές, του γένους: με ατομικές παραλλαγές, η παρατεταμένη εξάρτηση του ανθρώπινου νηπίου, η Οιδιπόδεια κατάσταση και ο προγενετήσιος σεξουαλισμός είναι όλα εκδηλώσεις του γένους άνθρωπος. Οι ηθικές αρχές που «απορροφά το παιδί από τα υπεύθυνα για την ανατροφή του πρόσωπα στα πρώτα χρόνια της ζωής του» είναι φυλογενετικοί αντίλαλοι από τον πρωτόγονο άνθρωπο. Οι καθοριστικές παιδικές εμπειρίες συνδέονται με τις εμπειρίες του είδους και έτσι έχουμε έναν παραλληλισμό. Μια ενδιαφέρουσα θέση του Marcuse πάνω στο Οιδιπόδειο σύμπλεγμα που μοιάζει με αυτή του Reich στο πρώτο σκέλος είναι ότι: «ο πατέρας περιορισμένος μέσα στην οικογένεια και στην ατομική βιολογική του εξουσία, ανασταίνεται πολύ ισχυρότερος με τη

μορφή του διοικητικού μηχανισμού, που διαφυλάσσει τη ζωή της κοινωνίας και των νόμων που διαφυλάσσουν τον κοινωνικό μηχανισμό.» και « η εμπειρία του πατέρα αντικαθίσταται απο πιο εξωγενείς παραστάσεις. Η διαμάχη πατέρα - υιού παύει να αποτελεί το πρότυπο κάθε άλλης διαμάχης». Έτσι έχουμε την τεχνολογική κατάργηση του ατόμου που οδηγεί στην παρακμή του κοινωνικού ρόλου της οικογένειας. Ο σεξουαλισμός στις τροποποιήσεις της θεωρίας του Freud διατηρεί την πρωτεύουσα θέση του μέσα στη δομή των ενστίκτων και γενικά ο Marcuse θεωρεί πως η ψυχανάλυση ήταν μια «ριζικά κριτική θεωρία». (Marcuse, 1981, σελ. 32, 63-65, 98, 102, 240).

Μία κριτική στον Marcuse, είναι ότι η εκτίμησή του για την ανθρωπολογία του Freud, δεν λαμβάνει υπ' όψιν ότι η φροϋδική ανάλυση των απωθητικών λειτουργιών του Υπερεγώ έχει παροδική και ιστορική σημασία. Είναι συνυφασμένη με τις ηθικές αξίες που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των Βιεννέζων γύρω στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ενώ η σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία έχει την τεχνολογική δυνατότητα να περιορίζει τη συνειδητοποίηση των απωθητικών αυτών λειτουργιών, όπως τονίζει σωστά ο Marcuse. Επίσης, η ανθρωπολογία του Freud, όπως αναλύεται από τον Marcuse, μας δείχνει ότι οι απωθητικές λειτουργίες του Υπερεγώ και ορισμένες μορφές εξιδανίκευσης της αισθησιακής ορμής οδηγούν σε μια ηθική της καταπίεσης και της αποτελεσματικότητας. Τίθεται όμως το ερώτημα εάν είναι δυνατή και η ελεύθερη ικανοποίηση ή η εξιδανίκευση δίχως την απόθεση της ορμής αυτής, που οδηγεί στην ηθική της δημιουργικής ικανοποίησης των τάσεων της μη αλλοτριωμένης προσωπικότητας (Marcuse, 1971, σελ.16).

Μία διαφορά τους ήταν ότι ο σκοπός της ζωής για τον Marcuse ήταν η ευχαρίστηση εκτός από την ασφάλεια και έτσι ο αγώνας για επιβίωση ήταν ο αγώνας για ευχαρίστηση, ενώ ο Freud πίστευε πως ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει υπό από την αρχή της ηδονής, η ευτυχία δεν μπορεί να επιτευχθεί (Ocas, 2009, σελ.17).

4.7 Βιομηχανία και σεξουαλικότητα

Επίκαιρες είναι οι απόψεις του Marcuse για την βιομηχανία και την επίδραση του καταναλωτικού- καπιταλιστικού συστήματος στην ανθρώπινη σεξουαλικότητα και στην διοχέτευση της libido. Η ανθρώπινη εργασία και η πολιτισμική ανάπτυξη που προάγει στο πλαίσιο μιας εκβιομηχανισμένης κοινωνίας συνδέονται με την αναδιαμόρφωση του σεξουαλισμού. Η σεξουαλικότητα και ο έρωτας αλλοιώνονται μέσω της υποταγής, της εργασίας, του χρόνου και της αποξένωσης. Ο πολιτισμός απαιτεί μια αδιάκοπη εξύψωση ,με αυτόν τον τρόπο εξασθενεί τον έρωτα - χτίστη του πολιτισμού και η σεξουαλική εκφόρτιση

εξασθενώντας τον έρωτα αποδεσμεύει τις καταστροφικές ορμές. Απειλείται απο μια τήξη των ενστίκτων και ο πολιτισμός τείνει προς την αυτοκαταστροφή, όμως κάθε έργο δεν συνεπάγεται σεξουαλική εκφόρτιση και ούτε κάθε έργο είναι δυσάρεστο. Οι απαγορεύσεις του πολιτισμού θα προσθέτονταν στη δύναμη του Έρωτα. Επιπλέον, το έργο καθαυτό μέσα στα πλαίσια του πολιτισμού αποτελεί κοινωνική εκμετάλλευση των επιθετικών παρορμήσεων και έτσι εξυπηρετεί κι αυτό τον Έρωτα. Αν η αποξενωμένη εργασία έχει οποιαδήποτε σχέση με τον Έρωτα, η σχέση αυτή πρέπει να είναι πολύ έμμεση και με μια αρκετά εξυψωμένη κι αδυνατισμένη μορφή του Έρωτα. Το σώμα και ο νους γίνονται όργανα της αποξενωμένης εργασίας. Ως τέτοια όργανα μπορούν να λειτουργήσουν μόνο αν απαρνηθούν την ελευθερία του λιμπιντικού υποκειμένου- αντικειμένου που κυρίως είναι και ποθεί ο ανθρώπινος οργανισμός. Ωστόσο υπάρχει μια ανάγκη για σεξουαλική εκφόρτιση του σώματος. Η λίμπιντο συγκεντρώνεται σε ένα σημείο αφήνοντας το υπόλοιπο μέρος ελεύθερο, να χρησιμοποιηθεί σαν όργανο εργασίας. Ο χρονικός περιορισμός της λίμπιντο περιορίζεται σε χώρο (Marcuse, 1981, σελ. 55-56, 90, 92).

Ο Marcuse πατάει στη μαρξιστική θέση ότι η αλλοτριωμένη εργασία αποξενώνει το σώμα από τον άνθρωπο και θεωρεί πως η αρχή απόδοσης που διέπει τη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία καθιστά το ανθρώπινο σώμα ως υποκείμενο του πλεονάσματος καταστολής με την έκπτωση των λιβιδινικών σωμάτων σε μέσα της αλλοτριωμένης εργασίας. Ο Marcuse παραπέμπει όχι σε μια άρνηση της σεξουαλικής ευχαρίστησης αλλά σε δύναμη και γνώση που παράγουν διαφορετικές μορφές σεξουαλικής ευχαρίστησης. (Garlick, 2011, σελ.228)

Ο εν λόγω θεωρητικός μιλά για την καταστολή που επιβάλλεται από την αρχή της πραγματικότητας (Ananke): έχουμε αναδιοχέτευση των ενστίκτων, όχι καταστροφή τους. Η ψυχική ενέργεια που θα κατευθύνονταν προς άμεση ικανοποίηση, θα πρέπει να ανασταλεί από τον στόχο της και να ανακατανεμηθεί στην εργασία. Ουσιαστικά, «ο βιομηχανικός πολιτισμός έχει μεταβάλει τον ανθρώπινο οργανισμό σε ένα όργανο όλο και πιο ευαίσθητο, διαφοροποιημένο, εμπορεύσιμο και έχει δημιουργήσει ένα κοινωνικό πλούτο αρκετά μεγάλο, ώστε το όργανο αυτό να μπορεί να μετασχηματισθεί σε αυτοσκοπό. Τα μέσα οδηγούν σε ποιοτική αλλαγή των ανθρώπινων αναγκών. Συγκριτικά με την πουριτανική βικτωριανή περίοδο, η σεξουαλική ελευθερία έχει αυξηθεί, οι ίδιες οι σεξουαλικές σχέσεις έχουν αφομοιωθεί πολύ περισσότερο με τις κοινωνικές, η σεξουαλική ελευθερία έχει εναρμονισθεί με τον επικερδή κομπορμισμό. Τη θεμελιακή διαμάχη του σεξ και της κοινωνικής χρησιμότητας, που η ίδια είναι αντανάκλαση της σύγκρουσης ηδονή - πραγματικότητα, τη θολώνει η προοδευτική καταπάτηση της αρχής της ηδονής απο την αρχή της

πραγματικότητας. Μέσα σε έναν κόσμο αποξένωσης, η απελευθέρωση του Έρωτα θα ενεργούσε αναγκαία σαν μια καταστροφική, θανατηφόρα δύναμη-σαν ολοκληρωτική άρνηση της αρχής που διέπει την απωθητική πραγματικότητα. Σε αντίθεση με την καταστροφικότητα του απελευθερωμένου Έρωτα, η χαλαρωμένη σεξουαλική ηθική μέσα στα πλαίσια του ισχυρά οχυρωμένου συστήματος μονοπωλιακών ελέγχων, εξυπηρετεί το σύστημα αυτό» (Marcuse, 1981, σελ. 99, 101. O'cay, 2009, σελ.14)

Με τον όρο: «Πολύμορφος Σεξουαλισμός» που χρησιμοποιεί ο Marcuse δείχνει «οτι η νέα κατεύθυνση της προόδου θα ήταν απόλυτα εξαρτημένη απο την ευκαιρία της ενεργοποίησης απωθημένων ή αναχαιτισμένων οργανικών, βιολογικών αναγκών: της αλλαγής του ανθρώπινου σώματος σε όργανο ηδονής παρά εργασίας. Η παλιά φόρμουλα, η ανάπτυξη των αναγκών και λειτουργιών που επικρατούν, φαινόταν ανεπαρκής, η εμφάνιση νέων, ποιοτικά διαφορετικών αναγκών και λειτουργιών φαινόταν να είναι η προϋπόθεση ,το περιεχόμενο της απελευθέρωσης ». Το σώμα αγωνίζεται κατά της μηχανής που πήρε τα ηνία του μηχανισμού που κατασκευάστηκε, για να κάνει τη ζωή ασφαλέστερη, κατά μιας πολιτικής, πολιτιστικής και εκπαιδευτικής μηχανής, μιας μηχανής των εταιρειών που απομακρύνει ανθρώπους και δημιουργεί αποστάσεις (Marcuse, 1981, σελ. 279- 281).

Κατά τον Marcuse, η σεξουαλική ελευθερία είναι εναρμονισμένη με την επικερδή συμφωνία. Προεκτείνοντας αυτήν τη θέση ο Rubin, η περίσσεια γίνεται αντιληπτή ως έλλειψη. Τα μερικά σεξουαλικά όντα δεν μπορούν ποτέ να αγοράσουν αρκετά, ώστε να κάνουν τους εαυτούς τους ξανά ολόκληρους, γεμάτους. Τα media κληρονόμησαν το μήνυμα από προγόνους ότι είμαστε ελλιπείς ως προς τους εαυτούς μας και πρέπει να βρούμε κάποιον η κάτι να μας ολοκληρώσει. Η ετεροφυλοφιλία δεν είναι αρκετή για να το κάνει πια αφού τώρα κάτι νέο και συναρπαστικό μας ικανοποιεί (media). Όταν κάποιος ή κάτι δεν μας καλύπτει πρέπει να βρούμε άλλο. Αναπλαισιωνόμαστε, αναδημιουργούμε την κατάσταση που αφήσαμε πίσω. Δημιουργούνται έτσι υπερσεξουαλικά εμπορεύματα που γίνονται όχι μόνο φετίχ αλλά θεός (μόνη πηγή ελπίδας και παρηγοριάς, σωτηρία του περικομμένου εαυτού που δημιουργήθηκε από αρχαία σεξουαλικά ταμπού) που πλέον δεν εξυπηρετούν τον σκοπό του pair bonding αλλά τον μεταβιομηχανικό καπιταλισμό. Καταλήξαμε να έχουμε μια πολιτισμική αποσεξουαλικοποίηση (Holland, 2011, σελ. 73-74).

Η καταπίεση που βιώνουμε διακρίνεται σε δύο επίπεδα: την σεξουαλική και την οικονομική - πολιτική που είναι χτισμένη βάσει της σεξουαλικής καταπίεσης και είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη του βιομηχανικού πολιτισμού. Η καταπίεση ενστικτωδών σεξουαλικών ορμών απαιτείται για τη δημιουργία και διατήρηση του πολιτισμού και επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της απαγόρευσης των τριών ταμπού: ομοφυλοφιλίας, αυνανισμού

και αιμομειξίας. Παράλληλα, η κοινωνία κατασκευάζει στερεότυπα και νόρμες, δημιουργεί σταθερές ταυτότητες φύλου και μια κανονικοποιημένη δυάδα αρσενικού- θηλυκού. Αυτή η ερωτική δυαδικότητα είναι μια κοινωνικά αποδεκτή διέξοδος για την σεξουαλική επιθυμία. Έτσι υπάρχει ανακατεύθυνση της λιβιδινικής ενέργειας από άμεσα αντικείμενα (τρία φρουδικά ταμπού) στη δημιουργία του «Άνδρα» και της «Γυναίκας» που αλληλοσυμπληρώνονται, αφού καθένας αποτελεί ένα ημιτελές, ανολοκλήρωτο μισό. Με αυτόν τον μηχανισμό μεταβιβάζεται η ικανοποίηση από την εργασία στον ελεύθερο χρόνο, όπου και πάλι διοχετεύεται σε ένα λιβιδινικό αντικείμενο του αντίθετου φύλου. Για τον Marcuse, αυτή η διατήρηση του συστήματος των δύο φύλων, όταν δεν παίζει πλέον τον παραδοσιακό του ρόλο, μπορεί να εξηγηθεί μέσω της θεωρίας του για το πώς η ψυχοσεξουαλική καταπίεση κατατάσσεται στην υπηρεσία της πολιτικής και οικονομικής κυριαρχίας στον μεταβιομηχανικό καπιταλισμό. Η οργανωμένη σεξουαλικότητα είναι ιδιαίτερα λειτουργική στην ενοποίηση των διαφόρων αντικειμένων των επιμέρους ενστίκτων σε ένα λιβιδινικό αντικείμενο του αντίθετου φύλου και στην εγκαθίδρυση της κυριαρχίας των γεννητικών οργάνων (genital). (Garlick, 2011, σελ.228 . Holland, 2011, σελ.68 - 70, 77).

4.8 Έρωτας

Το αντίδοτο κατά τον Marcuse για τον απωθητικό πολιτισμό των σεξουαλικών ενστίκτων είναι η ανάπτυξη και μετουσίωση των ενστίκτων σε Έρωτα, που μπορεί να υπάρξει σε έναν μη απωθητικό πολιτισμό.

Ο Έρωτας κατά τον Freud ορίζεται ως « το είναι » και αναφέρεται μόνο στην οργανική ζωή. Το «είναι» είναι η επιζήτηση της ηδονής. Η ερωτική ορμή της ένωσης της ζώσας ουσίας σε όλο και μεγαλύτερες και διαρκέστερες μονάδες είναι η ενστικτώδης πηγή του πολιτισμού. Τα σεξουαλικά ένστικτα είναι ένστικτα της ζωής : η ορμή της διατήρησης και του εμπλουτισμού της ζωής διαμέσου της κυριάρχησης πάνω στη φύση σύμφωνα με τις αναπτυσσόμενες ζωτικές ανάγκες είναι αρχικά μια ερωτική ορμή. Η ερωτική βάση του πολιτισμού μετασχηματίζεται. Με βάση την εγκράτεια, ο Έρωτας αρχίζει το πολιτιστικό έργο του μετασχηματισμού όλο και μεγαλύτερων μονάδων. Ο έρωτας ως ένστικτο ζωής, υποδηλώνει ένα μεγαλύτερο βιολογικό ένστικτο παρά μια μεγαλύτερη έκταση του σεξουαλισμού. Ο έρωτας σημαίνει μια ποσοτική και ποιοτική μεγαλοποίηση του σεξουαλισμού όμως οι τροποποιήσεις του σεξουαλισμού δεν είναι ίδιες με αυτές του έρωτα. Επίσης, η ελληνική εκδοχή του Έρωτα ισοδυναμεί με την σεξουαλικότητα, μια ενέργεια που επιδιώκει εναλλάξ απελευθέρωση και απαιτεί τη ρύθμιση του Εγώ. Ιστορικά, η αναγωγή του

Έρωτα σε αναπαραγωγικό – μονογαμικό σεξουαλισμό ολοκληρώνεται μόνο όταν το άτομο γίνει υποκείμενο- αντικείμενο εργασίας μέσα στο μηχανισμό της κοινωνίας του, ενώ οντογενετικά, η πρωτογενής εξουδετέρωση του παιδικού σεξουαλισμού δεν παύει να είναι η προϋπόθεση του επιτεύγματος αυτού (Bodnar, 2006, σελ.49 . Marcuse, 1981, σελ. 86, 96, 130- 131, 207).

Ο Έρωτας επιζητά να αιωνιοποιήσει τον εαυτό του μέσα σε μια μόνιμη τάξη. Αυτή η επιθυμία βρίσκει την πρώτη της αντίσταση στην περιοχή της ανάγκης. Η επιθυμία ικανοποίησης διαρκείας παρέχει μια μεγεθυμένη τάξη λιμπιντικών σχέσεων και διαίωσιση της τάξης αυτής σε μια μεγαλύτερη κλίμακα. Η αρχή της ηδονής προεκτείνεται στη συνείδηση. Ο έρωτας ξανά ορίζει το λόγο με τους δικούς του όρους. Λογικό είναι αυτό που διατηρεί την τάξη της ικανοποίησης. Ο νέος σκοπός διακρίνεται ή απέχει πολύ από τη σεξουαλική ικανοποίηση, δηλαδή είναι ασεξουαλικός σκοπός. Η αχρονικότητα είναι το ιδεώδες της ηδονής όπως και του θανάτου. Η προσδοκία του αναπόφευκτου τέλους εισάγοντας ένα απωθητικό στοιχείο σε όλες τις λιμπιντικές σχέσεις κάνει την ηδονή καθαυτή οδυνηρή. Ο άνθρωπος μαθαίνει πως η ηδονή είναι σύντομη. Επιζητώντας την αιωνιότητα, ο έρωτας πέφτει σε πταίσμα απέναντι στην κρίσιμη απαγόρευση που εγκρίνει τη λιμπιντική ηδονή μόνο σαν μια παροδική και ελεγχόμενη κατάσταση, όχι σαν μια μόνιμη πηγή της ανθρώπινης ύπαρξης. Η απελευθέρωση του Έρωτα από την αρχή της πραγματικότητας θα οδηγήσει σε ένα πλήρες ανθρώπινο ον. Αυτό που ενδιαφέρει τον Marcuse στη φροϋδική θεωρία είναι ο εν δυνάμει επαναστατικός χαρακτήρας των ενστίκτων (Marcuse, 1981, σελ. 208-209, 226, 233, 236 . Ocas, 2009, σελ.18).

Με τον όρο «Ελεύθερος Έρωτας», ο Marcuse δεν εννοεί τον αποκλειστικά εστιασμένο στο ίδιο το σώμα όπως η Chodorow ή την πλήρη έλλειψη καταπίεσης. Εννοεί μάλλον την επιθυμία που περιορίζεται σε μέτρο που είναι αναγκαίο να σεβαστεί τις ανάγκες και επιθυμίες των άλλων (αντί της σημερινής εστίασης στην ετεροκανονικότητα που αποτυγχάνει να διαφοροποιήσει σε κάποιο επίπεδο την «αμαρτία» της ομοφυλοφιλίας και την πραγματική αμαρτία της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών). Συμφωνεί με τον Freud ότι η επιβίωση του πολιτισμού απαιτεί συνεχώς σεξουαλική καταστολή ενστικτωδών σεξουαλικών ορμών. Η υλική και πνευματική πρόοδος δημιουργεί τη δυνατότητα λιγότερης καταπίεσης και επομένως λιγότερο βίαιες διαστροφές (Holland, 2011, σελ.72).

Ανακαλώντας πλατωνικές φιλοσοφικές θέσεις, ο Marcuse πρότεινε πως η ζώσα ουσία με τον ερχομό της στη ζωή, χωρίστηκε σε μικρά σωματίδια τα οποία έκτοτε προσπαθούν να επανενωθούν μέσω των σεξουαλικών ενστίκτων. Όμως, ο Marcuse τοποθετεί τον Έρωτα σε ένα φυλογενετικό πλαίσιο, η ορμή από βιολογική γίνεται πολιτισμική. Η σεξουαλικότητα

είναι μια φυσιολογική προσπάθεια να συγκεκριμενοποιηθεί ο Έρωτας και είναι μια μόνο μορφή από εκείνες που λαμβάνει. Ο Έρωτας είναι από τη φύση του ενσωματωμένος σε όλες τις πτυχές της πολιτιστικής πραγματικότητας και ο Marcuse τον θέτει στο μεταίχμιο βιολογικών και πολιτισμικών κατασκευών (liminal Eros). Δεν διαχώρισε όμως επαρκώς τις βιολογικές από τις κοινωνικό -ιστορικές πηγές των ενστίκτων. Ουσιαστικά, δεν υποστηρίζει τον πανσεξουαλισμό και ο έρωτας για εκείνον υποδηλώνει ένα μεγαλύτερο βιολογικό ένστικτο, δεν μπορεί να μειωθεί σε ένα σεξουαλικό ένστικτο (Bodnar, 2006, σελ.50, 52. O'Casey, 2009, σελ.18. Stirk, 1999, σελ.79).

4.9 Συμπεράσματα

Μπορούμε να πούμε πως ο Marcuse αναλύει τη φροϋδική ψυχαναλυτική θεωρία σε ένα κοινωνικό επίπεδο. Σύμφωνα με την Butler, ο Marcuse βλέπει τον σύνδεσμο Marx - Freud ως έναν τρόπο για να περιγράψει τους περιορισμούς της σεξουαλικότητας που φαίνονται πιο επίμονοι από ότι μπορούμε να αλλάξουμε μέσω του μετασχηματισμού των συγγενικών και κοινωνικών μας σχέσεων. Είχε δυσαρέσκεια με την απουσία στον Μαρξισμό της έμφασης στην ατομική απελευθέρωση και την ψυχολογική διάσταση. Έτσι, δίνει στον Μαρξισμό την ανθρωπολογική του βάση εμβαθύνοντας στη διάσταση της ανθρώπινης ψυχής και οικειοποιώντας τη φροϋδική θεωρία των ενστίκτων. Ως αποτέλεσμα έχουμε «έναν ερωτικοποιημένο Marx και έναν επαναστατημένο Freud». Η μαρξιστική υπεραξία πλεονάσματος (surplus value) παραλληλίζεται με την καταστολή πλεονάσματος (surplus repression) του Marcuse (Garlick, 2011, σελ.227 . Holland, 2011, σελ.66. O'Casey, 2009, σελ.11, 19).

Σε φιλοσοφικό επίπεδο, η ερμηνεία του Freud ξανασυλλαμβάνει το πρώιμο στάδιο της φιλοσοφίας του Πλάτωνα, κατά το οποίο ο πολιτισμός δεν ήταν η απωθητική εξύψωση αλλά η ελεύθερη αυτο-ανάπτυξη του έρωτα. Από την εποχή του Πλάτωνα, η αντίληψη αυτή παρουσιάζεται σαν ένα αρχαϊκό - μυθικό κατάλοιπο. Ο έρωτας αφομοιώνεται μέσα στο λόγο και ο λόγος υποτάσσει τα ένστικτα (Marcuse, 1981, σελ.130).

Με τη φράση : « Γιατί σήμερα, και πάντα, ο ερωτισμός στάθηκε ελλιπής. Στάθηκε σακάτης. Τέτοιος είναι ο ερωτισμός που γεννά την εκμετάλλευση ανθρώπων από ανθρώπους..» (1981, σελ.9) μπορούμε να υποθέσουμε ότι η θεωρία του Marcuse αποτελεί μια προσπάθεια ανοικοδόμησης της φυλετικής ισότητας, των σχέσεων, των κοινωνικών μοτίβων και της ουσίας του ερωτισμού. Προσπαθεί να επαναφέρει την εικόνα ενός υγιούς, πλήρους ερωτισμού που έχει επισκιασθεί από έναν ερωτισμό «ελλιπή και σακάτη». Πολεμά

για μια πλήρη, ολοκληρωμένη και δημιουργική σεξουαλικότητα έναντι των καλουπιών κατακερματισμένων σεξουαλικοτήτων που παράγουν οι κοινωνικοί μηχανισμοί.

Το έργο του Marcuse κρίθηκε ότι διακατέχεται από ηδονισμό, ως ένα ουτοπικό σχέδιο για μια εναλλακτική μορφή κοινωνίας ή μια αυθαίρετη φροϋδική ερμηνεία. Άλλη κριτική είναι, ότι φάνηκε να προωθεί την παλινδρόμηση στις πολύμορφες διαστροφές της παιδικής ηλικίας ως εναλλακτική λύση για την καταπιεστική ωριμότητα του σύγχρονου πολιτισμού. Από την άλλη, αναγνωρίζεται ότι προσέφερε μια πραγματική ψυχολογία, με κύρια χαρακτηριστικά της την υποτιθέμενη συμφιλίωση της λογικής και του σεξουαλικού ενστίκτου. Επιπρόσθετα, στο έργο του αναδύεται μια «εκκολαπτόμενη κοινωνική θεωρία του σώματος» καθώς ο Marcuse εκτιμά το σώμα ως δυναμικά όχημα απελευθέρωσης και συμβάλλει στο έργο της κατασκευής μιας κοινωνιολογίας της σεξουαλικότητας που εμπλέκεται με την υλική διάσταση του σώματος χωρίς να καταφεύγει σε μια ριζοσπαστική, κοινωνική, κονστρουξιονιστική θέση. Γενικά, ανέπτυξε την ψυχανάλυση ως μια κοινωνική θεωρία αλλά προς μια νέα, εναλλακτική κοινωνία. Δεν είναι ιδιαίτερα σαφής ως προς το πώς θα μπορούσε να διατηρηθεί μια τέτοια κοινωνία, ωστόσο το όραμα του για μια νέα σχέση με τη σεξουαλικότητα υπήρξε πηγή μεγάλης έμπνευσης. Το όραμά του μπορεί σήμερα να μοιάζει απελπιστικά ουτοπικό στην υλιστική «αγοραία» κουλτούρα μας, ίσως όμως χρειάζεται να δώσουμε περισσότερο χώρο στην έννοια της λίμπιντο. Χωρίς αυτήν κινδυνεύουμε να χάσουμε την υποκειμενικότητά μας στην αναζήτηση του υλικού κέρδους (Garlick, 2011, σελ.227- 228. Kennedy, 2010, σελ.123-124. Parker, 1977. Pietikainen, 2002. Stirr, 1999, σελ.86).

Είναι υπέρ της κοινωνικής αντίστασης και κατά της προσαρμογής, όπως και ο Reich, αλλά το προβάλλει με ένα θεωρητικό, φιλοσοφικό έργο. Η μαρξιστική έννοια της αλλοτρίωσης, συνδέεται με την έννοια της καταπίεσης του Reich. Τολμά, όπως ο Reich να ορίσει την αρχή της πραγματικότητας ενός προηγμένου καπιταλισμού, όμως εστιάζει στην εργασία (αλλοτριωμένη) ως εκπρόσωπό της και διαμορφωτή των ανθρώπινων σχέσεων. Θέτει το ερώτημα αν αυτό που διακρίνει τον (καπιταλιστικό) πολιτισμό είναι η πρόοδος ή η βαρβαρότητα. Δεν θέλει να επιστρέψουμε στην προϊστορία του πολιτισμού καθώς ούτε στον Freud υπάρχει επιστροφή στη φύση. Θέλει να αλλάξουμε ανεπιστρεπτί το περιεχόμενο και τους στόχους του σύμφωνα με την πρόοδο. Σε σχέση με τον Reich, ο Marcuse φέρνει στις ακραίες της συνέπειες την ουτοπία της απελευθερωμένης σεξουαλικότητας που ο Reich έβλεπε ακόμα με τους όρους της αναπαραγωγικής φάσης του προγενετήσιου σταδίου. Ο Reich υποστήριζε πως η παιδική σεξουαλικότητα, αναρχική και πολύμορφη, δεν είναι λειτουργική σε ένα επαναστατικό σχέδιο που απαιτεί μια διακοπή της αρχής της ηδονής. Ο

Marcuse αντίθετα αναγνωρίζει στην αποδιοργάνωση της προγενετήσιας σεξουαλικότητας, που δεν έχει ακόμα ιεραρχηθεί στην οικογένεια, μια δυναμική εξέγερσης. Η σκέψη του αντιπροσωπεύει τη στιγμή της μέγιστης επέκτασης και της αμοιβαίας δυσκολίας του φροϋδομαρξιστικού σχεδίου. Ωστόσο, δεν πρέπει να υποτιμάται η μεγάλη προσπάθεια του να ολοκληρώσει με μια καταφατική διάσταση την αρνητική σκέψη των εκπροσώπων της Σχολής της Φρανκφούρτης (Μαρκούζε, 1971. Vegetti Finzi, 2006, σελ.311- 312).

Μια από τις μεγαλύτερες συνεισφορές του Marcuse στην ψυχανάλυση είναι ότι αποδεικνύει πως η εξουσία αντί να αναστέλλει τις υποκειμενικές ανάγκες, τις πλάθει και τις χειρίζεται σύμφωνα με τις ανάγκες της. Διαλύεται έτσι η απλουστευτική αντίθεση ανάμεσα σε ατομικές και κοινωνικές ανάγκες. Το έργο του υπήρξε ένας σημαντικός πόρος για εκείνους που ήθελαν να αμφισβητήσουν την «κομφορμιστική ψυχολογία» (Jacoby, 1983).

5° Κεφάλαιο: Συγκριτική ανάλυση των ψυχαναλυτικών θεωριών περί σεξουαλικότητας

5.1 Σεξουαλικότητα και Ψυχανάλυση

Δεν υπάρχει ζωή χωρίς σεξουαλικότητα και αυτή παίρνει πολλές μορφές (Serrano , X., 2011, σελ.53).

Η ανθρώπινη σεξουαλικότητα φαίνεται να χαρακτηρίζεται από τη μοναδικότητά της. Έχει ανεξαρτητοποιηθεί εδώ και χιλιετίες από τον κύκλο της φυσικής αναπαραγωγής και πλέον λειτουργεί περισσότερο με την αναπαράσταση, το ιδεατό και τη φαντασίωση, παρά με το πραγματικό. Αυτός είναι ένας από τους λόγους που την κάνει και κύριο αντικείμενο μελέτης της ψυχανάλυσης. Στην κλασική ψυχανάλυση, η σεξουαλικότητα λειτουργεί ως ο πυρήνας του ανθρώπινου είναι. Ο Freud ήταν αυτός που εισηγήθηκε ότι η σεξουαλικότητα είναι στοιχείο βασικό και διαμορφωτικό του κοινωνικού, βλέποντας τη σεξουαλικότητα ως το πεδίο εντός του οποίου δημιουργείται το υποκείμενο. Η υποκειμενικότητα όμως επιτυγχάνεται δύσκολα καθώς η σεξουαλικότητα θεωρείται συγκρουσιακή και παθολογική, έχει αντιφάσεις και αποτελεί το προϊόν πολλών παραγόντων. Άλλωστε, το κομβικό σημείο της φροϋδικής ανακάλυψης είναι ο διχασμός του υποκειμένου (Bhattacharyya, 2008, σελ.15-19. Μαννόνι,1993, σελ.13. Σκοντελιέ, 2012).

Η ψυχανάλυση γενικά, μιλάει για την πρωτοτυπία της σεξουαλικότητας και εμβαθύνει αλλά τίθεται το σημαντικό ερώτημα για την σχέση τους: η σεξουαλικότητα με την φύση της επηρέασε την ψυχανάλυση στις θεωρίες της προς αυτήν ή η ψυχαναλυτική οπτική επηρεάζει τις θεωρίες για την σεξουαλικότητα;

5.2 Διαλεκτικότητα Ψυχανάλυσης με άλλους κλάδους

Και στις τέσσερις διαφορετικές ψυχαναλυτικές θεωρίες που μελετήσαμε είναι έντονη η ενσωμάτωση ορολογίας και θεωρητικών – ιδεολογικών επιρροών από άλλα επιστημονικά πεδία, όπως η βιολογία, η ιατρική, η κοινωνιολογία και η πολιτική. Χωρίς αυτή την «ανταλλαγή» επιστημονικού υλικού, η εξέλιξη των θεωριών πάνω στην σεξουαλικότητα, η σύνδεση επιστημονικών πεδίων και η ποιοτική διαφοροποίηση που επιτεύχθηκε στις θεωρίες θα ήταν αδύνατες. Διατηρείται έτσι, μια διαλεκτική ανάμεσα σε κοινωνικό και ατομικό, βιολογία και φιλοσοφία, φυλογένεση και οντογένεση καθώς είναι οι αντιθέσεις που πρέπει να επικοινωνούν για να βγει ένα γόνιμο αποτέλεσμα (Στεφανάτος, 2007).

Όπως επισημαίνει ο Assoun (2010, σελ. 43-49), η ψυχανάλυση καθιστά τα συμπεράσματά της πιο οικεία επανευρίσκοντάς τα σε άλλους τομείς και εισάγει τεχνικές μεθόδους και απόψεις των οποίων η εφαρμογή καθίσταται γόνιμη και για άλλα επιστημονικά πεδία. Ως επιστήμη, έχει μια «μεσολαβητική» λειτουργία μεταξύ των «ιατρικών επιστημών» και «των επιστημών του πολιτισμού» και δημιουργεί έναν σύνδεσμο ανάμεσα στις δυο γνωστικές «ηπείρους». Αναδεικνύει την απαραίτητη επιστημονική διαλεκτική ενώ σεβόμενη τα διαφορετικά επιστημονικά πεδία, εξομαλύνει τα αποτελέσματα μιας βαθιάς επιστημολογικής δυϊκότητας.

Η εντυπωσιακή κοινότητα απόψεων μεταξύ της ψυχανάλυσης και των άλλων επιστημών αναγνωρίζει τον ψυχαναλυτικό λόγο ως ισότιμο των άλλων, κινδυνεύει όμως να τον ισοπεδώσει και να τον καταστήσει περιττό. Η ψυχανάλυση προσεγγίζει μεν οικεία φαινόμενα, επαρκώς μελετηθέντα και περιγραφέντα από άλλους όμως η γλώσσα της παραμένει μοναδική καθώς απευθύνεται, με επιστημονικό πάντα τρόπο, σε αυτό το κάτι που με καθιστά εμένα αυτό που γνωρίζω ότι είμαι, στην υποκειμενικότητα αυτή καθαυτή. (Ιωαννίδης, 2007, σελ.64)

Ο κλάδος της ψυχανάλυσης μπορεί να είναι μοναδικός και ταυτόχρονα να ανταλλάσει υλικό και απόψεις με άλλες επιστήμες. Μόνο μέσω της διαλεκτικής μπορούμε να εξελίξουμε τις μελέτες μας γύρω από την σεξουαλικότητα καθώς κανένας κλάδος δεν μπορεί να είναι αυτάρκης. Ούτως ή άλλως, η σεξουαλικότητα ρέει στους περισσότερους επιστημονικούς κλάδους (κυρίως όμως στην ψυχανάλυση) και σχετίζεται με τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτικές συνθήκες, πράγμα που δεν μπορεί να αγνοηθεί.

5.3 Σύγκριση των ψυχαναλυτικών θέσεων

Σε αυτήν την εργασία μελετήθηκε το έργο τεσσάρων θεωρητικών πάνω στην ψυχανάλυση και την ανθρώπινη σεξουαλικότητα. Είδαμε στον ίδιο επιστημονικό κλάδο, τέσσερις διαφορετικές μεταξύ τους οπτικές που παράλληλα ενώνονται σε κοινά σημεία. Σε αυτό το κεφάλαιο θα εκθέσουμε τις ποιοτικές διαφοροποιήσεις που πραγματοποιούνται σε κάθε θεωρία και που αναδιαμορφώνουν την έννοια της σεξουαλικότητας, τις αντιφάσεις και τα σημεία που εφάπτονται οι προτάσεις τους. Οι θεωρίες τους βρίσκονται στο μεταίχμιο βιολογίας και κοινωνιολογίας με μια σταθερή διαβάθμιση κι αυτό γιατί η φύση της σεξουαλικότητας είναι καθαυτή διττή. Οι επιμέρους θεματικές που μελέτησαν ήταν υλικό από τον ίδιο ψυχαναλυτικό πυρήνα όμως το ερμήνευσαν υπό διαφορετικό πρίσμα και

επιρροή. Έτσι, όλοι παρήγαγαν κάτι νέο και ενδιαφέρον θεωρητικά ως προς την σεξουαλικότητα ανεξάρτητα από τις κριτικές που δέχθηκαν.

Με εξαίρεση τον φιλόσοφο Marcuse, οι υπόλοιποι τρεις είχαν ιατρικές σπουδές και έπειτα ασχολήθηκαν με την ψυχανάλυση, αυτό σημαίνει ότι ξεκίνησαν με βάση μια καθαρά θετική και βιολογική αντίληψη που γίνεται αισθητή.

Οι βασικές ψυχαναλυτικές θέσεις του Freud για την σεξουαλικότητα θέτουν τα θεμέλια πάνω στα οποία στηρίχτηκαν οι επόμενοι για να φτιάξουν νέες θεωρητικές προσεγγίσεις. Κάποιες από τις βασικές αρχές του Freud μένουν σταθερές σε όλες τις προσεγγίσεις και τις μελετήσαμε για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τόσο τις μεταγενέστερες διαφοροποιήσεις τους όσο και την βάση που έθεσαν ψυχαναλυτικά για την σεξουαλικότητα. Ο Freud, με έναν καθαρά βιολογικό λόγο (ορολογία, δαρβινικές και λαμαρκιανές επιρροές) προσεγγίζει την σεξουαλικότητα αρχικά ως μια βιολογική έννοια, ορίζοντας ως βάση της τα ένστικτα. Όπως αναφέραμε στην κριτική του Reich προς την ψυχανάλυση, ο Freud επέλεξε να μην εστιάσει στην κοινωνική διάσταση του σεξουαλικού ενώ την έβλεπε. Μέσα από τους όρους που χρησιμοποιεί και το περιεχόμενό τους υπονοείται η έννοια της προσαρμογής στο έργο του σε αντίθεση με την επαναστατική οπτική των Reich και Marcuse. Η οντογενετική πρόοδος στη ζωή είναι απλώς μια παθητική ανακεφαλαίωση προηγούμενων σταδίων που ακολουθεί την καταστολή και την προσαρμογή, δεν αφήνει περιθώρια διαφορετικότητας. Η ίδια λογική κυριαρχεί και στη θεωρία του Ferenczi, η οποία τείνει να είναι η πιο κοντινή στη φροϋδική. Ο Freud παρά τον βιολογισμό του, εισήγαγε αφηρημένες και μη μετρήσιμες, φιλοσοφικές και κοινωνικές έννοιες στην μελέτη της σεξουαλικότητας όπως η φαντασία, το ασυνείδητο, τα πολιτισμικά επιτεύγματα, η ενοχή, το Οιδιπόδειο, η αρχή της πραγματικότητας. Μέσα από αυτές τις έννοιες άνοιξε νέους δρόμους σκέψης για τους επόμενους θεωρητικούς. Όπως θα δούμε και παρακάτω, τόνισε τον υποκειμενικό παράγοντα, το πώς βιώνει κάθε υποκείμενο την σεξουαλικότητά του.

Ο Ferenczi βαδίζει, ίσως περισσότερο, στον ίδιο δρόμο βιολογισμού όπως φαίνεται από την ενασχόλησή του με την αμφιμειξία, την αυτοτομία, την κληρονομικότητα και το όραμά του για τον κλάδο της βιοανάλυσης. Στην θεωρία του όμως ενυπάρχει και το ουμανιστικό στοιχείο, αρχίζει και τονίζει περισσότερο τον οικουμενικό, ανθρωπιστικό παράγοντα, εστιάζοντας όχι τόσο στο άτομο όσο σε όλο το ανθρώπινο γένος. Δίνει μια έντονα φυλογενετική και συμβολική διάσταση στις καταβολές της σεξουαλικότητας και την συνδέει με την φύση και την οικολογία. Επίσης κάνει συγκεκριμένη αναφορά για τον οργανισμό. Αυτά παραπέμπουν στις θέσεις του Reich που ακολουθούν. Η πρακτική και το περιεχόμενο της φαντασίωσης της σεξουαλικότητας συνδέονται με αρχαϊκά τραύματα,

φυλογενετικά ίχνη και καταστροφές. Η σεξουαλικότητα να μεν βιώνεται από το κάθε άτομο αλλά είναι προϊόν εξελικτικών φάσεων και περιόδων. Το άτομο και το σώμα του γίνεται μικρογραφία του φυσικού κόσμου και των καταστροφών που δέχεται στη διάρκεια του χρόνου. Δεν κάνει πουθενά λόγο για κοινωνικό παράγοντα, όντας επηρεασμένος από την κλασική θεωρία του Freud και το επιστημονικό ρεύμα της τότε εποχής που περιγράψαμε. Η έμφασή του στις φυλογενετικές εμπειρίες και στο πώς επεξεργάζονται και αφομοιώνονται οντογενετικά αποτελεί κοινό στοιχείο του με τον Freud. Προσπαθεί να βρει ποιο νήμα ενώνει όλες αυτές τις παραμέτρους. Άλλα κοινά με τον Freud που ξεχωρίζουν είναι η τοποθέτηση του πυρήνα της σεξουαλικότητας στην βρεφική-παιδική φάση ανάπτυξης, η οικουμενικότητα που προσδίδει στο οιδιπόδειο και την επιθυμία για επιστροφή στην μήτρα, με τον όρο της αμφίμειξης διαμορφώνει κάτι παρόμοιο με την αντίθεση και αλληλεπίδραση των φρουδικών ενστίκτων.

Με τις τοποθετήσεις του Reich, η έννοια της σεξουαλικότητας αλλάζει άρδην. Παίρνει τις βιολογικές ψυχαναλυτικές θέσεις, τους δίνει μια κοινωνικοπολιτική διάσταση και έπειτα τις μετατρέπει σε θετικές, μετρήσιμες, βιοφυσικές έννοιες. Άγγιξε έτσι πολλές όψεις της σεξουαλικότητας. Με τον Reich, βγήκε στην ψυχαναλυτική επιφάνεια η βαθιά σύνδεση που υπήρχε στην δόμηση της σεξουαλικότητας με τα εκάστοτε κοινωνικά και πολιτικά συμφέροντα. Η σεξουαλικότητα παύει να είναι ατομική υπόθεση εφόσον οριοθετείται νομικά, ηθικά (με την καταναγκαστική και όχι την φυσική ηθική), κοινωνικά (οικονομική κατάσταση, οικογένεια και κρατικοί φορείς, συνθήκες διαβίωσης) και πολιτικά (διαμορφώνεται έτσι ώστε να υπηρετεί τα καπιταλιστικά συμφέροντα). Η σεξουαλικότητα χωρίζεται σε ελεύθερη και καταπιεσμένη. Ο Reich ανατρέχει στην ιστορία για να βρει τις κοινωνικούς «τραυματισμούς» που έπληξαν την μητριαρχία και συνεπώς την πρωτόγονη ελεύθερη σεξουαλικότητα. Η πατριαρχία είχε ως αποτέλεσμα ότι και η Εποχή των Παγετώνων στην θεωρία του Ferenczi: την «αποξήρανση» της γνήσιας σεξουαλικότητας. Η σεξουαλικότητα αποκτά το ανθρωπολογικό της βάθος όπως επίσης και το πολιτικό αφού η αποσεξουαλικοποίηση και η αποπολιτικοποίηση είναι έννοιες συνυφασμένες στον Reich. Στο τέλος, στράφηκε στο να καταστήσει την libido μετρήσιμη έννοια και να μελετά με πειράματα την σεξουαλικότητα ως βιοφυσικό φαινόμενο, με το όνομα Οργόνη. Έφερε στην επιφάνεια τον οργασμό δίνοντάς του μεγάλη σημασία για την ποιότητα της σεξουαλικότητας και συνέδεσε την σεξουαλικότητα με την φύση και την οικολογία όπως ο Ferenczi. Μελέτησε την σεξουαλικότητα πολύπλευρα. Οι κοινωνικές αλλαγές που οραματίζονταν κρίθηκαν ως μια αναρχική και σεξουαλική ουτοπία και αυτό είναι το κοινό του με τον Marcuse. Η έκβαση της θεωρίας του δεν αναιρεί τις προηγηθείσες προσφορές του στην επιστήμη. Εδώ να πούμε ότι η έμφαση που δίνεται από

τους τρεις ψυχαναλυτές στο πέος ως το πλέον σεξουαλικό όργανο, το οποίο ταυτίζεται με το εγώ δηλώνει ότι η σεξουαλικότητά μας αποτελεί τον πυρήνα της ύπαρξής μας.

Τέλος, ο Marcuse ασχολείται με τα φροϋδικά ένστικτα και την σχέση τους με τον πολιτισμό. Στα χνάρια του Reich, μελετά την κοινωνικοπολιτική διάσταση της σεξουαλικότητας υπό την ιδεολογία του μαρξισμού. Μάλιστα πήγε παραπέρα, συνδέοντας την σεξουαλικότητα με την αλλοτριωμένη εργασία, την εκβιομηχάνιση και την εμπορευματοποίηση. Η θεματική της φαντασίας υπήρχε ήδη από τον Freud αλλά εκείνος έκανε τη σύνδεση φαντασιακού και κοινωνικού. Χαρακτηριστικό της Σχολής της Φρανκφούρτης ήταν η προοπτική κι εκείνος ως μέλος της, αντιπρότεινε έναν μη αποθητικό πολιτισμό στον οποίο η σεξουαλικότητα θα έρεε και σωματικά και πνευματικά. Εδώ υπάρχει κριτική. Η ιδεατή κοινωνία που προβάλλει ο Marcuse (και ο Reich), προϋποθέτει την ύπαρξη σε όλα τα μέλη μιας οικουμενικής άποψης και συμφωνίας. Έτσι όμως πάμε στο άλλο άκρο, στον ακρωτηριασμό της υποκειμενικότητας και της διαφορετικότητας. Στην ουτοπία δεν υπάρχουν διαφωνούντες και αν υπάρξουν θα πρέπει είτε να μορφωθούν εκ νέου ώστε να εσωτερικεύσουν τις αξίες της ή να αποκλειστούν. Οι περισσότερες ουτοπίες δεν μοιάζουν στις πλουραλιστικές φιλελεύθερες - δημοκρατικές κοινωνίες στις οποίες διαφορετικές ιδεολογίες και αξίες μπορούν να υποστηριχθούν ελεύθερα. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει καμία ανάγκη για τον πλουραλισμό ως αξία σε μια κοινωνία στην οποία υπάρχει αρμονία των συμφερόντων και των αξιών (για το λόγο αυτό, είναι δύσκολο να βρούμε ουτοπικά στοιχεία στον Freud, ο οποίος τόνισε την αναπόφευκτη σύγκρουση μεταξύ ενστίκτων και κοινωνικών απαιτήσεων). Στην ουτοπία, οι αξίες είναι αντικειμενικές, κατανοητές σε όλους και ισχύουν παντού. Τείνει όμως να είναι πιο δογματική και καταπιεστική από την κοινωνία στην οποία φιλοδοξεί να παράσχει μια εναλλακτική λύση (Pietikainen, 2002, σελ.164).

Κοινό επιστημονικό ερώτημα όλων ήταν ποια είναι η φύση της σεξουαλικότητας και πώς επηρεάζει το ανθρώπινο είδος (Freud, Ferenczi) ή την κοινωνία (Reich, Marcuse). Για να κατανοήσουμε τις θέσεις τους, επειδή το θέμα είναι λεπτό και η ψυχαναλυτική ορολογία περίπλοκη θα πρέπει να διαθέτουμε συμβολική και αφαιρετική σκέψη.

Και στις τέσσερις θεωρίες, ενώ στόχος ήταν η σεξουαλικότητα και το (ψυχαναλυτικό) υποκείμενο, ξεφεύγουν έμμεσα από το άτομο και δείχνουν ότι η σεξουαλικότητα όχι μόνο βιώνεται αλλά και πλάθεται μέσα από δι-ατομικές και μη σχέσεις. Αυτό φαίνεται στον Freud με τη σχέση Οιδιπόδειου, στον Ferenczi στη σχέση με τη φύση, στον Reich στο κοινωνικό γίγνεσθαι και στον Marcuse θα λέγαμε με την πολιτική τριβή και αλλαγή. Όλοι μελετούν τα

φαινόμενα της οντογένεσης και της φυλογένεσης αλλά υπό διαφορετική οπτική. Καθένας ψάχνει να βρει σε αυτά στοιχεία για την υποστήριξη της θεωρίας του.

5.4 «Κοινωνική Αμνησία» : Υποκειμενικότητα και Ψυχανάλυση

Μία νέα διάσταση της ψυχανάλυσης που θα μας βοηθούσε να τη χρησιμοποιήσουμε για την κατανόηση της σεξουαλικότητας προκύπτει από τις παρατηρήσεις που κάνει ο Jacoby στο βιβλίο του «Κοινωνική Αμνησία» (1983). Επισημαίνει ότι ζούμε σε μια θετικιστική εποχή που λησμονεί την θεωρία. Ο σημερινός διαφωτισμός είναι στο βάθος του μια κοινωνική αμνησία. Προσπαθούμε να αποκόψουμε το παρόν από το παρελθόν και εφόσον η Ψυχανάλυση λέει πως δεν μπορούμε να ξεφύγουμε από το παρελθόν μας, την «λησμονήσαμε» (σελ. 11).

Σε αντίθεση με την ψυχαναλυτική πρακτική, η ψυχαναλυτική θεωρία είναι η οδός προς την ενεργή, γνήσια υποκειμενικότητα. Η αξία της φροϋδικής θεωρίας ως προκλητικού μοντέλου που αξιώνει απαντήσεις και επιχειρήματα είναι ανυπολόγιστη. Η Ψυχανάλυση του Freud ασχολήθηκε με την γνήσια, αυθεντική υποκειμενικότητα και με το βάθος του εαυτού όμως στην εποχή μας η υποκειμενικότητα ελλοχεύει κινδύνους. Οι συνθήκες που λείπουν για μια κοινωνική- σεξουαλική επανάσταση είναι οι υποκειμενικές. Οι φροϋδικές έννοιες είναι ριζοσπαστικές γιατί αναζητούν την κοινωνία, όπου υποτίθεται ότι δεν υπάρχει: στην ιδιωτική ζωή του ατόμου. Ο Freud έδειξε ότι το υποκείμενο, είναι παραβιασμένο σε όλα τα σημεία. Οι νέοι και μετά- φροϋδικοί, ακολούθησαν χωρίς κινδύνους την επίσημη ιδεολογία του απομονωμένου κι αυτόνομου ατόμου και καταναλωτή (Borneman, 2001, σελ.700 . Jacoby, 1983, σελ.55-56).

Ο Freud υπονομεύει, έγραφε ο Marcuse, μια από τις ισχυρότερες ιδεολογικές οχυρώσεις της σύγχρονης κουλτούρας, της ιδέας του αυτόνομου ατόμου. Η ψυχολογία του διαλύει την προσωπικότητα και φέρνει στο φως τους υπο-ατομικούς και προ-ατομικούς παράγοντες που (σε μεγάλο βαθμό μη συνειδητοί από το Εγώ) κατασκευάζουν στην πραγματικότητα το άτομο, αποκαλύπτει τη δύναμη του καθολικού μέσα και πάνω στα άτομα. Ωστόσο, η απελευθέρωση του ανθρώπου περνά από την επανάκτηση του ίδιου του εαυτού. Άρα, το άτομο θα μπορέσει να ανακτήσει την ελεύθερη σεξουαλικότητά του μόνο αν επιστρέψει στην έννοια του ενεργού υποκειμένου. Η στροφή προς την ιστορία της υποκειμενικότητας, της σεξουαλικότητας και της ψυχανάλυσης σημαίνει και άνοιγμα του μέλλοντος μέσω της σκέψης του παρόντος σε αυτούς τους κλάδους. Για να κατακτήσουμε στο παρόν βασικές

έννοιες για εμάς και να δραστηριοποιηθούμε να αλλάξουμε το μέλλον, θα πρέπει να κατακτήσουμε πρώτα το παρελθόν και να εκτιμήσουμε αυτή τη χρονική βαθμίδα όπως της αξίζει (Jacoby, 1983, σελ.61. Vegetti Finzi, 2006, σελ.311).

Οι μεταφροϋδικοί προέβησαν σε κινήσεις και μετατροπές που αντί να αναδείξουν τον επαναστατικό και μοναδικό πυρήνα της ψυχανάλυσης, λειτουργούν ως τροχοπέδη και την αλλοιώνουν. Κάποιοι σήμερα, συγχέουν τον Freud με τους νέο-φροϋδικούς και υποτιμούν το βάθος των διατυπώσεών του. Χαρακτηριστικό του μεταφροϋδικού ρεύματος είναι η μετατόπιση από το σεξουαλικό και ψυχικό βάθος και το παρελθόν σε μια ασεξουαλική ψυχική επιφάνεια και στο παρόν. Προστέθηκε στην ψυχανάλυση η υποκειμενικότητα με το προσωπείο του «ατόμου». Η αδυναμία των μεταφροϋδικών είναι ότι οι φιλελεύθερες αναθεωρήσεις τους αντάλλαξαν το επαναστατικό περιεχόμενο της ψυχανάλυσης με τον κοινό νου. Έτσι, η μεταφροϋδική μετατόπιση εξασθένησε την κριτική και κοινωνική δύναμη της ψυχανάλυσης. Σήμερα η σεξουαλικότητα, ως κεντρικό ζήτημα της ψυχανάλυσης, έχει αντικατασταθεί από τη θεωρία των αντικειμενότροπων σχέσεων. Η κατανόηση του ρόλου των αντικειμενότροπων σχέσεων αναιρεί τη σπουδαιότητα των ερωτογενών ζωνών. Η ειρωνεία της προσπάθειας των ρεβιζιονιστών να αποφύγουν το βιολογισμό του Freud είναι ότι καταλήγουν σε έναν πραγματικό βιολογισμό. Η κεντρική σημασία της σεξουαλικότητας στην ψυχανάλυση μοιάζει να έχει μετατοπιστεί από το κέντρο της ψυχικής ανάπτυξης και αναλυτικής θεωρίας. Αυτό ωθεί σταδιακά σε μια αποσεξουαλικοποίηση της ψυχαναλυτικής θεωρίας που στερείται την έννοια της libido. Μα αν η ψυχαναλυτική θεωρία τείνει να γίνει ασεξουαλική, πώς θα ενεργοποιηθεί και θα δουλευτεί μέσω αυτής η σεξουαλικότητα (Jacoby, 1983, σελ.129. Kennedy, 2010) ;

Το μεγαλύτερο σφάλμα των ρεβιζιονιστών είναι η υπερβολική έμφαση στο άτομο, στην υποκειμενικότητα και την δι- υποκειμενικότητα. Θεωρούν δεδομένο αυτό που μένει ακόμα να δημιουργηθεί: το άτομο. Το Εγώ ή ο εαυτός, η ατομικότητα, δεν υπερτονίζονται τυχαία. Επειδή ακριβώς η ύπαρξη του Εγώ απειλείται, η προσοχή συγκεντρώνεται πάνω σε αυτό. Σήμερα η σφαίρα της Υποκειμενικότητας έχει δώσει τη θέση της στη σφαίρα της ατομικότητας. Οι σημερινοί άνθρωποι γίνονται το αντίθετο των υποκειμένων. Συνδέονται σε δίκτυα, ομάδες, συλλογικότητες, κοινότητες, χωρίς να κατορθώσουν να επιβεβαιώσουν τη διαφορά τους. Η κοινωνία υποχρεώνει όλους να ασχολούνται με τα εναπομένοντα συντρίμια του εαυτού και της υποκειμενικότητας που ξεχειλίζει, με τη μορφή των ανθρώπινων σχέσεων ή των έντονων εμπειριών. Είναι μια αντίδραση στο θάνατό της, επειδή η ύπαρξη του ατόμου καταπνίγεται και μαζί της η προσωπική εμπειρία και τα συναισθήματα. Η τάση για ανακάλυψη του εαυτού ή της προσωπικότητας φανερώνει ότι το άτομο δεν υπάρχει πια. Κι

ενώ η υποκειμενικότητα όπως και η σεξουαλικότητα καρκινοβατούν, η κλασική ψυχανάλυση είναι περισσότερο ικανή να συλλάβει τον εντεινόμενο κοινωνικό παραλογισμό σε σύγκριση με τις κομφορμιστικές ψυχολογίες που απωθούν και ξεχνούν. Δείχνει σε ποιο βαθμό το άτομο έχει ατομοποιηθεί από την κοινωνία. Ξεσκεπάζει τους καταναγκασμούς και τις παλινδρομήσεις που ακρωτηριάζουν και συντρίβουν το άτομο (Jacoby, 1983, σελ.45-47, 60. Roudinesco, 2000, σελ.16).

Το παράδοξο είναι ότι οι μεταφροϋδικοί μιλούν για ένα υποκείμενο που δεν υπάρχει ουσιαστικά (έχει κατασκευαστεί επιφανειακά) και για έναν εαυτό, ξεχνώντας πως έχουν περάσει πλέον οι εποχές που είχαμε έναν εαυτό, τώρα, ανάλογα τις περιστάσεις, έχουμε πολλούς διαφορετικούς εαυτούς κοινωνικά κατασκευασμένους. Το άτομο είναι αποατομικοποιημένο, χωρίς υποκείμενο. Έτσι, το «νέο» συντηρεί ένα απαρχαιωμένο κοινωνικό σύστημα που αποτρέπει την αντικατάστασή του, παράγοντας την ψευδαίσθηση ότι είναι διαρκώς νέο. Και η χωρίς μνήμη επανάληψη συνεχίζεται: υπάρχει παντού μια αλλαγή χωρίς αλλαγή. Ο Adorno θεωρεί ότι οι ρεβιζιονιστές και οι εκσυγχρονιστές αναπαράγουν ανόητα θεωρίες του 19^{ου} αιώνα. Με την επιμονή τους στο ρόλο των αξιών, της ηθικής και του περιβάλλοντος, υποστήριξαν ένα ξεπερασμένο, μηχανικό και προ-φροϋδικό σχήμα. Δεν υπάρχει τίποτα το νέο ή το νεωτεριστικό στην ιδέα του ατόμου ως αυτόνομης μονάδας που επηρεάζεται από εξωτερικές δυνάμεις. Εδώ μπορούμε να αναρωτηθούμε αν το ίδιο το άτομο επηρεάζει κάτι. Ο λόγος που χρησιμοποιείται για το «άτομο» πάντα είναι σε παθητική φωνή και όχι σε ενεργητική. Οι μεταφροϋδικοί θεωρούν ότι το άτομο πριν να μπορέσει να καθορίσει τον εαυτό του, είναι καθορισμένο ήδη από τις σχέσεις στις οποίες βρίσκεται βυθισμένο. Είναι ένα συν-ον, πριν να είναι ον (Jacoby, 1983, σελ. 22, 64, 77, 131).

Οι νέο-φροϋδικοί υποφέρουν και από κοινωνιολογισμό. Ο κοινωνιολογισμός σταματά πρόωρα μια εξερεύνηση της υποκειμενικότητας στο όνομα της κοινωνίας, την οποία δε μπορεί πια να καταλάβει χωρίς την υποκειμενικότητα. Οι νέο-φροϋδικοί βιάζονταν να ανακαλύψουν το ρόλο της κοινωνίας, δεν ξεπερνούν την επιφάνεια και καταλήγουν να έχουν μια κενή αντίληψη της κοινωνίας. Αντίθετα, η ψυχανάλυση ξανά ανακαλύπτει την κοινωνία στην ατομική μονάδα και αυτή η διαλεκτική υποκειμένου-αντικειμένου παραβιάζει τη θετικιστική λογική που συμερίζονται οι μηχηβιοριστές και οι ανθρωπιστές ψυχολόγοι που βλέπουν την υποκειμενικότητα ως μη επιστημονική. (Jacoby, 1983, σελ.11-12, 112)

Τέλος, μια από τις μεγαλύτερες συνεισφορές του Freud υπήρξε η εμμονή του στο αντίθετο, ότι ο ομαλός και ο ανώμαλος, ο υγιής και ο ασθενής αποτελούν ένα συνεχές. Το μεγαλείο του Freud έγραψε ο Adorno, έγκειται στο ότι όπως όλοι οι μεγάλοι αστοί στοχαστές, άφησε άλυτες τις αντιθέσεις κι απαξίωσε να βεβαιώσει μια πλαστή αρμονία εκεί

όπου το πράγμα το ίδιο είναι αντιφατικό. Έδειξε τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα της κοινωνικής πραγματικότητας. Οι μεταφροϋδικοί επιδόθηκαν στην εναρμόνιση των δυσάρεστων αντιθέσεων του Freud, αυτό αντανακλά το ότι ζούμε σε μια κοινωνία που δεν θέλουμε αντιθέσεις αλλά μια πλήρη συμφωνία. Θέλουμε να αγκαλιάσουμε τη διαφορετικότητα με σκοπό την αφομοίωσή της και όχι την ένταξή της. Οι ρεβιζιονιστές, αντί να διατηρούν τον δυισμό και τις αντιφάσεις της ψυχανάλυσης, προσπαθούν να ισιώσουν το φροϋδικό έργο (Jacoby, 1983, σελ.58-59, 87 . Parker, 1997).

Μετά από όλα αυτά, ο Jacoby κάνει λόγο για τη ύπαρξη μιας αρνητικής ψυχανάλυσης. Η αρνητική ψυχανάλυση είναι η ψυχανάλυση της εποχής του εκσυγχρονισμένου καπιταλισμού είναι η θεωρία του εκλιπόντος ατόμου. Σήμερα «δεν» υπάρχει υποκειμενικότητα. Για να μπορέσει το άτομο να υπάρξει, για να μπορέσει να γίνει άτομο, πρέπει να αναγνωρίσει σε ποιον βαθμό δεν υπάρχει ακόμα. Σήμερα η διαλεκτική της Ψυχανάλυσης και της σεξουαλικότητας με άλλους κλάδους είναι κατά μεγάλο μέρος κατευθυνόμενη. Το εγώ πλέον κατασκευάζεται χωρίς ταυτότητα, με ελεγχόμενη συνείδηση και εύπλαστη δομή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον εκφυλισμό της σεξουαλικότητας. Θα πρέπει λοιπόν πρώτα να δούμε πια για ποιο άτομο μιλάμε, για ποιο υποκείμενο και ποιόν εαυτό. Με αυτές τις έννοιες θα εμβαθύνουμε και κοινωνικά. Άλλωστε, ο Jacoby δείχνει ότι η ψυχανάλυση είναι σε βάθος μια κοινωνική θεωρία. (Jacoby, 1983, σελ.113)

Κάποια ερωτήματα που προέκυψαν από τις απόψεις του Jacoby είναι: η κοινωνική αμνησία πόσο πιο μερική γίνεται και υπάρχει σε κάθε τύπο κοινωνίας; Μέχρι ποιο βαθμό λησμονεί επιλεκτικά και κατά πόσο μπορούμε να βελτιώσουμε την κατάσταση της κοινωνίας πριν να αποκτήσει «πλήρη εκφυλισμό μνήμης»; Η αλλαγή του ατόμου σε γνήσιο υποκείμενο, πράγμα που συνεπάγεται ότι θα είναι έτοιμες και οι υποκειμενικές συνθήκες για κοινωνική και σεξουαλική επανάσταση, θα επιφέρει και αλλαγή στην κοινωνία ή μήπως έτσι, πάλι ρίχνουμε την προσοχή μας στο άτομο και όχι στις κοινωνικές συνθήκες που θα οδηγήσουν την αλλαγή του; Έπειτα, ενώ όλα δομούνται γύρω από το Εγώ, ο φροϋδικός Έρωτας το εξαλείφει, πώς μπορεί λοιπόν να συνδεθεί το υποκείμενο με τον έρωτα αφού κατακερματίζεται; Επίσης, εάν πρέπει να κάνουμε μια ενδοσκόπηση στο άτομο ώστε να αποκτήσει μια ενεργή γνήσια υποκειμενικότητα, να ανακαλύψει την ταυτότητά του, την σεξουαλικότητά του και να γίνει ένα πολιτικοποιημένο υποκείμενο όπως προστάζει η γνήσια φροϋδική ψυχαναλυτική θεωρία, ελλοχεύει ο κίνδυνος να παραχθεί ένα εγκλιβωτισμένο εγώ και να πάψει να κοιτάζει έξω από τον πυρήνα του. Αυτό θα ήταν το αντίθετο αποτέλεσμα από το αναμενόμενο (Μαρβάκης&Μεντίνης, 2011).

Συμπεράσματα

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία μελετήσαμε τέσσερις διαφορετικές ψυχαναλυτικές θεωρίες για την ανθρώπινη σεξουαλικότητα. Στόχος ήταν να βρούμε τις ποιοτικές διαφοροποιήσεις στην έννοια της σεξουαλικότητας και να εξετάσουμε το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας επιστημονικής αντιπρότασης, αποτελούμενης από επιλεγμένα κομμάτια κάθε θεωρίας.

Ο Freud που έθεσε τα θεμέλια της ψυχανάλυσης, περιέγραψε την σεξουαλικότητα ως ένα βιολογικό ένστικτο και έθεσε την libido ως την ενέργεια της ενώ αργότερα την έκανε τμήμα του Έρωτα. Με τον Ferenczi, η σεξουαλικότητα, εκτός του ότι έλαβε μια έντονη φυλογενετική διάσταση, διαφοροποιήθηκε με την μετονομασία της σε γενετησιότητα (genitality). Αυτό την κάνει πιο βιολογική και εξελικτική έννοια. Από γενετησιότητα, στο έργο του Reich αλλάζει ξανά περιεχόμενο. Ενώ ο Reich μελέτησε την σεξουαλικότητα ως γενετησιότητα (από βιοφυσική πλευρά), συμπλήρωσε το περιεχόμενό της με τον κοινωνικό παράγοντα που την καθόριζε. Η σεξουαλικότητα εφόσον σχετίζεται με τον άνθρωπο, αλληλεπιδρά με το κοινωνικοπολιτικό του πλαίσιο. Η σεξουαλικότητα εκφυλίζεται σε δύο τμήματα: σε ένα ελεύθερο στην σφαίρα της φαντασίας και σε ένα καταπιεσμένο που επιβάλλεται από ηθική και κοινωνία. Παράλληλα, ο Reich επαναφέρει την σεξουαλική ενέργεια με άλλη μορφή και όνομα. Η libido από θεωρητική έννοια μετονομάζεται σε Οργόνη και γίνεται μετρήσιμη και ορατή. Η σεξουαλικότητα μπαίνει στο εργαστήριο, γίνεται αντιληπτή με πειράματα και μετρήσεις. Εστιάζει στο φαινόμενο του οργασμού ως την πεμπτούσια της σεξουαλικότητας και δείκτη εκτίμησης της ποιότητά της. Η σεξουαλικότητα από αφηρημένη έννοια γίνεται καλουπωμένο κοινωνικό κατασκεύασμα, πολιτικό προϊόν ενώ παράλληλα είναι υπαρκτή στο σώμα. Στο έργο του Marcuse, επανέρχεται η έννοια των ενστίκτων και η σύνδεσή τους με τον πολιτισμό (απωθητικό και μη) . Η σεξουαλικότητα τώρα γίνεται σεξουαλισμός. Είναι και πάλι κοινωνικοπολιτικό προϊόν αλλά σχετίζεται με την εκβιομηχάνιση, την εμπορευματοποίηση. Επιστρέφει η libido και ο Έρωτας.

Η έννοια της σεξουαλικότητας κάνει κύκλους. Ούσα πολυπαραγοντική και περίπλοκη, περιστρέφεται γύρω από τους παράγοντες που την αποτελούν. Αυτό την κάνει και τόσο ιδιαίτερη. Έχει το κοινό με την φροϋδική σκέψη χαρακτηριστικό ότι δεν εξελίσσεται με ευθύγραμμα σχήματα, είναι γεμάτη ασυνέχειες, ανακολουθίες και γόνιμες αντιφάσεις (Στεφανάτος, 2007).

Επομένως, όλοι είχαν κάπου δίκιο. Καθένας τους εστίασε στο κομμάτι εκείνο της σεξουαλικότητας που μπορούσε να αντιληφθεί. Τα κομμάτια ήταν διαφορετικά όπως διαφορετική αντίληψη είχε ο κάθε θεωρητικός και αυτό είναι που κάνει κάθε θεωρητική πρόταση μοναδική. Η Ψυχανάλυση μας είναι απαραίτητη ως θεωρητικό εργαλείο για την επιστροφή στην γνήσια υποκειμενικότητα μας όπως είδαμε στον Jacoby (1983). Μόνο με την κατάκτηση της υποκειμενικότητας, θα είμαστε σε θέση να παράγουμε ξεχωριστές παρατηρήσεις χωρίς μια μαζοποιημένη οπτική. Κάθε υποκείμενο βιώνει και αντιλαμβάνεται διαφορετικά αυτό που ονομάζουμε σεξουαλικότητα. Ο υποκειμενικός παράγοντας του Freud, εκτός του ότι θα μπορεί να ωριμάσει τις συνθήκες για την κοινωνική επανάσταση που οραματίζονταν οι Reich και Marcuse, θα μας ωθήσει να βλέπουμε όλοι μαζί την ίδια «Thalassa» της σεξουαλικότητας, αλλά καθένας με τα δικά του μάτια.

Η επιστημονική αντιπρόταση που ηλπίζαμε να γίνει δεν είναι εφικτή καθώς κάθε θεωρία, όπως είδαμε από την κριτική και τα συμπεράσματα των κεφαλαίων, έχει πολλές αντιφάσεις. Είναι πολύ δύσκολο να γίνει ποιοτικός διαχωρισμός του ψυχαναλυτικού υλικού για να ενωθούν σε ένα θεωρητικό συνεχές που θα αναδεικνύει μια νέα όψη της σεξουαλικότητας. Η επιλεκτική διχοτόμηση κάθε επιστημονικής θεωρίας θα άλλαζε την ουσία της θεωρίας και η ύπαρξη τόσων εσωτερικών αντιφάσεων δείχνει κάτι σημαντικό που μπορεί να βοηθήσει στην εξέλιξη της σεξουαλικότητας. Μόνο μέσα από αυτές τις αντιφάσεις και τις ασυνέχειες μπορούμε να κατανοήσουμε σε βάθος μια θεωρία και το αντικείμενό της. Γίνονται αντιληπτές σε μια δεύτερη ανάγνωση και είναι απαραίτητο προϊόν της πραγματικότητας και της σκέψης αφού η ίδια η ανθρώπινη σκέψη είναι δομικά αντιφατική. Διαθέτουμε ένα πλούσιο ψυχαναλυτικό θεωρητικό υπόβαθρο για να επιτευχθεί μια σειρά από αλλαγές και μια στροφή προς την γνήσια κι ελεύθερη σεξουαλικότητα, όμως τα εμπόδια, οι κίνδυνοι, οι αντιφάσεις δεν παύουν να υπάρχουν. Είναι μια θεματική πολυπαραγοντική όπως αρμόζει σε κάθε θεματική που εμπίπτει στο βάθος του ανθρώπινου πυρήνα. Αυτό που πρέπει να κρατήσουμε από την παρούσα πτυχιακή είναι ότι η διαλεκτική επικοινωνία με άλλους επιστημονικούς κλάδους, η μελέτη θεωριών με βάθος και η συνεχής παραγωγή κριτικών ερωτημάτων είναι ένα σημαντικό πρώτο βήμα για την εξέλιξη της επιστήμης της σεξουαλικότητας. Όσο υπάρχουν ποικίλες απόψεις και θεωρητικές προτάσεις σε συνδυασμό με κριτική αυτών, θα συμβαίνουν συνεχείς μικρές αλλαγές που ελπίζουμε πως κάποτε θα οδηγήσουν και σε μια μεγάλη στον τομέα της σεξουαλικότητας.

Βιβλιογραφία

Αλεξανδρίδης, Α. (2007). Φροϋδικές απόψεις για την κοινωνία και τον πόλεμο. Στο Κ.

Σολδάτος & Γ. Βασιλαματζής. (Επιμ.), Ψυχαναλυτική σκέψη- Επιστημολογία και διεπιστημονικότητα (σελ. 123-132) . Αθήνα: Βήτα

Amidon, S. K. (2008). Sex on the brain: The rise and fall of German sexual science.

Endeavour , 32 (2), 64-69.

André, S.(2010). Τι θέλει μια γυναίκα;. Μια ψυχαναλυτική ματιά στη θηλυκότητα. Αθήνα:

Κέδρος

Aron, L. & Harris , A.(1993). The legacy of Sándor Ferenczi. Hillsdale: The Analytic Press

Assoun, P.-L.(2010). Ο Φρόντ και οι κοινωνικές επιστήμες. Πάτρα: Opportuna

Βαμβαλής, Γ.(2000).Ξαναδιαβάζοντας τον Φρόντ. Αθήνα: Επίκουρος

Βιδάλη, Α.(2008).Ο Φρόντ και η διαμάχη για τη θηλυκότητα: Γυναίκες ψυχαναλύτριες και γυναίκες ασθενείς. Αθήνα: Καστανιώτη

Bhattacharyya , G.(2008).Σεξουαλικότητα και κοινωνία. Σύγχρονες προσεγγίσεις. Αθήνα:

Σαββάλας

Bodnar, S.(2006). “I’m in the Milk and the Milk’s in Me”.Eros in the clinical relationship.

Psychoanalytic Dialogues, 16(1), 45–69.

Borneman, E. (2001). Η πατριαρχία. Η προέλευση και το μέλλον του κοινωνικού μας

συστήματος. Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης)

Bourdin ,D. (2005). Η ψυχανάλυση από τον Φρόντ ως τις μέρες μας. Ιστορία, έννοιες,

πρακτικές .Αθήνα: Κριτική

Boyd Higgins, M. (1999). American Odyssey. American Odyssey: Letters & Journals, 1940-1947. New York: Farrar, Straus and Giroux

Brenot, P.(2010). Εγκώμιο στον αυνανισμό. Αθήνα: Ποταμός

- Brooks, P.& Woloch, A.(2000). Whose Freud? The Place of Psychoanalysis in Contemporary Culture. New Haven and London : Yale University Press
- Brown, H. J.& Sugarman, A.(2002) .Oedipus Complex. Encyclopedia of Psychotherapy, 2, 249-256.
- Γολεμάτης, Μ. (2013). Ένα ιδιαίτερο παζλ. Παρουσιάστηκε στο 1^ο διεθνές συνέδριο στην Κλασική Ψυχανάλυση. Αθήνα, Ελλάδα, 26-28 Απριλίου.
- Chasseguet- Smirgel, J. &David, C.& Grunberger, B.& Luquet-Parat, C. &Torok, M.& McDougall, J. (1991). Γυναικεία Σεξουαλικότητα. Νέες ψυχαναλυτικές απόψεις. Αθήνα: Νεφέλη
- Cohen, J. (2008). Φρόνιτ. Αθήνα: Πατάκη
- Εμπειρικός, Α. (2011).Ο Μέγας Ανατολικός. Ανθολόγιον. Αθήνα: Άγρα
- Efron, A. (1985).On Reich and critical theory: A response to Jacoby. New Ideas Psychology,3 (3),319-327.
- Ferenczi, S. (2005). Thalassa. A theory of genitality. London: Karnac
- “Ferenczi Sándor”. International Encyclopedia of the Social Sciences.1968. Retrived June 25,2014 from Encyclopedia.com : <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3045000402.html>.
- Freud, S. (2010a). Για τη δυναμική της μεταβίβασης. Παρατηρήσεις για τον έρωτα μεταβίβασης. Αθήνα : ΠΛΕΘΡΟΝ
- Freud, S. (2010b). The interpretation of dreams. New York: Basic Books
- Freud, S.(χ.χ).Το μέλλον μιας αυταπάτης. Ψυχαναλυτική ερμηνεία του θρησκευτικού φαινομένου. Αθήνα: Γκοβοστή
- Fromm, E. (1975).Η αποστολή του Φρόνιτ. Αθήνα: Μπουκουμάνη
- Garlick, S. (2011). A new sexual revolution? Critical theory, Pornography and the Internet. Canadian Review of Sociology. 221-239.

- Gay, P. (1985). *The Freud reader*. New York: W.W. Norton & Company
- Goux, J.-J.(1993).*Oedipus Philosopher*. Stanford: Stanford University Press
- Hammer, E.(2008).Marcuse’s critical theory of modernity. *philosophy & social criticism*,34(9),1071–1093.
- Haute, P. (2005). Infantile sexuality, primary object-love and the anthropological significance of the Oedipus complex: Re-reading Freud’s ‘Female sexuality’. *International Journal of Psychoanalysis*, 86, 1661–78.
- Heller, S. (2005). *Freud A to Z*. New Jersey: John Wiley & Sons
- Hergenhahn, B. R. (2005). *Εισαγωγή στην ιστορία της Ψυχολογίας*. Αθήνα: Λιβάνη
- Hoffer , T. P. (2008). Ferenczi’s collaboration with Rank: on paradigm shift and the origins of complementarity in psychoanalysis. *The American Journal of Psychoanalysis*, 68, 128–138.
- Holland, J. N. (2011). Looking Backwards: A Feminist Revisits Herbert Marcuse’s Eros and Civilization. *Hypatia*, 26(1), 65-78.
- Howard, L. K.(2012).Sigmund Freud: Crypto-Philosopher. *Society*, 49 (2), 188–193.
- Hristeva, G.(2013). “Uterus Loquitur”: Trauma and the human organism in Ferenczi’s “Physiology of pleasure”. *The American Journal of Psychoanalysis*, 73, 339–352.
- Θεοδωρίδης, Γ. (2013). Το μακρινό ταξίδι από την κλειτορίδα στον κόλπο. Παρουσιάστηκε στο 1^ο διεθνές συνέδριο στην Κλασική Ψυχανάλυση. Αθήνα, Ελλάδα, 26-28 Απριλίου
- Ιωαννίδης, Χ.(2007). Αναγνώριση και ψυχαναλυτική σκέψη. Στο Κ. Σολδάτος& Γ. Βασιλαμάτζης.(Επιμ.), *Ψυχαναλυτική σκέψη- Επιστημολογία και διεπιστημονικότητα* (σελ.53- 66) . Αθήνα: Βήτα
- Jaccard , R.(1985).*Φρόντ*. Αθήνα: Ι. Χατζηνικολή
- Jacobs, M. (2003).*Sigmund Freud*. London: Sage
- Jacoby, R. (1983). *Κοινωνική Αμνησία*. Αθήνα: Ύψιλον

- Κρανάκη, Μ. (1986). Διαβάζοντας τον Φρόντ. Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας
- Kahn, M. (2002). Basic Freud. Psychoanalytic thought for the 21st century. USA: Basic Books
- Kennedy, R. (2010). Λίμπιντο. Αθήνα: Ροές
- Kerslake, C. & Brassier, R. (2007). Origins and ends of the mind. Philosophical essays in Psychoanalysis. Leuven: Leuven University Press
- Λουμπράνο-Κωτούλα, Κ. & Κόμη, Μ. (2006). Η ομάδα, το σώμα και η ψυχοθεραπεία. Ομαδική σωματική ψυχοθεραπεία. Θεωρίες, δυναμική και πρακτική. Αθήνα: Θυμάρι
- Laplanche, J. (1988). Ζωή και θάνατος στην ψυχανάλυση. Αθήνα: Νεφέλη
- Laqueur, W. T. (2006). Οι κατά μόνας ηδονές. Πολιτισμική ιστορία του αυνανισμού. Αθήνα: Νεφέλη
- Lawrence, A. P. & Oliver, P. J. (2001). Θεωρίες Προσωπικότητας. Έρευνα και εφαρμογές. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός
- Lear, J. (2006). Freud. Great Britain: Routledge
- Liaudet, J. C. (2008). Ο Φρόντ με απλά λόγια, Εξηγώντας τον Φρόντ στους γονείς. Αθήνα: Πατάκη
- Μαλινόφσκι, Κ. Μ. (1976). Σεξουαλικότητα και καταπίεση στην πρωτόγονη κοινωνία. Αθήνα: Καστανιώτη
- Μαννόνι, Ο. (1993). Φρόντ. Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας
- Μαντζιβής, Κ. (2000). Αιμομειξία. Η φρίκη στην οικογένεια. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Μαρβάκης, Α. & Μεντίνης, Μ. (2011). Κριτική εισαγωγή στην κοινωνική ψυχολογία. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο
- Μαρκούζε, Χ. (1971). Ψυχανάλυση και πολιτική. Αθήνα: Ηριδανός
- Marcuse Herbert. (1981). Έρως και πολιτισμός. Αθήνα: Κάλβος
- Marcuse Herbert. (1971). Μονοδιάστατος Άνθρωπος. Αθήνα: Παπαζήση
- Marcuse. Book Reviews. History of European Ideas, 21(1), 151-153.

- McCarthy, T.(1981). Freud and the problem of sexuality. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 17, 332-339.
- McDougall , J. (2004). Freud and female sexuality. In Iréne Matthis (Ed), *Dialogues on sexuality, gender and psychoanalysis* (pp.23-40). London: Karnac
- Meyer, C.& Borch-Jacobsen, M. & Cottraux, J. & Pleux, D. & Van Rillaer, J. (2007). *Η μαύρη βίβλος της ψυχανάλυσης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Mitchell, A. S. & Black, J. M.(1995). *Freud and beyond. A history of modern psychoanalytic thought*. New York: Basic Books
- Michell ,C.(1982). *Τι είπε πραγματικά ο Ράιχ*. Αθήνα: Γλάρος
- Muchembled, R.(2007).*Ο οργασμός και η Δύση. Ιστορία της σαρκικής απόλαυσης από τον 16^ο αιώνα ως την εποχή μας*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Miller, N. S. & Katz, L. J. (1989). The neurological legacy of Psychoanalysis: Freud as a neurologist. *Comprehensive Psychiatry*, 30 (2),128- 134.
- Mullahy, P.(1948) .*Oedipus. Myth and complex*. New York: Grove Press
- Muller, P. J.(1996).*Beyond the Psychoanalytic Dyad*. New York: Routledge
- Νταντούν, Ρ.(2012). Ράιχ Βίλχελμ. Στο Φολκό ντι, Φ. (Επιμ.), *Λεξικό της Πορνογραφίας* (σελ.539-540). Αθήνα: Καλέντη
- Ντετί, Μ.(2000). *Εισαγωγή στην Ψυχανάλυση του Φρόυντ*. Αθήνα: Καστανιώτη
- Ντήτριχ ,Χ. (1973).*Η καταπιεστικής οικογένεια. Η σεξουαλική καταπίεση σα μέσο της πολιτικής: Μια μελέτη βασισμένη στη σεξουαλική θεωρία του Βίλχελμ Ράιχ*. Αθήνα: Επίκουρος
- Neu, J.(1999). *The cambridge companion to Freud*.Cambridje: Cambridje University Press
- Obeyesekere, G.(1990). *The work of culture*. Chicago : The university of Chicago press
- Ocay, V. J. (2009, June). *Eroticizing Marx, Revolutionizing Freud: Marcuse's Psychoanalytic Turn*. *Kritike* ,3 (1) ,10-23.

- Ποταμιάνου, Α.(2007). Το ερευνητικό διάβημα στην ψυχανάλυση. Στο Κ. Σολδάτος& Γ. Βασιλαματζής. (Επιμ.), Ψυχαναλυτική σκέψη- Επιστημολογία και διεπιστημονικότητα (σελ.23-30). Αθήνα: Βήτα
- Parker, I.(1997). *Psychoanalytic Culture. Psychoanalytic Discourse in Western Society.* London: Sage Publications
- Pietikainen, P. (2002). Utopianism in psychology: the case of Wilhelm Reich. *Journal of History of the Behavioral Sciences*, 38(2), 157–175 .
- Polka B. (1995). The Freudian Left: Wilhelm Reich, Geza Roheim, Herbert Soble, A. (2009). A History of Erotic Philosophy. *Journal of Sex Research*, 46(2-3), 104-120.
- Ράιχ, Β. (1999) Ταξική συνείδηση και σεξουαλική χειραφέτηση. Αθήνα: Διεθνής βιβλιοθήκη
- Ράιχ, Β. (1993). Η λειτουργία του οργασμού. Σεξ- οικονομικά προβλήματα βιολογικής ενέργειας. Αθήνα: Δίδυμοι
- Ράιχ, Β. (1988). Άνθρωποι σε μελάδες. Αθήνα: Καστανιώτη
- Ράιχ, Β. (1986). Διαλεκτικός υλισμός και Ψυχανάλυση. Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος
- Ράιχ, Β. (1984). Τα παιδιά του μέλλοντος. Αθήνα: Αποσπερίτης
- Ράιχ, Β. (1982a). Η βιοηλεκτρική θεωρία της σεξουαλικότητας και του άγχους. Αθήνα: Αποσπερίτης
- Ράιχ, Β. (1982b). Ο Φρόντ κι εγώ. Αθήνα: Πύλη
- Ράιχ, Β. (1980). Οι ρίζες της σεξουαλικής καταπίεσης. Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος
- Ράιχ, Β. (1979). Χειρόγραφα Βιοφυσικής. Από τη θεωρία του οργασμού στην ανακάλυψη της οργόνης. Αθήνα: Ελεύθερος τύπος
- Ράιχ, Β. (1978). Ερωτισμός και αυτοερωτισμός. Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος
- Ράιχ, Β. (1977a). Η βιοπάθεια του καρκίνου. Αθήνα: Ακμών
- Ράιχ, Β.(1977b). Η εισβολή της σεξουαλικής ηθικής. Αθήνα: Πύλη
- Ράιχ, Β. (1977c). Η λίμπιντο. Αθήνα: Πύλη

- Ράιχ, Β. (1977d). Η πάλη των τάξεων και η ψυχανάλυση. Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος
- Ράιχ, Β. (1977e). Ορμή και ηδονή. Αθήνα: Πύλη
- Ράιχ, Β. (1977f). Το ένστικτο του θανάτου. Αθήνα: Καστανιώτη
- Ράιχ, Β. & Σίγκμουντ, Φ. (1977). Το ξεπέραςμα του Οιδιπόδειου συμπλέγματος. Αθήνα:
Έρευνα
- Ράιχ, Β. (1974a). Η μαζική ψυχολογία του φασισμού. Αθήνα: Μπουκουμάνη
- Ράιχ, Β. (1974b). Ο αιθέρας ο θεός κι ο διάβολος. Αθήνα: Πύλη
- Ράιχ, Β. (1974c). Ο σεξουαλικός αγώνας των νέων. Αθήνα: Χρόνος
- Ράιχ, Β. (1973). Η σεξουαλική επανάσταση. Αθήνα: Ράππα
- Reich, W. (1999). Άκου ανθρωπάκο. Αθήνα: Ιάμβλιχος
- Roudinesco, É.(2000). ¿Por qué el Psicoanálisis?. Buenos Aires: Paidós
- Σκοντελιέ, Μ. (2012). Σεξουαλικότητα και κοινωνία. Στο Φολκό ντι, Φ. (Επιμ.), Λεξικό της
Πορνογραφίας. (σελ.575-580). Αθήνα: Καλέντη
- Στάφορντ- Κλάρκ, Ν.(1980). Τι είπε πραγματικά ο Φρόντ. Αθήνα: Γλάρος
- Στεφανάτος, Γ. (2007). Σαν τις ρώσικες κούκλες. Μια συζήτηση που κρύβει μέσα της πολλές
άλλες. Στο Κ.Σολδάτος&Γ. Βασλαμάτζης. (Επιμ.), Ψυχαναλυτική σκέψη-
Επιστημολογία και διεπιστημονικότητα (σελ. 37- 52) . Αθήνα: Βήτα
- Serrano, X.(2011). Profundizado en el diván reichiano. La vegetoterapia en la psicoterapia
caracteroanalítica. Madrid: Biblioteca Nueva
- Serrano, X. & Pinuaga, M. S. (1997). Ecología infantil y maduración humana.
Valencia, Publicaciones Orgón
- Sharaf, M. (2011). Fury on earth. A biography of Wilhelm Reich. χ.τ : les atomes de l'âme
- Stirk, M. R. P. (1999). Eros and civilization revisited. History of the human sciences, 12 (1),
73-90.
- Storr, A. (2006). Φρόντ. Όλα όσα πρέπει να γνωρίζετε. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

- Storr, A.(2001).Freud. A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press
- Sulloway, J. F.(1992). Freud ,biologist of the mind. Beyond the psychoanalytic legend. Cambridge, Mass.: Harvard University Press
- Szecsödy, I. (2007). Sándor Ferenczi – the first intersubjectivist. The Scandinavian Psychoanalytic Review,30 (1), 31-41.
- Τσιλιβίγκου, Μ. (2013). Σεξουαλική ικανότητα- Μια ιστορία επένδυσης του αντικειμένου. Παρουσιάστηκε στο 1^ο διεθνές συνέδριο στην Κλασική Ψυχανάλυση. Αθήνα, Ελλάδα, 26-28 Απριλίου.
- Taylor , E. (2009). The mystery of personality. A history of psychodynamic theories. New York : Springer
- Tolman, C. W. (2014).Ψυχολογία, κοινωνία και υποκειμενικότητα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο
- Tolman , C. W.& Maiers, W.(1991).Critical Psychology. New York: Cambridge University
- Vegetti Finzi, S. (2006). Ιστορία της Ψυχανάλυσης. Αθήνα: Νοόγραμμα
- Vološinov, V. N. (1976). Freudianism. A Marxist critique. New York: Academic Press
- Webster, R.(2003).Φρόνιτ. Αθήνα: Ενάλιος
- Williams, C. (2001). Feminist theory Psychoanalytic. International Encyclopedia of the Social& Behavioral Sciences, 5510-5513.
- Φρίντριχ, Ε.(2003). Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους. Αθήνα: σύγχρονη εποχή
- Φρόνιτ, Σ.(1991). Τρεις μελέτες για τη θεωρία της σεξουαλικότητας. Αθήνα: Επίκουρος
- Φρόνιτ, Σ. (1981).Η γυναικεία σεξουαλικότητα. Αθήνα: Νεφέλη
- Φρόνιτ, Σ. (1977). Νέα σειρά παραδόσεων για την εισαγωγή στην ψυχανάλυση. Αθήνα: Επίκουρος
- Φρόνιτ, Σ. (1974a).Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας. Αθήνα: Επίκουρος
- Φρόνιτ, Σ. (1974b).Ψυχολογία της ερωτικής ζωής. Αθήνα: Επίκουρος

- Φρόντ, Ζ. (χ.χ) .Τοτέμ και Ταμπού. Ψυχαναλυτική ερμηνεία της κοινωνικής ζωής των πρωτόγονων λαών. Αθήνα: Δαρεμάς
- Φρόντ, Σ. (χ.χ) .Το ευφυολόγημα και η σχέση του με το υποσυνείδητο. Αθήνα : Εκδόσεις Τρικούπη
- Φρόντ, Σ., & Ράιχ, Β., & Γιούνγκ, Κ. Γ. και συν. (1991).Η σεξουαλική διαφώτιση του μικρού παιδιού. Αθήνα: Επίκουρος
- Χρυσικόπουλος, Α. (2012). Η γυναίκα ,οι θρησκείες και το σεξ. Παγκόσμια ιστορία της σεξουαλικότητας. Αθήνα: Λιβάνη
- Yalom, M. (2006). Η ιστορία του γυναικείου στήθους. Αθήνα : Άγρα